

МАЯ ПАДЕШКА

ПРАКТИЧЕСКА
ГРАМАТИКА
НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК

ТАБЛИЦИ • ТЕКСТОВЕ • ТЕСТОВЕ

GRAMMATICA
BULGARA

SCHEDARIO • TESTI • ESERCIZI

МАЯ ПАДЕШКА

**ПРАКТИЧЕСКА ГРАМАТИКА
НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК**

Таблицы • Текстове • Тестове

GRAMMATICA BULGARA

Schedario • Testi • Esercizi

София • 2025

Национално издателство за образование и наука

„Аз-буки“

МАЯ ПАДЕШКА

ПРАКТИЧЕСКА ГРАМАТИКА НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК
ГРАМАТИКАТА В ТАБЛИЦИ • ТЕКСТОВЕ • ТЕСТОВЕ
GRAMMATICA BULGARA
SCHEMARIO • TESTI • ESERCIZI

Българска
Първо издание

Научен рецензент
Проф. д-р Ангел Петров

Редактори
Росица Николова
Ивелина Стойкова

Коректор
Анелия Врачева
Графично оформление
Лили Шиварова
Формат 210 x 280
Печатни коли 29
ISBN: 978-619-7667-79-0

*Използвани са материали от архивите на НИОН „Аз-буки“, Асоциация
„България – Италия“ и интернет източници със свободен достъп.
Творбите на Петър Алипиев са предоставени от проф. Антоанета Алипиева.
Изданието се разпространява безплатно.*

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор

Приложение № 1: Лингвистични понятия, използвани в помагалото

I. Съвременният български език в таблици и правила

Българската азбука. Фонетика и фонология
Морфологични особености на българския език
Синтактични особености на българския език.

Лексикални особености на българския език

Речева ситуация. Видове текст

Приложение № 2: Спрежение на глаголите СЪМ и ИМАМ

Приложение № 3: Глаголи от свършен и от несвършен вид

Приложение № 4: Минало свършено време (образуване)

II. Българският език – употреби

Тема № 1: Представяне. Описание на предмет

Тема № 2: Представяне. Идентификация на човек: външен вид, професия, интереси, семейство

Тема № 3: Описание на обстановка. Къщи и апартаменти: продавам, купувам, наемам

Тема № 4: Информирам и се информирам. Час и разписание

Тема № 5: Картата на Европа. Посоки. Туризм

Тема № 6: Храни, магазини. Поръчка и покупка на стоки. Колко за какво?

Тема № 7: Пари, банки

Тема № 8: Природни бедствия. Първа помощ. Здраве

Тема № 9: Езикът на администрацията. Как общуваме в институционалната сфера?

Тема № 10: Разказвам, преразказвам

Тема № 11: Аргументирам се. Изразявам мнение и позиция

Приложение № 5: Речник към II част

Приложение № 6: Тестове за проверка на знанията

ПРЕДГОВОР

Идеята за помагало по български език като чужд възникна в процеса на работата ми като лектор по български език, литература и култура в Неаполския университет „Ориентале“. Това е и причината в него да бъдат включени примери и съпоставки с италианския език. Беше замислено с цел да подпомогне изучаването на български като чужд от студенти, които имат начална филологическа компетентност при овладяването на нов чужд език. Впоследствие, по време на писането на помагалото, се оформи идеята за книга с по-широка публика от хора, изучаващи български като чужд. Все пак реших да запазя частичния обяснителен апарат на италиански език (речник на основни лингвистични понятия, речник на думи и изрази в текстовете от помагалото, правила, кратки обяснения, текстове за превод, съпоставки).

Помагалото се състои от две части. Първата част представя граматиката на българския език в удобен табличен вид. Систематизирани са основни факти и закономерности от всички езикови равнища: фонетика, морфология, синтаксис, лексикология. Дават се основни сведения за видовете текст и за комуникативните сфери. Тази част служи като своеобразна референтна рамка за изпълнение на задачите и дейностите от втората част на помагалото. Учащите придобиват цялостна представа за системата на българския език. Това е подход към изучаването на език, уместен за обучаеми с добра езикова осъзнатост и филологическа култура. Осигурява се учене чрез текстове и речеви ситуации при вече предоставен богат цялостен лингвистичен инструментариум. Тази част е частично снабдена с превод и примери на италиански език.

Към първата част от Помагалото се предлагат разнообразни задачи за прилагане на правилата и нормите на езика: структурирани езикови задачи (непосредствено и директно прилагане на правило); задачи за дописване, комбиниране, трансформиране; задачи за възприемане на кратки текстове (четене и разбиране на съдържателни, структурни и формално-езикови особености на текстовете).

Въпреки че първата част на Помагалото следва системноезиковия подход в езиковото обучение, не липсват и акценти върху комуникативните употреби на езиковите единици. Към всяка граматична тема се представят на специални подложки често употребими в речевата практика изрази, така че още в тази първа, основно теоретична част изучаващият да придобие немалък репертоар от „полезни“ готови изрази за целите на естествената писмена и устна комуникация.

Ако първата част може да се представи като езиковокомуникативна, то втората е комуникативноезикова. Посоката на анализ е от ситуацията в текста към неговото езиково тяло. Стремешът е да се постигне естествена връзка между системността на езика и неговата прагматично-ситуативна природа.

В своята цялост и концепция Помагалото не следва принципа на урочната статия с характерните елементи на граматична, лексикална и тематична прогресия, а „вижда“ езика като ситуативна употреба на езикови средства от различни равнища и регистри, които читателите на Помагалото вече познават от първата част. Този цялостен подстъп към изучаването на езика може да затрудни, но може и да улесни читателя с добра езикова интуиция.

По отношение на представянето на езиковите явления и правила се допускат известна симплификация и адаптация с цел по-лесното възприемане и автоматизиране на явленията. Табличният вид на граматичния материал придобива все по-голяма приложимост в дидактическите помагала по чужди езици, като тук специално таблиците служат като справочен апарат при извършване на задачи и дейности от втората част.

Текстовете в Помагалото са подбрани така, че да се постигне баланс между монологичността и диалогичността. Не се отдава приоритет на диалогичната реч, която присъства често в учебниците по български език като чужд. Следва се ясна, утвърдена тематична парадигма (представяне, храна, жилище, пари, околна среда, здраве...).

След текстовете, най-често три на брой, има въпроси за разбиране на съдържанието им, след което вниманието се насочва към граматичната и лексикалната тъкан на текстовете. Тази езикова част има функцията на припомняне и разширяване спрямо информацията от първата част.

Упражненията от втората част са също както за директно прилагане, така и с трансформиращ и творчески характер. И тук, както в първата част, се предлагат задачи за превод от български език на италиански и обратно.

Особеност на втората част е речникът. Решение на автора е нови думи и изрази да се представят веднъж непреведени в непосредствена близост до текста (контекста) с цел насърчаване на езиковата интуиция, и втори път – в двуезичен речник в края на Помагалото.

Към Помагалото има няколко приложения.

Приложение № 1 е кратък речник на лингвистичните понятия.

Приложение № 2 представя спрежението на глаголите СЪМ и ИМАМ.

Приложение № 3 съдържа в табличен вид основни глаголи, илюстриращи категорията вид на глагола.

Приложение № 4 дава информация за образуването на минало свършено време (модели, които да бъдат в полза на студентите).

Приложение № 5: речник, който включва думи и изрази от темите, но също така и допълнителни думи и изрази.

Приложение № 6: 6 теста за проверка на знания и умения с различна степен на трудност.

Помагалото съдържа илюстрации, които дават социокултурна информация (рубрика „Време за култура“).

Помагалото е предназначено както за самостоятелна работа, така и за работа в организирани форми на изучаване на български език като чужд. Преподавателят има свободата да комбинира елементи от двете части според предпочитанията си и потребностите на обучаемите.

Условни знаци, използвани в Помагалото

знак за работа с текстове

знак за дискусия (въпроси към текстовете)

знак за сравнение (български – италиански език)

Речник

знак за речник

знак за наблюдение на езикови явления в текстовете

Приятна работа!

БЪЛГАРИЯ

ПРЕФАZIONE

Questo manuale sussidiario è nato con lo scopo di aiutare gli studenti che stanno studiando la lingua bulgara sia al corso di laurea triennale sia al corso magistrale nonché un pubblico più ampio.

Il manuale si divide in due parti.

La prima parte comprende gli sviluppi dedicati alla grammatica della lingua bulgara letteraria moderna. Le principali nozioni e le regole basilari di tutti i livelli linguistici sono presentati sotto forma di tabelle: fonetica, morfologia, sintassi, lessicologia. Vengono fornite informazioni di base sui vari tipi di testo e sugli ambiti comunicativi. Questa parte funge da quadro di riferimento per lo svolgimento dei compiti e delle attività della seconda parte del manuale. Gli studenti potranno in tal modo acquisire una visione completa del sistema linguistico bulgaro. Si tratta di un approccio all'apprendimento linguistico adatto a studenti che possiedono una buona consapevolezza linguistica e cultura filologica. L'apprendimento è potenziato con l'ausilio di testi e situazioni linguistiche, nonché da un ricco e completo quadro di strumenti linguistici. Dall'altro lato, il docente può scegliere autonomamente come combinare gli elementi delle due parti del sussidiario.

Nella prima parte vengono proposti esercizi tali che gli studenti possano applicare e consolidare le proprie conoscenze subito dopo aver preso confidenza con il fenomeno linguistico di maggior rilievo. Per questa parte vi sono quattro appendici:

- L'Appendice No 1 è un breve glossario dei concetti linguistici usati nel manuale.
- L'Appendice No 2 presenta la coniugazione dei verbi ESSERE e AVERE.
- L'Appendice No 3 contiene, sotto forma di tabelle, i principali verbi, illustrandone la categoria dell'aspetto verbale.
- L'Appendice No 4 fornisce le nozioni sulla formazione del tempo passato prossimo (passato perfetto), (modelli ausiliari per i discenti).

La seconda parte contiene 11 tracce su temi di attualità. Ogni argomento contiene testi, domande e verifiche di comprensione sul contenuto dei testi, analisi di alcuni fenomeni linguistici presenti nei testi, esercizi, testi per la traduzione (dal/al bulgaro) e un glossario. Particolare attenzione è rivolta ad alcune aree del sistema linguistico bulgaro che possono risultare più “problematiche”.

In allegato a questa parte vi sono: un glossario nel quale sono incluse parole ed espressioni per ognuno dei temi affrontati, ma anche parole ed espressioni aggiuntive (Appendice 5); 6 verifiche per testare le conoscenze e le abilità acquisite (Appendice 6).

Il manuale inoltre, è dotato di illustrazioni che forniscono informazioni di carattere socio-culturale (consultare la rubrica “Il tempo della cultura”).

La leggenda dei simboli usati nel manuale

Simbolo del lavoro sul testo

Simbolo della discussione (domande sul testo)

Simbolo del confronto (Lingua bulgara – Lingua italiana)

Речник

Simbolo del glossario

Simbolo dell'osservazione sui fenomeni linguistici presenti nei testi

Buon lavoro!

**БЪЛГАРИЯ Е ДЪРЖАВА В ЕВРОПА, ЧАСТ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ.
СТОЛИЦА НА БЪЛГАРИЯ Е СОФИЯ. ДРУГИ ГОЛЕМИ ГРАДОВЕ
СА ПЛОВДИВ, ВАРНА, БУРГАС.**

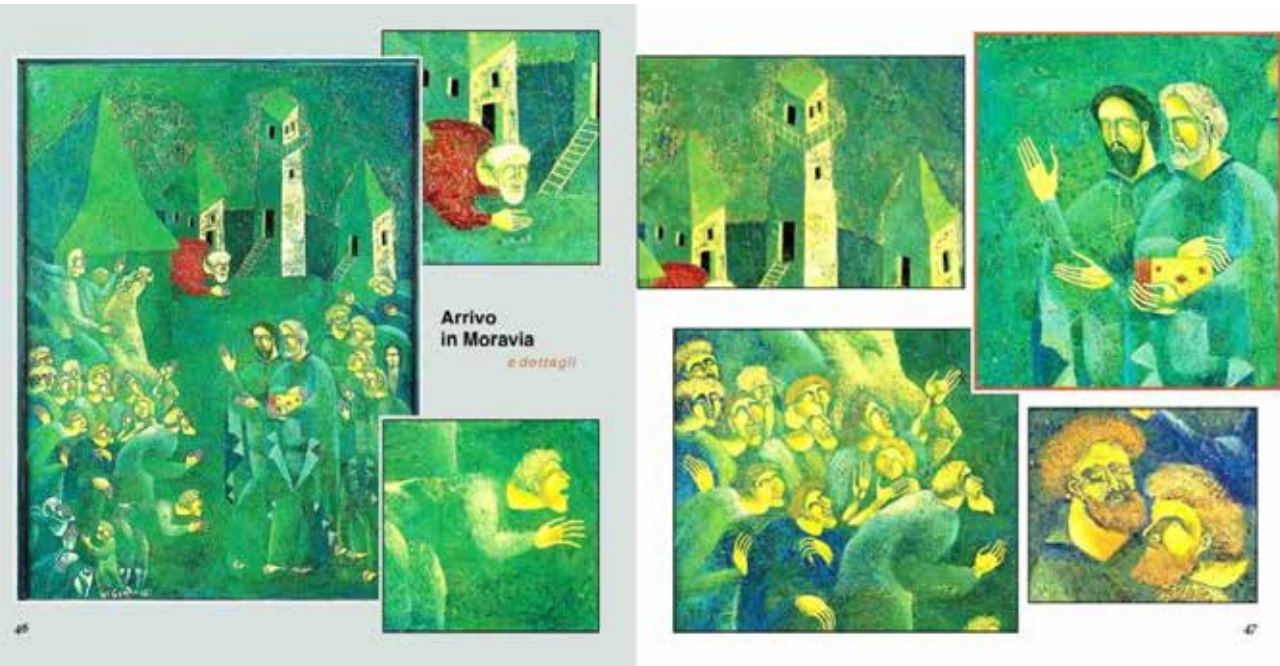
Св. св. Кирил и Методий

Кирилица

Глаголицата – първата славянска азбука

Кирил и Методий в Моравия.
Художник: Дора Николова-Битау

ПРИЛОЖЕНИЕ № 1:
ЛИНГВИСТИЧНИ ПОНЯТИЯ, ИЗПОЛЗВАНИ В ПОМАГАЛОТО

азбука
кирилица
буква
звук
гласен звук
съгласен звук
звукова промяна
сричка
ударение

ЧАСТИ НА РЕЧТА
съществително име (същ. име) род (грам.)
мъжки род (м.р.)
женски род (ж.р.)
среден род (ср.р.)
число
единствено число (ед.ч.)
множествено число (мн.ч.)
бройна форма
определителен член (опред. чл.)
прилагателно име (прил. име)

МЕСТОИМЕННИЕ (МЕСТ.)
лично местоимение (л. мест.)
притежателно местоимение
показателно местоимение
неопределително местоимение
обобщително местоимение
отрицателно местоимение
относително местоимение
въпросително местоимение

НАРЕЧИЕ

ГЛАГОЛ
време на глагола
вид на глагола
свършен вид (св. в.)
несвършен вид (несв. в.)
деятелен залог
страдателен залог
наклонение
изявително наклонение
повелително наклонение
условно наклонение
преизказни форми

alfabeto
alfabeto cirillico
lettera
suono
vocale
consonante
cambiamento del suono
sillaba
accento/enfasi

PARTI DEL DISCORSO
nome sostantivo
genere
maschile
femminile
neutro
numero
singolare
plurale
forma numerale
articolo determinativo
aggettivo

PRONOME
pronome personale
pronome possessivo
pronome dimostrativo
pronome indefinito
pronome distributivo
pronome negativo
pronome relativo
pronome interrogativo

AVVERBIO

VERBO
tempo verbale
aspetto verbale
aspetto perfettivo
aspetto imperfettivo
forma attiva del verbo
forma passiva del verbo
modo del verbo
modo indicativo
modo imperativo
modo condizionale
modo narrativo

ВРЕМЕ НА ГЛАГОЛА
сегашно време (сег. вр.)
минало свършено време
(мин. св. вр.)
минало несвършено време
(мин. несв. вр.)
минало предварително време
(мин. предв. вр.)
минало неопределено време
(мин. неопр. вр.)
бъдеще време (бъд. вр.)
бъдеще време в миналото
(бъд. вр. в мин.)
бъдеще предварително време (бъд.
предв. вр.)
бъдеще предварително време
в миналото (бъд. предв. в мин.)

ПРИЧАСТИЕ
сегашно деятелно причастие
(сег. деят. прич.)
минало страдателно причастие
(мин. страд. прич.)
минало свършено деятелно
причастие (мин. св. деят. прич.)
минало несвършено деятелно
причастие (мин. несв. деят. прич.)
деепричастие

предлог
частица
съюз
междуметие

ИЗРЕЧЕНИЕ
части на изречението
подлог
сказуемо
пряко допълнение
непряко допълнение

ТЕКСТ
тема
теза
аргументативен текст
(аргументация)
наративен текст
описателен текст (описание)
устна реч
писмена реч
официално общуване
неофициално общуване

TEMPO VERBALE
presente
aoristo

imperfetto

piuccheperfetto

perfetto/passato indefinito

futuro

futuro nel passato

futuro anteriore

futuro anteriore nel passato

PARTICIPIO
participio attivo presente

participio passato passivo

participio perfettivo attivo

participio imperfettivo attivo

gerundio

preposizione
particella
congiunzione
interiezione

FRASE
parti della frase
soggetto
predicato
oggetto diretto
oggetto indiretto

TESTO
tema
tesi
testo argomentativo
(argomentazione)
testo narrativo
testo descrittivo (descrizione)
lingua parlata
lingua scritta
comunicazione formale
comunicazione informale

I . ГРАМАТИКАТА НА СЪВРЕМЕННИЯ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
В ТАБЛИЦИ И ПРАВИЛА

БЪЛГАРСКАТА АЗБУКА. ФОНЕТИКА И ФОНОЛОГИЯ
L'ALFABETO BULGARO. FONETICA E FONOLOGIA

БУКВИ И ЗВУКОВЕ (LETTERE E SUONI)
БЪЛГАРСКАТА АЗБУКА СЕ СЪСТОИ ОТ 30 (ТРИДЕСЕТ) БУКВИ.

Аа	Пп	Анна	Петя
Бб	Рр	Боби	Рая
Вв	Сс	Валя	Стефан
Гг	Тт	Габриела	Татяна
Дд	Уу	Диди	Уляна
Ее	Фф	Елена	Филип
Жж	Хх	Жана	Христина
Зз	Цц	Зоя	Цветан
Ии	Чч	Иван	Чавдар
Йй	Шш	Йоан	САШО
Кк	Щщ	Калина	Щиляна
Лл	Ъъ	Лили	ПЕТЪР
Мм	Ьь	Мария	ВАЛЪО
Нн	Юю	Надя	Юлия
Оо	Яя	Олга	Яна

На тези 30 букви съответстват следните звукове (фонеми):

Таблица № 1

Гласни звукове (vocali)		Съгласни звукове (consonanti)		
широки: (vocali aperte)	тесни: (vocali chiuse)	звучни (consonanti sonore):	беззвучни (consonanti sorde):	сонорни (sonoranti):
а, е, о	ъ, и, у	б, б', в, в', г, г', д, д', ж, з, з', дж', дз, дз'	п, п', ф, ф', к, к', т, т', ш, с, с', ч, ц, ц', х, х'	р, л, м, н, й

● Знакът ' означава мекост (палатализация) на предходен съгласен звук, сравнете: бал (ballo) – бял [б'ал], (bianco);
● Ъ (ер малък) – няма звукова стойност; винаги се пише в съчетание с о и означава мекост (палатализация) на предходен съгласен звук (както в името Петъо – Пет'о; шофъор – шоф'ор); използва се и в думи от чужд произход (шофъор, монтьор, фризьор, спринтьор);

● Щ – една буква, два звука: [шт] (не съществува буквосъчетание шт в българския език; там, където чуваме [шт], пишем буква щ: щъркел, къща, вещица, пещера);
● дж, дз (digrammi) – две букви, един звук (джудже, дзън); изговорът на дж е както в италианското име Giorgio (Джорджо); изговорът на дз е както в името на певеца Zuccherо (Дзукеро);

Дзукеро

- **Я** има две стойности:
 - ▶ една буква, два звука [йа], когато е в началото на думата или след гласен звук (ягода – йа́года; ютия – иути́йа);
 - ▶ означава мекост (палатализация) на предходен съгласен звук [ъа] (лято – лъа́то; бял – бъа́л). Има смислоразличителна стойност: марка – мярка; бал – бъа́л (б'ал);
- **Ю** има две стойности:
 - ▶ една буква, два звука [иу], когато е в началото на думата и след гласна

- (ютѝа иути́йа; уют – уиу́т);
- ▶ означава мекост на предходен съгласен звук [ъу] след съгласен звук (костюм – ко́стюм).
- **Л** има две звукови стойности:
 - ▶ пред гласните а, ъ, о, у има непалатизиран изговор: лов (laccia), кола (macchina);
 - пред гласните е, и и пред я, ю има палатализиран изговор: лесен (facile), лято (estate).

ЛАкът (gomito)
 ЛЪжа (bugia)
 ЛОш (cattivo)
 ЛУла (pipa)
 ЛЕтище (aeroporto)
 ЛИце (volto, faccia)
 ЛЯстовица (rondine)
 ЛЮбов (amore)

ЗВУКОВИ ПРОМЕНИ (CAMBIAMENTI FONETICI)

При изговор на думите в българския език настъпват някои звукови промени, например:

Таблица № 2

Вид на промяната	Пише се	Чува се
обеззвучаване на звучни съгласни в края на думата	град (città)	грат
обеззвучаване на звучни съгласни пред беззвучни съгласни	обувки (scarpe)	обу́фки
озвучаване на беззвучни съгласни пред звучни съгласни	сграда (edificio)	зграда
изговор на неударени широки гласни като съответните тесни	баща (padre)	бѣштá
изговор на глаголни окончания	вървя' (върв'а) (camminare)	върв'ѣ'
Звукови редувания (Alternanze fonetiche)		
променливо я я <i>variabile</i>	цвят – цветен	Я преминава в Е при промяна на ударението или когато следва мека сричка (съдържа гласните е, и)
подвижно ъ ъ <i>mobile</i>	врѣх – върхове	Звук ъ променя мястото си спрямо съгласните Р/Л с цел по-лесен изговор (-ЪР/-РЪ-; -ЪЛ/-ЛЪ-)
непостоянно ъ ъ <i>intermittente</i>	театѣр – театри компютѣр – компютри	Звук ъ изпада при някои форми на думата

УДАРЕНИЕ (L'ACCENTO)

- Ударението в българския език е свободно (libero) и подвижно (mobile):
 дѣ'рвен, дѣ'рво
 во́ден, вода́
 че́та, проче́тен
- Ударението в българския език има смислоразличителна стойност:
 вѣ'лна (lana) – вѣ'лна (onda);
 бе́ля (verbo pelare) – бе'ля' (guaiò)
- Изговор на неударени думи – клитики (i cliticí). Клитиките са думи без собствено ударение, които се изговарят слято с предходна или следваща дума със собствено ударение. Клитики са например съюзи, форми на глагола съм, кратки форми на местоимения:

Добре е. [добре́е]
 Отивам **на** село. [отивам насело́]
 Чувам **те**. [чувамте́]
 ● Изговор на сложни думи (pronuncia di parole composte formate da due radici):
 ▶ сложни думи, които се пишат слято, най-често имат едно ударение:
 водопа́д (cascata) – думата е образувана от съставките вод+о+па́д
 местопо́жение (posizione) – думата е образувана от съставките место+по́ложение
 ▶ сложни думи, които се пишат полуслято (с тире) или разделно, имат две ударения: *мини́стър-преде́тел*; *кандида́т-студе́нт*; *къ'ща музе́й*.

УПРАЖНЕНИЯ

(Българската азбука. Фонетика и фонология)

1. Прочетете надписите.

Честит
рожден
ден!

АПТЕКА

БЪЛГАРСКИ
ПОЦИ

Площад
„Иван Вазов“

Работно време
10.00 – 18.00 часа

Весела Коледа и
Щастлива Нова
година!

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

2. Препишете думите: автобус, брат, кораб, влак, гора, гара, дъжд, море, залез, живот, страда, лодка, лекар, нощ.

3. Допишете думите, като поставите посочените букви. Кои са думите?

- поставете буква **Ъ**: д...жд; к...ща; в...лк, ст...лба, з...б
- поставете буква **А**: бр...т; м...ма; сестр...; с...молет
- поставете буква **Щ**: врѣ...ам (глагол); све...; сре...а; ...астие
- поставете буква **Х**: ...ляб; ...одя (глагол); ...айде!; ...ол
- поставете буква **Я**: в...ра; ...м (глагол); м...сто; рокл...; юти...

(Думите са: дѣжд, къща, вѣлк, стѣлба, зѣб, брат, мама, сестра, самолет, връщам, свеи, среща, щастие, хляб, ходя, хайде, хол, вяра, ям, място, рокля, ютия, зѣб.)

4. Напишете с ръкописни букви: вашето име и фамилия; името на града и на държавата, в която живеете.

ИМЕ (NOME):

ФАМИЛИЯ (COGNOME):

ДЪРЖАВА (STATO):

ГРАД (CITTÀ):

5. Прочетете на глас.

- Здравейте!
- Добър ден!
- Добър вечер!
- Лека нощ!
- Приятен ден! Хубав ден! Желая ти хубав ден!
- Благодаря ти!
- щъркел, чаша, ябълка, къща, дървен
- Петьо, майор, кану-кааяк, Йоан
- Бих искал една чаша вода, моля!
- Студентите четат в библиотеката.
- Обичам пържени картофи.

ЗДРАВЕЙТЕ!
(КОГАТО СЕ ОБРЪЩАМЕ
КЪМ ПОВЕЧЕ ХОРА
ИЛИ ПРИ ОФИЦИАЛНО
ОБЩУВАНЕ)

ЗДРАВЕЙ!
(ПРИ НЕОФИЦИАЛНО
ОБЩУВАНЕ,
КЪМ ПРИЯТЕЛ)

ЗДРАСТИ!
(НЕФОРМАЛНО
ОБЩУВАНЕ, БЛИЗЪК
ПРИЯТЕЛ, РОДНИНА)

АЗ СЪМ МАРИЯ. – АЗ СЕ КАЗВАМ МАРИЯ. / КАЗВАМ СЕ МАРИЯ.
(Io sono Maria. / Mi chiamo Maria.)

АЗ СЪМ **ОТ** БЪЛГАРИЯ. / АЗ СЪМ **ОТ** СОФИЯ.

6. Допишете изреченията по модела:

София е столица на България.

..... на Германия.
..... на Франция.
..... на Гърция.
..... на Италия.
..... на Испания.
..... на Чехия.

столица – capitale
Берлин, Атина, Париж, Рим,
Мадрид, Прага

актьор
монтьор
гримьор
фризьор
асансьор

ДИАЛОГ:

- Здравей!
- Приятно ми е да се запознаем,
аз съм Марио.
- Здравей, аз съм Мария.
Ти откъде си?
- От Неапол, а ти?
- Аз съм от България,
от София.

7.

ПРОЧЕТЕТЕ ТЕКСТА

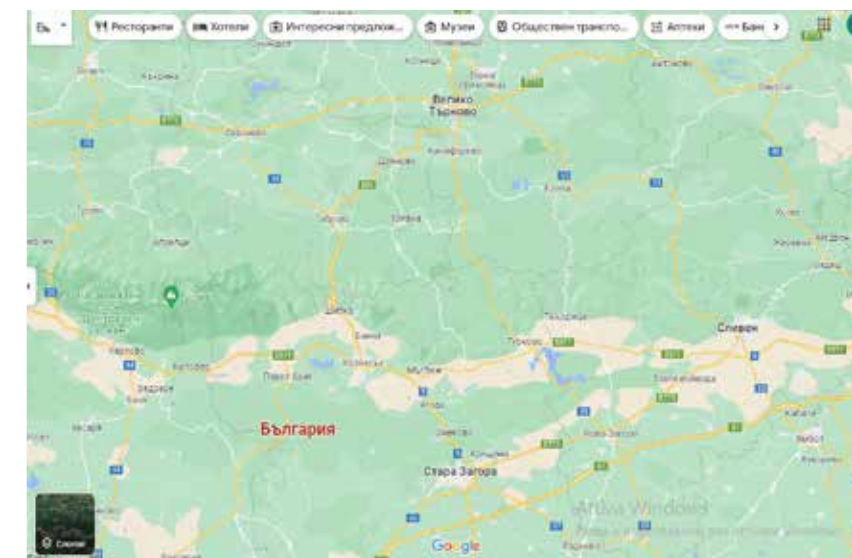
В град Казанлък има музей на розата. Розата е един от символите на България. От роза се произвеждат различни козметични и хранителни продукти. Има различни на цвят рози – червена, бяла, розова.

8. Прочетете изразите, като се съобразите с произношението на неударените думи (клитиките).

Тихо е.
Късно е.
Навън е тъмно. Спи ми се.
Моля те!
Купих му го.
в ъгъла
Той си купи нова кола.
Не е късно.
без теб
в града
Къде ти е чантата?
Не ми се спи.
Пращам ти го.
Не мога.

Музеят на розата се намира в град

9. Поставете правилната буква.

Ас/з обичам зимата, защото вали сня/ег.
Обичам есента. Прохладно е, духат приятни вя/етрове, често валя/ат дъждове.
Обичам ля/етото. Ле/ятните месеци са най-хубавото време прес/з годината.
Щ/ше отида на планина, защото има чист възду/ох и глед/тките са невероятни.
Това е мой/а/т де/ядо.
По улицата минават много ав/фтомобили и трамваи/й.

10. Прочетете двойките думи. Поставете ударение.

театър – театри	мокър – мокри
спектакъл – спектакли	училище – училища
министър – министри	мъж – мъже
топъл – топли	стол – столове
дълъг – дълги	влак – влакове

11. Прочетете текста. Препишете от текста всички думи, написани с главна буква.

През месец декември празнуваме християнския празник Коледа (Рождество Христово). Вечерта преди Коледа, 24 декември, се нарича Бъдни вечер. В България Бъдни вечер е голям семеен празник. Всички членове на семейството се събират на коледната трапеза. Яде се само постна храна (питка с късмети, баница, баклава, тиква, чушки, сарми, сушени плодове, ядки). Всички очакват раждането на Исус Христос.

Christmas

Natale

Navidad

Julen

12. Тази карта показва как жителите на европейския континент наричат празника Коледа. Разгледайте таблицата към картата и прочетете наименованията на езиковите семейства в Европа.

Попълнете:

АЗ ГОВОРЯ език.

АЗ УЧА език.

говоря – parlare
Аз говоря български език.

13. Преведете изразите на български език и ги запишете. Внимавайте за правописа:

Buona notte! –
Buonasera! –
Buon pomeriggio! –
Buongiorno! –
Salve! –
Mi chiamo Anna. –
Sono di Roma. –
Io parlo inglese. –

Аз се казвам Анна.
Аз съм от София.
Аз говоря италиански език.

Страни, в които се говорят славянски езици (индоевропейски езици)	Страни, в които се говорят германски езици (индоевропейски езици)	Страни, в които се говорят романски езици (индоевропейски езици)	Страни, в които се говорят угро-фински езици (тюркски езици)
БЪЛГАРИЯ – български език РУСИЯ – руски СЪРБИЯ – сръбски език СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА – македонски език ХЪРВАТИЈА – хърватски език СЛОВЕНИЈА – словенски език ЧЕХИЈА – чешки език ПОЛША – полски език УКРАИНА – украински език	ГЕРМАНИЯ – немски език ВЕЛИКОБРИТАНИЯ/АНГЛИЈА – английски език ДАНИЈА – датски език НОРВЕГИЈА – норвежки език ИСЛАНДИЈА – исландски език ШВЕЦИЈА – шведски език ХОЛАНДИЈА – фламандски език	ИТАЛИЈА – италиански език ФРАНЦИЯ – френски език ИСПАНИЯ – испански език ПОРТУГАЛИЈА – португалски език РУМЪНИЈА – румънски език МОЛДОВА – молдовски език	ФИНЛАНДИЈА – финландски език УНГАРИЈА – унгарски език

МОРФОЛОГИЧНИ ОСОБЕНОСТИ НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК CARATTERISTICHE MORFOLOGICHE DELLA LINGUA BULGARA

ЧАСТИ НА РЕЧТА (I PARTI DEL DISCORSO)

Частите на речта в български език са девет.

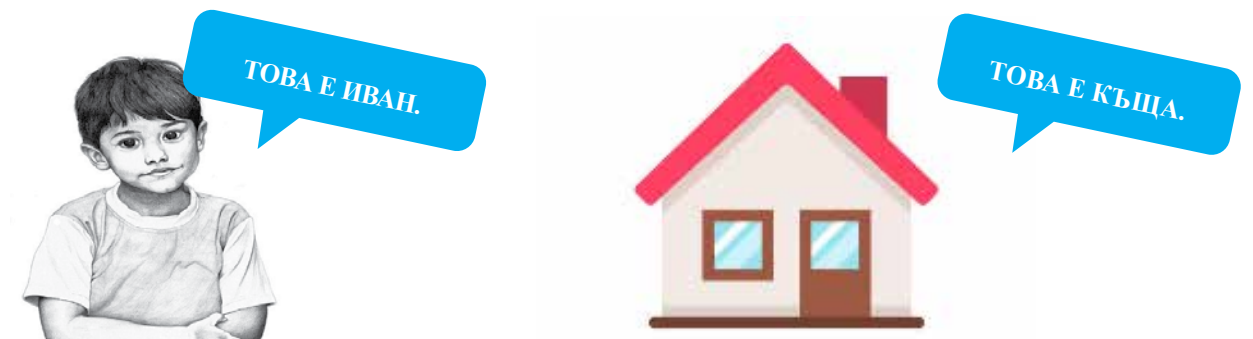
Таблица № 3

Изменяеми части на речта (Variabili)	Неизменяеми части на речта (Invariabili)
съществително име	наречие
прилагателно име	предлог
местоимение	съюз
глагол	частица
числително име	междуметие

СЪЩЕСТВИТЕЛНО ИМЕ (IL NOME SOSTANTIVO)

Със съществителните имена назоваваме:

- конкретни предмети (nomi comuni): *маса, стол, телевизор, телефон*
- имена (nomi propri): *Иван, семейство Иванови, България, Рила, Пловдив, Италия, Неапол*
- професии и занятия (professioni e mestieri): *учител, лекар, адвокат, продавач, полицаи, обуцар, ключар*
- животни (animali): *котка, куче, кон, орел*
- растения и цветя (piante, fiori, alberi): *роза, ябълка, бор, лук, трева*
- вещества (sostanze): *водород, озон, въглерод, кислород*
- природни явления (fenomeni naturali): *земетресение, буря, дъга, изгрев, залез*
- понятия от духовния свят на човека/абстрактни имена; чувства (nomi astratti, sentimenti, emozioni): *любов, вяра, свобода, истина, мъдрост, Бог*

Граматически признаци на съществителното име

- съществителните имена притежават род (**genere**): мъжки род, **maschile** (*стол*); женски род, **femminile** (*маса*); среден род, **neutro** (*куче*);
- съществителните имена се изменят по число (**numero**): *една къща – три къщи*;
- съществителните имена могат да се членуват (**l'articolo determinativo**): *къща – къщата*;
- съществителните имена от м.р. нелюба имат т.нар. бройна форма, **forma numerale dei sostantivi maschili con la desinenza A/Я**: *един лимон, два лимона, много лимони*.

Имена (Sostantivi)	Ед.ч./Sing.	Мн.ч./Pl.	Бройна форма (Forma numerale)
Nomi animati	ученик	много ученици	двама ученици
Nomi inanimati + animali	лимон вълк	много лимони много вълци	два лимона два вълка

РОД НА СЪЩЕСТВИТЕЛНОТО ИМЕ (IL GENERE DEI NOMI)

Таблица № 4

	Мъжки род (maschile)	Женски род (femminile)	Среден род (neutro)
Правило Regola	По-голямата част от думите в мъжки род завършват на съгласна: <i>стол, магазин, компютър</i>	По-голямата част от думите в женски род завършват на -а, -я: <i>майка, година, маса, идея, леля, стая</i>	По-голямата част от думите в среден род завършват на -о и -е: <i>момче, момиче, лято, слънце, убежище</i>
Изключение Eccezione alla regola	съществителни, завършващи на гласна: месеци (<i>юни, юли, октомври</i>); – лица (хора) от мъжки пол (<i>баща, дядо, татко; съдия</i>)	съществителни, завършващи на съгласна: <i>вечер, нощ, свещ, захар, сол;</i> сезони: <i>пролет, есен;</i> думи, завършващи на <i>-ост и -ест: съвест, радост, младост, народност; кост – кости</i>	Съществителни имена, по-често от чужд произход, завършващи на -и, -у, -ю <i>меню, такси</i>

МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО НА СЪЩЕСТВИТЕЛНИТЕ ИМЕНА (IL NUMERO DEI NOMI)

Множествено число е число, с което посочваме конкретна бройка/брой от нещо; употребява се с числително бройно име (две, десет, сто...) или с дума за количество (малко, много...).

Таблица № 5

Род	Думи	Окончание	Пример
Женски род	всички думи от ж.р.	-и	<i>жена – жени</i> <i>стая – стаи</i>
Мъжки род	думи с повече от една сричка – многосрични	-и	<i>костюм – костюми</i> <i>лекар – лекари</i> <i>компютър – компютри</i> <i>прозорец – прозорци</i>
	едносрични думи	-ове -еве	<i>вход – входове</i> <i>брой – броеве</i>
Среден род	думи, които завършват на -о	-а	<i>село – села</i>
	думи, които завършват на -е; -и; -ю	-та	<i>море – морета</i> <i>такси – таксита</i> <i>кафе – кафета</i> <i>меню – менюта</i>
	думи, които завършват на -ие	-я	<i>действие – действия</i> <i>събрание – събрания</i>

ВНИМАНИЕ:

дете – деца
око – очи
ухо – уши
ръка – ръце
ученик – ученици
цвете – цветя
човек – хора

Изключения: мъж – мъже, брат – братя, господин – господа, ден – дни, крак – крака, кон – коне, цар – царе, крал – крале, сън – сънища, път (със значение una volta): един път – много пъти и др.

- Съществителни имена, които имат само единствено число (singularia tantum) или са неброими съществителни имена, са например: *сол, захар, любов, мъдрост, обзавеждане, сребро, злато, математика, физика, химия и др.*
- Съществителни имена, които имат само множествено число (pluralia tantum), са: *въглища, белезници, аплодисменти, очила, захари (хим.), соли (хим.), нерви, макарони, разноски, предци и др.*

ЧЛЕНУВАНЕ НА СЪЩЕСТВИТЕЛНОТО ИМЕ (USO DELL'ARTICOLO DETERMINATIVO CON I NOMI SOSTANTIVI)

ЧЛЕНУВАМ – прибавям определителен член към съществително, прилагателно, числително име, местоимение.

Членната морфема в българския език е задпоставена и се пише винаги слято с думата:

ТОВА Е КЪЩА. – КЪЩАТА Е ГОЛЯМА. (Questa è una casa. **La** casa è grande.)

Таблица № 6

		Женски род	Среден род
Мъжки род			
Пълна форма (forma lunga) Думата може да се замени с той	Кратка форма (forma breve) Думата не може да се замени с той		
-ЪТ/-ЯТ	-а/-я	-та	-то
филмът (подлог) Филмът е много интересен. Ресторантът е пълен. Телефонът е счупен.	филма (допълнение) <i>Гледам филма.</i> <i>Ям в ресторанта.</i> <i>Говоря по телефона.</i>	жената	детето
мъжът	мъжа	кухнята	летището
учителят <i>-тел-ят</i>	учителя	вечерта	лятото
лекарят <i>-ар-ят</i>	лекаря	бащата	времето

Пълен член означава, че членуваната дума е:

– подлог (soggetto) в изречението: **Студентът** чете книга.

– част от именен предикат (predicato nominativo) в изречението:

Това е студентът, който чете книга.

- Кратък член** означава, че членуваната дума е вид допълнение: complemento oggetto diretto: *Питам студента;* complemento oggetto indiretto: *Тази книга е на студента.*

- С членната морфема *-ят, -я* се членуват:

– съществителните имена от мъжки род, които завършват на -Й: *сценарий – сценарият/сценария; музей, трамвай*

Харесва ми този сценарий. Сценарият ми харесва.

Трябва да променим сценария.

- съществителните имена, които са образувани с наставките **-АР, -ТЕЛ**: *приятел*
приятелят/приятеля
- съществителните имена *ден, път, кон, сън, цар, крал, лакът, нокът, огън*:
денят/деня, пътят, сънят, конят, царят, кралят, лакътят, нокътят, огънят.

-ЪТ/- А
автобусът
автобуса

-ЯТ/- Я
лекарят; музеят
лекаря; музeya

- Членуваните съществителни имена назовават конкретни, познати, определени предмети или хора; обекти, споменати вече в речта: *Това е къща. В къщата живее моето семейство. Къщата има градина. В градината отглеждаме цветя и плодни дървета.*
- Членуват се думи, назоваващи единични, уникални понятия: *Земята е планета от Слънчевата система. Нашата Земя е планета от Слънчевата система.*
- Членуват се понятия с обобщаващо (генерично) значение: *Котката е бозайник от семейство Коткови.*
- НЕ СЕ ЧЛЕНУВАТ съществителни имена, употребени с безличния израз **Тук има (C'è; Ci sono)**:
В стаята има човек. В стаята има хора.

ПРИЛАГАТЕЛНО ИМЕ (L'AGGETTIVO)

Прилагателните имена назовават физически, морални и интелектуални качества, произход, материал, принадлежност и други характеристики на обектите от материалния и нематериалния свят:

ново училище, широк двор, висока планина, малко дете, зелена трева, италианска кухня, български език, дървена кутия, смел човек, умно дете, горско цвете, чужд език.

Граматически признаци на прилагателното име:

- Прилагателните имена се изменят по род и по число. Това изменение не е вътрешноприсъща характеристика на прилагателното име, а се налага, защото прилагателните имена се съгласуват по род и число с името, което поясняват:
бял панталон, бяла блуза, бяло яке, бели панталони;
- Прилагателните имена могат да се членуват: *бяла къща – бялата къща; бял шоколад – белия/-ят шоколад.*
- Не се членуват едновременно съществително и прилагателно име:

~~бялата къщата~~

- Прилагателните имена се степенуват: *широк, по-широк, най-широк.*

• Видове прилагателни имена:

– качествени (aggettivi qualificativi): *голям, дълъг, широк*

– относителни (aggettivi qualitativi e relazionali): *италиански, български, железен; бял, зелен, червен; морски, градски, планински, полски*

Членуват се качествените прилагателни имена:

Марио е по-висок от Иван.

- Прилагателното име/прилагателните имена е/са преди съществителното име.

(Допуска се обратен словоред само в някои случаи, например в поезията:

Този изгрев безкраен, Г. Константинов):

Таблица № 7

дървена маса	дървени маси	дървената маса, дървените маси
голяма дървена маса	големи дървени маси	голямата дървена маса, големите дървени маси
голяма кръгла дървена маса	големи кръгли дървени маси	голямата кръгла дървена маса, големите кръгли дървени маси

град – градски
поле – полски
планина – планински

КАКВО Е ТОВА?

Това е маса. Тя е дървена.
Дървената маса е голяма.
Дървената маса е кръгла.
Голямата кръгла маса е дървена.

РОД И ЧИСЛО НА ПРИЛАГАТЕЛНОТО ИМЕ (IL GENERE E IL NUMERO DELL' AGGETTIVO)

Таблица № 8

м.р.	ж.р. -А	ср.р. -О	мн.ч. -И
– завършва на съгласен звук: <i>голям</i>	<i>голям-а</i> <i>голяма, широка, дървена, желязна</i>	<i>голям-о</i> <i>голямо, широко, дървено, желязно</i>	<i>голем-и</i> <i>големи, широки, дървени, желязни</i>
– завършва на гласен звук: (наставки -ск-и-шк-и и др.): <i>градски;</i> <i>пилешки</i>	<i>градска</i> <i>пилешка</i>	<i>градско</i> <i>пилешко</i>	<i>градски</i> <i>пилешки</i>

Образуване на някои прилагателни имена (произход)

<i>пиле</i>	<i>пилешки, пилешка, пилешко</i>
<i>теле</i>	<i>телешки, телешка, телешко</i>
<i>свиня</i>	<i>свински, свинска, свинско</i>
<i>заек</i>	<i>заешки, заешка, заешко</i>
<i>пуйка</i>	<i>пуешки, пуешка, пуешко</i>
<i>агне</i>	<i>агнешки, агнешка, агнешко</i>

– Какво месо обичаш?
– Обичам свинско и пилешко.

СТЕПЕНУВАНЕ НА ПРИЛАГАТЕЛНОТО ИМЕ (I GRADI DELL'AGGETTIVO QUALIFICATIVO)

Таблица № 9

Основна форма Il grado positivo	Сравнителна степен Il grado comparativo	Превъзходна степен Il grado superlativo
	Към основната форма на прилагателното име се добавя частица ПО-	Към основната форма на прилагателното име се добавя частица НАЙ-
голям	по-голям	най-голям
умен	по-умен	най-умен

Мария е малка.

Мария е по-малка от Светла.

Мария е най-малката сестра (най-малка от всички сестри).

по-малък ОТ...
най-малък ОТ всички

Както вече знаете, степенуват се качествените прилагателни имена: *тесен, по-тесен, най-тесен*. Обикновено относителните прилагателни имена (например: *дървен, златен, пилешки*) не се степенуват, освен в метафоричен смисъл или за да се придаде експресивност, например *по-дървен, по-златен*.

Образуване на някои прилагателни имена (материал)

злато	златен
сребро	сребърен
желязо	железен
дърво	дървен
стъкло	стъклен
пясък	пясъчен

– Какъв е този стол?
– Дървен.

• НЯКОИ ПРАВОПИСНИ ОСОБЕНОСТИ НА ПРИЛАГАТЕЛНИТЕ ИМЕНА

1. Променливо Я

Пише се и се изговаря **-Я**, когато:

- гласната е под ударение: голям;
- когато думата е едносрична: цял.

Ъ ъ

Пише се и се изговаря **-Е**, когато:

- Я** не е под ударение;
- Я** е под ударение, но следващата сричка съдържа Е, И, Ж, Ч, Ш, Ъ:
мляко – мле-**чен**, сняг – сне**жен**, грях – греш**ен**

дясна – дясно – дес**ни** (дес**ни**ца)

ляв – лява – ляво – ле**ви** (ле**ви**ца)

пресен – прясна – прясно – прес**ни**

верен – вярна – вярно – вер**ни**

железен – желязна – желязно – желез**ни** (желязо)

сляп – сляпа – сляпо – слеп**и** – слеп**ец**

Изключения: хляб – хлѐбна, цвят – цвѐтна

2. Прилагателни имена, които завършват на наставка **-ен/-нен** (Gli aggettivi che terminano con il suffisso **-en/-nen**)

а) Когато ударението не пада върху наставката (quando l'accento NON cade sul suffisso **-en/-nen**): мет**ал**ен (di metallo), прилагаме правилото за **епентетично Е**.

Епентеза (epentesi) – характерно за нея е вмъкване на нов звук вътре в думата с цел да се улесни изговорът. Така например между две съгласни в края на думата се вмъква епентетична гласна **ъ** или **е**.

Металн -а, -о, -и (метална, метално, метални, но метал**Ен**)

М.р. ед.ч.	Ж.р. ед.ч.	Ср.р. ед.ч.	Мн.ч.	Превод
пъл ен – пъл н	пълна	пълно	пълни	pieno
хлад ен /прохлад ен	хладна	хладно	хладни	fresco
спорт ен	спортна	спортно	спортни	sportivo
празни чен	празнична	празнично	празнични	festivo
есен ен	есенна	есенно	есенни	autunnale
стран ен	странна	странно	странни	strano
глад ен	гладна	гладно	гладни	affamato
пролет ен	пролетна	пролетно	пролетни	primaverile
жад ен	жадна	жадно	жадни	assetato
чер ен	черна	черно	черни	nero
сред ен	средна	средно	средни	medio
глав ен	главна	главно	главни	principale
пред ен	предна	предно	предни	anteriore
зад ен	задна	задно	задни	posteriore
цвет ен	цветна	цветно	цветни	variopinto
радост ен	радостна	радостно	радостни	gioioso
тъж ен	тъжна	тъжно	тъжни	triste
отров ен	отровна	отровно	отровни	velenoso
сил ен	силна	силно	силни	forte
каприз ен	капризна	капризно	капризни	capriccioso
лес ен	лесна	лесно	лесни	facile
полез ен	полезна	полезно	полезни	utile

Изключения правят някои прилагателни имена, които означават материал (направен от...)/Eccezioni alla regola: (più spesso sono gli aggettivi che si possono sostituire con **di + materiale**...):

харт**и**ен (от харт**и**я), въл**н**ен (от въл**н**а), копр**и**нен (от копр**и**на), лен**ен** (от лен),
дър**в**ен (от дър**в**о), стък**л**ен (от стък**л**о)
харт**и**ено самолет**ч**е
харт**и**ена шап**к**а
харт**и**ен плик
харт**и**ени плик**ов**е

б) Когато ударението пада върху наставката **-ен** (quando l'accento cade sul suffisso **-en**):

сол**ѐн** – сол**ѐ**на – сол**ѐ**но – сол**ѐ**ни (salato)
черв**ѐн** – черв**ѐ**на – черв**ѐ**но – черв**ѐ**ни (rosso)
зел**ѐн** – зел**ѐ**на – зел**ѐ**но – зел**ѐ**ни (verde)
студ**ѐн** – студ**ѐ**на – студ**ѐ**но – студ**ѐ**ни (freddo)
умор**ѐн** – умор**ѐ**на – умор**ѐ**но – умор**ѐ**ни (stanco)

3. Прилагателни имена, които завършват на

-ъв; -ък; -ъг; -ъл; -ър

(gli aggettivi che terminano con il suffisso

-ъв; -ък; -ъг; -ъл; -ър)

дъл**ъ**г-а, -о, -и (дъл**ъ**га, дъл**ъ**го, дъл**ъ**ги)

дъл**ъ**г – епентеза на **ъ** за по-лесен изговор

мал ъ к	малк-а	малк-о	малк-и	piccolo
слад ъ к	сладка	сладко	сладки	dolce
плос ъ к	плоска	плоско	плоски	piatto
крат ъ к	кратка	кратко	кратки	breve
нис ъ к	ниска	ниско	ниски	basso
ряд ъ к	рядка	рядко	редки	raro/liquido
кръг ъ л	кръгла	кръгло	кръгли	rotondo
топ ъ л	топла	топло	топли	caldo
бод ъ р	бодра	бодро	бодри	energico
щед ъ р	щедра	щедро	щедри	generoso
доб ъ р	добра	добро	добри	buono
една ъ къв	еднаква	еднакво	еднакви	stesso, uguale

Пример: ТОП**ъ**Л-

топ**ъ**л хляб – un pane caldo

топ**ъ**л-о палто – un cappotto caldo

топ**ъ**л-а завивка – una coperta calda

топ**ъ**л-и ръкавици – guanti caldi

4. Двойно Н (NN) (la doppia N):

Прилагателно име, което в мъжки род ед.ч. завършва на – НЕН, във формите за ж.р. ед.ч., ср.р. ед.ч. и множествено число се пише с двойно Н:

странен: странна, странно, странни

старинен: старинна, старинно, старинни

съвременен: съвременна, съвременно, съвременни (съвременник, съвременници)

Правилото за двойното Н важи за качествените прилагателни имена. Относителни прилагателни, които в м.р. ед.ч. завършват на -НЕН, приемат окончанието за съответния род и число:

латинен: латинена, латинено, латинени

маслинен: маслиненна, маслинено, маслинени

ЧИСЛИТЕЛНО ИМЕ (I NUMERALI)

Числителните имена са два вида: числителни бройни и числителни редни.

Таблица № 10

Числителни бройни имена (Numerali cardinali)	Числителни редни имена (Numerali ordinali)
едно/един/една	първи/първа/първо
две	втори/втора/второ/втори
три	трети
четири	четвърти
пет	пети
шест	шести
седем	седми
осем	осми
девет	девети
десет	десети

- Числителните бройни имена се съгласуват по род с името, чието количество показват. Формата за **лица от м.р.** е специална:

един стол – една жена – едно дете – един мъж

два стола – две жени – две деца – двама мъже

три стола – три жени – три деца – трима мъже

четири стола – четири жени – четири деца – четирима мъже

пет стола – пет жени – пет деца – петима мъже

шест стола – шест жени – шест деца – шестима мъже

седем стола – седем жени – седем деца – седем мъже

осем стола – осем жени – осем деца – осем мъже

девет стола – девет жени – девет деца – девет мъже

десет стола – десет жени – десет деца – десет мъже

- Колко стола има в стаята?
- Два стола.
- Колко ученици има в стаята?
- Трима ученици.

- Числителните имена се членуват (както прилагателните имена)
две – двете; трима – тримата; десети – десетият, десетия

Двете деца спят.

В стаята има четири стола. – И четирите стола са заети.

Да проследим (форми за м.р., ж.р., ср.р.):

един, една, едно, едни	единият, едната, едното, едните
два, две	двамата, двете, двете
три	трите, трите, трите
първ	първият, първата, първото, първите
втори	вторият, втората, второто, вторите
трети	третият, третата, третото, третите

ВНИМАНИЕ:

първ – първи – първият

РЪ - ЪР

УПРАЖНЕНИЯ

(Съществително име, прилагателно име, числително име)

1. Свържете думите с изображенията.

маса	
стол	
часовник	
картина	
чиния	
чаша	

2. Във всяка колона подчертайте думата, която е съществително име.

красив	цветен	въздух	пища
къща	цвете	въздушен	писмен
какъв	цъфтя	висок	писмо

3. Посочете грешната форма:

една нощ	една песен	едни деца
една вечер	един пролет	една радост
една момиче	едно море	един дядо
едно ястие	един съдия	един есен

4. Групирайте съществителните имена според тяхното значение:

печка, вълк, ябълка, Апенини, чанта, очила, България, роза, лале, лисица, куче, Лувъра, телевизор, Мария, котка, Париж, круша

Съществителни собствени имена	Съществителни имена, които назовават животни	Съществителни имена, които назовават цветя и дървета	Съществителни имена, които назовават предмети

5. Групирайте съществителните имена според техния род: куче, съдия, тераса, зима, момче, котка, риба, месо, телевизор, бюро, яке, дядо, чичо, внук, пролет, младост, здраве, сол

Мъжки род	Женски род	Среден род

6. Образувайте множествено число на думите:

ден	дни
час	
мъж	
кон	
дядо	
кафе	
нощ	
вечер	
град	
съдия	

Колко е часът?
– Два и половина.
Чакам те от два часа!

ДОБЪР ВЕЧЕР!
ПРИЯТНА ВЕЧЕР!
ЛЕКА НОЩ!

7. Образувайте единствено число на думите:

братя	брат
морета	
ученици	
трамваи	
чичовци	
кости	
плодове	
паркинги	
таксита	
ястия	

МММ, КОЛКО
ВКУСНО ЯСТИЕ!

8. Преобразувайте в мн.ч. по модела:

самолет – самолети

А)

плод –
хладилник –
обувка –
спирка – влак –
легло –
стол –
музей –
колело –
такси –
животно –
крак –

Б)

приятел –
момиче –
лекар –
учител –
посланик –
министър –
актьор –
режисьор –
оператор –
сценарист –
доставчик –

9. Подчертайте в изреченията само членуваните съществителни имена.

Автобусът се движи по магистрала № 76.
Завивам надясно в първата пряка. Ще пътувам с колата.
Влакът пристига навреме.
Отивам на разходка в гората.
Говоря с приятелката си.
Леглото е много удобно.
Отиваме в планината да караме ски.
Обичам да ям салата.

10. Членувайте, където е необходимо (с пълен или с кратък член за имената от м.р. ед.ч.).

Самолет... пристига след малко.
Аз се качвам в самолет....
Чакаме лекар... пред кабинет....
Виждам един млад мъж... с костюм.... Ден... е много хубав.
Приятел... на Катя учи в Пловдив.
Ще говоря с майка... си.

Шоколад... е в хладилника....
Спирка... на трамвая... е пред блок....
В апартамента има много стаи....
Говори ли с брат... си?
Има ли плодове... в хладилник...?

Един, една, едно, едни +
нечленувана форма
Тук има + нечленувана форма

! Запомнете! Членуване на съществителни имена за роднински названия, които се употребяват с притежателни местоимения, кратки форми (ми, ти, му, ѝ, ни, ви, им; си):

НЕ СЕ ЧЛЕНУВАТ:	ЧЛЕНУВАТ СЕ:
майка ми, баща ми, брат ми, чичо ми, дъщеря ми, зет ми, снаха ми; жена ми, дядо ми, баба ми	синът ми, внукът ми, съпругът ми/ мъжът ми; съпругата ми

11. Попълнете таблицата с членуваните форми на думите:

Съществително име, нечленувана форма	Съществително име, членувана форма, пълен член	Съществително име, членувана форма, кратък член
вятър		
тролей		
аптека		
нокт		
замък		
връх		
сняг		

13. Във всяка колона подчертайте думата, която не е прилагателно име.

добър	успех	радост	истински
доброта	успешен	радостен	наистина
лош	неуспешен	щастлив	фалшив

14. Попълнете таблицата:

Прилагателно име, м.р.	Форма за ж.р.	Форма за ср.р.	Форма за мн.ч.
добър	добра	добро	добри
щастлив			
черен			
слънчев			
кратък			
дълъг			
тъмен			
бял			
железен			
кафяв			

12. Включете три от думите от таблицата (упр. 11) в изречения.

Модел: *Вятърът е силен.*

.....
.....
.....
.....
.....

15. Попълнете с прилагателно име: нов, стар, удобен, студен, дървен, голям, бял, красив, скъп, чист, евтин, топъл. Съгласувайте по род и число.

В стаята има легло.
На масата има ваза.
Имам обувки.
Времето днес е
В антикварния магазин продават мебели.
Зеленчуците тук са
В стаята има маса и столове.
Млякото е много
Стаите в този хотел са
Кърпите в този хотел са
Тези дрехи са много

16. Запишете прилагателните имена според техните значения.

Модел: направен от дърво – дървен
направен от стъкло –
надарен с красота –
който е направен от месо (ястие) –
който притежава ум –
който не се бои от опасности –
направен от метал –
който обича да се труди –
който не обича да се труди –
който произхожда от град –
който произхожда от село –
град, който се намира на морето – (град)
който не обича да работи –
който се страхува често –

17. Запишете подходящи прилагателни имена към следните думи (по ваш избор):

..... цвете
..... момче
..... книга
..... кола
..... език
..... дърво
..... ястие

красиво цвете
пролетно цвете
бяло цвете

18. Какъв е? Какви са? Запишете по три прилагателни имена, за да опишете предметите, които виждате.

19. Пребройте! Запишете с думи броя.

В аквариума има ... рибки.

Колко? – QUANTO?
Колко рибки има?

риба – рибка
чаша – чашка
нож – ножче
чиния – чинийка
вилница – виличка
кутия – кутийка

Има чашки.

Има кутийки.

20. Запишете с думи количествата, изразени с цифра, като употребите подходяща форма на числително бройно или числително редно име.

А) Аз имам (2) деца.
Това е (2) ми кафе за деня.
Завийте вдясно на (2) пряка.

Б) Купувам (3) портокала.
Слезте на (3) спирка.
Това са (3) от най-добрите български писатели.

В) Къщата има (4) стаи.
В тази група има (4) студенти.
Той е ученик в (4) клас.

Г) Трябват ми (9) яйца за тази рецепта.
На мястото на пожара има повече от (10) пожарникари.
Вашето място е на (6) ред, (20) място.
Трябва да отговорите на (8) въпрос.

пряка (улица),
пресечка – traversa
спирка – fermata

яйце, яйца – uovo, uova
пожарникари –
vigili del fuoco
ред – fila
място – posto
въпрос – domanda

21. Запишете с думи:

3 март; 24 май; V конгрес на стоматолозите; 4. Национална среща на учителите по история;
70-годишен юбилей; 2015 година; XXI век.

22. Прочетете следващата информация за видовете празници. Запишете датите на вашите лични празници. Кои са най-важните официални празници в Италия, кога са?

Лични празници	Колективни празници
Рожден ден Аз имам рожден ден на 18-и юни. / през месец юни./ през пролетта.	Национален празник (3 март, Национален празник на България) Официален празник (неработен ден) – 6 май, 24 май
Имен ден Аз имам имен ден на 7 януари.	Религиозен празник (християнски празник – Великден, Коледа) Фолклорни празници и традиции (Баба Марта, Еньовден) Етнически празници (на отделните етноси, които живеят в държавата – роми, арменци, мюсюлмани, евреи...)

ПРАЗНИЧНИ ПОЗДРАВИ
ЧЕСТИТ РОЖДЕН ДЕН!
ЧЕСТИТ ИМЕН ДЕН!
ЧЕСТИТ ПРАЗНИК!
ХРИСТОС ВОСКРЕСЕ!
ЧЕСТИТА КОЛЕДА!
ЧЕСТИТА НОВА ГОДИНА!

ПОКАНА

ЗАПОВЯДАЙ / ЗАПОВЯДАЙТЕ НА МОЯ РОЖДЕН ДЕН!

МЕСТОИМЕНЕНИЯ (I PRONOMI)

В българския език има **10 вида** местоимения (виж и речника на понятията, с...):

- лично местоимение (*аз, ти, той/io, tu lei/lei...*);
- възвратно лично местоимение (*себе cu/se stessi*);
- притежателно местоимение (*мой, твой, негов/mio, tuo, a lui...*);
- възвратно притежателно местоимение (*свой, svou/proprio*);
- показателно местоимение (*този, онзи/questo, quello...*);
- въпросително местоимение (*кой, коя, кое, чий/chi, che, di chi...*);
- относително местоимение (*който, която, което, чийто/chi, quale...*);
- неопределително местоимение (*някой, някоя, нещо/qualcuno, qualcuna qualcosa...*);
- обобщително местоимение (*всеки, всяка, всички/ognuno, ognuna, tutti...*);
- отрицателно местоимение (*никой, нищо/nessuno, niente...*).

- Някои местоимения имат форми за именителен падеж (nominativo), винителен падеж (accusativo) и дателен падеж (dativo):

Аз съм добре.

Боли **ме** глава. (Мене ме боли глава.)

Спи **ми** се. (На мене ми се спи.)

Кой е този човек?

Кого да покана на празника?

На кого/кому да дам тази книга?

Формите в именителен падеж заместват подлога в изречението (soggetto); формите във винителен падеж заместват пряко допълнение в изречението (complemento oggetto diretto), формите в дателен падеж заместват непряко допълнение в изречението (complemento oggetto indiretto):

Марио чете книга. – Той чете книга.

той – лично местоимение, именителен падеж, замества подлога в изречението **Марио**

Кой е този човек?
Как се казва?
Какъв е този телефон?
Някой знае ли как се казва този човек?
Всички са тук!
Нищо не искам.

Марио пита Иван. – Марио пита него. / Марио го пита.

него, го – лично местоимение, родителен падеж, замества прякото допълнение **Иван**

Марио пише на Иван. – Марио пише на него. / Марио му пише.

на него, му – лично местоимение, дателен падеж, замества непрякото допълнение (на) Иван.

- Личните и притежателните местоимения имат пълна форма (forma tonica) и кратка форма (forma atona): *мене – ме; твоите – ти;*

- Личното местоимение в българския език може да се изпуска в речта: *Аз уча филология.*
– *Уча филология.*

ЛИЧНО МЕСТОИМЕНЕНИЕ

Таблица № 11

Лице, число	Именителен падеж	Винителен падеж	Дателен падеж
1 л. ед.ч.	аз	мене/ме	(на) мене/ми
2 л. ед.ч.	ти	тебе/те	(на) тебе/ти
3 л. ед.ч. – м.р. – ж.р. – ср.р.	той тя то	него/го нея/я него/го	(на) него/му (на) нея/й (на) него/му
1 л. мн.ч.	ние	нас/ни	(на) нас/ни
2 л. мн.ч.	вие	вас/ви	(на) вас/ви
3 л. мн.ч.	те	тях/ги	(на) тях/им

ПРИМЕРИ

Аз познавам Мария. (Io conosco Maria) –

Аз познавам нея. – Аз я познавам. – Познавам я. (La conosco)

Аз те познавам. Познавам те.

Аз познавам Марио. Аз го познавам. Познавам го.

Аз ви познавам. Познавам ви.

Аз ги познавам. Познавам ги.

Правя услуга на Иван и Мария. (Faccio un favore a Ivan e Maria.) – Правя услуга на тях.

(Faccio un favore a loro.) – Аз им правя услуга. – Правя им услуга. (Gli faccio un favore.)

Обаждам се на Иван. Обаждам се на него. Обаждам му се. (**Gli telefono**)

Обаждам се на Мария. Обаждам се на нея. Обаждам й се. (**Le telefono**)

Обаждат ми се.

Обаждат ти се.

Аз те обичам. – Обичам те. / Ti amo.

Аз го обичам. – Обичам го. / Lo amo.

Аз я обичам. – Обичам я. / La amo.

Аз ви обичам. – Обичам ви. / Vi amo.

Аз ги обичам. – Обичам ги. / Li amo.

Пиша писмо на брат ми. – Аз му пиша писмо. – Пиша му писмо.

Какъв подарък да подаря на баща ми? – Какъв подарък да му подаря?

Давам пари на Иван. – Давам му пари.

Давам пари на Мария. – Давам й пари.

Давам пари на Иван и Мария. – Давам им пари.

Този подарък е за брат ми. Този подарък е за него.

В автобуса седя до Иван. Седя до него.

ВНИМАНИЕ:

Аз **я** познавам.

Познавам **я**.

обаждам се **НА**
... - chiamare qual-
cuno / telefonare a
qualcuno
Аз се обаждам на
Мария.

ВНИМАНИЕ:

С кратка дателна форма се заместват имена, въведени от предлог **НА**.

Пиша на Иван. – Пиша му.

Говоря с Иван. – Говоря с него.

- Когато в изречението се употребят съвместно винителна и дателна форма, словоредът е:

(1) ДАТЕЛНА ФОРМА (2) ВИНИТЕЛНА ФОРМА
Давам книгите на Иван – ДАВАМ МУ ГИ (Glieli do.)

Давам книгата на Иван. – Давам му я.
Давам часовника на Мария. – Давам ѝ го.
Давам пари на децата. – Давам им ги.

- В българския език личното местоимение може да се изпуска. Това оказва влияние върху словореда на думите в изречението:

Той е студент. Студент е.

~~Е СТУДЕНТ.~~

- В българския език съществува явлениято удвояване на допълнението: например едновременно употреба на пълна и кратка форма на личното местоимение (на пряко и непряко допълнение):

На мен **ми** трябват два чифта обувки.
На тебе **ти** се обаждаат всеки ден.

- Когато се употребяват в официална ситуация на общуване (учтива форма), формите на личното местоимение за 2 л. ед.ч. и 2 л. мн.ч. се пишат с главна буква:

Госпожо, **Вие** ли сте учителката по история?
Дами и господа, **Вие** сте добре дошли на нашия празник!

ПОКАНА

Уважаема г-жо Директор,
Каним **Ви** най-учтиво на празника,
посветен на 24 май,
Ден на българската азбука, просвета и
култура и на славянската книжовност.

ВЪЗВРАТНО ЛИЧНО МЕСТОИМЕННИЕ

Таблица № 12

Пълна форма	Кратка форма, винителен падеж	Кратка форма, дателен падеж
себе си	се	си

- Глаголното лице върши действието за себе си/върху себе си.

• Изрази с възвратни лични местоимения:
Преди всичко мисля за **себе си**. / Penso soprattutto a me stesso.
Ти мислиш само за **себе си**! / Pensi solo a te stesso!
Той мисли само за **себе си**. / Pensa solo a se stesso.
Тя работи за **себе си**. / Lei lavora in proprio.

Мисля за себе си.
Грижа се за себе си.
Работя за себе си.
Уважавам себе си.
Обичам себе си.

ПРИТЕЖАТЕЛНО МЕСТОИМЕННИЕ

Таблица № 13

Лице, число	м.р.	ж.р.	ср.р.	мн.ч.	Кратка форма
1 л. ед.ч.	мой – моят	моя – моята	мое – моето	мои – моите	ми
2 л. ед.ч.	твой – твойт	твоя – твоята	твое – твоето	твои – твоите	ти
3 л. ед.ч.	негов – – м.р. – ж.р. – ср.р.	негова – неговата	негово – неговото	негови – неговите	му й му
1 л. мн.ч.	наш – нашият	наша – нашата	наше – нашето	наши – нашите	ни
2 л. мн.ч.	ваш – вашият	ваша – вашата	ваше – вашето	ваши – вашите	ви
3 л. мн.ч.	техен – техният	тяхна – тяхната	тяхно – тяхното	техни – техните	им

Примери:

Той е мой брат. Това е моят брат. Това е брат ми.
Тя е моя сестра. Това е моята сестра. Това е сестра ми.

Членуване:

Едно притежание (един притежаван предмет, обект, състояние)	Много притежания (повече от един притежаван предмет, обект, състояние)
моята къща – къщата ми	моите къщи – къщите ми
твоята къща – къщата ти	твоите къщи – къщите ти
неговата къща – къщата му	неговите къщи – къщите му
нейната къща – къщата ѝ	нейните къщи – къщите ѝ
нашата къща – къщата ни	нашите къщи – къщите ни
вашата къща – къщата ви	вашите къщи – къщите ви
тяхната къща – къщата им	техните къщи – къщите им

- Пълните форми на притежателните местоимения се членуват (както прилагателните имена). Членува се или притежателното местоимение, или съществителното име:

Той е мой брат. – Това е моят брат. Моят брат е студент. Пиша имейл на моя брат.
Моите колеги са много симпатични. – Колегите ми са много симпатични.

- Съществително име в ед.ч., назоваващо вид роднина, не се членува, ако е употребено с кратка форма на притежателно местоимение:
брат ми, майка ми, баща ми, жена ми, баба ми, сестра ми, дядо ми

Моят брат е учител. – Този господин е учител на брат ми.
Моята баба готви много вкусно. – Това е баба ми.

Изключения: **синът ми/сина ми; племенникът ми/племенника ми; съпругът ми/съпруга ми; внучката ми, внукът ми/внука ми.**

- Когато се употребява в официална ситуация на общуване (учтива форма), формите на притежателното местоимение за 2 л. ед.ч. и 2 л. мн.ч. се пишат с главна буква:
Госпожо, Вашата дъщеря се справя отлично в училище!

Уважаема госпожо,
Уведомяваме Ви, че дъщеря Ви е приета в Софийския университет
„Св. Климент Охридски“.

ВЪЗВРАТНО ПРИТЕЖАТЕЛНО МЕСТОИМЕННИЕ

Таблица № 14

м.р.	ж.р.	ср. р.	мн.ч.	кратка форма
свой	своя	свое	свои	си

- Това местоимение се използва, когато притежателят на обекта и глаголното лице съвпадат.

Сравнете:

Мария обича родителите си. (Мария обича собствените си родители.) /
Maria vuole bene **ai suoi** genitori.

Мария обича родителите ѝ. (Мария обича нечиѝ родители.) /
Maria vuole bene ai suoi genitori (**di lei**).

Аз обичам приятелите си.
Ти обичаш приятелите си.
Той/тя/то обича приятелите си.
Ние обичаме приятелите си.
Вие обичате прителите си.
Те обичат приятелите си.

УПРАЖНЕНИЯ

(Лично местоимение, възвратно лично местоимение, притежателно местоимение,
възвратно притежателно местоимение)

1. Напишете формите на личното местоимение, именителен падеж.

Аз,

2. Попълнете таблицата с липсващите форми на личното местоимение, винителен падеж, пълни и кратки форми.

аз	мене	
ти		те
той	него	
	нея	я
ние		ни
вие	вас	
те		ги

3. Подчертайте в изреченията личните местоимения, които откривате. Определете падежа.

Трябва да ти кажа нещо.
Ще им се обадя по-късно.
Дайте ми, моля, два килограма домати!
Познавате ме много добре.
Те са мои приятели.
Пращам ѝ всеки ден имейли.
Ти искаш ли да дойдеш с нас?
На мен трябва ли ми чадър?
Каня те на кино.
Харесва ми тази изложба.
Ще купя тези обувки, харесвам ги много!

Харесва ми – *mi piace*
Харесват ми – *mi piacciono*
Харесва ли ти тази чанта? – *Ti piace questa borsa?*

Дайте ми, моля! – *Mi dia, per favore!*
Пращам имейл – *inviare un messaggio*
чадър – *ombrello*
кино – *cinema*
изложба – *mostra*
обувки, обувка – *scarpe, scarpa*

4. Преобразувайте по модела, като използвате кратка винителна или дателна форма на личното местоимение:

Модел: Аз обичам тебе. – Обичам те.

Аз пиша на тебе. –
Вие пишете на тях. –
Аз казвам на тебе това. –
Аз показвам на тебе тази къща. –
Аз каня вас на тържеството. –
Вие питате мене. –
Те търсят вас. –
Ние пращаме подаръци на вас.

5. Заменете подчертаните думи с лични местоимения.

Подарявам на децата играчки. –
Често моля брат си за помощ. –
Плащам ви веднага наема. –
Пращам на родителите си подаръци. –
Давам на Мария учебници. –
Давам на Иван учебник. –
Предавам на професора дипломната си работа.

6. Поставете подходящо лично местоимение.

Аз ще придружа до пощата.
Иване, представям своите родители.
Скъпи гости, искам да представя професор Иванов.
Искам да се посъветвам с по един важен въпрос.
..... се разхождаме всеки ден.
Госпожо, мога ли да попитам нещо?
Родителите ми са много добри, аз много обичам!

придружавам/да придружа
някого – *accompagnare qualcuno*
представям/представя
някого – *presentare qualcuno*

съветвам някого –
dare consigli, consigliare qualcuno

7. Работете по модела:

Виждаш ли този човек? – Да, виждам го! / Не, не го виждам.

Виждаш ли тази жена? –

Виждаш ли тези хора? –

Помагаш ли на хората? –

Четеш ли тези книги? –

Харесват ли ти тези обувки? –

Обичаш ли приятелката си? –

Чуваш ли ме добре? –

8. Подчертайте в текста притежателните местоимения, които откривате.

Определете вида им.

Аз се казвам Елена. Живея в град Пловдив. Обичам своя роден град, семейството си, приятелите си. Моите любими книги са историческите книги. Хобито ми е да чета. Много често сядам в градината ни и чета.

Аз съм студентка, уча във Филологическия факултет на Пловдивския университет. Говоря руски, френски и английски език. Мечтата ми е да отворя своя собствена агенция за преводи в Пловдив.

история – исторически
филология – филологически
математика – математически
политика – политически
икономика – икономически

9. Преобразувайте по модела:

Това е **моята** сестра. – Това е сестра **ми**.

Това са моите приятели. –

Тези хора са техни роднини. –

Това са твоите колеги? –

Това са колегите ми. –

Това са нейните пари. –

Давам ти своя чадър. –

Подарявам ви своята кола. –

Получих вашите подаръци. –

Чета твоето съобщение. –

Очаквам с нетърпение рождения ти ден. –

подарявам/да подаря
нещо на някого
получавам/да получа
нещо от някого
чета нещо

Получих подарък.
(aoristo)
Ho ricevuto un regalo.

10. Работете по модела:

А) Боли ме зъб. – Болят ме зъбите.

Боли ме окото. –

Боли ме кракът. –

Боли ме ухото. –

Боли ме ръката. –

Б) Харесва ли ти кафето? – Да, харесва ми./Не, не ми харесва.

Харесва ли ти този град? –

Приятно ли ти е тук? –

Топло ли ви е тук? –

Скучно ли им е в училище? –

Неприятно ли ти е? –

Интересно ли ви е? –

око – очи
ухо – уши
крак – крака
ръка – ръце

приятно ми е
неприятно ми е
скучно ми е
интересно ми е

11. Прочетете текста. Преведете го на италиански език.

Мария е българка, но живее и учи в Холандия. Тази страна ѝ харесва много. Приятно ѝ е да се разхожда, да кара колело, да посещава парковете и градините. В университета, в който учи, има много чуждестранни студенти. Мария вече има много приятели от различни страни – Испания, Мексико, Италия, Китай. Много ѝ е забавно да излиза с тях след лекции.

12. Какво ви е приятно да правите? Отбележете.

Приятно ми е:

– да се разхождам	ДА/НЕ
– да слушам музика	ДА/НЕ
– да готвя	ДА/НЕ
– да уча	ДА/НЕ
– да пътувам със самолет	ДА/НЕ
– да чистя	ДА/НЕ
– да споря с хората	ДА/НЕ
– да гледам телевизия	ДА/НЕ
– да решавам задачи по математика	ДА/НЕ

Обичам да чета.
Не обичам да чета.
Приятно ми е да чета.
Неприятно ми е да чета.

13. Каква е разликата в значението на групите изречения? Преведете на италиански език.

А) Марио обича приятелката си.

Марио обича приятелката му.

Марио обича приятелката ми.

Б) Винаги защитавам мнението си.

Винаги защитавам мнението ти.

Винаги защитавам мнението му.

В) Децата приготвят своя обяд.

Децата приготвят неговия обяд.

Децата приготвят техния обяд.

ПОКАЗАТЕЛНО МЕСТОИМЕНИЕ

Таблица № 15

Вид	м.р. ед.ч.	ж.р. ед.ч.	ср.р. ед.ч.	мн.ч.
за близки лица и предмет	този/тоя	тази/тая	това	тези/тия
за далечни лица и предмети	онзи/оня	онази/оная	онова	онези/ония
за признаци	такъв/онакъв	такава/онакава	такова/онакова	такива/онакива
за количество	толкова			

Примери:

Този телефон ми харесва.
Онази чанта ми харесва.
Искам такъв телефон.
Толкова много те обичам!

- Показателните местоимения се употребяват както самостоятелно, така и в съчетание с други думи: *Този (чанта) е хубава. Това ми харесва. – Тази чанта е хубава. Това легло е удобно.*
- Показателните местоимения се съгласуват със съществителното име по род и число: *този куфар, тази чанта, това дете, тези деца:*

– *Коя чанта искаш? / – Quale borsa vuoi?*
– *Тази. / – Онази. / – Questa. / – Quella.*

- Формите *онакъв/онакава/онакова/онакива* се използват рядко.
- Формата за количество *толкова* е неизменяема, затова се нарича още местоименно наречие (avverbio pronominale).
Толкова хора чакат на опашката!
Толкова ябълки изяхох!
Толкова деца има тук!
Толкова е красиво!
Толкова беше хубаво вчера!
Какво ще правим с толкова много продукти!

- Употреба на **това** като местоименно наречие (неизменяема форма):

Това е учителят по история.
Това е синът ми.
Това са нашите книги.

ВЪПРОСИТЕЛНО МЕСТОИМЕНИЕ

Таблица № 16

Вид	м.р. ед.ч.	ж.р. ед.ч.	ср.р. ед.ч.	мн.ч.
за лица и предмети	кой/кого/на кого	коя	кое	кои
за признаци	какъв	каква	какво	какви
за притежание	чий	чия	чие	чий
за количество	колко			

Примери:

Кой е този човек?
Кои са тези хора?
Какви филми предпочиташ да гледаш?
Какво е това?
Чий / на кого са тези обувки?
Колко струват тези обувки?

- Въпросителните местоимения могат да се употребяват самостоятелно:

Кой е? Какво има в тази чанта? или в изрази като: *Коя е тази жена?*
Кои панталони ще обуеш? Каква храна предпочиташ?

- Въпросителните местоимения за лица и предмети, м.р., имат падежни форми:
– Формата за именителен падеж се употребява, когато местоимението замества (пита за) подлога в изречението: **Кой си ти?**
- Формата за винителен падеж се употребява, когато местоимението замества (пита за) пряко допълнение в изречение: **Кого искаш да видиш?**
- Формата за дателен падеж се употребява, когато местоимението замества (пита за) непряко допълнение в изречение: **Не зная на кого да дам тази книга.**

- Местоимението за притежание **чий** е равно по смисъл на *на кого*:
Чий е този куфар? На кого е този куфар? / Di chi è questa valigia?

- Формата на въпросителното местоимение за количество *колко* е неизменяема, тя е местоименно наречие (avverbio pronominale).

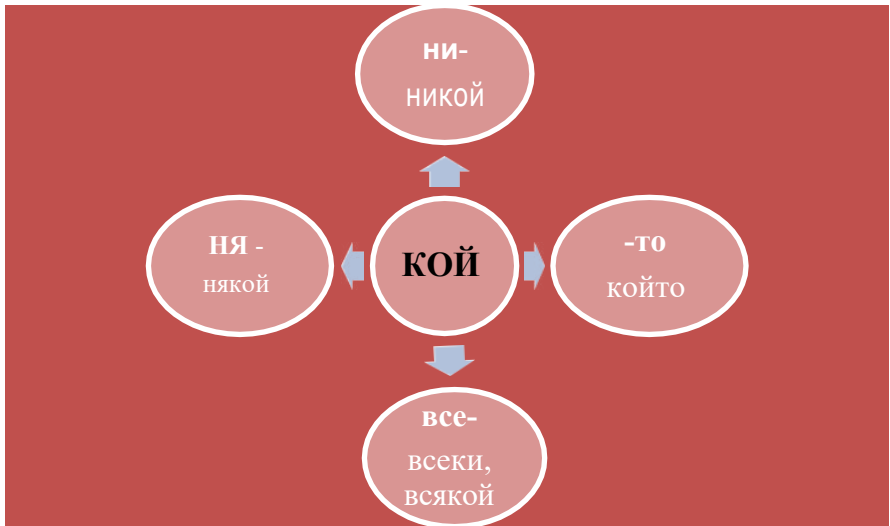
Колко стола има в стаята?
Колко маси има в стаята?
Колко хора има в стаята?
Колко е красиво тук!

- Формата **какво** може да се употребява като местоименно въпросително наречие (неизменяема форма) за предмети и животни:
Какво е това? – Това е стол. Това са столове.

„Колко си хубава!
Господи,
колко си хубава!
Колко са хубави ръцете ти.
И нозете ти колко са хубави.
И очите ти колко са хубави.
И косите ти колко са хубави...“

Хр. Фотев

- От формите на въпросителното местоимение с помощта на представки и наставки се образуват други местоимения (неопределително, обобщително, отрицателно, относително):

ОТНОСИТЕЛНО МЕСТОИМЕНИЕ

Таблица № 17

Вид	м.р. ед.ч.	ж.р. ед.ч.	ср.р. ед.ч.	мн.ч.
за лица и предмети	който/когото/на когото	която	което	който
за признаци	какъвто	каквато	каквото	каквито
за притежание	чийто	чиято	чието	чиито
за място	където			
за количество	колкото			
за време	когато			

Примери:

Който пита, знае много.
Това е художникът, когото харесвам най-много.
Това е художникът, чиито творби ще видим днес в изложбената зала.
Искам телефон, какъвто има Марио.
Вземи, колкото искаш.
Искам да отида някъде, където е тихо и спокойно.
Ела, когато можеш.

- Относителното местоимение има форми за:
 - именителен падеж: *който* (Той е човекът, **който** ми помогна / E' lui **che** mi ha aiutato);
 - винителен падеж (за лица): *когото* (Това е човекът, **когото** срещам всеки ден. / Questa è la persola **che** incontro tutti i giorni.
 - дателен падеж (за лица):

предлог (за, от, с...) + когото

(Това е човекът, в когото вярвам най-много. / Lui è la persona **in cui** ho più fiducia).
Формата *комуто* се използва по-рядко: Това е човекът, комуто вярвам най-много.

- Относителното местоимение се използва самостоятелно, за да замести подлог или допълнение:

Който може, да дойде. – Venga chi può.
Дай това на когото и да е. – Da' questo a chiunque.
Вземи каквото и да е за ядене от магазина.
– Prendi dal supermercato una cosa qualsiasi da mangiare.

- Относителното местоимение се употребява като съюзна връзка между изреченията (свързва главно и подчинено изречение):

Това е **студентът, който** ще изнесе доклад на конференцията.
Това е **студентът, за когото** ти говорих.
Досега не съм имал **ваканция, каквато винаги** съм искал да имам.
Искам работа, **за каквато** мечтаят всички млади хора.
Искам да съм на **място, където** да мога да чета спокойно.

- Формите за притежание *чийто, чиято, чието, чиито* се съгласуват по род и по число с думата, която следва в изречението:

Планината, **чиито върхове** виждате, се нарича Рила.
– La montagna di cui vedete le cime si chiama Rila.

Това е жената, **чието дете** е наш ученик.
– Questa è la donna **il cui figlio** è nostro studente.

- Формите за количество (**колкото**), за място (**където**) и за време (**когато**) са неизменяеми, те са местоименни наречия:

Колкото и да ми се иска, няма да мога да дойда.
Където и да отидем, ще бъде чудесно.
Ще говорим, когато се видим.

На италиански език местоимението **който** се превежда с **chi** или с **che**:

Който се смее, живее дълго. – **Chi** ride vive a lungo.
Той е човекът, **който** ми помогна. / È la persona **che** mi ha aiutato.

НЕОПРЕДЕЛИТЕЛНО МЕСТОИМЕНИЕ

Таблица № 18

Вид	м.р. ед.ч.	ж.р. ед.ч.	ср.р. ед.ч.	мн.ч.
За лица и предмети	някой/някого/за някого/някому	някоя	някое	някои
За признаци	някакъв	някаква	някакво	някакви
За време	някога			
За количество	няколко			
За предмети	нещо			

Примери:

Има ли **някого** тук?
Някой може ли да ми помогне?
Вземи **някакви** напитки.

Ще се чуем **някога**.
Имам **няколко** книги от български автори.
Искаш ли **нещо**?

В стаята има **няколко студенти**.
В стаята има **няколко стола**.

- Неопределителното местоимение за м.р. има форми за именителен, винителен и дателен падеж:

Някой **знае** ли кога пристига влакът? Помоли **някого** да ти помогне.
*Дай на **някого** този билет. / Дай **някому** този билет.*
- Неопределителното местоимение може да се употребява както самостоятелно, така и като определение към съществително име:

Някой **знае** ли кога пристига влакът?
Някои хора обичат морето, други – не.
- Формите *някога, няколко, нещо* са неизменяеми, те са местоименни наречия.
- В българския език се използват и други думи, които изразяват неопределителност: – думите *един, една, едно, едни* със значение някакъв се употребяват като неопределителни местоимения:

Има един човек в двора. (Има някакъв човек в двора.)

- неопределителни изрази с частица, които могат да съдържат допълнителен, често негативен) нюанс в зависимост от контекста: **еди**:
еди-кой, еди-какъв, еди-чий, еди-какво, еди-колко;
- неопределителни изрази с добавяне на **и да е**:
кой да е/който и да е; каквото и да е; колкото и да е.

*Бил син на еди-кого си.
Еди-колко пари трябва за къщата.
Дай ми който и да е панталон.*

*Lui sarebbe figlio di tal dei tali.
Per la casa servirebbe quella cifra là.
Dammi un paio di pantaloni qualsiasi.*

ОТРИЦАТЕЛНО МЕСТОИМЕННИЕ

Таблица № 19

Вид	м.р. ед.ч.	ж.р. ед.ч.	ср.р. ед.ч.	мн.ч.
За лица и предмети	никой/никого/за никого	никоя	никое	никои
За признаци	никакъв	никаква	никакво	никакви
За притежание	ничий	ничия	ничие	ничии
За време	никога			
За количество	николко			
За предмети	нищо			

Примери:
*Никой не отговаря.
Няма никакви хора тук.*

*Това няма да се случи никога.
Колко лева имаш? – Николко.
Нищо не е по-важно от любовта.*

- Отрицателното местоимение за м.р. има форми за именителен, винителен и дателен падеж:

*Никой не ми помогна.
Никого не виждам тук!
На никого/никому няма да кажа!*

- Отрицателното местоимение се употребява с отрицателна глаголна форма (двойно отрицание):

*Никой **не** **дойде**.
Никъде **не** **съм** **ходил**.*

- Форми на отрицателното местоимение могат да се употребяват както самостоятелно, така и като определение към съществително име:

*Никой не **знае** кога пристига влакът.
Все **още** **нямаме** **никакви** **новини**.*

НИКОЙ НЯМА ПРАВО
ДА ТЕ НАРАНЯВА

НИКОЙ НЯМА ДА ТЕ ПОДСЕТИ,
ЧЕ ИМАШ ПРАВА! ТРЯБВА САМ
ДА СИ ГИ ПОТЪРСИШ!

- Формите *никога, няколко, нищо* са неизменяеми, те са местоименни наречия:

Никога не съм била в Африка.

- Колко лимона ти трябва за десерта?
- Николко. Не ми трябва лимони.

- Трябва ли ти нещо?
- Не, нищо не ми трябва.

*Аз никога не съм бил(а) в Африка.
Ти никога не си бил(а) в Африка.
Той никога не е бил в Африка.
Тя никога не е била в Африка.
То никога не е било в Африка.
Ние никога не сме били в Африка.
Вие никога не сте били в Африка.
Те никога не са били в Африка.*

ОБОБЩИТЕЛНО МЕСТОИМЕННИЕ

Таблица № 20

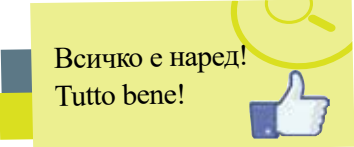
Вид	м.р. ед.ч.	ж.р. ед.ч.	ср.р. ед.ч.	мн.ч.
За лица и предмети	всеки/всекиго/за всекиго (всекиму)	всяка	всяко	всички
За признаци	всякакъв	всякаква	всякакво	всякакви
За място		навсякъде		
За предмети		всичко		

Примери:
*Всеки може да посети изложбата.
Всяка помощ е от полза.*

*Приемаме всякакви дарения.
Навсякъде в Италия е много красиво.
Всичко е наред!*

- Обобщителното местоимение за м.р. има форми за именителен, винителен и дателен падеж:

Всеки може да слуша тази лекция.
Ще покана всекиго, когото видя.
Тази лекция е за всекиго.

Всекиго, на всекиго може да се замени с всеки.
● Всичко е неизменяема форма (обобщително местоименно наречие).
Всичко се променя.
Това е всичко засега.

- Други наречия с обобщително значение са:
за време: винаги
за място: навсякъде

Винаги си добре дошъл!
Ще бъда на разположение навсякъде и по всяко време.

УПРАЖНЕНИЯ

(Показателни, въпросителни, относителни, неопределителни, отрицателни и обобщителни местоимения)

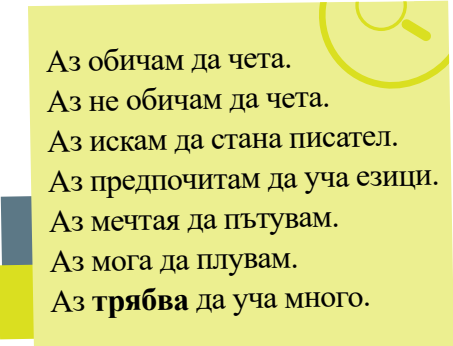
1. Попълнете таблицата с форми на показателното местоимение.

Таблица № 21

ТОЗИ		ТОВА	ТЕЗИ
	ОНАЗИ	ОНОВА	ОНЕЗИ
ТАКЪВ	ТАКАВА		ТАКИВА

2. Подчертайте въпросителните местоимения. Отговорете устно на въпросите.

- Как се казваш?
- Къде живееш?
- На колко години си?
- Какво учиш?
- Коя е любимата ти песен?
- Колко езика говориш?
- Какво работиш/искаш да работиш?
- Какво обичаш да четеш?
- За какво мечтаеш?

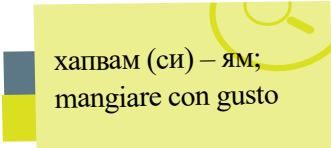
3. Запишете формата на:

- показателно местоименно наречие за количество:
- въпросително местоимение за лица, ж.р., ед.ч.:
- въпросително местоимение за предмети:
- относително местоимение за притежание, мн.ч.:
- относително местоимение за лица, винителен падеж:
- неопределително местоимение за признаци, м.р., ед.ч.:
- обобщително местоимение за лица, дателен падеж:

Прочетете текста и изпълнете упражнения 4. – 6.

Баница за закуска, баница за обяд, баница за вечеря! Баницата няма точно място в менюто на българина – той си я хапва по всяко време и е част от нашата национална кухня. Баницата може да бъде сладка – с ябълка, с локум, с тиква, или пък солена – със сирене, със спанак, с праз. Рецептата, която предлагаме, е за баница със сирене и готови кори. Това е една от най-лесните рецепти. Лесна и много вкусна, тази рецепта е идеална за бърза закуска или вечеря. Чудесна е и за новогодишната баница с късмети.

www.supichka.com

4. В текста се предлага:

- А) рецепта за баница с праз
- Б) рецепта за баница със сирене
- В) рецепта за сладка баница.

5. Допишете твърденията под текста.

Баницата се яде по всяко време –
Баницата съществува в два варианта – сладка и
Баницата се прави с: (запишете всички възможности, посочени в текста)
.....
Баницата за Нова година е с

6. Подчертайте в текста всички местоимения, които откривате. Определете вида им.

7. Задайте въпрос към отговора.

- / – Това са моите приятели.
- / – Това е сестра ми.
- / – Отиват на кино.
- / – Тази книга е на сестра ми.
- / – Когато прочита книгата.
- / – От България.
- / – Трябват ми 3 ябълки.
- / – Където и да е, няма значение.
- / – Защото нямам време.
- / – Защото вали дъжд.

8. Групирайте местоименията в изречения според падежа, в който са употребени.

Кой е тук?
Никой не се обажда.
Няма никого в къщата.
Все на някого трябва да се обадиш!
Да поканим някого на вечеря!
Няма кого да поканим.
Ще дам на всекиго по един подарък.
Всеки може да спечели от лотария.

Именителен падеж	Винителен падеж	Дателен падеж

9. Поставете местоимение, подходящо за контекста.

Това е мъжът, видях вчера пред магазина.
..... виждал ли е химикалката ми?
..... обувки ти харесват повече? с високия ток или с равната подметка?
..... очакват с нетърпение лятото.
..... хора обичат морето, а други предпочитат планината.
Не зная да покана на рождения си ден.
Мисля, че човек има някакъв талант, трябва да открие и да развие.
Този магазин предлага стоки, за всекиго има по нещо полезно и интересно.
Студентите, кандидатстват за конкурса, ще получат имейл.
..... е мъжът с черното палто?

10. Изберете: кой/който; кого/когото; чий/чийто; кога/когато; колко/колкото; къде/където.

Иван ме попита ще се видим. Аз му предложих да се видим утре.
..... искаш да учиш? В Италия или в България?
Знаеш ли струва един килограм сирене?
Ще изляза, спре да вали.
Не зная е този телефон.
За са тези подаръци?

11. Кое предпочитате? Отговорете устно.

Какво предпочиташ:

А) да спиш до късно;	А) да плуваш;	А) да си на закрито място, когато вали;	А) да ядеш това, което е вкусно;
Б) да ставаш рано.	Б) да караш колело.	Б) да се разхождаш под дъжда.	Б) да ядеш това, което е полезно.

12. Преведете на италиански език.

А) Това е нашият хотел. Той е малък, но много уютен. Намира се на място, на което всеки се чувства спокоен, в хармония с природата. Всяка стая е със самостоятелна баня и е обзаведена по оригинален дизайн.

Б) Аз съм Ивайло Иванов. Пожарникар съм. Всяка сутрин обличам униформата си и отивам на работа. Никога не закъснявам, защото зная, че работата ми е много отговорна. Всяко закъснение, когато възникне пожар или друг инцидент, може да струва нечий живот.

13. Измислете кратки диалози с местоименните наречия *никога, всичко, нищо, нещо, някога, някъде*.

Например: *Какво не правиш никога?*
Никога не излизам от къщи без чадър.

– *Къде да отидем утре?*
– *Някъде, където е тихо и спокойно.*

14. Преведете на български език.

- 1) Leggi **questo** testo. È una pubblicità di prodotti per la cura del corpo.
- 2) – Ti chiamo perché vorrei chiederti se puoi aiutarmi a cercare una camera in affitto.
– Vedi questo annuncio. Ti sembra adatto?
– Sì, mi piace questa camera, è molto spaziosa.
- 3) Il mondo è un libro e **coloro che** non viaggiano leggono solo una pagina. (Sant’ Agostino)
- 4) **Colui che** chiede è stupido per un minuto, **colui che** non chiede è stupido per tutta la vita. (Confucio)
- 5) La vita è **ciò che** ti succede facendo altri progetti. (John Lenon)
- 6) **Chi** ha paura muore ogni giorno, **chi** non ha paura muore una volta sola. (P. Borsellino)

Leggi! (imperativo) – чети, прочети
prodotti per la cura del corpo – козметични продукти за тяло
vorrei chiederti – бих искал да те попитам/да те поменя
cercare – търся
in affitto – под наем

adatto, adatta – подходящ, -а
spazioso, spaziosa – просторен, -на
stupido, -a – глупав, -а
succede – случва се
paura – страх
morire – умирам

ГЛАГОЛ (IL VERBO)

Основната форма на глагола в българския език е:

1 лице, единствено число, сегашно време

(la forma di base del verbo bulgaro è: la 1ª persona, singolare, presente):

АЗ ПЕЯ (cantare)

АЗ СЕ ОБЛИЧАМ (vestirsi)

Глаголът в съвременния български език **няма инфинитив (infinito).**

● **Видове глаголи в българския език**

Глаголи – нереклексивна форма:

Ти четеш книга.

Ние говорим за времето.

Глаголи – рефлексивна форма: се/си

Аз се къпя всеки ден.

Аз се качвам по стълбите.

Аз се обличам.

Аз си вземам душ.

Взаимовъзвратни:

Те се обичат. (Si amano)

Спомагателни: съм, ща и др.

Аз съм студент.

Щяхме да ходим на море.

Лични (които изискват глаголен субект):

Студентите учат.

Те учат.

Безлични (безсубектни):

Вали. Гърми. Мръква се.

Модални (трябва – dovere, мога – potere):

Трябва да отида в библиотеката. / Devo andare in biblioteca.

Ти трябва да отидеш в библиотеката.

Той трябва да отиде в библиотеката.

Фазови (започвам, продължавам, приключвам/свършвам и др.):

Започва да вали.

Започвам да пиша книга.

Продължавате да говорите за времето.

→
Започвам да чета. Продължавам да чета. Приключвам да чета.

Аз се обличам.
Ти се обличаш.
Той/тя се облича.
Ние се обличаме.
Вие се обличате.
Те се обличат.

Аз мога да готвя.
Ти можеш да готвиш.
Той/тя може да готви.
Ние можем да готвим.
Вие можете да готвите.
Те могат да готвят.

Преходни (транзитивни, които изискват пряко допълнение):

Аз чета книга.

Вие пишете писмо.

Аз видях Иван. – Видях го.

Непреходни (интранзитивни, които изискват непряко допълнение):

Аз говоря с теб.

Аз се обаждам на теб. – Аз ти се обаждам.

Ние Ви благодарим. Ние благодарим на Вас.

Благодарим Ви!

● **Граматични признаци на глагола в българския език / Le caratteristiche grammaticali del verbo bulgaro**

Таблица № 22

Лице	три лица – първо, второ, трето лице (аз, ти, той/тя/то)
Число	две числа – единствено и множествено число
Спрежение	три спрежения – първо, второ и трето спрежение
Вид	два вида – свършен вид и несвършен вид
Време	девет глаголни времена – сегашно, минало свършено, минало несвършено, минало неопределено, минало предварително, бъдеще, бъдеще време в миналото, бъдеще предварително, бъдеще предварително време в миналото
Залог	два залога – деятелен и страдателен залог
Наклонение	три наклонения – изявително, условно и повелително; преизказни глаголни форми

СПРЕЖЕНИЕ (LA CONIUGAZIONE DEI VERBI)

(Вж. приложение № 2, спрежение на глаголите СЪМ и ИМАМ)

Таблица № 23

Лице, число	I спр. Е-спрежение	II спр. И-спрежение	III спр. А/Я-спрежение	
Аз	чета – leggere	говоря – parlare	искам – volere казвам – dire	отварям – aprire
Ти	четеш	говориш	искаш	отваря-ш
Той, тя, то	чете	говори	иска	отваря
Ние	четем	говорим	иска-ме	отваряме
Вие	четете	говорите	иска-те	отваряте
Те	четат [четът]	говорят	иска-т	отварят

Примери: Той чете всеки ден в библиотеката.

Ти говориш ли български?

Искаме две пици, моля!

Първо спрежение	Второ спрежение	Трето спрежение
ям – mangiare ям, ядеш, яде, ядем, ядете, ядат	мисля – pensare мисля, мислиш, мисли, мислим, мислите, мислят	обичам – amare обичам, обичаш, обича, обичаме, обичате, обичат
пея – cantare пея, пееш, пее, пеем, пеете, пеят	вървя – camminare вървя, вървиш, върви, вървим, вървите, вървят	рисувам – disegnare рисувам, рисуваш, рисува, рисуваме, рисувате, рисуват
чета – leggere чета, четеш, чете, четем, четете, четат	правя – fare правя, правиш, прави, правим, правите, правят	обаждам се – chiamare, telefonare обаждам се, обаждаш се, обажда се, обаждаме се, обаждате се, обаждат се
играя – giocare играя, играеш, играе, играем, играете, играят	нося – portare нося, носиш, носи, носим, носите, носят	влизам – entrare влизам, влизаш, влиза, влизаме, влизате, влизат
мечтая – sognare мечтая, мечтаеш, мечтае, мечтаем, мечтаете, мечтаят	летя – volare летя, летиш, лети, летим, летите, летят	затварям – chiudere затварям, затваряш, затваря, затваряме, затваряте, затварят

ВИД НА ГЛАГОЛА (L’ASPETTO DEL VERBO)

Признакът **вид** (aspetto verbale) разкрива действието по отношение на неговата вътрешна цялостност (завършеност) или незавършеност:
– **несвършен вид (aspetto imperfettivo)**: показва действието в неговото развитие, продължителност; показва обичайни, повтарящи се действия.

ВСЕКИ ДЕН (ogni giorno)
ПОНЯКОГА (ogni tanto)
ОБИКНОВЕНО (di solito)
ЧЕСТО (spesso)

+

глагол от несвършен вид

Всеки ден **отивам** на работа.
Понякога **обядвам** навън.
Често се **разхождам** в парка.
Обикновено сутрин **излизам** рано.

– **Какво правиш?**
– **Пазарувам.**
(действие в развитие)

– **свършен вид (aspetto perfettivo)**: показва действието като единично, зеднократно действие.

Сравнете: dire – казвам (несв. вид), кажа (св. вид)
Винаги ти **казвам** истината. / Ti dico sempre la verità.
Трябва да ти **кажа** нещо. / Devo dirti una cosa.

Трябва да изляза рано.
Ще прочета тази книга.
Може ли да ми се обадиш?

- Глаголите от несвършен вид се употребяват самостоятелно в сегашно време (имат самостоятелно сегашно време): *аз обичам, аз ям, аз купувам, аз изпращам...*
Често купувам ябълки; Той ме изпраща на гарата.
- Глаголите от свършен вид не се употребяват самостоятелно в сегашно време (**не може** да се каже на български език: **Аз купя ябълки.**). Към глагол от свършен вид добавяме например:
 - друг глагол (*трябва, мога, искам...*): *Аз трябва да купя ябълки.*
 - съюз или съюзна дума (*щом, като, когато...*): *Щом купя ябълки, ще направя десерт.*

Глаголите от свършен вид не се употребяват самостоятелно в сегашно време, а например в комбинация с друг глагол:
Трябва/мога/искам да отида на кино.
Тази тяхна характеристика се нарича „*несамостоятелно сегашно време*“ (да отида, да прочета...).
Засилена е употребата им:

- в бъдеще време: *Ще отида на кино.*
- в минало свършено време (аорист): *Вчера отидох на кино.*

– Къде отиваш?

– Трябва да отида до магазина.

~~– Отида до магазина.~~

– Ще отида до магазина.

~~– Трябва отида до магазина.~~

- **Имперфективация**: процес на превръщане на глагол от свършен вид в глагол в несвършен вид с помощта на наставки (суфикси) *-в-; -ув-; -ав-* : *кажа – казвам; продам – продавам; купя – купувам*. Глаголите от св. в. и от несв. в., получени при този процес, имат едно и също речниково значение. Различават се само по вид.
- **Перфективация**: процес на превръщане на глагол от несв. в. в глагол от св. в. с помощта на представки (префикси) *-из-; до-; про-; до-* и много други: *ям – изям; чета – прочета*. Глаголите, получени в резултат на този процес, се различават не само по вид, но и по лексикалното си значение.

Примери: образуване на глаголи от свършен вид с представки

Глагол	Представка по-	Представка за-	Представка до-	Представка из-
търся	потърся			изтърся
чета	почета	зачета	дочета	изчета
чистя	почистя	зачистя		изчистя
върша		завърша	довърша	извърша
питам	попитам	запитам (се)	допитам (се)	изпитам
чакам	почакам		дочакам	изчакам
искам	поискам			изискам
слушам	послушам	заслушам	дослушам	изслушам

- Как представките променят значението на глагола от несвършен вид?
- представката *по-* означава *краткост, малко от действието*: да поспя
 - представката *за-* означава *започвам да правя*; начален момент: да заспя
 - представката *до-* означава *край, краен момент, довършване*; да дочета
 - представката *из-* означава *цялостност*: да *изчета*

Вж. Приложение № 2.

НЕЛИЧНИ ГЛАГОЛНИ ФОРМИ. ПРИЧАСТИЕ (IL PARTICIPIO)

Глаголите образуват така наречените нелични глаголни форми (не притежават признака лице). Например глаголът *нея* има следните нелични глаголни форми:

- причастия (*нял, неел, неещ*);
- деепричастие (*неейки*);
- отглаголно съществително име (*неене*).

Причастията в българския език се различават:

- по време: сегашни и минали причастия;
- по залог: деятелни и страдателни причастия.

Причастията имат разнообразна употреба в речта – като определения към имена (*Спящите деца се събудиха*), при образуване на сложни глаголни времена (*Той е ходил в България*), за образуване на страдателен залог (*Къщата е построена*), в състава на съставно сказуемо (именен предикат: *Тези пътници са правостоящи*) и др. Някои причастия се употребяват самостоятелно като подлог в изречението (*Говорещите английски език имат предимство*).

ВИДОВЕ ПРИЧАСТИЯ

Таблица № 24

Вид	Образуване	Пример
Сегашно деятелно причастие Participio presente attivo	сегашна основа + -ащ/-ящ/-ещ/-щ <i>чета – четя ‘щ</i> <i>мисля – мислещ</i> <i>тичам – тичащ</i>	<i>Има много тичащи в парка.</i> <i>Четящите хора знаят много.</i> <i>Марио е един мислещ човек.</i>
Минало свършено деятелно причастие Participio passato attivo	основа за минало свършено време + -л/-ла/-ло/-ли <i>чета – четох – чел</i> <i>мисля – мислих – мислил</i> <i>тичам – тичах – тичал</i>	<i>Марио е ходил в София.</i> <i>Той беше прочел книгата.</i> <i>Пристигналите пътници трябва да минат през паспортна проверка.</i>
Минало несвършено деятелно причастие Participio imperfetto attivo	основа за минало несвършено време + -л/-ла/-ло/-ли <i>чета – четях – четял</i> <i>мисля – мислех – мислел</i> <i>тичам – тичах – тичал</i>	<i>Той мислел много по този въпрос.</i>
Минало страдателно причастие Participio passato passivo	От основата на минало свършено време + -н/-т <i>чета – четох – четен</i> <i>прочета – прочетох – прочетен</i> <i>измисля – измислих – измислен</i> <i>пробия – пробих – пробит</i>	<i>Книгата е прочетена.</i> <i>Този съд е пробит.</i> <i>Всичко вече е измислено.</i>
Деепричастие Gerundio	Сегашна основа + -(е/а)йки <i>чета – четейки</i> <i>мисля – мислейки</i> <i>тичам – тичайки</i>	<i>Тичайки, стигнах бързо до парка.</i> <i>Не мислейки за последствията, влязох да се къпя в студената вода на езерото.</i>

- Глаголи от свършен вид НЕ образуват сегашно деятелно причастие и деепричастие: например от глагола **поканя** образуваме причастията **поканен, поканил, поканел, НО НЕ СЪЩЕСТВУВАТ ФОРМИТЕ поканеш, поканейки.**
 - В българския език има две минали деятелни причастия – свършено и несвършено, които се образуват съответно от минало свършено време и от минало несвършено време:
*Той **мислил** много за нея. / Lui pensò molto a lei.*
*Той **мислел** често за нея. / Pensava spesso a lei.*
 - Миналото свършено деятелно причастие се използва често, защото с него се образуват форми на сложни глаголни времена (минало неопределено време, минало предварително време и др.): *Мария е ходила два пъти в България. Мария вече беше ходила в България.*
- Форми за минало свършено деятелно причастие на по-често използвани глаголи (от формата за минало свършено време, вж. таблица 24)**

съм – бях – **бил**
имах – имах – **имал**
чуя – чух – **чул**

обуя – обух – **обул**
пия – пих – **пил**

-X → -Л
-(И)X → -(И)Л

ходя – ходих – ходил
нося – носих – носил
чистя – чистих – чистил
купя – купих – купил
мисля – мислих – мислил
почистя – почистих – почистил
посетя – посетих – посетил
направя – направих – направил
подаря – подарих – подарил

-(О)X → -(Ъ)Л

чета – четох – чел (прочел, изчел)
ям – ядох/изядох – ял/изял
изляза – излязох – излязъл
донеса – донесох – донесъл

-(А)X/-(Я)X → -(А)Л/-(Я)Л

плача – плаках – плакал
пазарувам – пазарувах – пазарувал
рисувам – рисувах – рисувал
видя – видях – видял
позная – познах – познал
падна – паднах – паднал
заспя – заспах – заспал
напиша – написах – написал
нарисувам – нарисувах – нарисувал
пея – пях – пял

Когато се употребяват в **учтива форма**, причастията имат следните особености:
– Миналите деятелни причастия се съгласуват по лице и число с Вие: *Госпожо, Вие сте **казали**, че утре ще отсъствате*;
– Страдателното причастие се съгласува с глаголното лице: *Госпожо, **поканена** сте на празника. Господине, **поканен** сте на празника*.

УПРАЖНЕНИЯ

(Глагол съм; вид на глагола; причастия)

1. Попълнете липсващите форми на глагола *съм*.

Аз	Ние
Ти	Вие
Той/то	Те
Тя	студенти/студентки.

2. Разпределете глаголите според тяхното спрежение:

тичам, пея, пия, живея, уча, рисувам, чистя, предлагам, купувам, каня, мисля, пиша

Първо спрежение – Е	Второ спрежение – И	Трето спрежение – А/Я

3. Напишете спрежението на глаголите в сегашно време:

	Зная/знам – sapere	Летя – volare	Продавам – vendere
1 л. ед.ч.			
2 л. ед.ч.			
3 л. ед.ч.			
1 л. мн.ч.			
2 л. мн.ч.			
3 л. мн.ч.			

4. Поставете глаголите в правилната форма.

Ние (извинявам се) за закъснението.
Пътниците (приготвям се) за полета.
Работниците (строя) нова сграда.
Музеят (предлагам) богата колекция от картини.
В банката (работя) много служители.
Студентите (уча) за изпит.
Професорът (моля) за внимание.
Мария (обаждам се) на Анна.

Ние се извиняваме за закъснението.
Извиняваме се за закъснението.
Аз се извинявам / Извинявам се за закъснението.
Извинявай! Извинете!

5. Допишете изреченията, като имате предвид вида на глагола – транзитивен или интранзитивен.

Студентите четат
Шофьорът кара
Детето рисува
Аз мия за салатата.
Аз помагам
Туристите се възхищават
Работниците боядисват
Тя обича
Адвокатът изпраща документите
Пътниците се качват

6. Възвратна форма на глаголите. Попълнете с правилната форма.

А) казвам – казвам се
Как на италиански език „здравей“?
ие как на италиански език „салата“?

Б) качвам – качвам се
Боби, може ли да тази чанта горе?
Ние винаги по стълбите.

В) обличам – обличам се
Сутрин мама ми помага да
..... детето и излизам.

Г) да се похваля – да похваля
Искам да – започнах нова работа!
Бихме искали да новия колега, справя се чудесно!

Несвършен вид	Свършен вид
излизам (Всяка сутрин излизам в пет часа.)	(да) изляза (Тази сутрин трябва да изляза рано.)
аз излизам	аз (трябва) да изляза
ти излизаш	ти излезеш
той излиза	той излезе
ние излизаме	ние излезем
вие излизате	вие излезете
те излизат	те излязат
влизам	(да) вляза
аз влизам	аз (трябва) да вляза
ти влизаш	ти влезеш
той влиза	той влезе
ние влизаме	ние влезем
вие влизате	вие влезете
те влизат	те влязат
обличам (се)	(да) се облека
аз се обличам	аз (трябва) да се облека
ти се обличаш	ти се облечеш
той се облича	той се облече
ние се обличаме	ние се облечем
вие се обличате	вие се облечете
те се обличат	те се облекат

7. Запишете формата на глагола в свършен вид.

Несвършен вид	Свършен вид
казвам	
обличам	
събличам	
влизам	
излизам	
продавам	
купувам	
обувам	
събувам	
лягам (си)	

8. Прочетете диалога. Преведете на италиански език.

- Здравей, как си? Позна ли ме?
– Ани? Откога не сме се чували! Липсваше ми!
– Да, наистина! Трябва да се видим скоро!
– Хайде тази неделя да отидем някъде заедно, няма значение къде...
– В парка?

– Става! Времето ще бъде хубаво, ще се разходим, ще хапнем... както едно време.
– Да, помниш ли! Трябва да се виждаме по-често!
– Така е... Неделя, 11.00 ч. на същото място?
– Там съм!

Трябва да се видим!
(тази неделя, еднократно действие)
Трябва да се виждаме по-често!
(многократно действие – често)

Става! – Va bene! Ci sta!
Липсваше ми! – Mi sei mancato! /
Липсваш ми! – Mi manchi!

9. Отговорете устно на въпросите: Какво правя редовно? Какво правя рядко? Какво не правя никога?

Модел: Редовно изхвърлям боклука. Рядко ходя на кино. Никога не играя на карти.

10. Отговорете на въпроса:

Какво трябва да направя, за да бъда по-щастлив/по-здрав/по-силен човек?

11. Допишете:

Утре сутринта, когато се събудя, ще
Когато се прибера вкъщи, ще
Когато дойде лятото, ще.....

- 1)Трябва да започна да спортувам.
- 2) Трябва да ям повече.
- 3)

Бъдеще време:
ще + глагол в сегашно време:
ще уча, ще учиш...

12. С помощта на представки образувайте глаголи от свършен вид от глаголите:

Представки: про-; раз-; до-; из-; пре-; по-; под-
Глаголи: чета, пиша, моля, нося, гледам, живея

13. Преведете на български език.

Questo vestito è molto bello.
Sono molto contenta di essere qui.
È tutta colpa mia!
È una splendida giornata!
Tokyo è davvero la città più luminosa del mondo!
È Guerra e a Napoli manca il caffè.

- Dove sei? – Sono a casa.
- Posso fumare? – È permesso solo in questa sala.

горящ, горящи –
сегашно деят. прич.
(от гл. горя)
горещ – прилаг. име

14. Подчертайте причастията в следните изречения. Обяснете какъв вид са.

Има много мислещи и знаещи хора.
Този автор е написал много книги.
Писмото е подписано от директора.
След бурята има много счупени прозорци и дървета.
Четейки, научавам много за културата на българите.
Има пожар, има много горящи сгради и коли.
Стефан е служителят, отговарящ за документите.

Като деца сме играели често заедно.
Оризът не е сварен.
Бихте ли ми подали палтото?
Бихте ли се съгласили да пием кафе?
Залата е ангажирана за тази дата.
Телефонът дава заето.

15. Преведете на италиански език изреченията от упражнение 14.
16. Образувайте причастия от следните глаголи (там, където е възможно).
Помнете, че глаголи от свършен вид НЕ образуват сегашно деятелно причастие.

Глагол	Сегашно деятелно прич.	Минало свършено деятелно прич.	Минало несвършено деятелно прич.	Минало страдателно прич. -Н/-Т
гледам				
създавам				
образувам				
плувам				
(да) изпия				
(да) прочета				

17. Свържете по смисъл и граматически думите от двете колони:

взет	време
пожълтяла	изпит
изтичащо	вестник
пеещи	трева
спукана	храна
прочетен	човек
излитащ	самолет
паднали	гума
приготвена	деца
усмихнат	дървета

18. Образувайте минали свършени деятелни причастия от глаголите.
Внимавайте за някои звукови промени. Поставете ударения.

Модел: четох – чел

- писах –
попитах –
записах –
носих –
погледнах –
казах –
дойдох –
запомних –
отговорих –
направих –

19. Допишете формите на миналите деятелни причастия. Съгласувайте.

Модел: Те не мог... да дойдат навреме.
Те не могли да дойдат навреме.

Приятелите ми се обадиха. Казаха, че са изпусна... влака.
Мария каза, че е проче... книгата.
Той вече е посещава... многократно България.
Тази авторка е написа... много интересни книги.
Госпожо, бихте ли дош... на приема?
Господа, бихте ли се премести...? Тази маса е резервирана.

изпускам влака – perdere il treno
посещавам – visitare
прием – ricevimento
резервирам – prenotare
резервирана – prenotata

20. Разграничете миналите свършени от миналите несвършени деятелни причастия. Запишете ги в две колони.

Вятър и слънце

Вятърът казал на слънцето:
– Хайде да видим кой ще свали кожата на пътника!
И той започнал да духа, колкото сила има. Но колкото по-силно духал, толкова пътникът по-добре се завивал в кожата си. Вятърът се сърдел, духал, чупел клони, докато се уморил, не можал да свали кожата на пътника.
Дошъл ред на слънцето. То се показало засмяно през облаците. Пътникът се стоплил и след малко сам съблякъл кожата си.

Народна приказка

народна приказка – fiaba

Миналите свършени деятелни причастия	Миналите несвършени деятелни причастия

18. 21. Напишете кратък текст на тема: „Какво правя всеки ден?“. Може да използвате глаголите събуждам се, мия се, къпя се, реша се, мия си зъбите, закусвам, обличам се, обувам се, излизам, обядвам, работя, уча, разхождам се, прибирам се, вечерям, лягам си.

ВРЕМЕ НА ГЛАГОЛА (IL TEMPO VERBALE)

В българския език има девет глаголни времена в **изявително наклонение (indicativo)**:

- Сегашно време: *Аз пиша писмо.*
- Минало свършено време: *Аз прочетох книгата.*
- Минало несвършено време: *Аз пишех писмо в този момент.*
- Бъдеще време: *Аз ще пиша писмо.*
- Минало неопределено време: *Аз съм писал много писма.*
- Бъдеще време в миналото: *Аз щях да пиша.*
- Минало предварително време: *Аз бях писал писмо.*
- Бъдеще предварително време: *Аз ще съм писал.*
- Бъдеще предварително време в миналото: *Аз щях да съм писал.*

В системата на глаголните времена в съвременния български език:

- има едно бъдеще време – просто бъдеще време;
- бъдеще време понякога може да се замени със сегашно време – както в италианския език: *Утре заминавам за Рим. – Domani parto per Roma.*
- няма продължителни времена или други конструкции. За изразяване на продължаващо, незавършено действие в сегашна или минала перспектива се използват глаголи от несвършен вид: *Какво правиш? – Чета книга. – Sto leggendo un libro.*
- употребата на минало несвършено време и на минало предварително време е близка до употребата на Imperfetto и Piucheperfetto в италианския език: *Когато баща ми се върна вкъщи, аз вече бях заснал. – Quando mio padre è tornato a casa io mi ero già addormentato.*
- минало свършено време – аорист, може да се преведе както с passato prossimo, така и с passato remoto: *Преди няколко години го срещнах на улицата. – Qualche anno fa l’ho incontrato / lo incontrai per strada.*
- минало неопределено време изразява резултат от минало действие; на италиански език може да се преведе с passato prossimo: *Чел съм тази книга. – Ho letto questo libro.*

СЕГАШНО ВРЕМЕ

Таблица № 25

Несвършен вид			
	1. спрежение: пиша	2. спрежение: говоря	3. спрежение: отивам
Аз	пиш- а	говор- я	отив- ам
Ти	пише ш	говори ш	отива ш
Той/тя/то	пише е	говори и -	отива а
Ние	пише м	говор им	отива ме
Вие	пише те	говори те	отива те
Те	пиша т	говоря т	отива т

Примери: *Къде отивате?*
Ти пишеш писмо.
Ние говорим български език.

Свършен вид

	1. спрежение: (да) прочета	2. спрежение: (да) поговоря	3. спрежение: (да) попитам
Аз	прочет- а	поговор- я	попит- ам
Ти	прочете ш	поговори ш	попита ш
Той/тя/то	прочете е -	поговори и	попита а
Ние	прочете м	поговор им	попита ме
Вие	прочете те	поговори те	попита те
Те	прочета т	поговоря т	попита т

Пример: *Трябва да прочета тази книга.*
Мога ли да те попитам нещо?
Искам да поговорим.

- **Сегашно време в българския език има редица употреби:**
 - сегашно време за действия, извършващи се в настоящето (основно значение):
Аз се събуждам рано и закусвам бързо.; Всяка пролет ваят дъждове и духа вятър.
 - сегашно време за изразяване на отдавна минали събития (сегашно историческо време):
Кирил и Методий създават първата славянска азбука – глаголицата, и превеждат църковните книги.
 - сегашно време вместо бъдеще време: *Утре пристигат нашите гости.*

МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ

Таблица № 26

Несвършен вид			
	1. спрежение: пиша	2. спрежение: говоря	3. спрежение: отивам
Аз	пис- а-х	говор- и-х	отив- а-х
Ти	писа а	говори и	отива а
Той/тя/то	писа а	говори и	отива а
Ние	писа хме	говор ихме	отива хме
Вие	писа хте	говор ихте	отива хте
Те	писа ха	говор иха	отива ха

Пример: *Вчера говорихме много.*

Свършен вид

	1. спрежение	2. спрежение	3. спрежение
Аз	прочет- о-х	поговор- и-х	попит- а-х
Ти	прочете е	поговори и	попита а
Той/тя/то	прочете е	поговори и	попита а
Ние	прочето хме	поговор ихме	попита хме
Вие	прочето хте	поговор ихте	попита хте
Те	прочето ха	поговор иха	попита ха

Пример: *Аз прочетох книгата.*
Попитахме кога пристига влакът.

- Минало свършено време е основно **разказвателно (наративно) време**. С него разказваме за конкретни минали събития.

През 2010 година завърших средно училище. След това кандидатствах в университета. Дипломирах се през 2014 г. Веднага започнах работа.
Вятърът се усили, заваля силен дъжд. Скоро дъждът премина в сняг. Всичко побеля.

- С глаголи в минало свършено време се изразява последователност от събития в миналото:
Станах, измих се, облякох се и излязох.

- Минало свършено време се комбинира с други минали времена в речта:
 - с минало несвършено време: *Събудих се късно. Излязох на терасата. Птичките пееха, слънцето грееше, а децата вече играеха на двора.*
 - с минало предварително време: *Когато се събудих, видях, че през нощта беше валил сняг.*
- По-често в речта се използват форми за аорист на глаголи от свършен вид:
Отидох до магазина и купих хляб. Прибрах се и започнах да готвя.

МИНАЛО НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ

Таблица № 27

Несвършен вид

	1. спрежение: пиша	2. спрежение: говоря	3. спрежение: отивам
Аз	пиш-е-х	говор-е-х	отив-а-х
Ти	пишеше	говореше	отиваше
Той/тя/то	пишеше	говореше	отиваше
Ние	пишехме	говорехме	отивахме
Вие	пишехте	говорехте	отивахте
Те	пишеха	говореха	отиваха

Примери: *Докато аз пишех писмо, ти говореше по телефона.*
Всеки ден отивахме до езерото и се къпехме.

Свършен вид

	1. спрежение: прочета	2. спрежение: поговоря	3. спрежение: попитам
Аз	прочет-я-х	поговор-е-х	попит-а-х
Ти	прочетеше	поговореше	попитааше
Той/тя/то	прочетеше	поговореше	попитааше
Ние	прочетяхме	поговорехме	попитахме
Вие	прочетяхте	поговорехте	попитахте
Те	прочетяха	поговореха	попитаха

Примери: *Щом поговорех с Мария, веднага се успокоявах.*
Щом напишех писмото, веднага го изпращах.
Искам да поговорим.

- Минало несвършено време се използва за изразяване на едновременни, допълнителни, фоновы действия спрямо други минали действия. То е описателно време.
Тази сутрин станах (1) рано. Всички вече закусваха в кухнята. Измих се (2), закусих (3) и излязох (4). Навън валише дъжд.

Ти какво правеше, когато ти се обадох по телефона?
Излязох навън. Слънцето грееше, хората се разхождаха, някои караха колело.

- Минало несвършено време се използва за изразяване на повтарящи се последователни действия в миналото:
По това време водех много спокоен начин на живот. Всеки ден излизях, разхождах се, гледах хората, четях книга в парка, после се прибирах, обядвах, спях...

- Формите на глаголите от 3. спрежение за някои лица в минало свършено и в минало несвършено време съвпадат:

Аз отивах на работа.
Всеки ден отивах на работа в 9 часа.

- С минало несвършено време се изразява желание (неосъществено), съжаление и др.
Да можех да дойда с вас! – Se potessi venire con voi!
Да беше по-топло времето!
Да не валише така силно...

МИНАЛО НЕОПРЕДЕЛЕНО ВРЕМЕ

Таблица № 28

Несвършен вид

	1. спрежение: пиша	2. спрежение: говоря	3. спрежение: отивам
Аз	съм писал/писал съм	говорил съм	отивал съм
Ти	си писал/писал си	говорил си	отивал си
Той/тя/то	е писал/-а/-о /писал е	говорил/-а/-о е	отивал/-а/-о е
Ние	сме писали/писали сме	говорили сме	отивали сме
Вие	сте писали/писали сте	говорили сте	отивали сте
Те	са писали/писали са	говорили са	отивали са

Примери: *Вече сме говорили по този въпрос.*
Този автор е писал много книги за българската история.

Свършен вид

	1. спрежение: прочета	2. спрежение: поговоря	3. спрежение: попитам
Аз	съм прочел/прочел съм	поговорил съм	попитал съм
Ти	си прочел/прочел си	поговорил си	попитал си
Той/тя/то	е прочел/-а/-о /прочел е	поговорил/-а/-о е	попитал/-а/-о е
Ние	сме прочели/прочели сте	поговорили сме	попитали сме
Вие	сте прочели/прочели сте	поговорили сте	попитали сте
Те	са прочели/прочели са	поговорили са	попитали са

Примери: *Вчера сте поговорили с баща ти за екскурзията.*
Нали си прочел книгата?

- Минало неопределено време се образува от сегашно време на глагола **съм** и минало свършено деятелно причастие на глагола:

СЪМ + ХОДИЛ/ХОДИЛА

- Миналото причастие се съгласува по род и число с глаголното лице:
Марио е бил в България. Мария е била в България. Те са били в България.

- Минало неопределено време показва резултат от действие, извършено в миналото, то е резултативно време:
Аз съм завършил университет. (подчертава се резултатът)

- Минало неопределено време не се използва при разказване, то **не е наративно време**, освен ако не препредаваме думите на друг участник в общуването.

Грешно	Вярно
Тази сутрин аз съм се събудил, измил съм се, облякъл съм се и съм излязъл. (разказ, за който говорещият научава по думите на друго лице; несвидетелска реч: Казаха ми, че съм се събудил, измил съм се...)	Аз се събудих, измих се, облякох се и излязох. (свидетелски разказ)

- С минало неопределено време се изразява предположение:
Сигурно веднага си започнала работа...
Мария не дойде на лекцията, сигурно е изпуснала автобуса.
- С форми за минало неопределено време се използват думи като: *никога, все още...*
Никога не съм чел тази книга.
Все още не съм прочел книгата.
До този момент не съм се запознал с него.
- Мястото на спомагателния глагол **съм** спрямо причастието се променя:
Аз съм ходил в Пловдив. Преди съм ходил там. Не съм ходил там.
(Изречението започва с друга дума.)

Ходил съм в Пловдив.
(Изречението започва с глаголната форма за минало неопределено време.)

– Чел ли си тази книга?
– Да, чел съм я.
– Не, не съм я чел.

– Пътувал ли си много?
– Да, пътувал съм.
– Не, не съм пътувал.

МИНАЛО ПРЕДВАРИТЕЛНО ВРЕМЕ

Таблица № 29

Несвършен вид	1. спрежение: пиша	2. спрежение: говоря	3. спрежение: отивам
Аз	бях писал/писал бях	бях говорил	бях отивал
Ти	беше писал	беше говорил	беше отивал
Той/тя/то	беше писал/-а/-о	беше говорил/-а/-о	беше отивал/-а/-о
Ние	бяхме писали	бяхме говорили	бяхме отивали
Вие	бяхте писали	бяхте говорили	бяхте отивали
Те	бяха писали	бяха говорили	бяха отивали

Примери: *Бяхме говорили и преди по този въпрос, помниш ли?*
Преди време медиите бяха писали по този въпрос.

Свършен вид	1. спрежение: прочета	2. спрежение: поговоря	3. спрежение: попитам
Аз	бях прочел	бях поговорил	бях попитал
Ти	беше прочел	беше поговорил	беше попитал
Той/тя/то	беше прочел/-а/-о	беше поговорил/-а/-о	беше попитал/-а/-о
Ние	бяхме прочели	бяхме поговорили	бяхме попитали
Вие	бяхте прочели	бяхте поговорили	бяхте попитали
Те	бяха прочели	бяха поговорили	бяха попитали

Примери: *Да бяхте поговорили преди това!*
Аз бях прочела книгата, когато ти я върнах.

- Минало предварително време се образува от формата на глагола **съм** в минало време и минало свършено деятелно причастие на глагола.

БЯХ + ПРОЧЕЛ/ПРОЧЕЛА

- Причастието се съгласува по род и число с глаголното лице:
Марио беше прочел книгата. Мария беше прочела книгата. Те бяха прочели книгата.
- Минало предварително време означава минало действие, извършено преди друго минало действие. За да се подчертае тази предходност, това време се използва често с наречия като *вече, преди* и др.
Когато се прибрах вкъщи, родителите ми вече бяха заспали.
- Когато се използва във въпросителни изречения, формата за минало предварително време може да е с различен словоред:
Вие бяхте ли заспали, когато Марио се прибра?
Вие заспали ли бяхте, когато Марио се прибра?
- С минало предварително време се изразява желание, съжаление, припомняне:
Да ми се беше обадил по-рано! Беше ми обещал да дойдеш.

БЪДЕЩЕ ВРЕМЕ

Таблица № 30

Несвършен вид	1. спрежение: пиша	2. спрежение: говоря	3. спрежение: отивам
Аз	ще пиша	ще говоря	ще отивам
Ти	ще пишеш	ще говориш	ще отиваш
Той/тя/то	ще пише	ще говори	ще отива
Ние	ще пишем	ще говорим	ще отиваме
Вие	ще пишете	ще говорите	ще отивате
Те	ще пишат	ще говорят	ще отиват

Примери: *Днес ще говорим за Кирил и Методий.*
Ще ставам рано, ще отивам всеки ден в парка и ще спортувам.

Свършен вид	1. спрежение: прочета	2. спрежение: поговоря	3. спрежение: попитам
Аз	ще прочета	ще поговоря	ще попитам
Ти	ще прочетеш	ще поговориш	ще попиташ
Той/тя/то	ще прочете	ще поговори	ще попита
Ние	ще прочетем	ще поговорим	ще попитаем
Вие	ще прочетете	ще поговорите	ще попитате
Те	ще прочетат	ще поговорят	ще попитат

Примери: *Ще попиташ ли този господин колко е часът?*
Ще стана рано, ще отида в парка и ще потичам.

- Бъдеще време се образува от частицата *ще* и формата на глагола. Частицата *ще* е винаги пред глагола. Тя е неизменяема.
- Отрицателна форма: **НЯМА ДА ОТИДА**.
- С форми за бъдеще време се изразяват бъдещи действия:
Днес съм в София, а утре ще бъда в Пловдив.
- С бъдеще време се изразява молба:
Ще те помоля да отвориш прозореца.

БЪДЕЩЕ ВРЕМЕ В МИНАЛОТО

Таблица № 31

Несвършен вид			
	1. спрежение: пиша	2. спрежение: говоря	3. спрежение: отивам
Аз	сях да пиша	сях да говоря	сях да отивам
Ти	щеше да пишеш	щеше да говориш	щеше да отиваш
Той/тя/то	щеше да пише	щеше да говори	щеше да отива
Ние	сяхме да пишем	сяхме да говорим	сяхме да отиваме
Вие	сяхте да пишете	сяхте да говорите	сяхте да отивате
Те	сяха да пишат	сяха да говорят	сяха да отиват

Примери: *Щяхме да ходим на море, но се отказахме.*
Щеше да ми пишеш...

Свършен вид			
	1. спрежение: прочета	2. спрежение: поговоря	3. спрежение: попитам
Аз	сях да прочета	сях да поговоря	сях да попитам
Ти	щеше да прочетеш	щеше да поговориш	щеше да попиташ
Той/тя/то	щеше да прочете	щеше да поговори	щеше да попита
Ние	сяхме да прочетем	сяхме да поговорим	сяхме да попитаем
Вие	сяхте да прочетете	сяхте да поговорите	сяхте да попитате
Те	сяха да прочетат	сяха да поговорят	сяха да попитат

Примери: *Ако имах време, сях да поговоря с него.*
Щяхте ли да прочетете книгите, ако имахте време?

- Бъдеще време в миналото се образува от минало несвършено време на спомагателния глагол *ща* (*сях, щеше, щеше, сяхме, сяхте, сяха*), съюз *да* и сегашно време на глагола.

ЩЯХ + ДА + ОТИДА

- Отрицателна форма: *нямаше да ходя, нямаше да ходиш, нямаше да ходи, нямаше да ходим, нямаше да ходите, нямаше да ходят.*

НЯМАШЕ + ДА + ОТИДА

- С това глаголно време се изразяват действия, които са бъдещи спрямо друго минало действие.
Концертът щеше да започва, когато пристигнахме в залата.
- Бъдеще време в миналото се използва:
 - в условни конструкции: *Ако имах време, сях да дойда.*
 - за изразяване на неосъществени действия: *Щяхме да пътуваме до България, но отмениха полета.*
 - за изразяване на припомняне, досещане: *Щяхме да ходим на кино, какво става...*

БЪДЕЩЕ ПРЕДВАРИТЕЛНО ВРЕМЕ

Таблица № 32

Несвършен вид			
	1. спрежение: пиша	2. спрежение: говоря	3. спрежение: отивам
Аз	ще съм писал	ще съм говорил	ще съм отивал
Ти	ще си писал	ще си говорил	ще си отивал
Той/тя/то	ще е писал/-а/-о	ще е говорил/-а/-о	ще е отивал/-а/-о
Ние	ще сме писали	ще сме говорили	ще сме отивали
Вие	ще сте писали	ще сте говорили	ще сте отивали
Те	ще са писали	ще са говорили	ще са отивали

Примери: *Когато пристигнете, ние вече ще сме говорили по този въпрос с директора.*

Свършен вид			
	1. спрежение: прочета	2. спрежение: поговоря	3. спрежение: попитам
Аз	ще съм прочел	ще съм поговорил	ще съм попитал
Ти	ще си прочел	ще си поговорил	ще си попитал
Той/тя/то	ще е прочел/-а/-о	ще е поговорил/-а/-о	ще е попитал/-а/-о
Ние	ще сме прочели	ще сме поговорили	ще сме попитали
Вие	ще сте прочели	ще сте поговорили	ще сте попитали
Те	ще са прочели	ще са поговорили	ще са попитали

Примери: *Когато пристигнем, те **вече** ще са прочели писмото ни.*

- Бъдеще предварително време се образува от формата за бъдеще време на глагола *съм* и миналото свършено деятелно причастие на глагола.

ЩЕ + СЪМ + ПРОЧЕЛ/ПРОЧЕЛА

- Причастието се съгласува по род и число с глаголното лице:
Марио ще е прочел съобщението ми, когато се видим. Мария ще е прочела съобщението ми, когато се видим. Те ще са прочели съобщението ми, когато се видим.
- Отрицателна форма: *няма да съм прочел, няма да си прочел, няма да е прочел, няма да сме прочели, няма да сте прочели, няма да са прочели:*

НЯМА + ДА + СЪМ + ПРОЧЕЛ/ПРОЧЕЛА

- Бъдеще предварително време означава бъдещо действие, което обаче е предходно по отношение на друго бъдещо действие. За да се подчертае тази предходност, в изречението може да се използва:
 - наречието *вече* (*già*) в положителни изречения:
Те вече ще са прочели съобщението ми, когато се видим.
- изразът *все още* (*ancora*) в отрицателни изречения:
Те все още няма да са прочели съобщението ми, когато се видим.

БЪДЕЩЕ ПРЕДВАРИТЕЛНО ВРЕМЕ В МИНАЛОТО

Таблица № 33

Несвършен вид			
	1. спрежение: пиша	2. спрежение: говоря	3. спрежение: отивам
Аз	сях да съм писал	сях да съм говорил	сях да съм отивал
Ти	щеше да си писал	щеше да си говорил	щеше да си отивал
Той/тя/то	щеше да е писал/-а/-о	щеше да е говорил/-а/-о	щеше да е отивал/-а/-о
Ние	сяхме да сме писали	сяхме да сме говорили	сяхме да сме отивали
Вие	сяхте да сте писали	сяхте да сте говорили	сяхте да сте отивали
Те	сяха да са писали	сяха да са говорили	сяха да са отивали

Пример: Ако беше по-решителен, досега щеше да си говорил с родителите си по този въпрос.

Свършен вид			
	1. спрежение: прочета	2. спрежение: поговоря	3. спрежение: попитам
Аз	щях да съм прочел	щях да съм поговорил	щях да съм попитал
Ти	щеше да си прочел	щеше да си поговорил	щеше да си попитал
Той/тя/то	щеше да е прочел/-а/-о	щеше да е поговорил/-а/-о	щеше да е попитал/-а/-о
Ние	щяхме да сме прочели	щяхме да сме поговорили	щяхме да сме попитали
Вие	щяхте да сте прочели	щяхте да сте поговорили	щяхте да сте попитали
Те	щяха да са прочели	щяха да са поговорили	щяха да са попитали

Пример: Досега щеше да си прочел книгата, ако четеше всеки ден.

- Бъдеще предварително време в миналото се образува от формата за бъдеще време в миналото на глагола съм и миналото свършено деятелно причастие на глагола.

ЩЯХ + ДА + СЪМ + ПРОЧЕЛ/ПРОЧЕЛА

Причастието се съгласува по род и число с глаголното лице:
Марио щеше да е прочел книгата, ако четеше редовно.
Мария щеше да е прочела книгата, ако четеше редовно.
Те щяха да са прочели книгата, ако четяха редовно.

- Отрицателни форми: нямаше да съм прочел, нямаше да си прочел, нямаше да е прочел, нямаше да сме прочели, нямаше да сте прочели, нямаше да са прочели.
- Това глаголно време се използва, за да изрази действие, минало спрямо определен момент, който, от своя страна, е предстоящ (бъдещ) спрямо друг минал момент, за който се говори.
- С това глаголно време се изразява най-често хипотетичност и неосъщественост на действието. В условни конструкции се комбинира най-вече с минало свършено и минало несвършено време.
Ако ми беше разрешил, щях да съм говорил вече с директора по този въпрос.
Ако можех, щях да съм тръгнал вече.
Ако бях тръгнала навреме, щях да съм пристигнала вече.

УПРАЖНЕНИЯ
(Глаголни времена)

1. Поставете глагола в правилната форма (сегашно време).

Пътниците (показвам) билетите си.
Ние (ям) пица.
Мария (следвам) политология.
Фотографът (снимам) красивите залези и изгреви.
Вие (имам) ли изпити този семестър?
Тя си (обличам) новото палто.
Рибарите (ловя) риба в морето.

2. Прочетете текста. Препишете глаголите в минало свършено време.

Вчера имах рожден ден. Поканих много гости – приятели и роднини.
Получих много подаръци. Ядохме, пяхме, танцувахме. Гостите си тръгнаха късно.
Аз почистих къщата, изкъпах се и си легнах, защото бях много уморен.

3. Попълнете таблицата с форми на посочените глаголи за минало свършено и минало несвършено време.

Глагол	минало свършено време	минало несвършено време
отивам		
чета		
ям		
играя		
отида		
помисля		
изчистя		
измисля		

4. Попълнете текста с форми на посочените глаголи в минало свършено и минало несвършено време.

Тази вечер аз (прибера се) рано къщи. Странно, телевизорът (работя) (Погледна) навсякъде, дори и в банята. (Няма) никого. Сигурно го бях забравила сутринта. Влязох, (събуя се), (изключа) телевизора, (извадя) от чантата покупките, които бях купила преди малко от магазина, и си (приготвя) вкусна вечеря. (Легна си) рано, защото бях уморена.

5. Образувайте изречения по следния модел с помощта на дадените глаголи:

А) Ти **готвеше**, когато **се върнах**.

Мама (чистя) къщата, когато ти (се прибера).
Професорът (говоря), когато (вляза) в залата.
(Валя) дъжд, когато (изляза).
Ти (уча), когато аз ти (се обадя).
Баба (готвя), когато (се прибера).

Б) Докато **готвех**, токът **спря**. / Токът **спря**, докато **готвех**.

Токът (спра), докато мама (готвя).
Докато ти (пиша) съобщение, токът (спра).
Докато аз (спя), някой (позвъня).
Аз (приготвя) вечерята, докато ти (гледам) телевизия.

В) Докато аз **пиших**, ти **четеше**. / Ти **четеше**, докато **готвех**.

Докато майка ми (гледам) филм по телевизията, аз (уча).
Аз (гледам) телевизия, докато ти (готвя).
Аз (чета), докато ти ми (говоря) по телефона.
Докато (се прибирам) къщи, (валя) дъжд.

7. Попълнете таблицата с форми на посочените глаголи за минало неопределено, минало предварително и бъдеще време в миналото.

	минало неопределено време	минало предварително време	бъдеще време в миналото
науча			
кажа			
пътувам			
ходя			

8. Определете глаголното време в следните изречения. Обяснете със свои думи какво е действието спрямо момента на говорене или спрямо друг момент (минал, бъдещ).
Преведете на италиански език.

Над морето изгрява слънце
Над морето изгря слънце.
Над морето изгряваше слънце.
Над морето е изгряло слънце.
Над морето беше изгряло слънце.
Над морето щеше да изгрее слънце.

изгрявам, изгрея –
sorgere

9. По модела на задача 8 допишете следните изречения:

- А) Влакът (потегля).
Влакът
- Б) Самолетът (се приземява).
Самолетът
- В) Корабът (акостира).
Корабът
- Г) Колата (катастрофира).
Колата

10. Поставете глагола в скобите в подходяща за контекста форма.

Вчера имах гости. За първи път в новото ми жилище (дойда)
..... баба и дядо. Аз много ги обичам, защото, когато (съм) малък,
всяко лято им (гостувам) на село. (Прекарвам) юли и август в
тяхната къща, близо до реката. (Играя) с другите деца, пристигнали
при бабите и дядовците си, (ловя) риба с дядо, (помагам)
на баба в градината. Затова реших да ги поканя в новата ми къща и да ги посрещна добре!
(Приготвя) вкусен обяд: супа, баница, месо, ориз. (Купя) любимото питие на дядо.
След като обядвахме, (изляза) на разходка из града.

11. Отговорете отрицателно.

Модел: Ще ходиш ли на кино довечера?– Не, няма да ходя.

Ще се видим ли в събота в парка? –
Ще успеем ли да хванем влака в 5.40? –
Щеше ли да дойдеш, ако можеше? –
Щяхте ли да ме поканите с вас, ако имаше място в колата? –
Щяха ли да си вземат изпита, ако бяха учили повече? –

12. Трансформирайте по модела:

– Ще дойдем утре.

Те казаха, че ще дойдат утре.

– Ще се видим утре.

Тя

– Ще пътувам другата седмица.

Той каза, че

– Ще сготвя вкусна супа.

Тя каза, че

– Ще говорим утре.

Те казаха, че

13. Довършете изреченията по смисъл.

Щях да съм завършила университета досега,
Когато се прибрах от работа,
Лекарят си беше тръгнал,
Прочетох книгата, върнах я на библиотекаря и
Ако беше по-решителен,
Отидох на автогарата и
Качих се в метрото, без да
Когато се прибера от работа, ти вече

14. Трансформирайте по модела:

– Преди три години посетих Велико Търново.

Той каза, че преди три години е посетил Велико Търново.

– Миналата седмица разгледах новата изложба в Галерията за съвременно изкуство.

Той каза, че

– Преди един месец изкачихме най-високия връх на планината.

Те казаха, че

– Снощи гледах много интересен филм.
Тя каза, че снощи

– Ходих на интервю за работа.
Той каза, че

15. Преобразувайте положителните глаголни форми в отрицателни, като извършите нужните трансформации.

Ще отида довечера на кино.
Вчера се обади брат ми. Каза ми, че този уикенд ще дойде на гости.
Посещавала съм различни континенти.
Бях ходила на това място преди.
Завършил е този университет.
Вече сме се запознавали с Вас.

НАКЛОНЕНИЕ НА ГЛАГОЛА (II MODO VERBALE)

УСЛОВНО НАКЛОНЕНИЕ (IL CONDIZIONALE)

Таблица № 34

Аз бих дошъл/-ла	Ние бихме дошли
Ти би дошъл/-ла	Вие бихте дошли
Той/тя/то би дошъл/-ла/-ло	Те биха дошли

- Образува се от специална форма на глагола *съм (бих)* и минало свършено деятелно причастие.

БИХ + ОТИШЪЛ/ОТИШЛА

- Използва се в условни конструкции. Действието, изразено с условно наклонение, зависи от определено условие:
Ако имам време, бих дошла на кино с вас.
Бих участвала в проекта, ако имах време.
- Условно наклонение се използва в ситуации на учтиво (формално) общуване: *Госпожо, бихте ли ми казали как да стигна до гарата?*
- С условно наклонение се изразява много учтива молба:
Би ли отворил прозореца? Бихте ли отворили прозореца?
За сравнение:
Ще отвориш ли прозореца? Отвори прозореца!

ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ (L’IMPERATIVO)

Формите на повелителното наклонение са **прости** (само във второ лице единствено число и във второ лице множествено число) и **сложни** (за трите лица и двете числа).

Таблица № 35

Прости форми	Първо спрежение	Второ спрежение		Трето спрежение	
Единствено число (<i>ти</i>)	пиш- й	мисли	мисл- й	пйта	пйта- й
Множествено число и учтива форма (<i>вие, Вие</i>)	пиш- ете	мислите	мисл- ете	пйтате	пйта- й-те
Сложни форми	<i>Да идем на кино!</i> <i>Нека идем на кино!</i> <i>Нека да идем на кино!</i>				
Отрицателни форми	<i>не пишй, не пишете</i> и др. <i>недей да пишеш, недейте да пишете</i> и др.				

Прости форми на глагола *СЪМ*: *бъдй, бъдете*
Бъди щастлив! – Sii felice!
Прости форми на глагола *ИМАМ*: *ймай, ймайте*
Имай ми доверие! – Abbi fiducia in me!
Прости форми на глаголи от несвършен вид: *пишй, пишете*
Прости форми на глагол от свършен вид: *напишй, напишете*

- **Сложни форми за повелително наклонение:** образуват се с частиците *да, нека* и сегашно време на глагола:
Да поиграем малко на двора!
Нека излезем на двора!
Нека да поиграем малко на двора!
- **Отрицателни форми за повелително наклонение:**
– с частицата *не (Не пишй!)*
– с *недей (да) (Недей да пишеш! Недейте да пишете!)*

Внимание: глаголите от свършен вид НЕ образуват отрицателна форма за повелително наклонение. Не се казва: **не кажи, не напиши, не купи.**

ПРЕИЗКАЗНИ ГЛАГОЛНИ ФОРМИ (MODO NARRATIVO)

Преизказването е особеност на българския език, която го отличава от другите славянски езици. Представлява вид несвидетелско наклонение; възприема се също така като разказ за отдавна минали събития. Преизказват се всички девет глаголни времена в изявително наклонение, като преизказните форми на някои глаголни времена съвпадат.

Глагол: пиша

Таблица № 36

Глаголно време	Положителна форма	Отрицателна форма
сегашно време, минало несвършено време	пишел съм пишел си пишел пишели сме пишели сте пишели	не съм пишел
минало свършено време	писал съм писал си писал писали сме писали писали са	не съм писал
минало неопределено време, минало предварително време	бил съм писал бил си писал бил писал били сме писали били сте писали били писали	не съм бил писал
бъдеще време, бъдеще време в миналото	щял съм да пиша щял си да пишеш щял да пише щели сме да пишем щели сте да пишете щели да пишат	нямало да пиша
бъдеще предварително време, бъдеще предварително време в миналото	щял съм да съм писал щял си да си писал щял да е писал/щяла да е писала/щяло да е писало щели сме да сме писали щели сте да сте писали щели да са писали	нямало да съм писал

- Чрез преизказни форми се предават действия, на които говорещото лице не е свидетел.
- При образуване на преизказните форми в 3 л. ед.ч./мн.ч. се изпуска формата на глагола съм, сравнете:

Той *ходил* по целия свят и видял различни страни. – преизказна глаголна форма
Той *е ходил* по целия свят и е видял различни страни. – изявително наклонение,
минало неопределено време

- Преизказни глаголни форми се използват в исторически текстове, в текстове от народния фолклор, при предаване на чужда реч, за изразяване на силно съмнение.

Хан Аспарух създал българската държава. (Khan Asparuh creò lo Stato Bulgaro.)
Имало едно време един цар. (C'era una volta un Re.)

От синтактична и логична гледна точка се прави разлика между глаголно лице и извършител на действието, изразено чрез предиката.

1) Деятелен залог

Мария изхвърли боклука. (Maria ha buttato la spazzatura.)

Мария – глаголно лице, подлог в изречението; съгласува се с глагола „изхвърли“:

Тя *изхвърли*, 3 л. ед.ч.

Мария е и лицето, което ИЗХВЪРЛЯ боклука.

Следователно подлогът и деятелят на действието съвпадат.

2) Страдателен залог

Боклукът беше изхвърлен от Мария. (La spazzatura è stata buttata da Maria.)

Боклукът – глаголно лице, подлог в изречението; съгласува се с глаголната форма „беше изхвърлен“

(3 л. ед.ч.; причастието *изхвърлен* е съгласувано с *боклукът* – м.р. ед.ч.);

Боклукът НЕ е вършител (деятел) на действието; Мария е лицето, което извършва действието „ИЗХВЪРЛЯНЕ“.

Следователно подлогът и деятелят на действието не съвпадат.

Таблица № 37

Деятелен/активен залог (глаголното лице извършва глаголното действие).	Мария чете книга. Мария прочете книгата. Мария е чела тази книга. Мария ще прочете книгата. Мария чела книга цяла нощ.
Страдателен/пасивен залог (глаголното лице не извършва глаголното действие). Образуване: ➤ с форма на глагола съм + минало страдателно причастие; ➤ от възвратна форма на глагола (с помощта на възвратното местоимение се).	Книгата е прочетена от Мария. Книгата ще бъде прочетена от Мария. Книгата беше прочетена от Мария. Книгата е била прочетена от Мария. Тази книга се чете от Мария. Тази книга ще се чете от Мария.

УПРАЖНЕНИЯ

(Условно наклонение, повелително наклонение, преизказни глаголни форми, залог на глагола)

1. Допишете изреченията по следния модел:

Бих искал/-а + съществително име (Бих искал/-а едно кафе);

Бих искал/-а + да + глагол (Бих искал/-а да отида на море)

Бихме предпочели

Би ли искал

Бих си пожелала

Бихте ли желали..... ?

Бих искал/а – Vorrei
(Аз) бих искала да отида на море.
(общ подлог)
(Аз) бих искала ти да отидеш
на море. (два подлога)

2. В кой ред е изразено действие, чието извършване може да зависи от някакво условие?

- А) С удоволствие бих разговарял с Вас.
- Б) С удоволствие ще разговарям с Вас.
- В) С удоволствие разговарях с Вас.
- Г) С удоволствие разговарям с Вас.

3. В кой ред има грешка?

- А) Кога бихте ни се обадили отново?
- Б) Как бихте постъпил в такава ситуация?
- В) Какви мебели бихте избрали за хола?
- Г) Кого бихте поканили на гости?

4. Преведете на италиански език.

Бих искала два килограма домати, моля!
Госпожо, бихте ли затворили прозореца?
Ако имах възможност, бих прочел книгата.
Колеги, бихте ли дошли утре по-рано в университета?
Бих могла да ти помогна, разбира се!
Бихте ли ми дали два билета за влака за Рим, моля?
Бих искала да имам повече време, за да пътувам и да снимам.

5. Прочетете диалога. По модела напишете и вие кратки диалози.

- Извинете, много е топло в автобуса! Бихте ли пуснали климатика?
- Той е пуснат, работи...
- Но ние отзад нищо не усещаме....
- Добре, ще го усиля.
- Благодаря Ви!

6. Определете спрежението на глаголите. Запишете положителните им форми за повелително наклонение.

Модел: Аз чета. – Чети! Четете! (чета – първо спрежение)

	2 л. ед.ч.	2 л. мн.ч.
пея		
готвя		
пиша		
играя		
ям		
пътувам		
пия		
уча		

7. Поставете окончания на глаголите в повелителна форма (2 л. ед.ч.).

Отпусни се и се наслаждавай на упражненията, забрав... всякакви негативни мисли. С времето твоят живот ще се промени естествено и без особени усилия. Не насилва... нещата. Винаги осъзнава... това, за което мислиш. Днешните ти мисли създават утрешната ти реалност и бъдеще. Промен... отношението си към всички житейски неприятности. Прием... ситуацията. Не се опитва... да си внушаваш, че това не се случва или че не е така. Случва се, така е. Не губ... време в самосъжаление, преодол... трудностите и продълж... напред.

отпускам се, отпусна се – rilassarsi
наслаждавам се, насладя се – godere
променям се, променя се – trasformarsi
преодолявам, да преодолеея
трудности – superare le difficoltà

7. Преобразувайте от 2 л. ед.ч. във 2 л. мн.ч.

- А) Иди до баба си да ѝ занесеш малко супа.
- Б) Ела да видиш новите ни мебели!
- В) Върни ми парите, които ми дължиш.
- Г) Обърни се към посолството, ако имаш проблеми.
- Д) Закачи тази картина на стената, моля!

Е) Приготвям крем карамел

Извади яйцата и прясното мляко от хладилника предварително. Остави ги да се затоплят до стайна температура. След това разбий яйцата и добави захарта и прясното мляко. В отделен съд пригответи карамелизираната захар. Смести захар, вода и лимонов сок. Бъркай постоянно. Разпредели карамелизираната захар в малки чаши. Добави сместа и печи на водна баня.

9. Дайте инструкции на непознат как да стигне от гарата на населеното място, където живеете, до неговия център.

- Извинете, как да стигна до центъра?
- Слезте в подлеза...

10. Образувайте форми на посочените глаголи за повелително наклонение с изразите хайде/нека в 1 л. ед.ч. и в 1 л. мн.ч.

Модел: да опитам

Хайде да опитам/хайде да опитаме; нека (да) опитам, нека (да) опитаме
да помисля
да направя

да приготвя
да запиша
да кажа

– Измислете изречения с някои от формите, които записахте.

11. Прочетете откъса от българска народна приказка. Подчертайте преизказните глаголни форми.

Един гладен вълк обикалял из гората. От глад едва гледал. Отдалеч го видяла лисицата и се усмихнала. Тя познала, че вълкът е гладен, няма много сили, едва върви, и тозчас решила да му отмъсти и за голямата сила, която имал, и за смелостта му, и най-много за здравите му зъби. Тя само с хитрина се опитвала да преживява и винаги когато можела, показвала на вълка, че тя е по-умна и по-хитра от него, и по тоя начин отмъщавала за силата му. И сега, като го видяла такъв гладен и уморен, помислила си да го направи за присмех на другите. Отишла при него и заподскачала, подсмивала се радостно, търкаляла се.

www.chitanka.info

12. Опишете със свои думи героите според текста от упражнение 11.

– Какъв е вълкът?
– Каква е лисицата?

13. Преобразувайте глаголните форми от деятелен в страдателен залог.

Модел: *Аз подредих масата. – Масата беше подредена от мен.*

Марио написа писмо.
Художникът рисува картина. Вятърът счупи стъклото на колата.
Строителите ще ремонтират тази стара къща.
Децата бяха изяли всички бонбони.
Депутатите ще гласуват нов закон. Някой е съборил вазата.
Пилотът управлява самолета.

14. Образувайте активни глаголни форми от следните пасивни форми. Може да добавите глаголно лице.

Законът се гласува днес.
Пътуването е вече планирано.
Водата беше изпита.
Изпитът е взет успешно от студентите.
Не се продава алкохол на малолетни!
Къщата ще бъде продадена от собствениците.

Кой продаде къщата?
От кого е продадена къщата?

НЕИЗМЕНЯЕМИ ЧАСТИ НА РЕЧТА

НАРЕЧИЕ (L'AVVERBIO)

Таблица № 37

Вид	Примери
за време – кога? tempo	сега, после, днес, утре, вдругиден, онзиден, вчера, рано, късно...
за място – къде? luogo	тук, там, надясно, наляво, направо, горе, долу, напред, назад...
за начин – как? modo	лесно, трудно, бавно, бързо, добре, зле...
за количество и степен – колко? quantità, grado	малко, много, веднъж, рядко, често, понякога...

● Наречията дават информацията за условията, при които се извършва действието в изречението (къде, кога, как, колко често):

*Пиша тук.
Пиша сега.
Пиша красиво.
Пиша рядко.*

● Някои наречия (за начин, за количество и степен) могат да се степенуват:

*бързо, по-бързо, най-бързо:
Иван тича бързо, Петър тича по-бързо, а Марио тича най-бързо.*

*рано, по-рано, най-рано
добре, по-добре, най-добре
рядко, по-рядко, най-рядко*

● Не трябва да се смесват прилагателното име и наречието.

Изречения с наречия	Изречения с прилагателно име
<i>Той се държи учтиво. То се държи учтиво. Тя се държи учтиво. Те се държат учтиво.</i>	<i>Той е учтив. Тя е учтива. То е учтиво. Те са учтиви.</i>
<i>Той говори високо. То говори високо. Тя говори високо. Ние говорим високо.</i>	<i>Той е висок. Тя е висока. То е високо. Ние сме високи.</i>

● Някои изрази с наречия:

Приятно е да се плува в морето. / Приятно ми е да плувам в морето.

Неуместно е да се държиш по този начин!

Добре е да се яде полезна храна.

Това е зле...

Лошо е да се пие много алкохол.

Скучно ми е да седя по цял ден вкъщи.

Удобно ли е да говорим?

ПРЕДЛОГ (LA PREPOSIZIONE)

Предлозите в българския език имат широко приложение. Това е така поради факта, че българският език е синтетичен език – синтактичната зависимост на думата, която в старобългарския език се е изразявала чрез падежи, в съвременния български език се изразява най-често с предлог + име.

Предлогът изразява следователно синтактични и смислови отношения между думите.

Най-често използвани предлози в българския език:

Таблица № 38

място, местоположение luogo, posizione	в/във, до, зад, пред, над, върху, под, около, покрай, край, между (dentro/in, accanto a, dietro, davanti, sopra, sopra, sotto, intorno, a fianco, fine, in mezzo) <i>Аз съм в университета.</i> <i>Пред къщата има двор.</i> <i>До къщата има парк.</i>
движение навън movimento dal fuori	от (da) <i>Слизам от влака.</i> <i>Излизаме от тунела.</i> <i>Идвам от София.</i>
насочено движение/пресичане период от време moto a luogo	към; през, покрай (a, attraverso, lungo) <i>Пътувам към София.</i> <i>Минавам през парка.</i> <i>През лятото съм във ваканция.</i> <i>Вървя покрай реката.</i>
конкретен период от време; час periodo di tempo	за, до, от... до, след, (in, entro, dalle... alle, dopo) <i>За един час ще свърши с работата.</i> <i>На работа съм от 8.00 до 17.00 часа.</i> <i>Свободен съм след 17.00 ч.</i>
присъствие, наличност/отсъствие presenza/mancanza	с/със, без (con; senza) <i>Пия кафето със захар.</i> <i>Пия кафето без захар.</i> <i>Заминавам с приятели.</i> <i>Аз съм без багаж.</i>
произход, материал provenienza/materiale	от (di) <i>Чашата е от стъкло.</i> <i>Аз съм от България.</i>
цел; получател destinatario	За (per te) <i>Този подарък е за теб.</i>
функция; движение по посока на... specificazione	по (di; per) <i>Той е учител по география.</i> <i>Това е кабинетът по физика.</i> <i>Имаме час по история на изкуствата.</i> <i>Аз вървя по улицата.</i>
принадлежност possessione	на (di) <i>Тази чанта е на Марио.</i>
инструмент, средство, посредник mezzo, strumento	чрез, по; посредством (tramite, via, per) <i>Може да платите чрез банков превод.</i> <i>Може да платите по банков път или чрез банкноти.</i> <i>Говоря по телефона.</i>

СЪЮЗ (LA CONGIUNZIONE)

Съюзът свързва в различни отношения думи (*аз и ти*) и изречения (*Чета и гледам телевизия*).
Отношенията, които се изразяват чрез съюзите, са съчинителни и подчинителни.

Таблица № 39

Съчинителни съюзи (координация) congiunzioni per esprimere coordinazione	и, а, но, обаче, <i>ала</i> ала = но съотносителни съюзи: или; или – или; дали – или; ли – или	<i>Обичам месо и зеленчуци.</i> <i>Обичам месо, но предпочитам да ям риба.</i> <i>Всяка сутрин пия кафе или мляко.</i> <i>Всяка сутрин пия или кафе, или мляко.</i> <i>Искам да ям или пица, или паста.</i> <i>Ще поръчаме ли кафе, или да си вземем чай?</i> <i>Дали да отидем на кино, или да си останем вкъщи?</i>
Подчинителни съюзи (субординация) congiunzioni per esprimere subordinazione	че, да	<i>Разбрах, че ще идваш в Италия.</i> <i>Мисля, че ще вали.</i> <i>Мисля, че се разболявам.</i> <i>Научих, че си започнал работа.</i> <i>Искам да отида на кино.</i> <i>Реших да сготвя супа тази вечер. – di</i>

ЧАСТИЦА (LA PARTICELLA)

Частичите модифицират значението и целта на цялото изречение (например от съобщително във въпросително изречение; от положително в отрицателно изречение) или променят граматичното или лексикалното значение на думата.

Таблица № 40

Видове	Частичи	Примери
Утвърдителни	да	<i>Да, ще дойда.</i>
Отрицателни	не, нито, ни	<i>Не, няма да дойда.</i>
Въпросителни	ли, дали, нали, нима	<i>Ще дойдеш ли? Нали ще дойдеш?</i>
за съмнение	май, едва ли	<i>Едва ли ще дойда.</i>
за усилване на смисъла	даже, дори	<i>Дори да дойда, ще си тръгна рано.</i>
за пожелание	дано	<i>Дано успея да дойда!</i>
Показателни	ето	<i>Ето ме, тук съм!</i>
За образуване на повелителни форми – положителни; – отрицателни.	нека, да, хайде не, недей	<i>Нека да тръгваме!</i> <i>Не идвай! Недей да идваш!</i>
за степен	по-; най-	<i>По-добре не идвай! Най-добре не идвай!</i>
за образуване на неопределителни форми	еди-; -годе	<i>Еди-кой си цял да дойде; Що-годе беше добре.</i>

МЕЖДУМЕТИЕ (L’INTERIEZIONE)

Междуметието е неизменяема част на речта, която изразява емоция, емоционална реакция; подражаване на природни и изкуствени звукове.

Таблица № 41

Видове	Междуметия (примери)	Употреба
Възкликателни	Ох! Ах! Олеле! Ура!	<i>Ох, как се уморих!</i>
Звукоподражателни	Чук-чук; Мяу-мяу; Кукуригу! Пляс! Зън-зън!	<i>Чук-чук! Някой почука на вратата...</i>

УПРАЖНЕНИЯ
(Неизменяеми части на речта)

1. Нарисувайте изображение, което да отговори на информацията от следните изречения:

- А) Котето е до масата.
- Б) Купата с плодове е на масата.
- В) Туристите се изкачват към върха.
- Г) Картината е на стената.
- Д) Между леглото и гардероба има нощна лампа.

2. Прочетете текста и попълнете таблицата.

Един от най-популярните туристически маршрути в България е обиколката на Седемте рилски езера. Те са една от най-големите природни забележителности в България и разходката до тях предлага изключително голямо удоволствие за очите и за душата.

Седемте рилски езера се намират в северозападната част на Рила и достъпът до тях е много лесен. Всеки уикенд тук пристигат туристи, което обаче има и негативен екологичен ефект върху езерата, четири от които вече са сериозно замърсени.

Общо за обиколката са необходими около 5 часа с почивките. Всеки етап от прехода отнема горе-долу час. За добре подготвените физически туристи времето може да е с час-два по-малко. Туристическата маркировка на маршрута е доста добра и в различните етапи е в различен цвят: червена, жълта и зелена.

Наречия	Предлози	Съюзи

Четири от Седемте рилски езера

туристическа дестинация –
meta turistica
езеро – lago

3. Отговорете писмено въпросите към текста „Седемте рилски езера“.

- Къде се намират езерата?
- Защо езерата са привлекателни за туристи?
- Какъв е ефектът върху природата от големия туристически поток?
- Колко етапа има преходът?
- Колко часа отнема преходът?
- Каква е маркировката на прехода?

4. Групирайте наречията: *горе, добре, спешно, напред, снощи, рано, сутринта, вкъщи, радостно, тихо, утре, навсякъде, доста, отпред*

За начин	За време	За място	За количество и степен

5. Попълнете с подходящо наречие по ваш избор.

Туристите вървят
Децата говорят
Аз се смея
Ти пишеш
Вчера си легнах
Днес се събудих
Чувствам се
Аз спортувам
Аз ям

6. Изберете подходящ предлог.

Винаги ми е приятно да се разхождам реката. Ако се уморя, лягам за малко тревата. мен има много хора, които също така си почиват или четат книга.

Когато се разхождам, винаги си нося раница, която има вода, сандвич, книга, телефон. Когато огладнея, изваждам сандвича от раницата и си хапвам вкусно. След това чета книга или търся нещо интересно в интернет.

Пътувам с бързия влак София Пловдив. На гарата в София има много хора, защото е петък и всички се прибират по родните места. Купето, което се настанявам, е топло и чисто. Пристигаме Пловдив навреме. Слизам влака и взимам едно такси. Пътувам жилището на родителите ми, които ме чакат за обяд.

7. Разгледайте изображението. Опишете разположението на мебелите, като използвате различни предлози и наречия.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

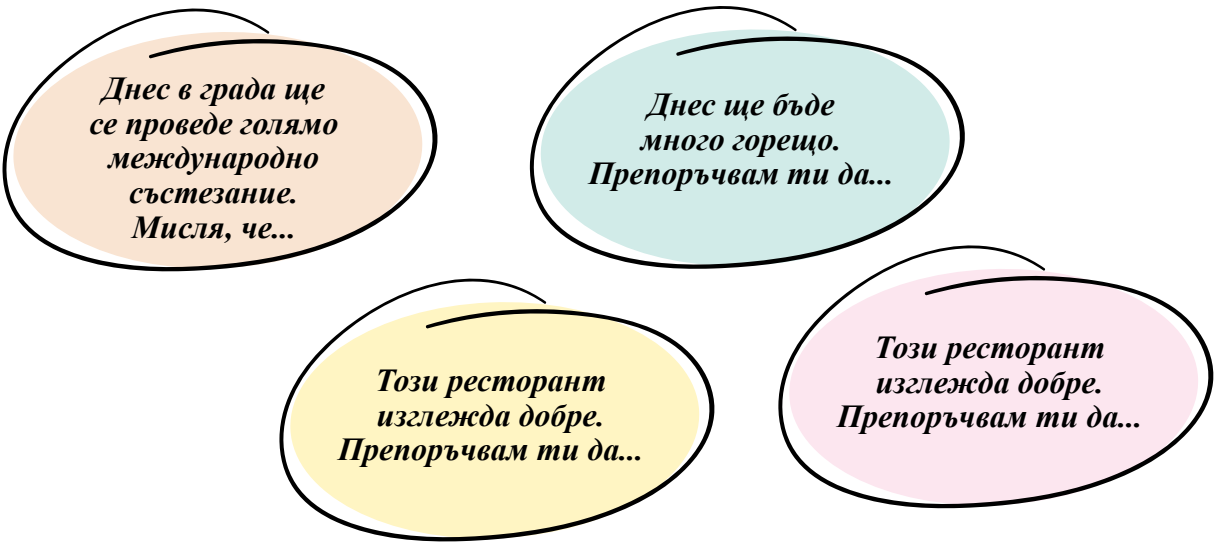

8. Образувайте едно сложно изречение от дадените прости изречения, като използвате подходящ съюз/съюзна дума.

Модел: Слънцето залязва. Става тъмно. – Слънцето залязва и става тъмно.

Събуждам се. Обличам се. Мия се.
Събуждам се. Приготвям се. Поглеждам навън. Вали. Оставам вкъщи.
Няма да излизам днес. Вали дъжд.
Няма да отида на кино. Няма да отида и в парка.
Навън вали. Ще ходя на разходка с колелото.

9. Дайте съвет или препоръка!

10. Бързи отговори. Отговорете:

Коя е най-любимата ти част от деня?
Кой е най-любимият ти сезон?
Кое е по-важно за теб: да имаш свободно време или да си зает с работа, която обичаш?
Кое е по-приятно за теб – да четеш книга вкъщи или в библиотека?
Кое е най-голямото предизвикателство пред човечеството?
Кое е най-неприятното домакинско задължение за теб (готвене, чистене, гладене, миене на съдове, подреждане...)?

11. Изберете една от посочените частици, за да запълните мястото в изречението.

Частии: нали, май, няма, да, не, по-, най-

Аз съм смел, но брат ми е-смел от мен.
Ще излезем утре,?
..... ще вали. Виж небето!
..... не знаеш колко те обичам!
– Ще дойдеш ли с мен?, ще дойда.
– Ще дойдеш ли с мен?, няма да мога.
Не може да се каже кой е красивият от всички италиански градове.

12. Какво се изразява с междуметията в следните изречения? Обяснете.

Ау, какво е това!
Ах, каква красота!
Ох, уморих се!
Ура, стигнахме!
Котето прави мяу-мяу.

Чик-чирик, чик-чирик, дай ми малко ечемик!

Кукуригууу! – се чува над село.

**СИНТАКТИЧНИ ОСОБЕНОСТИ НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК.
ИЗРЕЧЕНИЯ. ПУНКТУАЦИЯ
(LA SINTASSI. LA PUNTEGGIATURA)**

ЧАСТИ НА ПРОСТОТО ИЗРЕЧЕНИЕ (PARTI DELLA FRASE SEMPLICE)

- **Главни части:** сказуемо (предикат); подлог (субект):
Аз чета.
Млади и възрастни отиват на танци.
- Прост предикат: състои се от една глаголна форма, която може да е проста или сложна, в деятелен или в страдателен залог:
Ние четем.
Ние бяхме чели тази книга.
Книгата е прочетена.
- Съставен именен предикат: изграден от спомагателен глагол + име (същ. име, прил. име, числ. име, местоимение)
Аз съм/бях/ще бъда/съм бил + студент в този университет.
- Съставен глаголен предикат: изграден е от две глаголни форми (една модална и една пълнозначна, свързани с ДА):
Аз трябва/мога да чета на български език.
Аз започвам/продължавам да чета книгата.

Аз съм студент.
Аз бях студент.
Аз ще бъда студент.

**МОДАЛЕН ГЛАГОЛ + ДА + ГЛАГОЛ
ФАЗОВ ГЛАГОЛ + ДА + ГЛАГОЛ**

Минимална фраза: подлог + сказуемо
LA FRASE MINIMALE: SOGGETTO + PREDICATO

Аз ям.
Децата спяха.
Студентът учи.
Дъждът продължава да вали.
Слънцето ще изгрее.
Влакът беше пристигнал.
Аз съм настинал.

- Второстепенни части (Le espansioni del soggetto e del predicato):
 - Определение (attributo) – дават допълнителна информация за имена, които назовават предмети, обекти, обстановка, хора, състояния в изречението): **Високият** мъж влезе в колата. **Моите** приятели са студенти.

Мъжът влезе в колата. – Високият мъж влезе в колата.
Високият мъж влезе в новата кола.

Моите приятели са студенти. / Приятелите **ми** са студенти.
Дървената маса е много красива. Масата **от дърво** е много красива.

- Допълнение (complemento) – може да бъде пряко и непряко допълнение; назовава предмет, лице, обект, засегнато от глаголното действие:

Аз пиша **писмо**.
Аз говоря **с Иван**.
Аз пиша **на Иван**.
Аз **му** пиша.

- Обстоятелствени пояснения (complementi di luogo, di tempo, di mezzo, ecc.) – дават информация за условията, при които се извърша действието, назовано с глаголната форма; КЪДЕ, КАК, КОГА, ЗАЩО):

Прибирам се **вкъщи**.
Събуждам се **късно**.
Пиша **красиво**.
Отивам **за хляб**.

- Просто изречение (frase semplice): съдържа един предикат (прост, съставен):
Марио чете книга. Марио четеше много преди. Марио е прочел книгата. Марио започна да чете книгата.

- Сложно изречение (frase complessa): състои се от две или повече прости изречения.
Сложно съчинено изречение (изреченията са относително самостоятелни; свързани са със съчинителен съюз или запетая):

Марио чете книга **и** слуша музика.
Марио чете, **но** и слуша музика.
Марио чете, слуша музика **и** пие чай.
Марио **ни**то чете, **ни**то слуша музика.

Сложно съставно изречение: простите изречения са вътрешно подчинени по смисъл; свързани са с помощта на подчинителни съюзи и съюзни думи.

Книгата, **която** прочетох, е много интересна.
Няма да изляза, **защото** трябва да чета.
(1)Искам (2)**да** отида на кино.

Сложно смесено изречение: простите изречения са свързани както съчинително, така и подчинително.
Книгата, **която** чета, е много интересна, **но** нямам много време за четене...

ПУНКТУАЦИЯ НА ИЗРЕЧЕНИЕТО (LA PUNTEGGIATURA)

- Външни пунктуационни знаци (в края на изречението):
- Съобщителните изречения завършват с точка (.) или многоточие (...):
Чета книга.
Кога ли **ще** имам време да прочета тази книга...
 - Въпросителните изречения завършват с въпросителен знак (?):
Четеш ли?
Нали **ще** прочетеш тази книга?
 - Изречения, които изразяват емоционална реакция, подбуда, заповед, завършват с възклицателен знак (!):
О, колко е красиво тук!
Прочети тази книга!
Чети!

Запетая пишем:	Запетая НЕ пишем:
– При отделяне на еднородни части в простото изречение (части с еднаква синтактична функция: подлог, допълнение, определение): Ученици, учители, родители и жители на квартала дойдоха на откриването на учебната година. Ще взема бялата, синята и червената чанта. – Пред и след обръщение: Марио, ще прочетеш ли тази книга? Ти, Мария, се справиш чудесно с изпитите. – Пред/след съюзите: но, а, ако, че, въпреки че, макар че, когато, защото, който, както, за да и др.: Трябва да уча, но ми се сти. Ще отида на море, въпреки че времето е лошо. Който може, нека дойде на лекцията. Ще дойда, когато мога.	– Пред съюзи и въпросителни думи: и, да, кой, кога, защо, къде, дали. Пия чай и чета книга. Искам да уча. Не зная кой ще дойде на лекцията. Знаеш ли къде са книгите?

УПРАЖНЕНИЯ

(Просто изречение. Видове изречения. Пунктуация)

1. Напишете пет неща за себе си:

Аз съм: 1)

2. Напишете кратък текст на тема „Какъв бях преди 10 години и какъв ще бъда/бих искал да бъда след 10 години?“

3. Кои от изреченията са прости, кои са сложни?

Не слушам често музика, но танцувам често.

Не слушам често музика.

Обичам да слушам музика.

Искам да танцувам.

Трябва да танцувам по-често.

Дали да отида на курс по танци, или да се запиша на курс по рисуване?

Или ще се запиша на курс по танци, или ще ходя на курс по рисуване.

Обичам танците, защото са полезни и за тялото, и за настроението.

Кой ще дойде с мен на курса по танци?

Отивам на курс по танци.

Не зная кого да покана на курса по танци.

4. Добавете в следните изречения:

А) подлог

..... спят на плажа под слънцето.

..... гледат телевизия.

В София отвори врати нов

В 12.35 ч. пристига от Варна.

..... се опитаха да сменят спуканата гума на колата, но не успяха.

..... успя да подобри световния рекорд.

Б) пряко допълнение

Работниците довършиха на новия търговски център.

Ние боядисахме

Монтирахме сами новите и подредихме в стаята.

Купих си

Вчера посетих

Аз имам за градския транспорт.

отварям врати – *aprire le porte*
гума – *gomma*
спукана гума – *gomma forata*

В) непряко допълнение

Казах **на** да ми даде един хляб.

Написах отговор **на**

Тази година ще отида **на** море с

Обичам да рисувам **с**

Купих подаръци **за**

Г) обстоятелствено пояснение (КОГА, КАК, КЪДЕ, ЗАЩО)

Излязох от киносалона.

Отивам **на** пазар

Качвам се

..... времето беше много приятно.

Помолих децата да се приготвят

Помолих съседите да не пускат звука на телевизора толкова

Ще се науча да плувам

Много обичам да ходя

5. Измислете изречения по модела:

А) Професорът ни каза: Подгответе се добре за изпита!

Професорът ни каза **да** се подготвим добре за изпит.

Професорът ни каза, **че** трябва да се подготвим добре за изпит.

Лекарят ми каза: Движете се повече!

Сервитьорът ни каза: Опитайте това ястие!

Брокерът ни каза: Вижте този апартамент!

Шофьорът каза на пътниците: Закопчайте предпазните колани!

Б) Вчера ме болеше корем. Отидох на лекар.

Вчера ходих на лекар, **защото** ме болеше корем.

Вчера ме болеше корем, **затова** отидох на лекар.

Днес е много горещо. Ще си остана вкъщи.

Слънцето е силно. Ще си сложа слънцезащитен крем.

Искам да науча испански език. Записах се на курс.

Искам да пътувам повече, затова си купих кола.

Закъснявах за работа, затова взех едно такси.

Боли ме корем.

Отивам на лекар.

6. Измислете вие изречения, като включите следните съюзни връзки.

Съчинителни съюзи: и, а, но, или; дали – или.

Подчинителни съюзи: че, да, защото, когато, за да.

Модел: *Аз чета и слушам музика.*

Разбрах, че няма да се видим утре.

7. Довършете изреченията по смисъл.

Това е място,

Къщата се намира на място,

Винаги ще има хора,

Срещнах приятел от детството,

Харесва ми да чета книги и
Няма да замина за Рим,
Ще рисувам и
Не само искам да науча български език,
Тя не само готви добре, но и

8. Образувайте сложно изречение, като използвате израза след като. Където е нужно, направете граматични промени.

Дъждът спира. Мисля да изляза. —>
След като дъждът спре, мисля да изляза.

ПРИПОМНЕТЕ СИ:

СЛЕД КАТО, КОГАТО, ЩОМ + глаголи
от свършен вид
НО! **Щом ти казвам да изпиеш това
лекарство, трябва да го изпиеш!**

Вземам си чадъра. Излизам.
Мия си ръцете. Сядам да ям.
Проверявам срока на годност. Купувам месо и мляко.
Връщам се от работа. Прибирам децата от училище.
Гладя си дрехите. Обличам се.
Казвам ти да изядеш това. Трябва да го изядеш!

9. Поставете запетая, където е необходимо.

Мария Иван и Марио са мои приятели.
Това се приятели с които се срещам всяка седмица.
Обичам да излизам с теб защото си забавен.
Хубаво е да имаш приятели за да се забавляваш с тях.
Когато излизаме ядем пица.
Сигурен съм че ще останем приятели дълго време.

ЛЕКСИКАЛНИ ОСОБЕНОСТИ НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК
(CARATTERISTICHE LESSICALI DELLA LINGUA BULGARA)

Думите в езика имат:
– **граматично значение (significato grammaticale)**: съвкупност от граматичните признаци на една дума:

човек – същ., ед.ч., м.р., мн.ч. хора, след дума за количество души; нечленувана форма

– **речниково (лексикално) значение (significato lessicale)**: това, което думата назовава и означава (признак, предмет, качество, състояние, явление, действие, отношение...);
човек – живо същество, способно да мисли, да говори, да извършва обществена дейност;
– думите могат да се употребяват метафорично, с различни преносни значения: significato metaforico:

златно сърце, тежки мисли, (имам) лека ръка.

ПРЯКО, БУКВАЛНО РЕЧНИКОВО ЗНАЧЕНИЕ НА ДУМАТА (significato diretto della parola): тежък куфар (una valigia pesante)
ПРЕНОСНО, МЕТАФОРИЧНО ЗНАЧЕНИЕ НА ДУМАТА (significato metaforico della parola): тежък характер (di carattere pesante: Sei pesante!)

• Видове думи в езика:

Таблица № 42

Според значенията, които могат да имат:	– еднозначни думи (с едно речниково значение) – многозначни думи, (полисемантични думи, с повече от едно значение)	конкретни обекти: <i>Рисувам с молив.</i> Термини: море, биология, физика, климат, дишане нос (като географско понятие и като анатомичен орган): <i>Моят нос е прав.</i> <i>Нос Калиакра е много красив.</i>
Според наличието или отсъствието на допълнителни значения:	– неутрална лексика (назовава се конкретен обект, без да се придава оценъчност) – експресивна лексика (обектите се назовават, като им се придава допълнителна оценка, която може да е положителна или отрицателна)	<i>ям, пиша, говоря</i> <i>голям, малък</i> <i>училище, книга, ученик</i> <i>планина, улица, къща</i> <i>търча се, плюскам</i> <i>бъбря, дрънкам;</i> <i>гигантски, миниатюрен, дребен</i> деминутиви: <i>ръка – ръчица – ръчичка,</i> <i>сърце – сърчице,</i> <i>улица – уличка</i> <i>дърво – дръвче</i> кюфте – <i>кюфтенце</i> аугментиви: <i>ръка – ръчище,</i> <i>жена – женище</i>
Според произхода им:	– домашни думи (думи от изконната българска лексика) славянски/прабългарски произход – чужди думи (чуждици, заемки)	<i>кон, път, човек, глава, чаша, чета, пища</i> <i>гардероб, футбол, фоайе, промоция, нокаутирам, инициирам, кюфте</i>
Според отношението им с други думи от речниковия състав на българския език:	– синоними (думи с различен звуков състав и близко речниково значение) – антоними (думи с различен звуков състав и противоположно речниково значение) – омоними (думи с еднакъв звуков състав и различно речниково значение) – пароними (думи с близък звуков състав и различно речниково значение)	<i>хубав – красив – симпатичен – готин</i> <i>говоря – бъбря – шепна – викам, крещя</i> <i>млад – стар</i> <i>прав – крив</i> <i>широк – тесен</i> <i>мълча – говоря</i> <i>горе – долу</i> <i>маса (мебел) – маса (на вещество, физико-химично понятие)</i> <i>компания – кампания</i> <i>фон – фонд</i>

УПРАЖНЕНИЯ

(Лексика)

Прочетете текста и изпълнете упражнения 1. – 3.

Спагетите, месото, оризът, пицата и печеното пиле са любимите храни на хората (1) света.

Това показват (2) от проучване, проведено в 17 страни по света.

Две трети от анкетираните са заявили, че изборът на храна в семейството им зависи преди всичко (3) цената на продуктите.

Над 50% от (4) в проучването са признали, че в момента не могат да си позволят същите храни както преди две години.

1. Попълнете свободните позиции с подходяща дума измежду дадените:

- 1) на, по, около
- 2) цифрите, данните, стойностите
- 3) от, за, заради
- 4) хората, участниците, героите

2. Коя дума е синоним на глагола от текста показват?

- А) казват
Б) разкриват В) разказват Г) декларира

3. Синоними в текста (контекстови синоними) НЕ са думите:

- А) храни – продукти
Б) са заявили – са признали
В) анкетираните – участниците
Г) храна – спагети

Прочетете текста и изпълнете задачи 4. – 6.

Музеят за история на София притежава над 120 хиляди движими културни ценности – находки от археологически разкопки, монети, накити, старинни оръжия, облекла, ордени и медали, театрални и филмови плакати, оригинални документи и снимки, вещи на известни исторически личности, сред които княз Александър I, цар Фердинанд, Стефан Стамболов, Драган Цанков, Константин Стоилов и др., предмети от бита и всекидневието на софиянци, обединени във фондове и колекции.

4. Какво означава изразът *движими културни ценности*? Препишете някои от движимите културни ценности, споменати в текста.

– Съществуват и недвижими културни ценности – например сгради със статут на културна ценност. Опишете такава сграда в близост до вашето населено място.

5. Какво означава думата *бита*? Дайте примери за *предмети от бита*.

6. В българския език има две думи със значение „вещ“ (омоними):

1. **Вещ**, същ. име, ж.р.
предмет, обект,
нещо

2. **Вещ**, прил. име
опитен, способен,
сръчен (за човек)

Има ли такива думи в италианския език? Дайте примери.

7. Попълнете с подходяща за контекста дума.

Отивам в, за да си купя новия роман на Милан Кундера.

На на трамвая чакат много хора.

Слезте на втората спирка и наляво в пресечката веднага след спирката.

Днес грее слънце. На крайбрежната улица има много хора. Едни тичат, а се разхождат спокойно.

Трябва да си вземеш, защото вали силен дъжд.

Тук е много! Трябва да почистиш!

Обядът беше много! Благодаря Ви!

Господине, може ли да ми се по-късно? В момента не мога да говоря.

8. Свържете антонимите от двете колони.

топъл	вход
популярен	неизвестен
бърз	студен
широк	плитък
горе	тесен
дълбок	бавен
влизам	долу
изход	излизам

9. Подчертаните думи в изреченията са омоними. Обяснете тяхното значение. Преведете изреченията на италиански език.

Аз живея в жилищен блок. – Купих си блок за рисуване.

Имам един син. – Този панталон е син.

Този камион превозва един тон домати. – Не ми говори с този тон!

Счупих си един пръст на лявата ръка. – Ще посадя цветя в меката пръст.

10. Преведете с помощта на речник следните термини от областта на математиката.

Уравнение
Математическа операция
Събиране
Изваждане
Умножение
Деление

11. Запишете с думи математическите изрази:

5 + 8 = 13

5 x 5 = 25

10 – 5 = 5

10 : 2 = 5

122 + 34 = 156

Събиране: плюс +

Изваждане: минус –

Умножение: по X

Деление: делено на :

РЕЧЕВА СИТУАЦИЯ. ВИДОВЕ ТЕКСТ
(LA SITUAZIONE COMUNICATIVA. TIPI DI TESTO)

Ситуация на общуване: ситуацията, в която протича общуването; комуникативна ситуация

- **Елементи на речевата ситуация:**
 - участници в общуването (говорещ/слушаш; пишещ/четящ);
 - тема (предмет на общуване; за какво се говори или пише);
 - цел на общуването (намерение на участниците; какво се цели: да се даде информация, да се поиска информация, да се изрази молба, съвет, заповед; да се постигне естетическа наслада...);
 - условия на общуване (официално и неофициално общуване; пряко и непряко общуване);
 - канал за връзка (произвеждане и възприемане на устна или писмена реч; слухово или зрительно възприемане на речта).

В зависимост от ситуацията на общуване използваме различни формули на речевия етикет:

	Устно общуване (Comunicazione orale)	Писмено общуване (Comunicazione scritta)
Официално общуване (Comunicazione formale)	Добър ден! Уважаеми дами и господа! Здравейте! Довиждане! Приятен ден!	Уважаеми господин Иванов / Уважаема госпожо Иванова С най-добри пожелания! С уважение! Поздрави!
Неофициално общуване (Comunicazione informale)	Здравей! Здрасти! Довиждане! Чао! Всичко хубаво! Доскоро!	Здравей! Поздрави! Всичко най-хубаво!

- Учтивата форма в българския език е формата за 2 л. мн.ч.: Вие, Вашият, Вашата, Вашите...
Госпожо, това Вашите очила ли са?
Дами и господа, пожелавам Ви щастлива нова година!
Господине, пожелавам Ви приятна ваканция!

- Официално название на лица в учтива форма:

Лица, мъжки род	Лица, женски род
Това е господин Иванов. (Това е г-н Иванов.)	Това е госпожа Иванова. / Това е г-жа Иванова.
Господин Иванов, заповядайте!	Госпожо Иванова, заповядайте!
Господине, заповядайте!	Госпожо, заповядайте!

- **Общуването протича в рамките на различни сфери:**
 - **Битова сфера** (общуване в домашна среда, между познати); служим си с разговорни текстове (разговори по ежедневни теми; кратки диалози на улицата, в магазина...).
 - **Научна сфера** (общуването протича в училище, в университета, по време на научни конференции и конгреси); служим си с научни текстове, които съдържат достоверна информация от областта на определена наука.
 - **Естетическа сфера** (общуване по време на културни събития); служим си с художествени текстове или други текстове, които въздействат върху нашите емоции и възприятия.
 - **Официално-делова сфера** (общуване между гражданите и институциите); служим си с официално-делови текстове (закони, правилници, наредби, заявления, CV и др.).
 - **Медийна сфера** (общуване между читатели/публика и медии); служим си с медийни текстове (репортажи, интервюта, статии, анализи, коментари и др.).

- Според начина на изграждане и основната комуникативна насоченост текстовете са:
 - **наративни** (повествователни) – представят случка, история;
 - **дескриптивни** (описателни) – представят описание на предмет, човек, обстановка, явление. Описанието може да е както художествено, така и научно;
 - **експликативни** (обяснителни) – текстове, в които се представят причинно-следствени връзки между явленията; чрез разсъждение се достига до някакъв извод;
 - **инструктивни** (текстове инструкции) – дават се в логична последователност инструкции за извършване на дейност;
 - **аргументативни** текстове – доказва се или се оспорва позиция (теза).

УПРАЖНЕНИЯ
(Речева ситуация. Видове текст)

- 1. В следния разговор определете: участниците, темата, условията.
 - *Ало?*
 - *Здравей! Аз съм, Мария, чуваш ли ме?*
 - *Да, да ... Какво има?*
 - *Можеш ли да ми дадеш назаем колата си? Моята вчера се развали, сега е на ремонт. Трябва спешно да отида до летището да посрещна приятели от чужбина.*
 - *Няма проблем! Когато ти трябва, ела да я вземеш. Аз съм си вкъщи.*
 - *ОК, страшно много ти благодаря! Ще мина след два часа.*
 - *Тук съм! Чао!*
- 2. Напишете диалог по следната ситуация. Използвайте подходящи формули на речевия етикет

Момчето от чата: Здравей	Момичето от чата: Здравей
.....	
.....	

3. Как ще се обърнете (с какви формули на речевия етикет) към: свещенослужител; министър-председател; посланик; директор на институция; непознат възрастен на улицата?

ПАПА – глава на Католическата църква

ПАТРИАРХ – глава на Православната църква

4. Определете сферата, за която са предназначени следните текстове (научен, медиен, делови, разговорен, художествен).

А) Фонема (от гр. φώνημα 'звук') – най-малката звуково неделима смислоразличителна част от думите и морфемите. В речта всяка фонема е представена с различен брой звукове, които се наричат варианти (алофони). При замяната на една фонема с друга се получава друга дума – напр. 'бал', 'бял', 'бил' и т.н.

Б) КОРОНАВИРУС: ИТАЛИЯ ГЛАДУВА. СЪВСЕМ БУКВАЛНО

Италианците са отчаяни. Заради безпрецедентните ограничения, наложени в хода на епидемията от коронавирус, много хора в страната не знаят дали ще има с какво да хранят децата си. Ето какво разказаха жители на Рим пред нашия кореспондент.

В)

Г)

ЛЯТНА ВЕЧЕР

Залезващото слънце освети
с отблясъци гръбнака на Балкана.
В небето въздуха прозрачен стана.
Самотна птица някъде лети.

От покрива полъхва още зной,
но вее хлад и като ласка мека
нахлува във душата на човека
най-чудния, най-сладкия покой...

П. Алипиев

5. Попълнете изреченията според контекста.

Дами и г....., с това съобщение нашата среща приключи.
Г..... Петрова, кога имате приеман час?
Колеги, г..... Петров иска да ни съобщи нещо.
Г..... Петрова е нашата лична лекарка.

6. За каква ситуация на общуване са предназначени двата имейла? Определете елементите на речевата ситуация.

От:
До:
Относно:

Здравей, мила Мими,
Как си? Искам да ти се похваля – в края на месеца ще пътувам за Испания. Ще ходим на екскурзия с една компания. Мисля, че ще е доста забавно. Всичко за пътуването вече е уредено. Ще снимам много и ще ти пращам снимки!
Това е засега от мен, пак ще ти пиша! Пиши ми и ти!
Чао, целувам те!
Петя

От:
До:
Относно: проект „Опазване на околната среда – Екоравновесие 2030“
Уважаеми г-н Иванов,
От името на екипа на Фондация „Равновесие“ искаме да Ви съобщим, че Вашата организация е одобрена за участие в международния проект „Екоравновесие 2030“.
Първата среща на партньорите по проекта ще се състои на 15.06.2021 г. Ще Ви информираме допълнително за условията на провеждане на срещата.
С уважение,
Иван Петков,
Изпълнителен директор на Фондация „Равновесие“

7. Преведете на български език.

Ciao Fabio,
ti scrivo per condividere il mio fantastico fine settimana in Abruzzo con il mio amico Costantino.
Siamo andati al parco degli orsi, dove il mio amico stava girando un documentario sugli orsi bruni.
Abbiamo trascorso la notte sulle montagne e abbiamo avuto l'opportunità di vedere un orso con il suo cucciolo. È stata un'esperienza indimenticabile perciò la prossima volta che ci andiamo ti porteremo con noi.
A presto,
Mario

8. Напишете официален имейл, с който да попитате ваш преподавател за провеждане на лекции или изпит.

9. Напишете неофициален имейл, с който да уведомите колегите си за отговора на преподавателя (от упр. 8).

ПРИЛОЖЕНИЕ № 2: СПРЕЖЕНИЕ НА ГЛАГОЛИТЕ СЪМ и ИМАМ
ГЛАГОЛ СЪМ

Лице и число	Сег. вр.	Мин. св.вр.	Мин. несв. вр.	Мин. неопр. вр.	Мин. предв. вр.	Бъд. вр.	Бъд. вр. в мин.	Бъд. предв. вр.	Бъд. предв. в мин.
1 л. ед.ч.	съм	бях	бях	съм бил/-а/-о	бях бил/-а/-о	ще съм/ще бъда	щях да съм	ще съм бил/- а/-о	щях да съм бил/-а/-о
2 л. ед.ч.	си	бе(ше)	беше	си бил	беше бил	ще си/ще бъдеш	щеше да си	ще си бил	щеше да си бил
3 л. ед.ч.	е	бе(ше)	беше	е бил	беше бил	ще е/ще бъде	щеше да е	ще е бил	щеше да е бил
1 л. мн.ч.	сме	бяхме	бяхме	сме били	бяхме били	ще сме/ще бъдем	щяхме да сме	ще сме били	щяхме да сме били
2 л. мн.ч.	сте	бяхте	бяхте	сте били	бяхте били	ще сте/ще бъдете	щяхте да сте	ще сте били	щяхте да сте били
3 л. мн.ч.	са	бяха	бяха	са били	бяха били	ще са/ще бъдат	щяха да са	ще са били	щяха да са били

ГЛАГОЛ ИМАМ

Лице	Сег. вр.	Мин. св. вр.	Мин. несв. вр.	Мин. неопр. вр.	Мин. предв. вр.	Бъд. вр.	Бъд. вр. в мин.	Бъд. предв. вр.	Бъд. предв. в мин.
1 л. ед.ч.	имам	имах	имах	съм имал/- а/- о	бях имал/-а/-о	ще имам	щях да имам	ще съм имал/-а/- о	щях да съм имал/-а/-о
2 л. ед.ч.	имаш	има	имаше	си имал	беше имал	ще имаш	щеше да имаш	ще си имал	щеше да си имал
3 л. ед.ч.	има	има	имаше	е имал	беше имал	ще има	щеше да има	ще е имал	щеше да е имал
1 л. мн.ч.	имаме	имахме	имахме	сме имали	бяхме имали	ще имаме	щяхме да имаме	ще сме имали	щяхме да сме имали
2 л. мн.ч.	имате	имахте	имахте	сте имали	бяхте имали	ще имате	щяхте да имате	ще сте имали	щяхте да сте имали
3 л. мн.ч.	имат	имаха	имаха	са имали	бяха имали	ще имат	щяха да имат	ще са имали	щяха да са имали

ПРИЛОЖЕНИЕ № 3: ГЛАГОЛИ ОТ СВЪРШЕН И ОТ НЕСВЪРШЕН ВИД
ПО АЗБУЧЕН РЕД
(VERBI PERFETTIVI E IMPERFETTIVI IN ORDINE ALFABETICO)

Свършен вид (глаголи с ново/ модифицирано значение, образувани с представка от глагол от несвършен вид) Verbi perfettivi (con un cambia- mento di significato)	Несвършен вид Verbi imperfettivi	Свършен вид Verbi perfettivi
заблестя	блестя	блесна
	блъскам	блъсна
избързам, забързам	бързам	
избягам	бягам	
	вдигам	вдигна
	взимам/вземам	взема
	виждам	видя
	вкарвам	вкарам
	включвам	включача
	влизам	вляза
доведа, изведа, заведа	водя	
	възразявам	възразя
повярвам	вярвам	
разгадая	гадая	

погледам, догледам, изгледам	гледам	
поговоря, договоря, преговоря	говоря	
изгоря, догоря, прегоря	горя	
сготвя, приготвя	готвя	
сгреша, съгреша	греша	
изгубя	губя	
	давам	дам
издействам, задействам	действам	
разделя	деля	
	дипломирам се	
	достигам	достигна
издържа, задържа, поддържа	държа	
издърпам, придърпам	дърпам	дръпна
доживея, изживея, преживея	живея	
позабавлявам се	забавлявам се	
	забелязвам	забележа
	забравям	забравя
	заключвам	заключа
	закусвам	закуся
	закъснявам	закъснея
	заспивам	заспя
	затварям	затворя
позная, призная	зная/знам	
изиграя, доиграя, поиграя	играя	
поискам, изискам	искам	
	изключвам	изключа
	изпитвам	изпитам
	изпитвам	изпитам
	изпускам	изпусна
	казвам	кажа
	крада/открадвам	
скрия, открия, разкрия	крия	
	купувам	купя
изкъпя	къпя	
излекувам, доизлекувам	лекувам	
излетя, полетя	летя	
излъжа	лъжа	
полягам си	лягам (си)	легна
помахам	махам	махна
измисля, замисля	мисля	
помълча, замълча	мълча	млъкна

	наказвам	накажа
	намалявам	намаля
	намирам	намеря
	настанявам (се)	настаня
износя, понося	нося	
	обаждам (се)	обадя (се)
заобичам	обичам	
	обличам	облека
	обяснявам	обясня
	отварям	отворя
	описвам	описа
	отивам	отида
	отлагам	отложа
	падам	падна
опазя, предпазя, запазя	пазя	
изпера	пера	
	пипам	пипна
попитам	питам	
заплача	плача	
изплувам, доплувам	плувам	
	повтарям	повторя
	подарявам	подаря
	подреждам	подреда
	показвам	покажа
	получавам	получа
	помагам	помогна
направля, преправя	правя	
	приемам	приема
	пробвам	
	променям	променя
изработя, преработя	работя	
	раждам (се)	родя (се)
	разбирам	разбера
	разглеждам	разгледам
	разказвам	разкажа
	летя	
	разрешавам	разреша
	разхождам (се)	разходя
	решавам	реша
	свалям	сваля
	свиквам	свикна
	свършвам	свърша

	скривам	скрия
	слагам	сложа
послушам, изслушам	слушам	
	сменям	сменя
	спазвам	спазя
	спирам	спра
	сравнявам	сравня
заспя, приспя, наспя	спя	
	сравнявам	сравня
	срещам	срещна
постоя	стоя	
	събличам (се)	съблека
	съжалявам	съжаля
	създавам	създам
разтревожа (се)	тревожа (се)	
	тръгвам	тръгна
	убеждавам	убедя
	уморявам (се)	уморя (се)
	усмихвам (се)	усмихна (се)
почакам, изчакам, дочакам	чакам	
прочета, дочета, изчета	чета	
	чувам	чуя

Глаголи от чужд произход от несвършен вид (наставки *-ирам/-увам*): аплодирам, адаптирам, анулирам, акредитирам, евакуирам, базирам, деформирам, информирам, рециклирам, трансформирам, комбинирам, консултирам, прецизирам, резервирам, рецензирам, рискувам, флиртувам и др.

**ПРИЛОЖЕНИЕ № 4: АОРИСТ (МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ).
ОБРАЗУВАНЕ (FORMAZIONE DELL’ AORISTO)**

СЕГАШНА ОСНОВА + ОКОНЧАНИЕ

I. ГЛАГОЛИ ОТ ПЪРВО СПРЕЖЕНИЕ (-Е)
ЧЕТА, leggere

- МОДЕЛ -ОХ-**
- ОПРЕДЕЛЯМЕ ОСНОВАТА
Аз чет-а, ти чет-еш, той чет-е, ние чет-ем, вие чет-ете, те чет-ат
- ОСНОВА: ЧЕТ-**
- КЪМ ТАЗИ ОСНОВА ДОБАВЯМЕ ОКОНЧАНИЯ
ЧЕТ-ОХ
ЧЕТ-Е
ЧЕТ-Е
ЧЕТ-ОХМЕ

ЧЕТ-ОХТЕ
ЧЕТ-ОХА

По този модел се образуват глаголи, получени чрез перфективация от глагола ЧЕТА: ПРОЧЕТА, ДОЧЕТА, ИЗЧЕТА и др.

Аорист: ПРОЧЕТА, св. в.
ПРОЧЕТ-ОХ
ПРОЧЕТ-Е
ПРОЧЕТ-Е
ПРОЧЕТ-ОХМЕ
ПРОЧЕТ-ОХТЕ
ПРОЧЕТ-ОХА

Аорист: ОТИДА, св. в.
Аз отидох на лекар.
Ти отиде на лекар.
Той отиде на лекар.
Ние отидохме на лекар.
Вие отидохте на лекар.
Те отидоха на лекар.

Други глаголи от I спрежение с промени в корена или основата
ЯМ, несв. в. (mangiare)
Аз ям, ти ядеш, той/тя яде, ние ядем, вие ядете, те ядат
Към основа ЯД- добавяме окончанията:
ЯД-ОХ
ЯД-Е
ЯД-Е
ЯД-ОХМЕ
ЯД-ОХТЕ
ЯД-ОХА

ИЗЯМ, св. в.
Аз изядох пицата.
Ти изяде пицата.
Той/тя изяде пицата.
Ние изядохме пицата.
Вие изядохте пицата.
Те изядоха пицата.

НАПИША, св. в.
Аз написах писмото.
Ти написа писмото.
Той/тя написа писмото.
Ние написахме писмото.
Вие написахте писмото.
Те написаха писмото.

ВНИМАНИЕ:

Ш – С
ПИША, несв. в., SCRIVERE
ПИСАХ
ПИСА
ПИСА
ПИСАХМЕ
ПИСАХТЕ
ПИСАХА

-ОХ
-Е
-Е
-ОХМЕ
-ОХТЕ
-ОХА

II. ГЛАГОЛИ ОТ ВТОРО СПРЕЖЕНИЕ (II)

МИСЛЯ, pensare

- Определяме основата: аз мисл-я, ти мисл-иш, той/тя мисл-и, ние мисл-им, вие мисл-ите, те мисл-ят

ОСНОВА: МИСЛ-

- Към основата добавяме окончанията

МОДЕЛ: -ИХ-

АЗ МИСЛ-ИХ

ТИ МИСЛ-И

ТОЙ/ТЯ МИСЛ-И

НИЕ МИСЛ-ИХМЕ

ВИЕ МИСЛ-ИХТЕ

ТЕ МИСЛ-ИХА

ПОМИСЛЯ, св. в. (ТРЯБВА ДА ПОМИСЛЯ МАЛКО)

АОРИСТ:

АЗ ПОМИСЛИХ

ТИ ПОМИСЛИ

ТОЙ ПОМИСЛИ

НИЕ ПОМИСЛИХМЕ

ВИЕ ПОМИСЛИХТЕ

ТЕ ПОМИСЛИХА

Пример: Той помисли, че днес няма да има лекция по български език.

Други глаголи:

ПРАВЯ – FARE	НАПРАВЯ
АЗ ПРАВ-ИХ	АЗ НАПРАВ-ИХ
ТИ ПРАВ-И	ТИ НАПРАВИ
ТОЙ ПРАВ-И	ТОЙ/ТЯ НАПРАВИ
НИЕ ПРАВ-ИХМЕ	НИЕ НАПРАВИХМЕ
ВИЕ ПРАВ-ИХТЕ	ВИЕ НАПРАВИХТЕ
ТЕ ПРАВ-ИХА	ТЕ НАПРАВИХА

Пример: Какво правихте днес в университета?

Правихме тест.

Направихте ли вече пицата? – Да, направихме я.

III. ТРЕТО СПРЕЖЕНИЕ (-А, -Я)

РИСУВАМ, disegnare

- Определяме основата: Аз рисува-м, ти рисуваш, той рисува, ние рисуваме, вие рисувате, те рисуват

ОСНОВА: РИСУВА-

- Към основата добавяме окончанията:

МОДЕЛ: -Х

РИСУВА-Х

РИСУВА-

РИСУВА-

РИСУВА-ХМЕ

РИСУВА-ХТЕ

РИСУВА-ХА

НАРИСУВАМ, св. в.

АЗ НАРИСУВАХ

ТИ НАРИСУВА

ТОЙ НАРИСУВА

НИЕ НАРИСУВАХМЕ

ВИЕ НАРИСУВАХТЕ

ТЕ НАРИСУВАХА

ПЪТУВАМ

ПЪТУВАХ

ПЪТУВА

ПЪТУВА

ПЪТУВАХМЕ

ПЪТУВАХТЕ

ПЪТУВАХА

ОТПЪТУВАМ

ОТПЪТУВАХ

ОТПЪТУВА

ОТПЪТУВА

ОТПЪТУВАХМЕ

ОТПЪТУВАХТЕ

ОТПЪТУВАХА

АОРИСТ – ВИДОВИ ДВОЙКИ

КУПУВАМ, несв. в., comprare

КУПЯ, св. в., comprare

КУПУВАМ (А-СПРЕЖЕНИЕ)	КУПЯ (И-СПРЕЖЕНИЕ)
КУПУВАХ	КУПИХ
КУПУВА	КУПИ
КУПУВА	КУПИ
КУПУВАХМЕ	КУПИХМЕ
КУПУВАХТЕ	КУПИХТЕ
КУПУВАХА	КУПИХА

СТЯГАМ, несв. в. stringere

СТЕГНА, св. в., stringere

СТЯГАМ (А-СПРЕЖЕНИЕ)	СТЕГНА (Е-СПРЕЖЕНИЕ)
СТЯГАХ	СТЕГНАХ
СТЯГА	СТЕГНА
СТЯГА	СТЕГНА
СТЯГАХМЕ	СТЕГНАХМЕ
СТЯГАХТЕ	СТЕГНАХТЕ
СТЯГАХА	СТЕГНАХА

ЛЯГАМ (СИ), несв .в., stendersi
(ДА СИ) ЛЕГНА, св. в., stendersi
ЗВУКОВА ПРОМЯНА ПРОМЕНЛИВО Я: **Я – Е**

ЛЯГАМ (СИ) (А-СПРЕЖЕНИЕ)	ЛЕГНА (СИ) (Е-СПРЕЖЕНИЕ)
ЛЯГАХ	ЛЕГНАХ
ЛЯГА	ЛЕГНА
ЛЯГА	ЛЕГНА
ЛЯГАХМЕ	ЛЕГНАХМЕ
ЛЯГАХТЕ	ЛЕГНАХТЕ
ЛЯГАХА	ЛЕГНАХА

ОБЛИЧАМ, ОБЛИЧАМ СЕ, ОБЛИЧАМ СИ, несв. в., vestire, vestirsi
ОБЛЕКА, (ДА СЕ) ОБЛЕКА, св. в.
СЪБЛИЧАМ, СЪБЛИЧАМ СЕ, несв. в. spogliare, spogliarsi
СЪБЛЕКА, СЪБЛЕКА СЕ, св. в. vestire, vestirsi
ЗВУКОВА ПРОМЯНА ПАЛАТАЛИЗАЦИЯ **К – Ч**

ОБЛИЧАМ (СЕ)	ОБЛЕКА
ОБЛИЧАХ	ОБЛЯКОХ (СЕ)
ОБЛИЧА	ОБЛЕЧЕ
ОБЛИЧА	ОБЛЕЧЕ
ОБЛИЧАХМЕ	ОБЛЯКОХМЕ
ОБЛИЧАХТЕ	ОБЛЯКОХТЕ
ОБЛИЧАХА	ОБЛЯКОХА

ВЛИЗАМ, несв. в., entrare
ВЛЯЗА, св. в., entrare
ЗВУКОВА ПРОМЯНА В КОРЕНА: **ВЛИЗ-, ВЛЯЗ-**

ВЛИЗАМ (А-СПРЕЖЕНИЕ)	ВЛЯЗА (Е-СПРЕЖЕНИЕ)
АЗ ВЛИЗАХ	АЗ ВЛЯЗОХ
ТИ ВЛИЗА	ТИ ВЛЕЗЕ
ТОЙ ВЛИЗА	ТОЙ ВЛЕЗЕ
НИЕ ВЛИЗАХМЕ	НИЕ ВЛЯЗОХМЕ
ВИЕ ВЛИЗАХТЕ	ВИЕ ВЛЯЗОХТЕ
ТЕ ВЛИЗАХА	ТЕ ВЛЯЗОХА

София,
катедралата
„Александър Невски“

Пловдив,
Античен театър

Велико Търново,
хълмът Царевец

Речник

република
държава
символ
знаме
герб
химн
цвет
бяло
зелено
червено
форма
правоъгълник

ВТОРА ЧАСТ: БЪЛГАРСКИЯТ ЕЗИК – УПОТРЕБИ

ТЕМА № 1: ПРЕДСТАВЯНЕ. ОПИСАНИЕ НА ПРЕДМЕТ

*Представям се, представям ти
Приятно ми е да се запознаем!*

T1 СИМВОЛИТЕ НА БЪЛГАРИЯ

Основни национални символи на Република България са знамето, гербът и химнът.

Това е българското знаме. То се състои от три цвята: бял, зелен и червен. Нарича се още трибагреник. Има форма на правоъгълник.

Това е българският герб. Той изразява независимостта на българската държава. На герба виждаме златен лъв с корона. Лъвът е символ на силата и достойнството на българския народ.

Песента „Горда Стара планина“ с автор Цветан Радославов става химн на България през 1964 г. Химнът днес носи името „Мила Родино“.

*Горда Стара планина,
до ней Дунава синей,
слънце Тракия огрява,
над Пирин пламеней.
Мила Родино,
ти си земен рай,
твоята хубост, твоята прелест,
ах, те нямат край.*

Речник

химн
песен
автор

Речник

помагам/
помогна
търся
казвам се
познавам
23 – двадесет
и три
намирам (се)/
да намеря
етаж
доскоро
благодаря

T2

- Здравей, мога ли да ти помогна?
- Здравей. Търся един преподавател.
- Как се казва? Аз познавам много преподаватели във факултета.
- Казва се Иван Тодоров. Преподава „Старобългарска литература“.
- Да, познавам го. Може да го потърсиш в кабинет 23.
- Къде се намира?
- На трети етаж.
- Благодаря ти много! Впрочем, аз съм Мария, приятно ми е!
- Аз съм Петър, приятно ми е!
- До скоро и още веднъж ти благодаря!

T3

- Здравейте, **госпожо**, бихте ли ми помогнали?
- Да, кажете.
- Не намирам портфейла си...

Речник

портфейл
изглеждам
черен
кожен
нов
малък
светъл

официално
общуване

неофициално
общуване

комуникативна
ситуация

участник
в общуването

- Как изглежда?
- Черен, кожен, нов.
- Като моя?
- Не, по-малък и по-светъл.

- Кои са трите национални символа на България?
- Сравнете знамето на България и на Италия. Коя е основната прилика и коя е разликата между двете знамена?
- Защо има лъв на герба на България?
- Сравнете T2 и T3. В кой текст общуването е официално? В кой общуването не е официално?
- Какво търси участникът от T2?
- Какво търси участникът от T3?

1.

Това е **знамето** на България. То е правоъгълно, с три цвята. Това е **гербът** на България. Той е основен държавен символ. Песента „Горда Стара планина“ става химн на България. Тя е написана от Цветан Радославов.

герб, същ. име, м.р., ед.ч. – **ТОЙ**
песен, същ. име, ж.р., ед.ч. – **ТЯ**
знаме, същ. име, ср. р., ед.ч. – **ТО**
ТОЙ, ТЯ, ТО – лични местоимения в именителен падеж

2.

Това е **гербът** на България.
Химн на България е **песента** „Горда Стара планина“.

герб (м.р.) – гербът, герба
песен (ж.р.) – песента

Вж. таблица
№ 11
Лично
местоимение

Това –
показателно
местоимение
Вж. таблица
№ 15

Бихте ли ми помогнали?
– Mi potrebbe aiutare?

Как изглежда?
Днес изглеждаш добре!

Портфейлът е черен.
Портфейлът е нов.
Портфейлът е кожен.
По-малък; по-светъл

Конструкция
име (субект) + именен предикат

ИМЕ/МЕСТОИМЕНИЕ + ГЛАГОЛ СЪМ + ИМЕ/НАРЕЧИЕ
АЗ + СЪМ + СТУДЕНТ
ТОВА + Е + ГЕРБЪТ

СЕГАШНО ВРЕМЕ	МИНАЛО ВРЕМЕ	БЪДЕЩЕ ВРЕМЕ
Аз съм студент.	Аз бях студент.	Аз ще съм/ще бъда студент.
Ти си студент.	Ти беше студент.	Ти ще си/ще бъдеш студент.
Той/Тя/То е студент.	Той беше студент.	Той ще е/ще бъде студент.
Ние сме студенти.	Ние бяхме студенти.	Ние ще сме/ще бъдем студенти.
Вие сте студенти.	Вие бяхте студенти.	Вие ще сте/ще бъдете студенти.
Те са студенти.	Те бяха студенти.	Те ще са/ще бъдат студенти.

ПРИМЕРИ:

Аз съм лекар. / инженер, адвокат, учител, мениджър, преводач
Мария е италианка. / българка, францужойка, руския, испанка, сръбкиня
Аз съм гладен. / Аз съм жаден.

Климатът тук е умерен.
Това са приятелите ми.
Утре ще бъдеш по-добре.
Всички са щастливи.

Другата/следващата година ще бъда студент в България.
Ние ще бъдем студенти в Университета в София.
Миналата година бях в България.
Следващото лято ще бъда на море.

Обърнете внимание: ако преди и след формата на глагола **съм** има име в м.р., това име се членува с пълен член:
Площад „Плебишито“ е най-големият площад в Неапол.
Приятелят ми е най-добрият човек, когото познавам.

3.
Лъвът е символ на силата и достойнството на българския народ.
лъв, същ. име, м.р., нечленувана форма – лъвът, същ. име, м.р., членувана форма (обект, вече назован в текста)

сила, същ. име, ж.р., ед.ч., нечленувана форма – силата, членувана форма
достойнство, същ. име, ср.р., нечленувана форма – достойнството,
членувана форма (силата и достойнството са конкретни – на българския народ)

4.
В Т1 са употребени глаголи в сегашно време, с които се изразяват:
– универсални действия (действия, които са валидни по принцип): *Химнът днес носи името „Мила Родино“;*
– действия, които се извършват „пред очите на говорещия“, в момента на

говорене (т.нар. сегашно репортажно време): *На герба виждаме златен лъв с корона;*
– минали действия (сегашно време за назоваване на минали действия):
Песента „Горда Стара планина“ с автор Цветан Радославов става химн на България през 1964 г.

Вж. таблица
№ 23
Спрежение
на глаголите

Първо спрежение	Второ спрежение	Трето спрежение
Аз пиша	Аз нося	Аз виждам
Ти пишеш	Ти носиш	Ти виждаш
Той пише	Той/тя/то носи	Той вижда
Ние пишем	Ние носим	Ние виждаме
Вие пишете	Вие носите	Вие виждате
Те пишат	Те носят	Те виждат

5.
– Как изглежда портфейлът?
– Червен, кожен, нов. (ТЗ)

(Аз) изглеждам добре.
Изглежда, че ще вали.

мисля, че....
вярвам, че
Той казва/твърди, че.....

ОПИСАНИЕ НА ПРЕДМЕТ

Вид (идентифициране)	Това е балон.
Форма (кръгъл, овален, квадратен, правоъгълен, триъгълен)	Балонът е кръгъл/овален.
Големина (малък, голям, миниатюрен, огромен, гигантски, среден на големина)	Балонът е голям.
Цвят (бял, черен, жълт, зелен...)	Балонът е жълт.
Функция (служба)	Балонът служи за забавление.

При описание на предмет, обстановка човек се използват прилагателни имена.

Да припомним: прилагателните имена са качествени (*голям, малък, дълъг, нов*) и относителни (*дървен, градски, селски...*). Степенуват се качествените прилагателни имена.

Качествени прилагателни имена (примери)	Относителни прилагателни имена (примери)
голям – малък светъл – тъмен широк – тесен сладък – солен слънчев – мрачен лек – тежък удобен – неудобен	железен спортен детски метален селски морски зелен софийски италиански английски

Вж. таблица
№ 6
Членуване
на съществ.
имена

Основни цветове (I colori di base)

	бял	бяла	бяло	бели
	черен	черна	черно	черни
	син	синя	синьо	сини
	червен	червена	червено	червени
	зелен	зелена	зелено	зелени
	жълт	жълта	жълто	жълти

На въпроса: *Кой е твоят любим цвят?* можем да отговорим по три начина:

- 1) Моят любим цвят е синият.
- 2) Моят любим цвят е синьото.
- 3) Синьото.

Кой цвят не харесваш?
Не харесвам жълтото/жълтия цвят.

Тъмен цвят/тъмни цветове (colori scuri): Нося дрехи в тъмни цветове.
Светъл цвят/светли цветове (colori chiari): Нося дрехи в светли цветове.
Нося светли дрехи. Предпочитам светли цветове.

Нюанси (Le sfumature)

Използваме прилагателни имена, за да образуваме сложна дума за цвят: **светъл, тъмен, наситен**; образуваме нюанси, като сравняваме основния цвят с цвета на небето, морето, тревата, лимона....

	синьо
	светлосиньо
	тъмносиньо; кобалтово синьо
	морскосиньо, небесносиньо
	тюркоазено синьо

Кой е твоят любим нюанс на синьото?

УПРАЖНЕНИЯ

1. Поставете глагола СЪМ в правилната форма.

Родителите ми на театър.
Това новите учебници по български език.
Детето ми ученик.
Вие ли моите нови съседи?
Сега Иван и Петър на урок по немски език.
Аз и дъщеря ми в музея.
Тези дрехи твои ли?
Тази жена моята леля.
Кои тези хора?
Ти къде сега?
Вие тук ли?
Това училището, в което съм учил.

дете – деца
ученик – ученици
учебник – учебници

Речник

родител
дете
театър
учебник
съсед
урок
дъщеря
леля
училище

2. Попълнете фразите по модела: *Това са панталони. Те са сини.*

Това е стол. дървен.
Това е картина. красива.
Това е телевизор. цветен.
Това е книга. интересна.
Това са подаръци. са толкова много!
Това са приятелите ми. студенти.
Това е Черно море. чисто и красиво.

3. Какво правят хората? Опишете, като използвате глаголи в сегашно време.

Обичаш ли да пееш?
– Не, не обичам.
– Никак не обичам да пея.
– Изобщо не обичам да пея.

Аз се разхождам –
Разхождам се.

КЪДЕ се разхождаш? –
В парка.

4. Отговорете на въпросите:

- 1) Обичаш ли да танцуваш?
- 2) Обичаш ли да слушаш музика?
- 3) Обичаш ли да гледаш телевизия?
- 4) Обичаш ли да играеш на телефона си?
- 5) Обичаш ли да гледаш спортни състезания?
- 6) Обичаш ли да четеш?
- 7) Обичаш ли да спортуваш?
- 8) Обичаш ли да готвиш?
- 9) Обичаш ли да пътуваш?

5. Опишете предметите, които виждате.

6. Запишете с думи цвета, който виждате.

7. Запишете предмет/обект, който най-често е: червен, жълт, бял, черен, син, сив, розов.

8. Преведете на български език. Преобразувайте преведените изрази в множествено число.

Модел: Una sciarpa calda – топъл шал/топли шалове

Un pantalone caldo –
Una gonna di lino –
Una camicia bianca –
Un cantante italiano –
Una cantante italiana –
Una canzone allegra –
Un film interessante –
Un vento forte –
Una persona simpatica –
Un cibo sano –

9. Преобразувайте по модела: Чантата е кожена. Кожената чанта е скъпа.

Портмонето е червено. е красиво.
Леглото е голямо. е много удобно.
Възглавниците са големи. са много удобни.
Масата е дървена. е голяма.
Дървото е ябълково. е цъфнало.
Обувките са спортни. са за предпочитане.
Храната е морска. е полезна.

Вятърът е силен. е опасен.
Столовете са бели. са метални.

10. Измислете три изречения с качествените прилагателни имена чист, тесен, красив и три изречения с относителните прилагателни имена стъклен, селски, политически.

11. Образувайте изречения по модела: Моят любим цвят е синият.

кухня/италианска
книги/криминални романи
музика/класическа
напитка/кафе
плод/ягода
храна/вегетарианска
обувки/елегантни
сезон/пролет

12. Степенувайте с по- или най-.

Тази пола е ...-дълга от другата.
Тази стая е ...-светла от другите стаи.
Тези столове са ...-удобни.
Тези столове са ...-удобни от всички други.
Марио е ...-големият ми син.
Това е ...-малкото ми дете.
Тя е ...-малка от мен.
Неапол е ...-големият град в Кампания.
Молизе е ...-малката област в Италия.
Ломбардия е ...-голямата област в Италия.

13. Отговорете устно на въпросите:

Кой е най-красивият град в Италия според вас?
Коя е най-голямата държава в света?
Коя е най-вкусната храна?
Кои са най-известните и влиятелни италианци според вас?
Коя е най-високата българска планина?
Кое е най-трудното в българския език?

14. Попълнете с думите: господин, господине, госпожа, госпожо.

Представям ви новия директор, Николов.
..... Николова е новата учителка по история.
..... Николова, запознайте се с колегите си.
....., от колко време сте учителка по история?
..... Николов, това е Вашият кабинет.
....., радваме се, че сте наш колега.

Речник

портмоне
легло
възглавница
маса
дърво
обувки
храна
вятър
стол

Речник

университет
специалност
факултет
уча
изучавам
лекция
упражнение
библиотека
забавлявам се

ТЕМА № 2: ПРЕДСТАВЯНЕ. ИДЕНТИФИКАЦИЯ НА ЧОВЕК: ВЪНШЕН ВИД, ПРОФЕСИЯ, ИНТЕРЕСИ, СЕМЕЙСТВО

T1

Това е Софийският университет „Св. Климент Охридски“. Той е най-старият и най-големият университет в България. Има много факултети и специалности. Тук уча и аз. Изучавам специалността „Българска филология“.

Тези студенти са моите колеги. С тях посещаваме лекции и упражнения, ходим в библиотеката, забавляваме се в свободното време.

Речник

препоръчвам/
(да)
препоръчам
препоръка
сертификат
специалност

T2

Здравей, Мария!

Прочетох имейла ти. Аз съм много заета напоследък, защото започвам да уча италиански език. Мисля обаче, че мога да ти помогна. Имам една приятелка, казва се Елена, на 26 години е. Тя води онлайн курсове по английски език. Учениците ѝ са от цял свят. Много е добра! Завършила е специалността „Английска филология“ в Софийския университет. Препоръчвам ти Елена! Тя е изключително отговорна, умна и сериозна. Ще ти изпратя нейния телефон. Сърдечни поздравии!

Евелина

T3

- Ели, запозна ли се вече с новата колежка?
- Не... Коя е тя? Как се казва? Откъде е?
- Мария, от Варна.
- Как изглежда?
- Много е симпатична! С красива къдрава коса и сини очи. Усмивната, мила, елегантна и енергична... Трябва да се запознаеш с нея.
- А с работата справя ли се?
- Не мога да кажа засега, но е с отлични препоръки. Има забележително CV.

T4

Уважаеми колеги, представям Ви професор Иванов. Той е учен със световна слава и за нас е чест да бъде гост на конференцията. Проф. Иванов, заповядайте!

Речник

– На колко години си?
– На 26.
– Как се казваш?
– Казвам се Мария.
– Откъде си?
– От Варна.
– Справяш ли се с работата?
– Да.
конференция
учен
слава

- Каква специалност изучава авторката на T1?
- Какво правят заедно студентите (T1)?
- Какво разбрахте за Мария, Елена и Евелина от T2?

Мария е:

Елена е:

Евелина е:

- Каква информация НЕ се съдържа в T3?

- А) коя е Мария
- Б) каква е професията на Мария
- В) как изглежда Мария
- Г) откъде е Мария

- На какво събитие присъства проф. Иванов (T4)?

1. Казвам се / Аз се казвам

Аз се казвам Мария. Казвам се Мария.

- Как се казваш?
- Казвам се Мария.

- Извинете, как се казвате?
- Мария. Приятно ми е!

Глаголът **казвам се** е възвратен глагол от III спрежение.

Част от глаголите в българския език имат невъзвратна (нормална) и възвратна форма, сравнете:

Казвам ти, трябва да учиш повече! (аз казвам на теб)
Казвам се Мария.

Възвратна форма на глаголите се образува с помощта на възвратноместоименните частици **СЕ** и **СИ**.

Как се променя значението на глаголите в зависимост от възвратната частица се/си?

Аз **се** казвам
Ти **се** казваш
Той **се** казва
Ние **се** казваме
Вие **се** казвате
Те **се** казват

Обикновена форма Глагол, който изисква пряко допълнение	Възвратна форма със СЕ (винителна възвратноместоименна частица)	Възвратна форма със СИ (дателна възвратноместоименна частица)
подготвям, приготвям (preparare) <i>Аз подготвям доклад.</i>	подготвям се <i>Аз се подготвям за изпита.</i>	подготвям си <i>Подготвям си презентацията.</i>
мия (lavare) <i>Аз мия чиниите.</i>	мия се <i>Аз се мия.</i>	мия си <i>Аз си мия лицето.</i>
давам (dare) <i>Давам под наем стая.</i>	дава се* <i>Дава се под наем стая.</i>	давам си <i>Давам си сметка за това. Давам си сметка – rendersi conto</i>
правя (fare) <i>Правя кафе.</i>	правя се <i>Не се прави на луд! Правя се на луд, преструвам се – fare finta</i>	правя си (правя си сметка) <i>Правя си сметка за последствията от това решение. Правя си чай.</i>
обличам (vestire, indossare) <i>Обличам палтото си и излизам.</i>	обличам се (vestirsi) <i>Аз се обличам и излизам.</i>	обличам си <i>Обличам си палтото и излизам.</i>
обувам (calzare) <i>Обувам топли чорапи.</i>	обувам се <i>Обувам се и тръгвам.</i>	обувам си <i>Обувам си обувките и излизам.</i>
реша (pettinare) <i>Реша косата на дъщеря ми.</i>	реша се (pettinarsi) <i>Реша се и се гримирам.</i>	реша си <i>Реша си косата.</i>
харесвам (piacere) <i>Харесвам италианско кино.</i>	харесвам се <i>Харесвам се такава, каквато съм.</i>	харесвам си <i>Харесвам си очите.</i>
разхождам (portare a spasso) <i>Аз разхождам кучето.</i>	разхождам се (passeggiare) <i>Аз обичам да се разхождам.</i>	разхождам си <i>Разхождам си кучето всеки ден.</i>
храня (nutrire) <i>Аз храня детето. Аз все още храня надежди, че нещата ще се оправят.</i>	храня се (mangiare) <i>Аз се храня често вкъщи.</i>	храня си детето <i>Храня си детето.</i>
говоря (parlare) <i>Аз говоря български език.</i>	говори се* <i>Говори се, че ще има нов филм от поредицата.</i>	говоря си <i>Говоря си сам.</i>
смея (osare) <i>Не смея да направя това.</i>	смея се (ridere) <i>Аз обичам да се смея.</i>	-----
радвам (far piacere) <i>Това ме радва много.</i>	радвам се <i>Радвам се, че си добре.</i>	-----
представям (presentare) <i>Представям ти моя най-добър приятел.</i>	представям се <i>Този състезател се представя много добре на състезанието.</i>	представям си <i>Представям си как ще живеят хората през 2200-а година. Какво си представяш ти?</i>
качвам (salire) <i>Аз качвам куфарите.</i>	качвам се <i>Аз се качвам в автобуса.</i>	качвам си <i>Аз си качвам куфарите.</i>
пожелавам/желая (augurare) <i>Желая ти много здраве! Пожелавам ти късмет!</i>		пожелавам си (augurarsi) <i>Пожелавам си да бъде много здрава.</i>

МОЖЕ ДА СЕ КАЖЕ:
Подготвям документите **си**. (СИ – възвратно притежателно местоимение, кратка форма)
Подготвям **си** документите. (СИ – възвратна частица)

2. Мога да ти помогна. (Т2)
Трябва да се запознаеш с нея. (Т3)

Може ли да ми кажеш кога започва лекцията?
Трябва да се запозная с този професор.

Аз трябва да кажа Ти трябва да кажеш Той трябва да каже Ние трябва да кажем Вие трябва да кажете Те трябва да кажат	Аз мога да кажа Ти можеш да кажеш Той може да каже Ние можем да кажем Вие можете да кажете Те могат да кажат
--	---

Глаголите **помогна, кажа, запозная (се)** са глаголи от свършен вид, I спрежение. Най-често се използват в изрази като: **Трябва да...; Мога да....; Приятно ми е да...**

3. Започвам да уча италиански език. (Т2)
Продължавам да уча италиански език.
Спирам/приключвам да уча италиански език.

започвам да правя (нещо) – iniziare/ cominciare a fare (qualcosa) продължавам да правя (нещо) – continuare a fare (qualcosa) спирам/прекратявам/приключвам да правя (нещо) – smettere di fare (qualcosa)
--

Конструкция
съставно глаголно сказуемо / predicato verbale composto

ГЛАГОЛ ЗА НАЧАЛО / ПРОДЪЛЖЕНИЕ /
КРАЙ НА ДЕЙСТВИЕ + ДА + ГЛАГОЛ
ЗАПОЧВАМ + ДА + ЧЕТА

Сегашно време	Минало свършено време	Бъдеще време
Аз започвам да чета книгата. Comincio a leggere il libro.	Аз започвах да чета книгата. Аз започнах да чета книгата.	Ще започвам да чета книгата. Ще започна да чета книгата.
Аз продължавам да чета книгата. Continuo a leggere il libro. / Sto leggendo il libro.	Аз продължавах да чета книгата. Аз продължих да чета книгата.	Ще продължавам да чета книгата. Ще продължа да чета книгата.
Аз спирам да чета книгата. Smetto di leggere il libro.	Аз спирах да чета книгата. Аз спрях да чета книгата.	Ще спирам (вече) да чета книгата. Ще спра да чета книгата.

Аз започвам да готвя.
Продължавам да ходя на море всяко лято.
Продължихме да се чуваме всеки ден.
Спирам да пуша!
Спрях да тичам.
Ще спра да ям месо.

4. Аз съм Мария.

Аз съм преводач. Преводач съм.
Той е професор. Професор е по история.
Той е много известен. Много е известен.
Той е много добър. Добър е.
Мария е чаровна. Умна е.

Аз съм Марио. Марио съм.	Io sono Mario. Sono Mario.
Аз съм студент. Студент съм.	Io sono studente. Sono studente.
Тя е красива. Красива е.	Lei è bella. È bella.

5. Приятел – приятелка/приятели – приятелки

Колега – колежка/колеги – колежки
Мария е моя колежка. Иван е мой колега.
Мария е учителка. Иван е учител.
Той е професор. Тя е професор.
Той е учен. Тя е учен.
Той е преводач към Съвета на Европа. Тя е преводач към Съвета на Европа.

ПРОФЕСИИ И ЗАНЯТИЯ

ТОЙ Е:	ТЯ Е:
лекар	лекарка
продавач	продавачка
учител	учителка
фризьор	фризьорка
секретар (в офис)	секретарка
актьор	актриса
художник	художничка
писател	писателка
работник	работничка

ТОЙ Е/ТЯ Е:
адвокат
прокурор
съдия
професор
секретар (позиция)
министър
директор
полицай

– На колко години си?
– На 22. (двадесет и две)

– Quanti anni hai?
– 22.

Вж. таблици
№ 11, 13
(лични,
притежателни
местоимения)

**6. Прочетох имейла на Мария. – Прочетох имейла ѝ. (ѝ – притежателно местоимение)
Ще помогна на Елена. – Ще ѝ помогна. (ѝ – лично местоимение, дат. падеж)**

Прочетох **твоя** имейл. Прочетох имейла **ти**.
Мога да **ти** помогна.

Прочетох **неговия** имейл. Прочетох имейла **му**.
Мога да **му** помогна.

Прочетох **Вашия** имейл. Прочетох имейла **Ви**. / Прочетох имейла **ви**.
Мога да **Ви** помогна. / Мога да **ви** помогна.

Прочетох **техния** имейл. Прочетох имейла **им**.
Мога да **им** помогна.

7. Тя е много умна. Мария е изключително отговорна.

НАРЕЧИЯ ЗА СТЕПЕН и КОЛИЧЕСТВО: КОЛКО? В КАКВА СТЕПЕН?

малко много малко	доста повече	много; изключително много/ невероятно много
----------------------	-----------------	--

Може ли малко захар?
Тя учи повече от него.
Имаме доста свободно време.
Книгите са много интересни.
Това е невероятно красиво място.

8. Мария е висока и слаба. Има светла коса. Тя е мила и отговорна.

ОПИСАНИЕ НА ЧОВЕК: ПРИЛАГАТЕЛНИ ИМЕНА

За външност Какъв е? Каква е?	За характер Какъв характер има този човек? Какъв характер имаш?	За компетентности и умения Какво знае? Какво умее?
висок, нисък/висока, ниска слаб/пълн, дебел, красив/грозен симпатичен/антипатичен привлекателен/непривлекателен светъл/тъмен	добър/лош, злобен приятен/неприятен, досаден честен, справедлив/несправедлив спокоен, мил/заядлив, завистлив любезен/груб отговорен/безотговорен работлив/мързелив	компетентен/некомпетентен умен, интелигентен / глупав способен/неспособен амбициозен

Коса – дълга/къса; права/къдрава; черна/руса/червена/бяла (побеляла коса); боядисана коса (боя за коса)
Каква е твоята коса? Каква коса имаш?
Аз имам дълга коса. Аз имам къса коса. Аз имам руса коса.

Лице – кръгло, квадратно, продълговато, овално/слабо, пълно
Каква форма има твоето лице?
Моето лице е кръгло, леко пълно. Моето лице е овално и слабо.

Нос – прав, крив, голям, малък
Какъв е твоят нос?
Моят нос е малък и прав. Моят нос е малък и леко крив.

Очи – големи, малки/светли, тъмни, пъстри, черни, кафяви, сини, зелени
Какви са твоите очи?
Моите очи са зелени. Очите ми са големи и светли.

Ръст – висок, нисък, среден ръст
Аз съм ниска. Аз съм висок.
Кой номер обувки носиш?
Нося 38-и номер.
Нося номер 43.

9. Тя има диплома за преводач.

*Аз имам брат (сестра).
Имам време/нямам време.*

*Нямам никакво време!
Всеки човек има мечти.*

Аз имам чанта. / Аз нямам чанта.

Имаме лекция. / Нямаме лекция.

Въпросителни изречения с глагола ИМАМ
*Имаш ли време? Ще имаш ли време да ми помогнеш?
Нямаш ли малко свободно време?*

Какъв нос имаш?
Каква е твоята коса?
Какво е твоето тяло?
Какви очи имаш?

Аз имам/нямам
Ти имаш/нямаш
Той, тя, то има/няма
Ние имаме/нямаме
Вие имате/нямате
Те имат/нямат

Аз имам книги.
Тук има много книги.

Речник

студент
състудент
съквартирант
братовчед
адвокат
спортист
лекар

Слагам шапката и слънчевите очила.
Мия само с натурален сапун.
Мия косата с натурален шампоан.
Купувам натурални продукти.

4. Образувайте изречения от следните думи. Възможни са различни комбинации.

Децата	бях	щастливи.
Те	е	
Книжарницата	са	студенти.
Този господин	ще бъде	голяма.
Аз	беше	щастлива.
Това	съм	професорът по история.
Тези обувки	бяха	много удобни.

5. Членувайте, където е необходимо (с кратък или пълен член).

Сестра... на Елена е студентка.
В стая... няма други студенти.
Брат... на Елена се казва Иван.
Специалност... „Българска филология“ е много популярна.
Студент... е най-добър... в курса по български език.
Най-разпространен... език днес в света е английски... език.
Дете... е на една година.
Сестра... ми е преподавателка.
В университет... има много студенти.
Учебник... е на преподавател...
Това е учител... на Георги.
Къде е телефон...?

6. Заместете подчертания израз с подходящо притежателно местоимение, пълна и кратка форма.

Модел: Това са книгите на професора. – Това са неговите книги. Това са книгите му.

Това е книгата на Мария.
Това са децата на Мария.
Това са децата на Мария и Иван.
Тук ли са родителите на Петър?
Тук ли са родителите на Елена?

7. Изберете правилната форма.

Приятелката/приятелят на Петър се казва Елена.
Моята сестра е главен лекар/главна лекарка в общинската болница.
Тя е съквартирантка/съквартирант на брат ми.
Нашите майки са състуденти/състудентки от университета.
Ние сме братовчедки/братовчеди.
Това е г-жа Иванова, тя е говорител/говорителка на Общинския съвет.
Госпожата е секретар/секретарка на министерството.
Приятелката ми е адвокат/адвокатка.
Приятелката ми е много добра спортистка/много добър спортист.
Федерика Пелегрини е плувкиня/плувец с много титли.

Речник

къща
село
автомобил
изпит
седмица

УПРАЖНЕНИЯ

1. Поставете глагола ИМАМ в правилната форма.

Ние голяма къща на село.
Брат ми две дъщери и един син.
Те ли автомобил?
Тя сини очи.
Тук ли място?
Вие изпити през следващата седмица?

2. Изберете подходящо лично местоимение.

..... се казва Елена. От София съм. Имам много приятели. С много обичаме да се забавляваме, да пътуваме, да ходим на кино и на театър. Моята най-добра приятелка се казва Марина. също е от София. С споделям всичко.

3. СЕ или СИ?

Обличам, обувам и излизам.
Обличам пуловера, обувам обувките и излизам.

8. Запишете работното място на: лекарите, аптекарите, музикантите, артистите, художниците, адвокатите, учителите, спортистите, свещениците, продавачите, строителите, инженерите.

Модел: Той е лекар, работи в болница.

9. Запишете някои професии, които вече не съществуват, и някои професии на бъдещето.

10. Върху изображението нанесете думите, които назовават частите на човешкото тяло.

Думи: коса, глава, лице, очи, нос, уши, уста, устни, ръка (ръце), крак (крака), стъпало, пръст

11. Прочетете на глас текста. Препишете го, като замените 1 л. ед.ч. (аз) с 3 л. ед.ч. (тя).

Начало на текста: Това е Елена, тя е на

Здравейте, аз съм Елена. На 22 години съм. Обичам модата, затова изучавам специалността „Моден дизайн“. Искам да стана дизайнер на дрехи за млади момичета. Не ми харесва това, че голяма част от младите момичета се обличат по един и същи начин. Носят дънки, тениски, маратонки, обличат се в черно. За този сезон препоръчвам на всички млади дами дрехи в светли, ярки цветове. Според мен момичетата на 18 – 20 години трябва да се обличат с дрехи, подходящи за възрастта им.

12. Кое изображение на кое описание отговаря?

А) Аз съм на 56 години. Висока съм, с дълга коса, която боядисвам в светли цветове. Имам тъмни очи и сравнително светла кожа. Много обичам да се смея. Обличам се удобно, тъй като редовно се разхождам. Обичам светлите цветове.

Б) Аз съм млад и енергичен. Обичам да поддържам тялото си в добра форма. Имам къса коса, по-скоро тъмна, отколкото светла. Имам черни очи и продълговато лице. Харесвам носа и устата си. Мисля, че съм чаровен мъж.

В) Аз съм жена на средна възраст. С къдрава коса съм, имам пъстри очи. Тъй като съм адвокат, най-често се обличам официално, изискано. Нося костюми или подходящи за работата ми рокли.

Г) Аз съм мъж, пенсионер на 78 години. С къса, вече побеляла коса съм. Обличам се удобно. Много обичам да се разхождам в парка. Винаги съм усмихнат и в добро настроение.

13. Преведете на италиански език.

(А) Аз съм висок и слаб. Косата ми е къса и светла. Лицето ми е кръгло и малко пълно. Носът ми е прав. Очите ми са малки, светлосини.

(Б) – Каква коса имаш?
– Дълга и къдрава.

14. Устно опишете себе си, свой приятел или роднина, като използвате думите от речника.

15. Прочетете и преведете на италиански език.

Честност – същ. име, ж.р., честността: Качество на човек, който винаги се ръководи от чувство за морална отговорност. Честен е човек, който не е способен на престъпни постъпки.

– Какво означава да си щедър човек? Отговорете устно.

16. Преведете на италиански език.

Свършвам този роман и започвам да чета нов. Продължаваш ли да работиш в този магазин? Те продължават да се срещат всяка седмица. Искам да спра да пуша. Приключвам да готвя и сядаме да ядем. Трябва да продължиш да учиш български език. Вчера започнах да пиша стихотворение.

Речник

честност
щедрост
алчност
завист
радост
престъпление
постъпка

Речник

препоръчвам
– (да)
препоръчам
избирам –
(да) избира
обличам –
(да) облека
мода

харесва ми
не ми харесва
дънки
тениска

дреха,
облекло
бижу
гривна
колие

пръстен
цвят (мн.ч.
цветове)
ярък цвят
светъл цвят
тъмен цвят

външен вид
тяло
лице (нос,
уста,
очи, коса)
възраст (аз
съм млад,
възрастен,
стар)
пенсионер/
пенсионерка

17. Преведете на български език.

A) Luca è molto gentile, studioso, intelligente e socievole. Ha gli occhi marroni, capelli corti e biondi. È alto e in forma. Gli piace vestirsi alla moda.

Б)

– Cosa ti piace fare? Di cosa ti interessi?

– Mi piace ascoltare la musica, uscire con gli amici e leggere i libri.

**ТЕМА № 3: ОПИСАНИЕ НА ОБСТАНОВКА. КЪЩИ И АПАРТАМЕНТИ:
ПРОДАВАМ, КУПУВАМ, НАЕМАМ**

T1

ПРОДАВА СЕ!

Агенция продава двустаен апартамент, 60 кв.м, втори етаж в пететажна сграда, завършен, с асансьор и портиер.

Допълнителна информация

Двустаен апартамент в модерен квартал. Апартаментът се състои от дневна с кухненска част, една спалня, баня с тоалетна, коридор с голям гардероб, един балкон с гледка към близкия парк. Жилището е завършено, стаите са обзаведени по оригинален дизайнерски проект. Банята разполага с вана и душ-кабина. Наблизо има спирки на градския транспорт, училища, супермаркети.

T2: В АГЕНЦИЯТА ЗА НЕДВИЖИМИ ИМОТИ

- Добър ден, с какво да помогна?
- Търся малък апартамент под наем.
- Имате предвид едностаен апартамент, около 35 кв.м?
- Може би малко по-голям.
- Записвам. Други предпочитания?
- Бих искал апартаментът да е близо до университета, защото всеки ден трябва да ходя на лекции. Също така трябва да има интернет и да е достатъчно светъл и топъл.

Речник

давам/
отдавам под
наем
наемам
купувам/купя
продавам/
продам
Агенция за
недвижими
имоти
наемател
собственик
наем
плащам наем
ще платя
наема
жилище
къща
апартамент
обзавеждам/
да обзаведа
обзавеждане
асансьор
портиер
гледка
гледам към

едностаен/
двустаен/
тристаен
апартамент

Речник

стая
кухня, спалня,
всекидневна
(хол), коридор,
детска стая
баня,
тоалетна, вана

мебел
(мебели)
диван, легло,
стол, маса,
печка,
хладилник,
фурна,
котлон, мивка,
пералня,
спалня,
гардероб,
огледало,
шкаф
прозорец,
врата,
под, таван,
стена,
перде, килим
семеен –
семейна
етаж – етаж
намирам се
намира се
обзавеждам
обзаведена/
необзаведен/-а
детска стая

- Да има ли мебели?
- Да, бих предпочел обзаведено жилище.
- Добре, ще Ви търся на този телефонен номер. Ще Ви предложи още утре няколко апартамента, имаме доста обяви.

T3

Това е моят дом – малка семейна къща на два етажа. Намира се на спокойна улица в тих жилищен квартал. Близко до къщата ни има голям търговски център и супермаркет, където пазарувам.

На първия етаж има кухня, всекидневна и стая, в която спя аз. Кухнята не е голяма, но е много удобна и функционална, обзаведена е с всички необходими електроуреди. В дневната има диван, телевизор, маса, етажерка. В моята стая има легло, огледало, шкаф, перде, килим.

На втория етаж има голяма спалня, баня и тоалетна. Банята е много просторна/голяма и модерна.

Аз харесвам нашата къща, защото пред къщата има двор, а зад нея – голяма градина с цветя и дървета.

- Какво жилище се предлага в T1? Опишете го с думи от текста.
- Кои са основните изисквания на студента, който търси жилище под наем (T2)?
- Запишете всички думи от трите текста, които назовават „местообитание“, „място за живеене“.
- Като използвате думите от речника, отбележете върху изображението (T3) наименованието на отделните стаи, на мебелите и на електроуредите.

1. В стаята **има** много мебели.
В стаята **има** една **маса**. В стаята **има** много **маси**.
В градината **има** дървета/цветя/растения.
Тук **има** хора.
В магазина **има** много хора.
В двора **има** един човек.
Има ли публика в залата?
Има ли публика?
Има ли някого тук?

ИМА – C'È, CI
SONO

Сравнете:

Тук има една маса.	C'è un tavolo qui.
Тук има много маси.	Ci sono molti tavoli qui.

2. В стаята **има** един **стол**. В стаята **има** два **стола**. В стаята **има** **столове** (много **столове**).

КОЛКО стола **има** в стаята? – Няколко.
КОЛКО стола **има** в стаята? – Два.
КОЛКО стола **има** в стаята? – Достатъчно.

1) Форма за ед.ч.	2) Бройна форма	3) Форма за мн.ч.:
Един:	Употребява се с: – числително име, което показва точен брой/количество (два, пет...); – <i>няколко</i> ; <i>колко</i> във въпросителни изречения.	– много – колко, толкова във възклицателни изречения (Колко много столове!)
стол вълк	два/няколко стола два/няколко вълка Колко стола има тук? Има няколко стола.	много стола ОБЕ вълци

Думите от м.р., които назовават **лица**, имат две форми: за ед.ч. и за мн.ч.:
един учител, двама учители, много учители.

3. Тази стая е **голяма**. Другата стая е **по-голяма**. Третата стая е **най-голяма**.
Тази стая е **по-голяма от всички останали стаи**. Тази стая е **най-голямата стая в къщата**.
Тази стая е **по-малка от другите стаи**. Тази стая е **най-малката стая в къщата**.

КЪЩА

малка	голяма
тясна	широка
тъмна	светла
стара	нова, модерна
евтина	скъпа

АПАРТАМЕНТ

малък	голям
тесен	широк
тъмен	светъл
стар	нов, модерен
евтин	скъп

4. Зад къщата **има** градина. До къщата **има** парк. Пред къщата **има** двор.

Наблизо **има** парк. Тук **има** много магазини.

Предлози за място	в, на, върху, у, при, над, под, пред, зад, през, от, до, за, към, по, из, край, около, сред, между	в стаята, във Варна, върху масата, у баба, пред/зад/до къщата под масата през прозореца; през полето към селото, по улицата край града, около София сред полето между стаята и хола
Наречия и местоименни наречия за място	близо, далече, наблизо, надалеч отпред, напред отзад, назад, срещу горе, долу наоколо, направо, надясно, вдясно, наляво, вляво тук, там	Близо до нас има супермаркет. Наоколо има много магазини. Тук няма нищо интересно. Вляво от къщата има училище.

5. Харесва ли ти тази стая?

Тази стая **ми харесва**. **Харесва ми** тази стая. **На мен ми харесва** тази стая.
Тази стая **не ми харесва**. **Не ми харесва** тази стая. **На мен не ми харесва** тази стая.

Харесват ми тези мебели. **Не ми харесват** тези мебели.

Харесва ми / Mi piace / mi piacciono	Io piaccio
харесва ми – харесват ми харесва ти – харесват ти харесва му – харесват му харесва ѝ – харесват ѝ харесва ни – харесват ни харесва ви – харесват ви/Ви харесва им – харесват им	Аз харесвам (на) Ти харесваш Той харесва Ние харесваме Вие харесвате Те харесват

Харесват ми тези обувки.	Mi piacciono queste scarpe.
Аз харесвам тези обувки.	Mi piacciono queste scarpe.
Аз те харесвам.	(Tu) mi piaci.

6. Бих **предпочел** обзаведено жилище.
Бих **предпочела** обзаведено жилище.
Бихме **искали** да видим и други жилища.

Господине, бихте ли ми казали **цената**, моля?
Госпожо, бихте ли ми казали **цената**, моля?
Дами и господа, бихте ли казали **нещо по въпроса**?

Сравнете:

Бих **предпочел** обзаведено жилище. – Preferirei una casa arredata.

7. Ще се обадя **утре**.
Ще ти се обаждам **всеки ден**.
Ще Ви потърся утре.

Вж. таблица
№ 11,
Лични
местоимения

Вж. таблица
№ 33,
Условно
наклонение

Вж. таблица
№ 29,
Бъдеще
време

Ще Ви търся на този номер, ако намеря нещо подходящо.
Ще наема тази къща веднага, харесва ми!
Отсега нататък ще наемам само къщи с тераса!

Бъдеще време на глаголи от несвършен вид: повтарящо се бъдещо действие

Ще купувам всеки ден пресен хляб.
Ще ти пиша често.

Ще чистя редовно къщата.
Ще уча за изпит.
Всеки ден ще ти се обаждам.

Бъдеще време на глаголи от свършен вид: еднократно бъдещо действие

Ще купя хляб.
Ще ти напиша имейл.
Ще почистя къщата.
Ще почета малко за изпита.
Ще ти се обадя.

ЩЕ

се обаждам	се обадя
наемам	наема
предпочитам	предпочета
обзавеждам	обзаведа
купувам	купя
казвам	кажа
продавам	продам
се премествам/се местя	се преместя

УПРАЖНЕНИЯ

1. Попълнете с има или с форма на глагола *имам*.

В стаята две бюро.
На бюрото компютър и много книги.
На стената една картина.
Мария толкова много книги!
В магазина много плодове и зеленчуци.
Брат ми нов мотор.
Господине, ли паспорт?
Добър ден, ние ще ли днес лекция?

2. Поставете съществителното име в правилна форма.

За закуска изядох два (банан).
В изложбената зала има картини на много известни (художник).
Преподавателят изпита трима (студент).
Стаята има два големи (прозорец).
Много красиви (прозорец) има тази сграда!

Речник

книга
картина
бюро
компютър –
компютри
плод –
плодове
зеленчук –
зеленчуци

Речник

вещ, вещи
бележник
молив
телефон
химикалка
календар
слушалки

В къщата има четири (стая) и два (коридор).
Стаята е обзаведена с два (диван), два (фотьойл), библиотека и маса.
На мястото на пожара дойдоха много (пожарникар) и (полицай).

3. Свържете думите от двете колонии:

просторен	стая
модерна	хол
голяма	стени
дървена	кухня
обзаведен	килим
удобни	легло
ново	мебели
бели	мебел
зелен	апартамент

4. Опишете стаите, които виждате. Може да използвате изразите:
Това е ... стая. В стаята има ... На пода има ... Стените са ...
На стените има ...

5. Разкрийте скобите по модела.

Модел: (На тебе) харесват силните парфюми. – На тебе ти харесват силните парфюми. / Харесват ти силните парфюми.
(На него) харесват жълтите рози.
(На вас) трябва да дойдат за салатата.
Червените ябълки (на мене) харесват.
Трябва (на тях) още един ключ за апартамента.
(На нас) харесва това предложение.
(На него) трябва да дойдат нови мебели.

6. Степенувайте.

Тази стая е светла, но другата е
И двете къщи са хубави, но тази е
Този апартамент е евтин, но другият
Не искам да наемам този апартамент, защото е (скъп) от всички останали, които видяхме.
Винаги избираш (скъп) мебели!

7. Попълнете с подходящи предлози и наречия за място.

Това е моята стая. вратата има малък шкаф, в който държа различни вещи. Стаята е голяма, нея има много мебели. Първо, има голямо легло, а леглото е моето бюро. него винаги има много неща: компютър, книги, бележници, телефон, химикалки, моливи, слушалки. бюрото има голям календар, който отбелязвам всички важни дати. леглото има

гардероб. него държа моите дрехи, но също така моите куфари и раници.
Аз обичам да пътувам.

8. Прочетете текста и подчертайте формите за условно наклонение.

Добър ден, бих искала да Ви информирам, че имам чудесна новина във връзка с Вашето търсене на апартамент под наем. Отговаря изцяло на изискванията Ви – цена, разположение, състояние, обзавеждане. Бихте ли желали да се срещнем, за да обсъдим подробности около предложението? Бихме могли да се видим направо в апартаментата. Ще Ви изпратя адреса.

9. Измислете изречения в бъдеще време със следните двойки глаголи:

Модел: *изпращам/изпратя*
Ще изпратя адреса. Ще Ви изпращам редовно оферти за наем на стая.
давам/дам
купувам/купя
пращам/пратя
обаждам се/обадя се
боядисвам/боядисам

10. Прочетете текста. Преведете го на италиански език.

Този апартамент се дава под наем. Подходящ е за студенти или за семейство без деца. Апартаментът не е много голям. Намира се на голям булевард. Наоколо има много магазини. Състои се от две стаи и кухня. В стаите има легло, бюро, малък гардероб. Кухнята е малка, но е оборудвана с всички необходими домакински електроуреди.

11. Преведете на български език.

VENDESI

In zona ben servita da molteplici attività commerciali, di ogni genere e necessità, proponiamo appartamento di circa 170 mq, posto ad un piano quinto con ascensore, di stabile in cemento armato tenuto in buono stato, con servizio di portineria.

AFFITTO – CENTRO

Proponiamo la locazione ad uso abitazione – ottima e ampia monocamera in buone condizioni con servizio (no doccia) cucinotto (no attacchi gas) e balconcino.

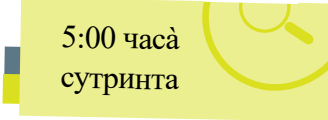
AFFITASI camera arredata con bagno privato, salone comune. Euro 350, riscaldamento ed acqua inclusi, zona universitaria.

12. Заминавате на Еразъм практика/магистратура/стаж в чужбина. Търсите си квартира. Опишете каква квартира търсите (30 – 40 думи).

**ТЕМА № 4: ИНФОРМИРАМ И СЕ ИНФОРМИРАМ.
ЧАС И РАЗПИСАНИЕ**

T1

Речник

Влакът
тръгва от
София.
Влакът
пристига в
София / във
Варна.

Самолетът
излита в 5
часа.
Самолетът
каца в 7 часа.
Пътуването
продължава /
трае 2 часа.

Автобуси София – Велико Търново
Тръгва: 24.30 ч.
Пристига: 03.30 ч.
Продължителност: 3 ч.
Цена на билет: 18.00 лв
Цена на двупосочен билет: 33 лв.

Тръгва: 06.30 ч.
Пристига: 09.45 ч.
Продължителност: 3 ч. 15 мин.
Цена: 18.99 лв.

БДЖ – Български държавни железници
Жп гара (желе гара), гара.

Разписание на влак

ПАНАГЮРИЩЕ – ПЛОВДИВ	
Час на заминаване от Панагюрище	Час на пристигане в Пловдив
5:00 часа	6:55 часа
10:50 часа	12:43 часа
16:50 часа	18:43 часа
ПЛОВДИВ – ПАНАГЮРИЩЕ	
Час на заминаване от Пловдив	Час на пристигане в Панагюрище
8:16 часа	10:14 часа
14:25 часа	16:20 часа
19:25 часа	21:20 часа

Речник

управлявам
самолет, кораб
шофьор
имам
шофьорска
книжка

Речник

разположение
предложение
търсене
адрес

Речник

боядисвам
обзавеждам
ремонтирам
170 кв.м –
квадратни
метра
отопление
вода
газ
интернет

Речник

разписание
железопътна
гара
автогара
летище

Речник

градски
транспорт
метро
метростанция
спирка
линия
връзка,
свързвам

T2 ПРЕВОЗНИ СРЕДСТВА

Речник

превозно
средство
карам (колело,
кола, мотор)

T3

Линия 1 на столичното метро свързва Летище София с центъра на града и осигурява пряка транспортна връзка на летището както до големите жилищни комплекси в непосредствена близост – „Дружба“ и „Младост“, така и до по-отдалечените квартали в западна посока – „Западен парк“ и „Люлин“.

Времето за придвижване от Летище София до центъра е приблизително 18 минути. С прекачване от линия 1 на линия 2 на метростанция „Сердика“ за по-малко от половин час се стига от летището до Централната автогара и Централната железопътна гара на София. Останалите спирки по маршрута на метрото осигуряват удобни транспортни връзки с автобусни и тролейбусни линии на градския транспорт.

Метростанцията на Летище София се намира в източната част на Терминал 2. За да стигнете до нея, следвайте синята линия върху подовата настилка в обществената зона на Терминал 2.

Речник

вървя пеш
взимам
трамвай,
метро
билет
близо
далече
направо
наляво
надясно
назад

T4

- Извинете, как да стигна до гарата?
- Трябва да вземете метрото, линия 2... Чакайте! Недейте да взимате метрото. По-добре седмичката, трамвая... Спирката е по-близо.
- А откъде мога да си купя билет?
- За метрото може да си купите билет от метростанцията. Има каси за билети, а също така има апарати. В трамвая има апарат за билети.
- А далече ли е оттук гарата?
- Не, може да отидете и пеш. Вървете все направо по булеварда и след 20 минути сте там. Сега е 13.30, значи около 13.50...
- Това е много добре, влакът ми тръгва в 14.25...
- О, чудесно, тъкмо ще се разходите!

- Разписания на кои превозни средства виждате на изображенията от T1? По какъв маршрут се движат тези превозни средства?
- Прочетете названията на превозните средства (T2). Проверете значението им на италиански език.
- За колко време и как може да стигнете от Летище София до Централна автогара – София (T3)?
- Как героят от T4 може да стигне до гарата? Какви възможности има?

1. Трябва да вземете метрото.

Може да стигнете пеш.

Може да отидеш до летището с метро или с автобус.

До гарата ще стигнете по-лесно с трамвая.

- отида/отивам
- стигна/стигам
- завия/завивам

Трябва да отида на летището.
Отивам **всеки ден** на летището.

Devo andare all'aeroporto.
Vado in aeroporto tutti i giorni.

Щом стигнеш до булеварда, трябва да завиеш вдясно. Взимам метрото и стигам бързо до университета.
До гарата стигам **обикновено** за 20 минути.

Quando raggiungi il viale/una volta raggiunto il viale, devi girare a destra. Prendo la metropolitana per raggiungere rapidamente l'università.
Di solito arrivo alla stazione in 20 minuti.

Аз отивам (на гарата)
Ти отиваш
Той отива
Ние отиваме
Вие отивате
Те отиват

Аз завивам (надясно)
Ти завиваш
Той завива
Ние завиваме
Вие завивате
Те завиват
Трябва да завиеш (наляво)
Трябва да завиете
Трябва да завият

Вж.
Приложение
№ 2

Веднага щом
Щом
Когато + глагол от свършен вид
Като
(Трябва) да

*Веднага щом пристигне влакът, ще ти се обадя.
Щом кацна, ще ти пиша.
Когато се върна, ще ти пиша.
Като се прибера вкъщи, ще ти се обадя.
Трябва да се върна вкъщи.*

2. Автобусът тръгва от София в 06.30 ч. и пристига във Велико Търново в 09.45 ч.

Противоположни по значение думи за движение, посока, превозни средства:

*слизам – качвам се
тръгвам – спирам, пристигам
отивам – връщам се
наляво – надясно
напред – назад
нагоре – надолу
следващ – предишен (влак)
близо – далеч*

3. Вървете все направо по булеварда. След 20 минути ще стигнете.

– **За** колко време се стига до гарата?
– **За** около 20 минути.

– **Къде** отиваш?
– Отивам **на** летището.

– **Къде** си?
– **В** самолета.

ПРЕДЛОЗИ (посока, място, време)

Дестинация и място <i>Къде? Закъде?</i>	към, за, до, в/във у, на	във Варна, в Пловдив у баба, за София до университета
Време <i>Кога? За колко време? След колко време?</i>	в, на, през, от, до, за, към, между, преди, след	в 17.00 часа, на 16 май, през май, през 1998 г. от 1 час, до обяд, към 3 часа, между трети и пети май преди 5 минути след 5 минути

Вж.
таблица
№ 38,
Предлози

Вж.
таблица
№ 34,
Прости и
сложни
форми на
повелителното
наклонение

Употреба на предлозите В и НА:
Аз отивам на кино. (посока) – Аз съм в киното. (вътре в киносалона, място)
Аз отивам на ресторант. – Аз съм в ресторанта.
Отивам в университета. В университета съм.
Аз отивам на летището. На летището съм.
Аз отивам на гарата. На гарата съм.

**4. – Сега е 13.30, значи ще стигна около 13.50...
– Това е много добре, влакът ми тръгва в 14.25.**

*13.30: Тринайсет часа и трийсет минути; един и половина
13.50: Тринайсет и петдесет; два без десет*

– Колко е часът?
– Десет и десет.

14.25: Четиринайсет и два и пет; два и два и пет

*12.00 обяд
24.00 полунощ*

5. Може да вземете метрото, линия 2... Чакайте! По-добре седмичната, трамвая... (Т4)

Назоваване на номер на превозно средство (между 1 и 10):

	Числително име	Съществително име
автобус тролей трамвай	(номер) едно	единица/единицата
	две	двойка
	три	тройка
	четири	четворка
	пет	петица
	шест	шестица
	седем	седмичка
	осем	осмичка
	девет	деветка
	десет	десетка

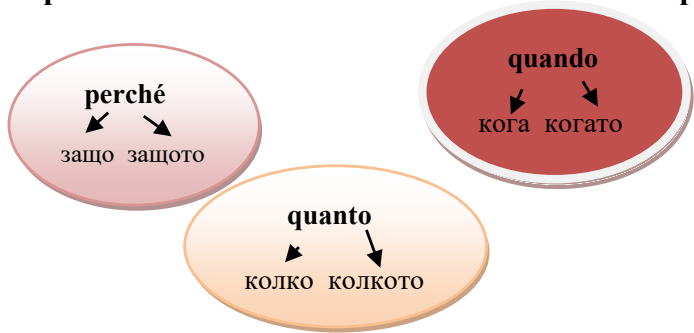
6. Чакайте! Недейте да взимате метрото! (Т3)
*Вземи линия 1 на метрото и слез на метростанция „Сердика“.
Недей да слизаш на тази метростанция!
Хайде да отидем заедно до летището!*

7. В трамвая има апарат за билети.
А далеч ли е оттук гарата?
Чакайте!
О, чудесно, тъкмо ще се разходите!

Изречения по цел на изказване	
Съобщително изречение	Предава се информация; завършва с (.) или (...) <i>Ти пътуваш със самолет.</i> <i>Исках да кажа нещо...</i>
Въпросително изречение	Пита се за нещо; завършва с (?) Въпросителните изречения съдържат най-често въпросителната частица ЛИ. Могат да се образуват с въпросителните думи: <i>кой, коя, кое, кои</i> <i>какъв, каква, какво, какви</i> <i>къде, кога, как, колко, защо</i> <i>дали, нали, нима</i> Въпросителна частица ЛИ се поставя непосредствено до думата (след нея), за която се пита: <i>Ти пътуваш от София за Рим със самолет.</i> <i>Ти от София ли пътуваш за Рим? Ти от София за Рим ли пътуваш? Ти от София за Рим със самолет ли пътуваш?</i> НАЛИ, НИМА се поставят в началото или в края на изречението: <i>Нали ще дойдеш с мен? Ще дойдеш с мен, нали?</i>
Подбудително изречение	Изразява се заповед, съвет, молба, пожелание или поздрав. Завършва с удивителен знак (!) <i>Измий си ръцете! Бъди по-любезен! Ако обичаш, подай ми палтото! Добро утро! Честита Нова година!</i>
Възклицателно изречение	Изразяват се чувства, емоции. Завършва с удивителен знак (!) Може да съдържат междуметията ах, ох, ау и др. <i>Ах, колко е красиво! Ох, боли ме!</i>

Въпроси и отговори: въпросителни и относителни местоимения и наречия

защо	защото
кога	когато
как	както
къде	където
кой	който
чий	чийто
колко	колкото

Речник

Намирам се на 30 км от града.

Стига се с кола за около 2 часа.

община

1. Преведете на български език, като използвате изразите от речника.

L'aeroporto di Fiumicino è a 30 km da Roma e si raggiunge da Napoli con il treno o l'automobile in due o tre ore; da Roma ci sono autobus, treni e metropolitana. L'aeroporto di Fiumicino è chiamato anche aeroporto internazionale Leonardo da Vinci ed è situato a Fiumicino, un comune a 30 km dal centro di Roma. Da Napoli la distanza è di circa 250 km.

УПРАЖНЕНИЯ

ЗНАЕТЕ ЛИ, ЧЕ

Статуята на Леонардо да Винчи на входа на Международното летище във Фиумичино е създадена от българския скулптор и художник Асен Пейков? Той е и един от най-известните римски творци.

Речник

всеки ден
рядко
често
никога

2. По модела на текста от упражнение 1 разкажете за най-близкото до вас летище: къде се намира, за колко време се стига до летището от вашето населено място/вашия дом; какъв транспорт има до летището.

3. Съставете изречения, като използвате следните думи (наречия): всеки ден, често, рядко, никога и думите за превозни средства (метро, автобус, влак, мотоциклет, велосипед, трамвай, тролей).

Модел: Аз никога не пътувам с метро.

4. Свържете по смисъл въпросите от лявата колона с отговорите от дясната колона.

Речник

музей
шофьор
лев
стотинка

Как мога да стигна до автогарата?

Къде трябва да слеза, за да отида в музея?

Къде е най-близката спирка на трамвая?

Откъде мога да си купя билет?

Колко струва билетът?

Извинете, мястото свободно ли е?

На съседната улица е, ще видите много хора, които чакат тролей.

Можете да стигнете с автобус № 4.

След три спирки. След това продължете пеш още 5 минути.

От касите или от шофьора.

Да, заповядайте!

1 лев и 60 стотинки

5. Поставете подходящ за контекста глагол.

Глаголи: *воя, доведа/довеждам, заведа/завеждам, отведа/отвеждам*
нося, донеса/донасям; занеса/занасям; отнеса/отнасям

Иване, трябва да на личния си лекар тези изследвания.

Речник

воя
нося
пазя
предпазвам/
предпазя
опазвам/
опазя

Всяка сутрин в магазина пресен хляб.
 Мисля през лятото да родителите си на почивка в планината.
 – Кога ще децата, Мария? Чакаме те.
 Трябва да този часовник на поправка. (възможни са два отговора)
 От началото на април аз онлайн курс по български език.
 Скъпа, ще ли децата в парка?
 Ще тези неща горе.
 много спокоен начин на живот.
 Ще в училище няколко книги.

6. Попълнете празните места с форма на глаголите *пазя, предпазя/предпазвам, запазя/запазвам; опазя/опазвам*.

Може ли да ми два хляба, моля? Ще мина да ги взема след един час.
 Хората трябва да се от вируси.
 Ще се постареем да живота и здравето на всички пациенти.
 Ще купя този спрей, защото най-добре от комари и кърлежи.

7. Преобразувайте изреченията по модела:

*Излизаш всяка вечер. – Не излизай всяка вечер!
 Недей да излизаш всяка вечер!*

Пътуваш твърде много.
 Харчиш много пари.
 Тичаш много бързо.
 Ядеш много.
 Работиш твърде много.

8. Попълнете с необходимите предлози.

– Хайде да се видим!
 – Не мога, в момента съм работа.

С приятелките ми обичаме да ходим ресторант.
 Билети се продават киното.
 Не ходя често кино, а много бих искала.
 летището има много пътници.
 самолета има много пътници.
 Пътувам София автобус.
 Ще пристигна в София 17.00 ч.

9. Подчертайте въпросителните думи в изреченията.

Какво ще правиш през ваканцията?
 Виждал ли си някъде ключовете ми?
 Кой звъни?
 Как се решава тази задача?
 Защо се смее това дете?
 Дали да си взема пица?
 Къде отиваш?
 Колко задачи ще имаме за домашно?
 Кучето нали няма да ме ухапе?
 Нима нямаш шофьорска книжка?

10. Преобразувайте изреченията във въпросителни.

Добре си!
 Имате време за една разходка.
 Ще вали дъжд утре.
 Не искате да дойдете с нас.
 Полетът от София ще кацне навреме.
 Мога да си купя билет от автобуса.

11. Отговорете свободно на въпросите.

Кога ще се върнеш вкъщи? –
 Защо не искаш да дойдеш с нас? –
 Кой ще дойде на празника? –
 Къде ще бъдеш в неделя вечер? –
 Колко пари можеш да ми дадеш? –
 За какво ти е тази голяма раница? –

12. За всяко от изреченията запишете какво изразява – заповед, съвет, молба, забрана, пожелание или поздрав.

Грижи се добре за здравето си!
 Ела тук!
 Приятно прекарване на екскурзията!
 Моля те, помогни ми с новите думи в урока!
 Здравейте, деца!
 Приятна ваканция!
 Не тичай по коридора!

13. Определете какви чувства (радост, възхищение, страх, нетърпение, възмущение) изразява всяко от изреченията.

Как може да се храниш с такива мръсни ръце!
 Ах, колко е красиво тук!
 Ура, заваля сняг!
 Ох, кога най-после ще дойде Коледа!
 Не, не, не искам да ходя на зъболекар!

14. Какво е вашето мнение за невербалната комуникация? Смятате ли, че по изражението на лицето, мимиките и жестовете на човек може да се разбере какво мисли и чувства наистина?

Речник

директно
пътуване
прехвърлям
се/сменям
задръстване

Речник

току-що
До скоро!

15. Отговорете устно на въпросите:

Как пътувате до работата/университета?
С какъв вид транспорт?
Колко време пътувате?
Директно ли пътувате, или се прехвърляте?
Попадате ли в задръствания?
С карта или с билет пътувате?

16. Обаждате се на служител в туристическа агенция. Проведете разговор, за да резервирате пътуване. Дайте информация за:

къде – място
кога – дати
колко човека
изисквания за хотел и храна
кои забележителности

СПИСЪК:
Резервация за ... човека
Дати:
Държава:
Място, места:
Хотел:
Музеи, галерии:

17. Преведете на италиански език.

(А) Здравей, аз съм Мария. Обаждам се от летището. Току-що пристигнах. Ще взема едно такси. Моля те, дай ми точния си адрес. До скоро!

(Б) Здравейте, ние сме на автогарата. Чакаме автобуса. Искаме още веднъж да ви благодарим за гостоприемството. Прекарахме си чудесно с вас! Ще ви очакваме при нас през следващото лято!

(В) Международно летище София, известно още като Аерогара София, е най-голямото летище в България. То е разположено на около 10 км източно от центъра на столицата. Над 35 авиокомпании изпълняват редовни пътнически или товарни полети, както и сезонни туристически програми до и от София. Зимното разписание на Летище София за 2023/2024 г. предлага избор от над 30 авиокомпании, които изпълняват директни пътнически полети до 80 дестинации в Европа и Близкия изток. Летището има два терминала.

ТЕМА № 5: КАРТАТА НА ЕВРОПА. ПОСОКИ. ТУРИЗЪМ

T1 КАРТАТА НА ЕВРОПА

Старият свят е понятие, използвано за териториите на Земята, познати на европейците преди Великите географски открития на Христофор Колумб. Териториите включват Европа, Азия и Африка (Древна Либия), включително и обкръжаващите ги острови. Използва се най-често в контраст с понятието Нов свят, включващо Северна Америка, Южна Америка и Океания.

(www.wikipedia.org)

Речник

карта
континент
океан
море
остров
полуостров
планина

Речник

понятие
откритие
територия
град
пристанище
туризъм
забележителност

T2

Балчик е град на нашето Черноморие. Намира се в Североизточна България. Той е важно пристанище, на което акостират много кораби. Наричат го още Белия град. Населението тук се изхранва главно с туризъм. Основни забележителности в Балчик са: Дворецът на румънската кралица Мария, изграден в периода 1924 – 1934 г., и Ботаническата градина на Софийския университет, създадена през 1955 г.

ТЗ

МЕЖДУНАРОДЕН ТУРИЗЪМ – БЪЛГАРИЯ

(данни към януари 2020 г., източник:

Национален статистически институт – НСИ)

Речник

посещавам/
да посетя
чужденец
пътуване
гостуване
ваканция
почивка
бизнес
гостувам

Входящ туризъм

През месец **януари 2020 г.** общият брой туристически посещения на **чужденци в България е 478 931. Увеличението спрямо януари 2019 г. е 13,2%.**

Структура на туристическите посещения на чужденци по цел на пътуването през януари 2020 г. в %

Речник

Ръст/спад
на туристи

Туристически посещения на чужденци януари 2020 г. спрямо януари 2019 г.

№	Държава	Брой	Промяна (брой)	(%)
Общо		478 931	55 799	13,2
1	Гърция	96 892	11 006	12,8
2	Турция	67 016	14 770	28,3
3	С. Македония	66 692	2 638	4,1
4	Румъния	59 033	15 330	35,1
5	Сърбия	27 800	957	3,6
6	Великобритания	21 372	-3 396	-13,7
7	Израел	14 937	439	3,0
8	Германия	13 936	3 049	28,0
9	Украйна	13 290	2 873	27,6
10	Италия	12 534	2 976	31,1

Т4

- Добър ден, господине. С какво мога да Ви бъда полезна?
- Бих искал да резервирам ваканция през месец юли на място, където все още не съм ходил.
- Чудесно, имаме много добри предложения. Например за остров Бали. Били ли сте там?
- Не, никога не съм пътувал в тази посока на света. Посетил съм всички европейски страни, както и някои страни от Латинска Америка. Разкажете ми повече за офертата.
- С удоволствие! Сигурна съм, че ще останете доволен. Само ми кажете определили ли сте вече датите на пътуването?
- Да, подал съм заявление за отпуск между 10 – 25 юли.

- Кой континенти (територии) на Земята се включват в понятието *Нов свят*, кои формират т.нар. Стар свят?
- Къде се намира българският град Балчик? Потърсете карта на България и определете местоположението му.
- Според статистиката (ТЗ) коя държава бележи най-голям ръст на туристи, посетили България?
- Потърсете актуални данни за туристическия бизнес в България и в Италия.
- Къде разговарят участниците в диалога (Т4)? За какво разговарят?

Речник

туристическа
агенция
резервирам
резервация
отпуск
заявление

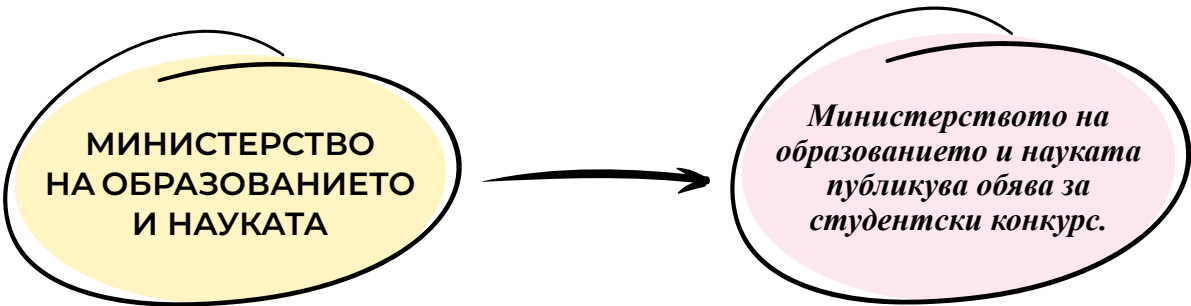
- 1. Териториите включват Европа, Азия и Африка. (Т1)**
Балчик се намира в Североизточна България. (Т2)
Северна Европа
Югозападна Европа
Южна Африка
Българското Черноморие
Черноморието

изток, запад
север, юг
североизток
северозапад
югоизток
югозапад

Континенти и държави	Население (название на жителите)
Европа	европейци (европеец, европейка)
Азия	азиатци (азиатец, азиатка)
Америка	американци (американец, американка)
Латинска Америка	латиноамериканци (латиноамериканец, латиноамериканка)
Африка	африканци (африканец, африканка)
Канада	канадци (канадец, канадка)
Франция	французи (французин, французойка)
Италия	италианци (италианец, италианка)
Гърция	гърци (грък, гъркиня)
България	българи (българин, българка)
Полша	поляци (поляк, полякиня)
Китай	китайци (китаец, китайка)
Русия	руснаци/руси (руснак, рускиня)

Румъния се намира **на север** от България.
Гърция се намира **на юг** от България.
България **граничи с** Турция.
България **граничи със** Сърбия.

2. Източник на информацията е Националният статистически институт (НСИ).
В текст названията на организации и институции се употребяват в членувана форма.

**НАЗВАНИЯ НА ИНСТИТУЦИИ, ОРГАНИЗАЦИИ И ТЕХНИТЕ
АБРЕВИАТУРИ**

СУ	Софийски университет
БНТ	Българска национална телевизия
СЗО	Световна здравна организация
МВФ	Международен валутен фонд
БДЖ	Български държавни железници
МОН	Министерство на образованието и науката
МВнР/МВР	Министерство на външните работи/Министерство на вътрешните работи
ЕС	Европейски съюз
ЕК	Европейска комисия
ООН	Организация на обединените нации
НПО	Неправителствена организация (организация с нестопанска цел)

3. През месец януари 2020 г. общият брой туристически посещения на чужденци в България е 478 931. Увеличението спрямо януари 2019 г. е 13,2%. (Т3)

2019 г. – две хиляди и деветнайsetsa година
2020 г. – две хиляди и двайсета година
1978 г. – хиляда деветстотин седемдесет и осма година
478 931 – четиристотин седемдесет и осем хиляди деветстотин тридесет и едно
13,2% – тринайсет цяло и два процента

Вж.
таблица
№ 10,
Числителни
имена

едно	сто	хиляда	един милион
две	двеста	две хиляди	два милиона
три	триста	три хиляди	три милиона
четири	четиристотин	четири хиляди	четири милиона
.....			
десет			

МЕСЕЦИ

Сега е месец октомври. През месец юли ще бъде във ваканция.

януари	Gennaio
февруари	Febbraio
март	Marzo
април	Aprile
май	Maggio
юни	Giugno
юли	Luglio
август	Agosto
септември	Settembre
октомври	Ottobre
ноември	Novembre
декември	Dicembre

4. Определили ли сте вече датите на пътуването? (Т4)
9% от чуждестранните туристи пристигат в България с цел гостуване.
пътуване – пътуването
гостуване – гостуването

Съществителни имена, които се образуват от глаголи с наставка *-(e)не*, се наричат **отглаголни съществителни имена**. Те са в среден род и могат да се членуват.

Глаголи от I спрежение	Глаголи от II спрежение	Глаголи от III спрежение
чета/чете – четене	мисля – мислене	кацам – кацане
ям/яде – ядене	говоря – говорене	излитам – излитане
пия/пие – пиене	готвя – готвене	рисувам – рисуване

Пример: Излитането беше приятно.

5. Старият свят е понятие, използвано за назоваване на териториите на Земята, познати на европейците преди Великите географски открития.

Използва се най-често в контраст с понятието Нов свят, включващо Северна и Южна Америка и Океания. (Т1)

Вж. таблица
№ 24,
Причастия;
Вж. таблица
№ 17,
Относително
местоимение

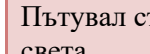
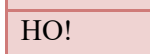
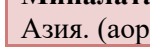
използвано, познати – минали страдателни причастия
включващ – сегашно деятелно причастие

Синтактични синоними: синтактични конструкции, които изразяват близко граматично значение и не променят смисъла на фразата; използват се в текста, за да се избегне повторение на еднакви синтактични конструкции. Например:
Старият свят е понятие, което се използва за назоваване на териториите, познати на европейците преди Великите географски открития.
Използва се най-често в контраст с понятието Нов свят, което включва Северна и Южна Америка и Океания.

6. Никога не съм пътувал в тази посока на света. (Т4)
не съм пътувал – минало неопределено време, отрицателна форма

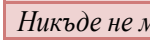
Все още не съм бил в Африка.
Досега не съм бил в Африка.

– *Бил ли си в Африка?*
– *Не, не съм (бил).*

 Никога не съм пътувал в тази част на света.	Non ho mai viaggiato in questa parte del mondo.
 Пътувал съм много в тази част на света.	Ho viaggiato molto (spesso) in questa parte del mondo.
 НО! Миналата година пътувах из Азия. (аорист)	Ho viaggiato in Asia l'anno scorso.

7. Никога не съм пътувал в тази посока на света.
никога – отрицателно местоименно наречие за време

В българския език съществува правило за **двойно отрицание**: след отрицателно местоимение или местоименно наречие се изисква отрицателна глаголна форма:

 <i>Никой не дойде на екскурзията.</i>	Nessuno è venuto alla gita.
 <i>Никъде не мога да отида това лято.</i>	Non posso andare da nessuna parte quest'estate.

Вж. таблица
№ 19,
Отрицателно
местоимение

Речник

състояние
кантора
климат

Речник

пролет
лято
есен
зима

УПРАЖНЕНИЯ

1. От следните съществителни имена образувайте прилагателни имена. Съгласувайте прилагателното име с посоченото съществително име по модела *Италия – италиански (забележителности)*.

Сицилия – (кухня)
Венеция – (маска)
Неапол – (пица)
бактерия – (инфекция)
материя – (състояние)
София – (музей)
Франция – (мода)
адвокат – (кантора)
Тихи океан – (остров)
Средиземно море – (климат)

2. Подчертайте причастията в изреченията.

В тази къща има ли течаща вода?
Стефан е служителят, отговарящ за документите.
Дълго време съм мечтала за тази ваканция.
Има стотици хора на площада под палещото слънце.
Играли сме тази игра.
Билетът не е купен.
Бихте ли ми подали палтото.
Бихте ли се съгласили да пием кафе?
Залата е ангажирана за тази дата.
Мястото е резервирано.

3. Образувайте причастия от следните глаголи (там, където е възможно). Помнете, че глаголи от свършен вид НЕ образуват сегашно деятелно причастие.

Глагол	Сегашно деятелно прич.	Минало свършено деятелно прич.	Минало несв. деят. прич.	Минало страдат. прич.
гледам				
създавам				
образувам				
плувам				
(да) изпия				
(да) прочета				

4. Свържете по смисъл и граматически думите от двете колони.

счупен	огън
изкълчен	изкълчен
окосена	окосена
изпита	изпита
висящ	висящ
скъсана	скъсана
изядена	изядена
запален	запален
говореща	говореща

5. Попълнете текста с предложените причастия.
създадена, населен, разположена, разпространила, разделени, свързана, съединяващи
Европа е сравнително малък, но гъсто континент. В Европа е висока материална и духовна култура, която с течение на годините се е и в другите континенти на Земята. Европа е в Северното полукълбо, на изток от Гринуичкия меридиан. Тя е с най-големия континент на Земята – Азия. Европа и Азия са от протоци, Черно със Средиземно море.

Речник
площ
население
равнина
плато
хълм
планина

Прочетете текста. Изпълнете упражненията към него (6. – 8.).

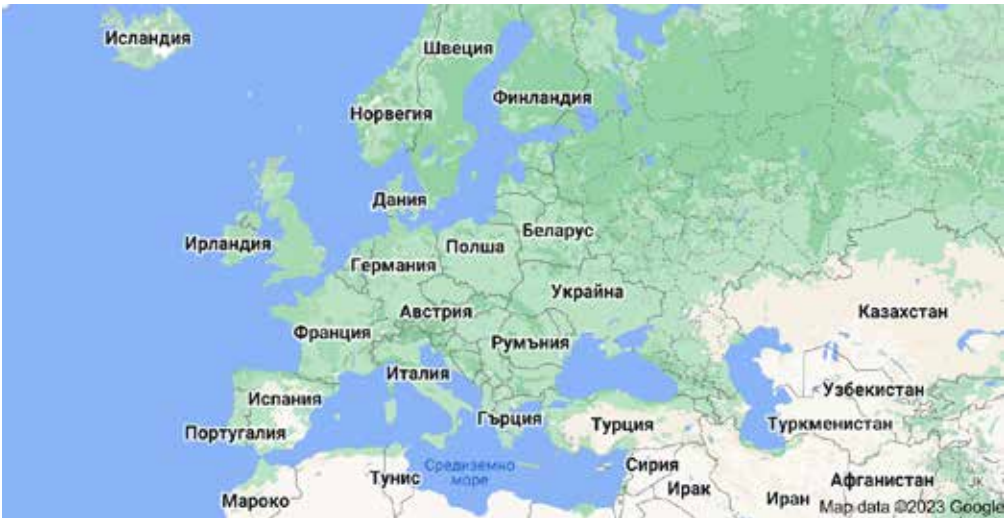
Република България е държава в Югоизточна Европа. Граничи на север с Румъния, на запад – със Сърбия и Северна Македония, на юг – с Гърция, на югоизток – с Турция, и на изток – с Черно море. С площ почти 111 000 km² и население около 6 520 000 души (2021), тя е съответно на 11-о и 16-о място в Европейския съюз. София е столицата и най-големият град в страната, следвана от Пловдив, Варна и Бургас. Около 30% от територията са равнини, а платата и хълмовете заемат около 41%.
Югозападната част на страната има по-силно изразен планински характер, като ярко се открояват Рила и Пирин, а по на изток са по-ниските, но по-обширни Родопи. В Рила се намира най-високият връх на Балканския полуостров – Мусала, с височина 2925 м.
Старопланинската верига (планината Стара планина) разделя страната на две половини – северна и южна.
В България преобладава умереният климат.

(Интернет, Уикипедия)

- 6. Прочетете на глас текста.**
- 7. Запишете държавите, с които граничи България.**
- 8. Формулирайте въпроси към текста.**
Например: Колко е населението на България?

Речник
площ
столица
религия
население
гъстота (на населението)

- 9. Преведете на италиански език първия абзац на текста.**
- 10. Опишете географското положение на Полша и на Франция (в коя част на Европа се намират, с кои страни граничат).**

- 11. Където е възможно, отговорете по три начина на въпросите по модела: Ти бил ли си в Гърция? – Да, бил съм./ Да, бях миналата година./ Не, никога не съм бил.**
– Приятелите ти заминаха ли за Париж?
– Ти купи ли хляб?
– Изчисти ли къщата?
– Родителите ти пристигнаха ли на летището?
– Гледа ли вече новия филм на Сорентино?
– Твоят брат намери ли си нова къща?

- 12. Образувайте отглаголни съществителни от следните глаголи и измислете изречения с тях.**
Модел: тренирам – трениране
Тренирането на спорт развива много качества на личността.

приземявам се
излитам
карам
шофирам
плувам
пиша
слушам

- 13. Разкажете какво правите най-често през различните сезони (пролет, лято, есен, зима). Направете списък на дейностите, подходящи за всеки сезон.**
През лятото
През зимата
През есента
През пролетта

- 14. Преведете на български език.**
Belle frasi sulla Primavera
La primavera è quel periodo dell'anno in cui è estate sotto il sole e inverno all'ombra.
(Charles Dickens)
La primavera è il modo in cui la natura dice "Facciamo festa!". (Robin Williams)
Aprile mette uno spirito di gioventù in tutte le cose. (William Shakespeare)

- 15. Сравнете двата текста – италианския текст и неговия превод на български. Препишете някои нови за вас думи и конструкции.**

SOFIA, INQUINAMENTO CAPITALE Nonostante alcuni timidi segnali positivi, Sofia rimane una delle capitali con l'aria più inquinata d'Europa. Un problema aggravato dalla lentezza con cui le istituzioni cittadine hanno preso coscienza della gravità della situazione. Vari sono i fattori che rendono Sofia così vulnerabile all'inquinamento dell'aria. Alcuni sono di carattere geografico: come molte città balcaniche, la capitale bulgara occupa un altopiano circondato da alte montagne, il massiccio della Vitosha a sud, la catena dei Balcani a nord. Una posizione infelice soprattutto nei giorni invernali segnati da nebbia ed inversione termica, col conseguente ristagno dell'aria. (Източник: Асоциация България – Италия)	СОФИЯ, ЗАМЪРСЯВАНЕ НА СТОЛИЦАТА Въпреки някои плахи положителни знаци, София остава една от столиците с най-мръсен въздух в Европа. Проблем, утежнен от бавната скорост, с която градските институции осъзнават сериозността на ситуацията. Има няколко фактора, които правят София толкова уязвима по отношение на замърсяването на въздуха. Някои от тези фактори са географски: както много балкански градове, българската столица е разположена в плато, заобиколено от високи планини: Витоша на юг, Стара планина на север. Това разположение на София е особено неблагоприятно през зимните дни, белязани от мъгла и термична инверсия и впоследствие застояване на въздуха.
---	--

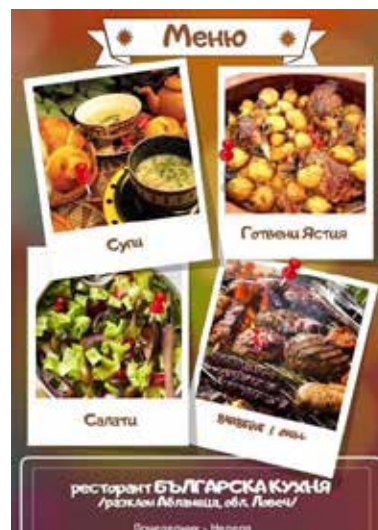
Въздухът, който дишаме

ТЕМА № 6: ХРАНИ, МАГАЗИНИ. ПОРЪЧКА И ПОКУПКА НА СТОКИ. КОЛКО ЗА КАКВО?

T1

Доставка на храна в столицата от най-добрите ресторанти в целия град! Храната, която обичаш, доставена с грижа за теб! Регистрирайте се в нашия сайт и се насладете на кухня от цял свят! Разгледайте менюто на ресторантите и заведенията за бързо хранене, с които работим. Плащане онлайн или при доставка!

T2

Онлайн пазаруването става все по-популярно в целия свят, включително и в България. Статистиката показва, че най-активни в онлайн пазаруването на стоки и услуги са по-младите потребители в България. 30,9% от представителите на възрастовата група 16 – 24 години и 33,9% на възраст между 25 – 34 години предпочитат да пазаруват онлайн. Най-често онлайн се купуват дрехи и спортни стоки – 75,8% от потребителите в България поръчват именно такива стоки. След това се нареждат поръчките на стоки за дома – 32,7%; пътническите и туристическите покупки (стоки за пътуване и резервации) – 21,1%.

Речник

сайт
обувки
номер
пратка
продукт
доволен/
недоволен

T3

Из сайт на онлайн магазин

Потребител 1: Преди три седмици поръчах обувки от Вашия сайт. Избрах цвят според снимките в сайта. Когато обаче получих пратката, установих, че цветът беше много по-различен от цвета, който се виждаше на снимката. Аз поръчах жълти обувки, а получих сиви.

Потребител 2: И аз не съм доволна от поръчката на този продукт. Поръчах обувки № 36, а получих № 38.

T4

Колко за какво?

Студенти отговарят на въпроса „За какво харча най-много пари, от какво спестявам?“ и представят своите месечни разходи.

Речник

харча
плащам
спестявам
разход
абонамент
вестник
списание
забавление
козметика
обикновено
въпреки това
намаление
разпродажба

Мария:

Храна: Моето семейство се състои от четирима души и едно куче. Пазаруваме веднъж седмично всяка събота. Мисля, че на месец харчим около 200 – 300 евро за храна.

Транспорт: За транспорт не харча почти нищо, защото, за щастие, имам годишен абонамент и плащам само 10 евро. Въпреки това често ходя пеш, когато ходя на лекции.

Книги, вестници, списания: Много обичам да чета книги. Предимно си ги тегля от интернет, но ги предпочитам в хартиен вид. Обикновено харча пари за книги, които ми трябват за изпити.

Комуникации, телефон: Нямам домашен телефон и безжичен интернет, но имам интернет на телефона и плащам само 7 евро на месец. Това ми е достатъчно.

Дрехи, забавления, козметика: За забавление, дрехи и козметика не харча много пари. Обичам да си купувам дрехи и козметика, но когато има намаления и разпродажби. Така си купувам достатъчно неща, които използвам дълго време.

Марио:

Храна: В моето семейство сме четирима: аз, моите родители и брат ми. Обикновено в събота отиваме в супермаркета и купуваме всичко необходимо: паста, зеленчуци, плодове, мляко, закуски, риба. Не харчим много пари за храна.

Транспорт: Аз нямам нужда от градски транспорт, защото имам кола. Използвам влак само когато пътувам извън града. Имам абонамент за влак.

Книги, вестници, списания: За един месец не харча много за книги, защото имам достъп до онлайн библиотеки.

Комуникации, телефон: Вкъщи имаме интернет и телефон. Плащаме страхотна цена, около 20 евро на месец.

Дрехи, забавления, козметика: Купувам дрехи, когато имам нужда. Не използвам специална козметика, купувам само продукти за баня – шампоан, душ-гел паста за зъби. Обичам да излизам с приятелите си и да се забавляваме, правя го често. Всяко похарчено евро с тях си струва!

Речник

доставям
доставя
доставка
храна,
хранене
меню
ресторант
плащам
плащане

Речник

онлайн
пазарувам
пазаруване
потребител
стока
услуга
дреха (дрехи)

- Какво се предлага в Т1? (подчертайте вярното)
хранителни продукти
храна
алкохол
всякакви стоки

- Какви продукти се поръчват най-много от българските потребители на онлайн магазини (Т2)?
- Защо потребителите от Т3 не са доволни от поръчката на обувки?
- В таблицата отбележете със знак √ твърденията, които са верни според Т4, и със знак х твърденията, които не са верни.

И двамата студенти имат семейства с четирима членове.	
Марио не купува никакви козметични продукти.	
Семейството на Мария има куче.	
Семейството на Мария пазарува всеки ден.	
Марио обича да си купува дрехи.	
И двамата студенти предпочитат да четат книги онлайн.	

1. В моето семейство сме четирима човека: аз, моите родители и брат ми. (Т4)

СЕМЕЙСТВО, РОДНИНИ

Един (моят) баща дядо брат чичо син внук мъж (съпруг)	Една (моята) майка баба сестра леля дъщеря внучка жена (съпруга)	Едно (моето) дете бебе внуче
--	---	---------------------------------------

Имам един брат – имам двама братя – имам много братя.
Имам една сестра – имам две/много сестри.
Имам един внук – имам много внуци.
Имам едно дете – имам много деца.

снаха, зет
свекърва,
свекър
тъща, тъст
братовчед
вуйчо, вуйна
прабаба,
прадядо
И още:
зълва,
етърва,
девер

2. Обикновено в събота отиваме в супермаркета и купуваме всичко необходимо: паста, зеленчуци, плодове, мляко, закуски, риба. (Т4)

ХРАНИ

Плодове	Зеленчуци	Мляко, млечни изделия	Месо, животински продукти	Риба, морски дарове
ябълка круша ягода череша праскова диня пъпеш портокал лимон банан	картоф чушка краставица домат патладжан морков зеле праз лук чесън	мляко кисело мляко прясно мляко кашкавал извара сирене масло сметана сладолед яйце	месо: – пилешко; – пуешко – свинско; – телешко; – заешко; салам/колбас луканка кайма пържола	риба – съомга; – риба тон; – пъстърва; – шаран; миди рак скарита октопод

МЕРКИ И МЕРНИ ЕДИНИЦИ

един килограм сирене
два килограма захар, два пакета захар
килограм и половина сирене
250 грама кашкавал (четвърт килограм кашкавал)
2 кисели млека
един хляб
две яйца
половин килограм ябълки
два домата
един килограм домати
два литра вода

грам – г
килограм – кг
тон – т
литър – л

пакет
бутилка
кутия
консерва, кен

3. Пазаруваме веднъж седмично всяка събота. Отиваме в супермаркета и купуваме всичко необходимо. (Т4)

Всеки има право на храна и вода.
Всякакви плодове има на пазара: банани, портокали, ягоди, праскови, ябълки...

Всеки човек може да пазарува тук, без да харчи много пари.	<i>Chiunque può fare acquisti qui senza spendere molti soldi.</i>
Всеки има право да отиде на почивка през лятото.	<i>Ogni persona ha il diritto di andare in vacanza in estate.</i>
Всеки има възможност да посети този музей.	<i>Ognuno ha l'opportunità di visitare questo museo.</i>
Обичам всички плодове.	Adoro tutti i tipi di frutta.
Всякакви продукти има в този магазин.	In questo negozio ci sono prodotti di ogni genere .
Всички сме добре, не се притеснявай!	Stiamo tutti bene, non preoccuparti!

един човек –
двама души
– много хора

4. В моето семейство сме **четирима**.
Моето семейство се състои от **четирима** членове.

ЧИСЛИТЕЛНИ БРОЙНИ ИМЕНА	ЧИСЛИТЕЛНИ РЕДНИ ИМЕНА
едно/един/една	първи/ първа/първо
две	втори
три	трети
четири	четвърти
пет	пети
шест	шести
седем	седми
осем	осми
девет	девети
десет	десети (-та/-то)

два стола – две жени – две деца – двама мъже
три стола – три жени – три деца – трима мъже
четири стола – четири жени – четири деца – четирима мъже
пет стола – пет жени – пет деца – петима мъже
петима/шестима – седем – осем – девет – десет (мъже)

Видях **двама мъже** да влизат в стаята. **Двамата мъже**, които влязоха, носеха документи.

Вашето място е на пети ред. / Вашето място е на 5-и ред. / Вашето място е на 5. ред.
Аз съм ученик в трети клас. / Аз съм ученик в 3. клас. / Аз съм ученик в III клас.
Провежда се 5. конференция на Асоциацията. / Провежда се Петата конференция на Асоциацията. / Провежда се V конференция на Асоциацията.

5. Когато обаче **получих** пратката, **установих**, че **цветът беше много по-различен** от цвета, който се **виждаше** на снимката.

Глаголи в текста	Глаголно време	Значение
<i>получих, установих</i>	минало свършено време	завършено/приключило в миналия момент действие
<i>се виждаше</i>	минало несвършено време	действие, което продължава/трае по отношение на действията, изразени с глаголите <i>получих, установих</i>

Когато се върнах вкъщи, сестра ми готвеше.	Quando sono tornato a casa, mia sorella stava cucinando.
Ти пазаруваше, когато ти се обадох по телефона.	Stavi facendo la spesa quando ti ho chiamato al telefono. Cosa stavi facendo quando ti ho chiamato?
Ти какво правеше, когато ти се обадох?	
Той беше много добър готвач.	Era un cuoco molto bravo.
Нищо не можеше да се направи.	Non si poteva fare niente.
Бях на 5 години, когато се преместихме в Рим.	Avevo 5 anni quando ci siamo trasferiti a Roma.

Вж.
таблицы
№ 25, 26
Минало
свършено
време,
минало
несвършено
време

Речник

глава:
1. Част от тялото на човек или животно.
2. Ум, разум: Нищо не влиза в главата ми.
3. Прен. Животът на човек. Залагам си главата.
4. Бройка. На глава от населението.
5. Само ед.ч м.р. Водач, ръководител. Глава на семейството. Държавен глава.
6. Част на растение със закръглена форма. Глава лук.

Минало несвършено време + когато + минало свършено време
Аз **още** готвех, когато ти **се прибра**.
Едновременно на две минали действия: едно приключило и едно продължаващо (фоново).

УПРАЖНЕНИЯ

1. Препишете думите, названия на плодове, и ги преведете на италиански. Кой е вашият любим плод?

2. Отговорете устно на въпросите:
Какво обичам да ям? Какво не обичам да ям? Какво обичам да пия? Какво не обичам да пия?

3. Прочетете на глас рецептата за едно типично българско ястие, шопската салата.

Продукти
2 зрели червени домата
2 червени чушки
1 краставица
1 глава лук
магданоз за поръсване
маслини – 4 – 5 броя, по желание
сирене – 150 – 200 г
сол – 2 щипки
оцет – 1 с.л. (супена лъжица)
зехтин – 1 – 2 с.л.

Нарежете лука на тънко, сложете го в голяма купа и добавете малко сол. По желание може да използвате и червен лук. Нарежете доматиите и краставиците на парчета и ги прибавете към лука. Опечете, обелете и прибавете към салатата червените чушки, нарязани на малки лийки, след което добавете и маслините. Разбъркайте салатата, посолете, залейте с дресинг от оцет и зехтин. Натрошете сиренето върху зеленчуците, поръсете с магданоз, гарнирайте с маслина по средата и поднесете. Салатата е достатъчна за 3 – 4 порции.

(recepti.ezine.bg)

Речник

купа
парче
оцет
зехтин
магданоз
порция

4. Запишете вие рецепта за приготвяне на любимо ваше ястие по модела на текста от упражнение 3. Използвайте глаголните форми в повелително наклонение от следната таблица.

Несвършен вид	Свършен вид	Повелително наклонение, 2 л. ед.ч.	Повелително наклонение, 2 л. мн.ч.
измивам/lavare	измия	измий	измийте
обелвам/sbucciare	обеля	обели	обелете
нарязвам/tagliare	нарежа	нарежи	нарежете
запържвам, пържа/friggere	запържа	запържи	запържете
сварявам/bollire	сваря	свари	сварете
разбърквам/mescolare	разбъркам	разбъркай	разбъркайте
добавям/aggiungere	добавя	добави	добавете
запичам, пека/cuocere, infornare	запека	запечи/печи	запечете/печете
готвя/cucinare	сготвя	сготви	сгответе

5. Запишете названията на магазините/търговските места, където се продава/продават:

месо и месни продукти –
козметика –
бижута –
лекарства –
спортни стоки –
книги –
сладки продукти, десерти –
хляб и хлебни продукти –
плодове и зеленчуци –
риба и морски дарове –

6. Попълнете празните места в текста с един от посочените изрази.

Аз обичам да (А) от близкия магазин. Там има всичко, което ми трябва – плодове и (Б), месо и месни (В), има дори козметика и книги. Обичам да избирам (Г) плодове и зеленчуци.

- А) пазарувам, купувам, правя
- Б) зеленчуци, лекарства, обувки
- В) произведения, продукти, стоки
- Г) нови, свежи, увехнали

7. Прочетете текста. Обяснете значението на подчертаните отглаголни съществителни имена. Преведете текста на италиански език.

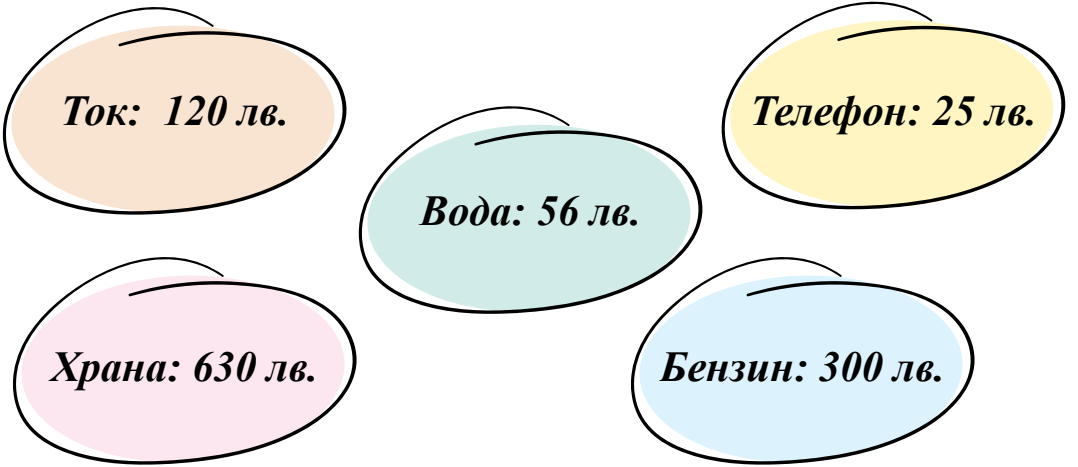
Търсенето на стоки и услуги по интернет става все по-масово. Много хора предпочитат пазаруването онлайн, защото така спестяват време. Предлагањето на стоки и услуги от доставчици по интернет е също толкова богато, колкото и в самите магазини, а може би и по-богато. Винаги обаче съществува опасност при доставянето на стоката да не получите това, за което сте платили.

8. Поръчвам често, поръчвам рядко, никога не поръчвам.

Попълнете таблицата.

	поръчвам често	поръчвам рядко	никога
не поръчвам			
книги			
храна и напитки			
козметика			
спортни стоки			
дрехи			

9. Разполагате с месечен бюджет от 1000 лв. Разпределете го по начин, който смятате за подходящ за вас. Не забравяйте да включите сметки и други разходи.

10. Какво мислите за семейството? Кое от двете мнения подкрепяте?

Семейството е това, на което държа най-много. Важно е за възпитанието на децата. Членовете на едно семейство са най-близките ти хора, които винаги ще ти помагат и ще те подкрепят.

Семейство? Това е отживелица. По-добре да се живее свободно, без ангажименти. А когато любовта свърши, раздялата е много е лесна...

11. Запишете формите за минало свършено и минало несвършено време на глаголите: ям; съм; отивам; идвам.

	Минало свършено време	Минало несвършено време
ям		
съм		
отивам		
идвам		

12. Съставете изречения, като използвате изразите:

Вчера
Онзи ден
Преди година + глагол, минало свършено време
Миналата седмица
Преди 5 месеца

13. Отговорете на въпросите положително и отрицателно по модела:

– Почисти ли рибата?
– Да, почистих я. / – Не, не съм я почистил още.

- 1) Купи ли хляб?
- 2) Направи ли тортата?
- 3) Изми ли салатата?
- 4) Плати ли сметката за тока?
- 5) Излекува ли се вече?
- 6) Гледа ли новия филм на Паоло Сорентино?

14. Съставете изречения, като свържете по смисъл изразите от двете колони:

Мария и Иван вървяха
заедно по улицата
Мария си мислеше за Иван
Светла и Стефан
разглеждаха сайтовете
Магазинът точно затваряше
Министърът говореше по
телевизията

, КОГАТО

токът спря.
майка им се прибра.
ги срещнах.
той ѝ се обади.
пристигнах.

15. Преведете на български език следната рецепта.

INSALATA CAPRESE NEI POMODORI

PREPARAZIONE: Lavate bene i pomodori, privateli del torsolo e svuotateli con cura (ci si può aiutare con un cucchiaino o con l'apposito scavino). Prelevate la polpa, tagliatela a cubetti e mettetela da parte. Lavate e asciugate bene le foglie di basilico, mettetene da parte 4 per la guarnizione finale e tagliate il resto grossolanamente al coltello. Tagliate la mozzarella a cubetti e

aggiungetela alla polpa di pomodoro, unite i pinoli, il basilico e condite il tutto con olio extravergine d'oliva, sale e pepe. Adagiate i pomodori su un piatto da portata, riempiteli con il composto preparato facendo attenzione a non superare troppo l'altezza del pomodoro. Rificate con un filo di olio extravergine d'oliva e una fogliolina di basilico.

ТЕМА № 7: ПАРИ, БАНКИ

Т1
ПЪРВИТЕ БАНКИ

През първата половина на 13. век в Северна Италия се появява система от частни семейни банки, основани от фамилии от северните италиански градове държави Пиза, Флоренция, Венеция, Верона и Генуа. Те създават нов тип финансова институция извън контрола на църквата и държавата, но в същото време свързана и с двете. Мрежата от банки постепенно обхваща цяла Европа; освен това банкерите финансират търговски мисии из целия известен тогава свят – от Китай до Судан и от Индия до Скандинавия. Отпускат кредити, заеми и лихви; постепенно в ръцете им се съсредоточават огромни количества пари. Новите банкери си поставят една-единствена цел – печалбата.

С разпространението на италианската банкова система из цяла Европа парите на Флоренция и Венеция стават двете основни валути на континента. Флорентинският флорин и венецианският дукат са двете парични единици, които внасят стабилност на средновековните пазари. Флоринът се пуска в обращение през 1252 г. Златният венециански дукат също придобива голямо разпространение не само в Европа, но и в Близкия изток, Индия и Африка. До края на 16. век европейците използват основно монети, но заедно с тях си пробиват път и първите ценни книжа, които значително улесняват финансовите операции.

(www.wikipedia.org)

Т2

С нас вашите пари са в сигурни ръце! Откривате лесно собствена разплащателна сметка във валута по ваш избор, с която ще имате достъп до всички банкови услуги: получаване на пари по сметките ви, плащане на сметки, получаване на кредит и др.

Т3

Трябват ви повече пари, за да финансирате проект или за да продължите образованието си? Подкрепяме ви с различни кредитни решения, адаптирани към вашите нужди. Запознайте се също така с нашите най-нови предложения за студентско кредитиране!

АКО ИМАХ ПОВЕЧЕ ПАРИ...

Ако имам повече пари, отколкото в момента, бих пътувала по целия свят, за да опозная най-различни култури.

С повече пари щях да бъда по-полезна на семейството си. Бих купила нова, по-голяма и по-красива къща за моите родители, близо до морето. Бих купила нова кола или мотор за брат ми. За мен? Не знам, защото никога не съм мислила какво да правя с повече пари... Разбира се, бих отворила италиански ресторант в чужбина!

Фабиана, студентка

- Кое е вярно според текст 1?
 - А) Първите банки възникват в Италия.
 - Б) Първите банки се управляват от църквата.
 - В) Първите пари възникват през 16. век.
 - Г) Флоринът и дукатът се разпространяват в Европа.
- Какви банкови и други операции извършват италианските банкери?
- Кога се появяват първите ценни книжа според текста?
- Какво се предлага чрез текстове 2, 3?
- Защо авторът на текст 3 иска да пътува по света?

1. Ако имам повече пари, отколкото имам в момента, бих пътувала по целия свят, за да опозная най-различни култури. (T4)

Искам **толкова** пари, **колкото** да мога да живея спокойно.
Не е добре да печелиш **по-малко, отколкото** харчиш.
Ако искаш да спестиш пари за пътуването, трябва харчиш **по-малко, отколкото** печелиш.

Повече, отколкото
По-малко, отколкото
Толкова, колкото

Харча повече, отколкото печеля.	Spendo più di quanto guadagno.
Харча много повече, отколкото печеля.	Spendo molto più di quanto guadagno.
Харча по-малко, отколкото печеля.	Spendo meno di quanto guadagno.
Харча много по-малко, отколкото печеля.	Spendo molto meno di quanto guadagno.
Харча толкова, колкото печеля.	Spendo quanto guadagno.

2. С повече пари щях да бъда по-полезна на семейството си. Бих купила нова, по-голяма и по-красива къща за моите родители близо до морето. (T4)

по-голяма, по-красива – качествени прилагателни имена (голям; по-голям; най-голям)

През първата половина на 13. век в Северна Италия се появява нова система от частни семейни банки. (T1)

частни; семейни – относителни прилагателни имена (не се отделят със запетая или със съюз „и“); разбира се: семейните банки са частни.

Качествени прилагателни имена (примери)	Относителни прилагателни имена (примери)
полезен	морски
нов	търговски
умен	венециански
скъп	планински
добър	дървен
важен	сребърен
икономичен	икономически

В едно и също изречение може да се използват комбинации от:
– две или повече качествени прилагателни имена: Той е умен и добър;
Той е умен, добър и способен;
– две или повече относителни прилагателни имена: Варна е български пристанищен град;
– качествени и относителни прилагателни имена: Ям полезни морски храни;
Той е важен търговски представител.

3. С нас вашите пари са в сигурни ръце! Откривате лесно собствена разплащателна сметка във валута по ваш избор.

моите спестявания – твоите спестявания – неговите/нейните спестявания
нашите спестявания – вашите спестявания – техните спестявания

Пълните форми на притежателните местоимения са членуват:
мой – моят – моя (бележник); моя – моята (банка); мое – моето (име); мои – моите (пари).

ПРАВИЛНО	ГРЕШНО
твояТА къща	твоя къщаТА

Изключения:
1) Когато пред притежателното име има друго име (прилагателно, числително име), членува се първото име:

ПРАВИЛНО	ГРЕШНО
първата негова книга всички нашите пари	първа неговата книга всичките наши пари

2) Когато пред притежателното местоимение има дума със значение „неопределителност“ (един, някакъв), думите не се членуват:

ПРАВИЛНО	ГРЕШНО
една (някаква) негова приятелка НО! Една от неговите книги – ВЯРНО!	Някаквата негова книга/някаква неговата приятелка

Членуване на прилагателни имена и притежателни местоимения, употребени съвместно:

Пуловерът ми е бял. белият пуловер/белия пуловер новият бял пуловер/новия бял пуловер моят нов бял пуловер	Белият ми пуловер е нов. Моят нов пуловер е бял. Ще облека новия бял пуловер.
Синът ми е голям. моят син/моя син моят голям син/моя голям син моят голям умен син	Моят син е голям. Моят голям син е много умен. Моят голям умен син е студент. Гордея се с моя син.
Къщата им е голяма. голямата къща голямата бяла къща тяхната голяма нова къща тяхната модерна нова къща	Тяхната нова къща е бяла и голяма. Бялата голяма къща е тяхна. Тяхната модерна нова къща е бяла.
Колелото му е ново и скъпо. неговото колело неговото ново колело неговото ново скъпо колело	Новото колело е скъпо. Неговото ново колело е скъпо. Това скъпо колело е негово.

4. Ако имах повече пари, бих пътувала по целия свят, за да опозная най-различни култури.
С повече пари щях да бъда по-полезна на семейството си. (Т4)

АКО ИМАХ ПАРИ, БИХ
ЩЯХ

С тези граматични конструкции се изразява хипотетично действие, изпълнението на което зависи от определено условие.

Значение на условната конструкция	Пример	Пример
1) възможно действие, което зависи от определено условие: сегашно време (Presente) + бъдеще време/условно наклонение (Futuro/Condizionale)	Ако имам пари, ще си купя къща/бих си купи л къща на морето.	Se avrò soldi <i>comprerò</i> una casa al mare.
2) възможно действие, което не е осъществено към момента на говорене: минало свършено време (Aoristo) + бъдеще време в миналото (Futuro nel passato)	Ако имах пари, щях да си купя къща на морето.	Se avessi soldi <i>mi comperei</i> una casa al mare.
3) неосъществено действие (и без възможност да бъде осъществено в бъдеще): минало предварително време (Piucsheperfetto) + бъдеще време в миналото (Futuro nel passato)	Ако беше спестявал пари, щеше да си купиш къща на морето.	Se avessi risparmiato <i>avresti comprato</i> una casa al mare.

Други условни конструкции:
В случай че ми останат пари, ще отида на почивка.
При условие, че спестя достатъчно пари, ще отида на почивка.

5. Флоринът се пуска в обращение през 1252 г. (Т1)
В момента по всички телевизии се предава обръщението на президента.

Думите **обращение** и **обръщение** имат близък звуков състав, но са съвсем различни по значение. Тези думи се наричат **пароними**.

ПРИМЕРИ ЗА ПАРОНИМИ:
фон (sfondo) – **фонд** (fondo)
компания (compagnia/azienda) – **кампания** (campagna)
превеждам текст, пари (tradurre, versare soldi) – **привеждам** пример;
привеждам в ред документи (fornire un esempio; sistemare, mettere in ordine)
преписвам (copiare) – **приписвам** (attribuire) качества
комплект (set, paio) – **комплекс** (complesso)
индиец (indiano, dell’India) – **индианец** (indiano, indigeno)
образование (educazione, formazione scolastica) – **образуване** (formazione naturale)

Пароними с общ корен и различна наставка (суфикс)
икономичен, от икономия (Тази печка е икономична) – **икономически**, от икономика (Икономически институт)
дипломатичен (Този човек е много дипломатичен) – **дипломатически** (дипломатическа мисия)

УПРАЖНЕНИЯ

Прочетете текста и изпълнете упражнения 1. – 3.

Българската народна банка (БНБ) има изключителното право да пуска в обращение банкноти и монети. Те са законно платежно средство и задължително се приемат за плащания в пълната им номинална стойност без ограничения. Българската народна банка осигурява печатането на банкноти и сеченето на монети, както и опазването и съхраняването на непуснати в обращение банкноти и монети и опазването и унищожаването на изтеглени от обращение парични средства.

На 4 юни 1880 г. е обнародван и влиза в сила Законът за правото на сечене на монети в Княжество България. С този закон се създава националната парична единица „лев“, разделен на сто части – „**стотинки**“, и се определят теглото, металното съдържание и изображенията на българските монети. От деня на обнародване на закона всички правителствени и общински институции в България, както и частните лица, са задължени да приемат левове и стотинки и да издават документи за парични операции със суми в левове и стотинки.

Източник: сайт на БНБ

1. В текста се говори за основните права на Българската народна банка. Запишете кои са те.

2. Със свои думи обяснете изразите от текста: имам изключително право; номинална стойност; обнародвам закон.

Вж. таблица № 33, Условно наклонение; таблица № 30, Бъдеще време в миналото

Речник
плащам
платежно средство
обнародвам закон
режа сека/сечене
тегло
сума
лев
стотинка

3. Откъде произлиза според текста думата *стотинка*?

От 2026 г.
официалната
валута на
България е
еврото.

4. Попълнете следната таблица с наименованията на следните национални валути:

САЩ	
Европейски съюз	
Швейцария	
Полша	
България	
Турция	
Русия	
Япония	
Великобритания	
Хърватия	
Чехия	

5. Преведете на италиански език изразите:

инвестирам –
инвестиция –
откривам/закривам банкова сметка –
взимам заем –
плащам такса –
вноска –
плащам лихва –
тегля пари –
вносям пари –

6. По моделите проведете диалог на тема: „В банката“.

А)

– Добър ден. Бих искал да си открия банкова сметка.
– Добър ден, разбира се. Досега ползвали ли сте услугите на нашата банка?
– Не, никога.
– Добре, дайте си личната карта. Нека обсъдим вариантите. Първо ще ви запозная с нашите предложения за кредитни и дебитни карти и влогове за лица под 21 години.

Б)

– Добър ден, отдел „Карти“. С какво мога да бъда полезна?
– Добър ден, току-що получих съобщение, че някой е опитал да тегли

Речник

врѣстник

пари от картата ми...
– Кажете ми първо номер на картата.
– Ето: 786555.....
– Да, имало е такова теглене. Сега ще проверим, останете на линия.

7. Сравнете, като използвате изразите: *колкото/толкова; толкова/колкото; повече/отколкото; по-малко/отколкото*.

..... повече работя, по-полезен се чувствам.
Чета много, други мои връстници.
Ям, да не се чувствам гладен; нито повече, нито по-малко.
Днес имам време за разходка, имах вчера.

8. Членувайте, където е необходимо.

Един... мой... приятел днес има рожден ден.
Първи... негов роман беше и най-добрият.
Това е мой... най-добър... приятел.

Няколко... негови... приятели ще го посетят това лято.
Няколко... от негови... приятели ще го посетят това лято.
Ще се видят с техни... най-близки... роднини.

9. Съставете изречения с глаголите в скоби по модела:

Модел: (*уча*) (*взема*):
Ако уча повече, ще си взема изпитите.
Ако учех повече, щях да си взема изпитите.
Ако бях учила повече, щях да си взема изпита.

(чета) (съм информиран/а)
(спортувам) (съм здрав физически)
(тренирам) (победа)
(не ям) (отслабна)
(спестявам) (пътувам повече)

10. Преведете на италиански език.

А)

Всеки човек има право на образование.
В българския град Мелник има красиви скални образувания.
Аз се привързвам лесно към хората.
Лекарят превързва раната на пациента.
Лекарят оказва първа помощ на пострадалия.
Този знак указва ясно посоката на движение.

Град Мелник

Б)

Ако имам време, ще дойда с удоволствие на празника.
Щях да ти помогна, ако знаех как.
Бих си купила една пица, но вече съм яла....
Ще се опитам да приготвя вкусна вечеря, ако купиш всички продукти.

Ако бях по-млада, бих променила живота си, бих била по-спокойна, бих се радвала повече на всеки щастлив момент.
Ако имах талант, щях да пиша романи.
Ако бях получила парите навреме, щях да бъда по-спокойна.
Ако пиех повече вода, щях да се чувствам по-здрав и жизнен.
Ако ми се беше обадила по-рано, щях да дойда с теб.
С удоволствие бихме те придружили на празника!

11. Преведете на италиански език.

Предлагаме на вашето внимание един иновативен застрахователен продукт! Вашата нова застраховка ви защитава от неправомерно използване на банковата ви карта, както и при кражба на вашия мобилен телефон или на пари в брой при кражба след нападение!

12. Преведете на български език.

Casamai dovessi aver bisogno di una mano, ti chiamo!
Nel caso in cui tu avessi bisogno di una mano, chiamami!
A condizione che tutto vada bene, sarò in grado di laurearmi quest'anno.
Ti scriverò nel caso non potessi venire.

ТЕМА № 8: ПРИРОДНИ БЕДСТВИЯ. ПЪРВА ПОМОЩ. ЗДРАВЕ

T1

ТРУС ОТ 6,5 ПО РИХТЕР РАЗТРЕСЕ ПАК ЦЕНТРАЛНА ИТАЛИЯ
Жертви за момента няма
Няма данни за пострадали български граждани по време на труса

След няколко обработки на данните от труса, регистриран тази сутрин в 7,40 часа местно време, Италианската сеизмична служба уточни, че силата му е от 6,5 по Рихтер на 10 километра дълбочина. Веднага последваха още няколко труса с магнитуд над 4. Епицентърът е в същата „червена зона“, където бе земетресението от 26-и този месец в областите Умбрия, Марке и Абруцо. Трусът бе усетен в почти цяла Италия и най-много в Адриатическата половина на Апенинския полуостров. Жители на Усита – селище, което пострада в сряда вечерта, казаха, че е най-важно, че са живи. Те, както много други жители, са пренощували в каравани, които едва не се обърнали от силата на земетресението. Жителите от т.нар. „червена зона“ са били във временните структури, спели са в колите си и затова за момента няма жертви. Тепърва ще се уточнява дали все пак някъде в някои нови засегнати селища има пострадали. От днешния трус се срутиха църкви и вече понесли щети сгради, пострадали преди дни и на 24 август. Геолози обясниха, че вероятно пластове в земната кора се наместват така, че повърхността пропада от месец август насам. На места е отчетено между 20 и 50 см пропадане.

(Източник: Асоциация „България – Италия“)

Речник

трус
треса
разтрисам
земетресение
жертва
пострадал
сеизмична
служба
епицентър
дълбочина
щети
земна кора
повърхност

Речник

природно бедствие
природно явление
здраве
живот
вулкан
изригване
свлачище
лавина
наводнение
пожар
суша
епидемия

Речник

болест
вирус
бактерия
инфекция
грип
зараза
заразявам
болен (човек)
заразен (човек)
ваксина
унищожавам

T2

ПРИРОДНИ БЕДСТВИЯ

Природното бедствие е разрушително по своята същност и мащаби природно явление, най-често неподлежащо на контрол от страна на човека, което застрашава и заплашва здравето и живота на хората и води до значителни материални повреди и щети. Възможно е едно природно бедствие да породи след себе си и друго, например вулканичните изригвания често са съпътствани от земетресения: броят на преките жертви на земетресението в Индийския океан през декември 2004 година е по-малък от загиналите вследствие на породените от него огромни вълни (цунами).

Видове природни бедствия

Геологични бедствия	Водни бедствия	Огнени бедствия	Метеорологични бедствия	Здравни бедствия
земетресение	наводнения	пожар	виелица	епидемия
вулканично изригване	цунами	битов пожар	циклон	пандемия
свлачище		производствен пожар	суша	
лавина		горски пожар	торнадо	
			градушка	

T3

НАЙ-ГОЛЕМИТЕ ПАНДЕМИИ, КОИТО СВЕТЪТ ПОЗНАВА

С термина пандемия учените описват глобално разпространение на болест, предизвикана от вирус, бактерия и др. За да се обяви пандемия, е необходимо разпространението на болестта да надхвърля определени географски граници, в които може да се очаква развитие на болестта.

Холера, чума, едра шарка (вариола), грип – това са едни от най-големите убийци в човешката история и затова правилно са определени като пандемии.

Едрата шарка например е една от най-древните известни на човечеството инфекции с въздушно-капков механизъм на предаване. Тя е силно заразна вирусна болест, засягаща само хората. Средно изчислено за 20. век, вариолата причинява 300 – 500 милиона смъртни случая. Само през 1967 г. Световната

здравна организация (СЗО) изчислява, че от 15 милиона души, заразени от болестта, 2 милиона умират още същата година. Последните случаи на едра шарка са регистрирани през 1977 г., а през 1980 г. СЗО обявява окончателното унищожаване на вируса в природата.

(Източник: интернет)

● Преведете на италиански език и коментирайте заглавията на трите текста.

● Опишете природното бедствие, представено в T1:

какъв вид е;
къде се случва;
кога се случва;
кои са засегнатите;
в резултат на какво се случва;
какво причинява.

● Какво се твърди за природното бедствие в T2? Отбележете всички верни твърдения.

Природните бедствия могат да бъдат контролирани от човека.
Природните бедствия причиняват както жертви сред населението, така и материални щети.
Лавината е метеорологично бедствие.
Съществуват бедствия, пряко свързани със здравето и живота на хората.

- Какво означават понятията от T2 *геологично (бедствие)*, *метеорологично (бедствие)*, *епидемия*?
- Кои са условията, за да бъде обявена здравна пандемия (T3)?
- С какво се занимава Световната здравна организация (СЗО), какви са нейните функции като световна организация? Потърсете информация в интернет.
- Съществуват данни, че много семейства днес отказват да ваксинират децата си поради фактори от най-различен характер – морален, здравен, религиозен и пр. Проведете дискусия или напишете кратък отговор на въпроса: *ЗА и ПРОТИВ* ваксините.

1. Природното бедствие е природно явление, най-често неподлежащо на контрол от страна на човека. (T2)

Италианската сеизмична служба уточни, след няколко обработки на данните от труса, регистриран тази сутрин в 7,40 часа местно време, че силата му е от 6,5 по Рихтер. (T1)

От днешния трус се срутиха църкви и вече понесли щети сгради, пострадали преди дни и на 24 август. (T1)

Вж.
таблица
№ 24,
Причастия

<i>неподлежащо</i>	сегашно деятелно причастие; съгласува се с „явление“
<i>регистриран</i>	минало страдателно причастие; съгласува се с „трус“
<i>пострадали</i>	минало свършено деятелно причастие, съгласува се с „църкви“ и „сгради“

С причастия се образуват:

- **сложни глаголни времена в изявително наклонение:** минало неопределено време (*съм ходил*); минало предварително време (*бях ходил*); бъдеще предварително време (*ще съм ходил*); бъдеще предварително в миналото (*щях да съм ходил*);
- **преизказни глаголни форми** (*ходил*);
- **форми на страдателен залог** (*forma passiva*): *е направен*.

В изречението причастията са:

- **определения към имена:** *пострадалите къщи*; *неподлежащо на контрол явление*; *регистриран случай*;
- **част от разширено определение с относителна синтактична и смислова самостоятелност (обособена част):** *Тя е силно заразна вирусна болест, засягаща само хората. (Тя е силно заразна вирусна болест, която засяга само хората.)*

2. Трусът бе усетен в почти цяла Италия. (T1)
На места е отчетено пропадане между 20 и 50 см.

Деятелен залог (Forma attiva)	Страдателен залог (Forma passiva)
Геолозите отчитат пропадане Геолозите отчетоха пропадане между 20 и 50 см. между 20 и 50 см.	На места се отчита пропадане между 20 и 50 см. На места е отчетено пропадане между 20 и 50 см.
Почти цяла Италия усети труса.	Трусът бе усетен в почти цяла Италия.

Сравнете:

Деятелен залог:	Forma attiva:
С термина пандемия учените описват глобално разпространение на болест, предизвикана от вирус, бактерия и др.	Con il termine “pandemia”, gli scienziati descrivono la diffusione globale delle malattie causate da virus, batteri e altri.
Страдателен залог:	Forma passiva:
С термина пандемия се описва глобално разпространение на болест, предизвикана от вирус, бактерия и др.	Con il termine “pandemia” si descrive la diffusione globale di una malattia causata da un virus, un batterio e altri.

3. Жители на Усита – селище, което пострада в сряда вечерта, казаха, че най-важно е, че са живи. (T1)

което – относително местоимение, ср.р. ед.ч.; съгласува се с името пред него (селище)

Епицентърът е в същата „червена зона“, където бе земетресението от 26-и този месец в областите Умбрия, Марке и Абруцо.

където – относително местоимение (местоименно наречие) за място

Вж.
таблица
№ 17,
Относителни
местоимения

За да се обяви пандемия, е необходимо разпространението на болестта да надхвърля определени географски граници, в които може да се очаква развитие на болестта.
(в) *които* – относително местоимение, мн.ч., съгласува се със съществителното име непосредствено преди него „граници“

Можем да кажем още:

...селище, което пострада	селище, пострадало при земетресението...
...в същата „червена зона“, където бе...	...в същата „червена зона“, в която бе....
...географски граници, в които може да се очаква...	...географски граници, където може да се очаква...

ОТНОСИТЕЛНИТЕ МЕСТОИМИЕНИЯ В ИЗРЕЧЕНИЕТО

...	в за от на до върху заради поради	който/когото която/което/които чийто/чиято/чието/чиито
-----	---	--

Това е студентът, <i>за когото</i> говорихме вчера.	Questo è lo studente <i>di cui</i> abbiamo parlato ieri.
Това е причината, <i>поради която</i> реших да напусна града.	Questo è il motivo <i>per cui</i> ho deciso di lasciare la città. / Ecco perché ho deciso di lasciare la città.
Това са книгите, <i>в които</i> ще намериш цялата необходима информация.	Questi sono i libri <i>in cui</i> troverai tutte le informazioni necessarie.
Това е епидемия, <i>за чието</i> разпространение носят отговорност всички хора.	E’ un’epidemia per la espansione <i>di cui</i> sono responsabili tutte le persone.

4. Веднага последваха още няколко труса с магнитуд над 4. (Т1)

няколко – неопределително местоимение (местоименно наречие) за количество, неизменяема форма.

Тепърва ще се уточнява дали все пак някъде в някои нови засегнати селища има пострадали.

някъде – неопределително местоимение (местоименно наречие) за място, неизменяемо;
някои – неопределително местоимение за лица и предмети (обекти); мн.ч.; съгласува се с думата „селища“.

Вж.
таблица
№ 18
Неопределителни
местоимения

В селото бушуват <i>няколко</i> пожара.	<i>Diversi</i> incendi stanno infuriando nel villaggio.
<i>Някои</i> жители предпочетоха да останат в къщите си.	<i>Alcuni</i> residenti hanno scelto di rimanere nelle loro case.
Преди <i>няколко</i> години отново имаше земетресение.	C’è stato un altro terremoto <i>qualche</i> anno fa.
<i>Някои</i> болести остават неизлечими.	<i>Alcune</i> malattie rimangono incurabili.

5. Холера, чума, едра шарка (вариола), грип – това са *едни от най-големите убийци* в човешката история и затова правилно са определени като пандемии.
Едрата шарка например е *една от най-древните известни на човечеството инфекции* с въздушно-капков механизъм на предаване. (Т3)

Грипът е *един* от най-големите убийци в човешката история.
Грипът е *една* от най-разпространените болести в света.
Грипът е *едно* от най-лесно разпространяващите се заболявания.
Шарката и грипът са *едни* от най-често срещаните заболявания (болести) в света.
Шарката и грипът са *някои* от най-опасните болести в света.

УПРАЖНЕНИЯ

Прочетете текста и изпълнете упражнения 1. – 3.

Наводнени подлез, блокирани автомобили, квартали без вода, залети с вода мазета и приземни етажи. Така изглеждаше снощи българската столица след бурята и проливния дъжд. Водната стихия се изля основно над южните, централните и западните части на града. В някои квартали пороят достигна до 100 литра на квадратен метър.
Подадени бяха стотици сигнали за наводнени помещения. На ул. „Хан Крум“ дърво падна върху две коли, вероятно заради силния вятър. Дървото ще бъде премахнато утре, чака се кран.
Възстановяването продължава и днес. Щетите са големи.
(Из телевизионен репортаж)

1. Отговорете на въпросите:
За какво природно бедствие се съобщава в текста?
Къде се случва това бедствие?
Кои части на столицата са най-засегнати от стихията?
Какви щети са причинени?

2. Попълнете таблицата с информация за употребените в текста причастия.

причастие	вид, граматически признаци	от кой глагол е образувано причастиято
<i>наводнени</i>		
<i>блокирани</i>		
<i>залети</i>		
<i>подадени</i>		
<i>премахнато</i>		

3. Препишете следния откъс от текста, като трансформирате страдателните глаголни форми в деятелни.

Подадени бяха стотици сигнали за наводнени помещения. На ул. „Хан Крум“ дърво падна върху две коли, вероятно заради силния вятър. Дървото ще бъде премахнато утре, чака се кран.

4. Обадете се на телефон 112 и съобщете за природно бедствие: наводнение, пожар, паднало дърво вследствие на силен вятър, лавина.

5. Опишете картината, която виждате.

6. Допишете изреченията.

Тази пролет имаше дъждове, каквито
Това е вирус, който
При който и лекар да отидеш,
Колкото и да искам,
Това е лекарят, на когото
Това е балнеосанаториум, където

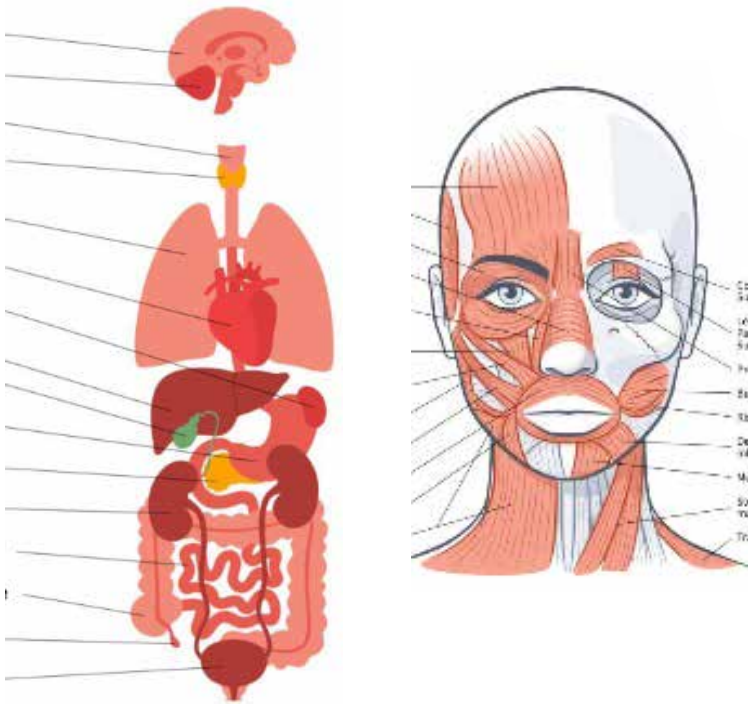
7. Открийте неопределителните местоимения и наречия в изреченията. Разпределете ги в таблица според вида им.

Всеки ден променяме нечия съдба!
Ще има няколко слънчеви дни.
Някога имаше много студени зими, а сега вече почти не вали сняг.
Това са редки животни, някои от които вече са защитен вид.
Във всеки един момент някъде по света се случва природно бедствие.
Трябва да купя някакви лекарства.
В някои квартали пороят достигна до 100 литра на квадратен метър.

За лица и предмети	За предмети и животни	За притежание	За количество	За място	За време

8. Върху изображението отбележете наименованията на основните органи в човешкото тяло.

Думи: око/очи; ухо/уши, нос, уста, устна, зъб/зъби, мозък, череп, гърло, трахея, хранопровод, сърце, кръвоносни съдове, бял дроб/бели дробове, черен дроб, бъбрек/бъбреци, черва, пикочен мехур

Речник

стави
мускули
разстройство

9. Имате летен грип, съпроводен с температура, болки в мускулите и ставите и стомашно-чревно разстройство. Разкажете на лекаря си как се чувствате, какво ви боли. Помолете за съвет и лечение.

10. Как се нарича

– човек, който:

спасява хора от пожари и други бедствени ситуации –
спасява хора в планината или на морето –
помага на лекарите и се грижи за пациентите –
се грижи за опазване на обществения ред –

– лекар, който:

прави операции –
поставя упойки при операции –
преглежда и лекува очите –
е специалист по белодробни заболявания –
е специалист по болести на нервната система –
е специалист по психични заболявания –
е специалист по заболявания на кожата –
е специалист по заболявания на сърцето –
лекува зъбите и други проблеми в устната кухина –
изследва вируси –
лекува деца –

Речник

активно
вещество
обезболявам
обезболяващо
действие
болка
главоболие
зъбобол
травма

11. Прочетете на глас следното описание на лекарствен продукт.

С помощта на речника преведете текста на италиански език.

Това лекарство съдържа активно вещество, което се отнася към обезболяващите лекарства (аналгетици). Има обезболяващо действие; понижава температурата. Използва се при умерени и силно изразени болки от различен произход: главоболие, зъбобол, невралгии, мускулни болки, травми, болки в бъбреците.

12. Преведете на български език.

Che cos'è l'influenza?

L'influenza è una malattia respiratoria stagionale estremamente contagiosa, che colpisce solitamente tra dicembre e marzo, con un picco a febbraio. L'impatto della stagione influenzale, ogni anno, è diverso. Ci sono inverni in cui la sindrome influenzale causa un'epidemia che mette a letto milioni di italiani, magari con complicanze anche gravi per le quali i Pronto Soccorso vengono sommersi di richieste. Altri in cui invece il periodo dell'influenza passa senza quasi farsi sentire.

ТЕМА № 9: ЕЗИКЪТ НА АДМИНИСТРАЦИЯТА. КАК ОБЩУВАМЕ В ИНСТИТУЦИОНАЛНАТА СФЕРА?

T1

ПРЕАМБЮЛ КЪМ КОНСТИТУЦИЯТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Ние, народните представители от Седмото Велико народно събрание, в стремежа си да изразим волята на българския народ, като обявяваме верността си към общочовешките ценности: свобода, мир, хуманизъм, равенство, справедливост и търпимост; като издигаме във върховен принцип правата на личността, нейното достойнство и сигурност; като съзнаваме неотменимия си дълг да пазим националното и държавното единство на България, прогласяваме своята решимост да създадем демократична, правова и социална държава, за което приемаме тази

КОНСТИТУЦИЯ

Глава първа.

ОСНОВНИ НАЧАЛА

Чл. 1. (1) България е република с парламентарно управление.

(2) Цялата държавна власт произтича от народа. Тя се осъществява от него непосредствено и чрез органите, предвидени в тази Конституция.

(3) Някоя част от народа, политическа партия или друга организация, държавна институция или отделна личност не може да си присвоява осъществяването на народния суверенитет.

Чл. 2. (1) Република България е единна държава с местно самоуправление.

В нея не се допускат автономни териториални образувания.

(2) Териториалната цялост на Република България е неприкосновена.

Чл. 3. Официалният език в републиката е българският.

Чл. 4. (1) Република България е правова държава. Тя се управлява според Конституцията и законите на страната.

(3) (Нова – ДВ, бр. 18 от 2005 г.) Република България участва в изграждането и развитието на Европейския съюз.

Речник

преамбюл
ценност
вярност
свобода

Речник

мир
хуманизъм
справедливост
търпимост
демократия
държава
република
управление
власт
дълг
конституция
закон

Речник

личност
суверенитет
територия
автономия

Речник

Конвенция
права на човека
достойнство
раса
пол
език
религия

Речник

заявление
автобиография
CV
мотивационно
писмо
умение
квалификация
прилагам
приложение

T2

КОНВЕНЦИЯ НА ООН ЗА ПРАВАТА НА ДЕТЕТО

Държавите страни по тази Конвенция, Считайки, че в съответствие с принципите, провъзгласени в Устава на Организацията на обединените нации, признаването на присъщото на всички членове на човешкото семейство достойнство и техните равни и неотменни права е в основата на свободата, справедливостта и мира в света, Имайки предвид, че народите на Организацията на обединените нации отново са потвърдили в нейния Устав своята вяра в основните права на човека и в достойнството и ценността на човешката личност и са решени да подпомагат социалния напредък и постигането на по-висок жизнен стандарт в условията на по-голяма свобода, Признавайки, че във Всеобщата декларация за правата на човека и Международните пактове за правата на човека Организацията на обединените нации е провъзгласила и договорила, че всеки има право на всички права и свободи, изложени в тях, без каквито и да било различия, като раса, цвят на кожата, пол, език, религия, политически или други възгледи, национален или социален произход, имуществено състояние, рождение или друг статут [...]

Се споразумяха за следното:

Част I

Член 1. За целите на тази конвенция „дете“ означава всяко човешко същество на възраст под 18 години, освен ако съгласно закона, приложим за детето, пълнолетието настъпва по-рано.

Член 2.1. Държавите страни по Конвенцията зачитат и осигуряват правата, предвидени в тази Конвенция, на всяко дете в пределите на своята юрисдикция без каквато и да е дискриминация, независимо от расата, цвета на кожата, пола, езика, религията, политическите или други възгледи, националния, етническият или социалния произход, имущественото състояние, инвалидност, рождение или друг статут на детето или на неговите родители или законни настойници.

T3

ЗАЯВЛЕНИЕ

ДО ДИРЕКТОРА
НА ФИРМА ЗА ПРЕВОДАЧЕСКИ УСЛУГИ „ВАВИЛОН“

ЗАЯВЛЕНИЕ

от: Мария Иванова Петрова

Адрес: София, ул. „Пенчо Славейков“ 23

Тел. +359 67098999099

Имейл: maria.petrova@bg

Относно: Участие в конкурс за преводачи

Уважаеми господин Директор,

Заявявам желанието си да участвам в конкурса, обявен от ръководената от Вас фирма. Смятам, че съм подходящ кандидат за тази позиция, защото имам необходимата подготовка. Завършила съм специалност „Английска филология“. Владея писмено и говоримо български и италиански език. Имам опит като преводач.

Прилагам следните документи: CV, мотивационно писмо, оригинали на дипломи и сертификати.

София,
23.09.20...

С уважение: Мария Иванова

ЛИЧНИ ДАННИ Име: Дата на раждане: Адрес: Телефон: Email: ОБРАЗОВАНИЕ: (от – до)	Марио Еспозито 27/08/1992 Via Marco Aurelio, Неапол (NA) 3456834555 cap47@libero.it 2019 – 2020 Университет „Ориентале“ (L'Orientale), Неапол Изучаване на английски език и литература Изучаване на български език и литература 2006 – 2011 Теоретични курсове по аналитична, физическа, органична и растителна инженерна химия Лабораторна практика по химическа култура Диплома: експерт химик
ДОПЪЛНИТЕЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ	16/07/2017 – 05/08/2017 СУ „Св. Климент Охридски“ Изучаване на български език и култура Изучаване на славянска филология Удостоверение за участие в Летния семинар по български език и култура за чуждестранни студенти 02/02/2011 – 27/05/2011 Университет на Неапол “Federico II” Катедра по химия „Паоло Корadini“ Междуведомствен център по химико-физични методики Удостоверение за участие в Лаборатория за химия
ПРОФЕСИОНАЛЕН ОПИТ и СТАЖ (от – до)	18/06/2018 – 03/08/2018 Библиотека на Катедрата за литературни и лингвистични изследвания Университет “L’Orientale”, Неапол Заемана позиция: библиотекар, секретар и служител по каталогизиране 03/05/2012 – 31/07/2012 Лаборант техник Служител в производството на козметични и хигиенни продукти
ДОПЪЛНИТЕЛНИ УМЕНИЯ Езици Компютърни умения Шофьорска книжка Организационни умения	Италиански език – майчин език Английски език – равнище C1, писмено и говоримо Български език – равнище B2, писмено и говоримо Добри компютърни умения. Познаване на офис пакет и управление на мрежа Европейска шофьорска книжка B1 Отлични организационни и комуникационни умения, придобити чрез моята университетска кариера и моя трудов опит.
ИНТЕРЕСИ	Способност за адаптиране към мултикултурна среда Литература, театър, фотография
ПРИЛОЖЕНИЯ	Заявление; мотивационно писмо; дипломи и сертификати

- Запишете за T1:
Вид/жанр на текста;
Автори на текста;
Цели, които се постигат чрез текста (функция):
- Според T1 е вярно, че:
А) България е президентска република.
Б) Властта в България произтича от парламента.
В) Конституцията допуска автономни образувания.
Г) България е страна членка на Европейския съюз.
- Препишете от T2 всички цитирани в текста официални документи на ООН.
- Кои са ценностите, към които се придържа ООН по отношение на правата на човека?
- T2 и T3 са текстове документи. Какви други текстове документи познавате вие?
- В кои области има компетенции и умения авторът на T4 (CV)? Посочете конкретни примери от текста.

1. Текстове 1, 2, 3 и 4 са официално-делови текстове, които се използват в институционалната и административно-деловата сфера. Чрез тях се осъществява връзката (общуването) между гражданите и институциите.

Разновидности	закон, указ, правилник, наредба, разпоредба, заявление, мотивационно писмо; CV сертификат, декларация
Функции	информират, предписват, регулират, нареждат, забраняват, разрешават, контролират
Графично оформяне	Тези текстове имат стандартно графично оформяне: • законите и подзаконовите актове се оформят в раздели, части, точки, членове, алинеи; • заявлението, декларацията, CV представляват най-често готова за попълване бланка (графичен модел)
Езикови особености	Лексика: – абстрактна лексика и терминология: <i>право, справедливост, свобода, мир, възглед, дискриминация, настойник, указ</i>; – неутрална лексика (думи и изрази в пряко основно значение): <i>споразумение, право, умение, опит</i>; – стандартни изрази (речеви клишета): <i>статут, законен настойник, гражданско общество, изразявам волята на народа, декларирам, заявявам</i>; Граматика: – засилена употреба на причастия; – засилена употреба на страдателни конструкции; – глаголи в сегашно време; – усложнен синтактичен строеж на изреченията с натрупване на второстепенни части (в т.ч. обособени); – употреба на безглаголни изречения (в CV).

**2. ...обявяваме верността си към общочовешките ценности: свобода, мир, хуманизъм, равенство, справедливост и търпимост;
...издигаме във върховен принцип правата на личността.**

справедливост	справедливостта
търпимост	търпимостта
вярност	верността
ценност	ценността
власт	властта
личност	личността

В думата вярност – верността наблюдаваме звуковата промяна „променливо я“ – редуване на я/е при определени звукови условия, в случая промяна на ударението.

3. Ние, народните представители, обявяваме верността си към общочовешките ценности.

си – притежателно възвратно местоимение; говорещите лица (народните представители) са притежатели на *верността*.

Аз, народният представител Иван Стоянов, обявявам <i>верността си</i> към общочовешките ценности.	Io, deputato Ivan Stoyanov, dichiaro <i>la mia</i> lealtà ai valori umani universali.
Народният представител заяви, че <i>верността му</i> към общочовешките ценности е безпрекословна.	Il deputato ha affermato che <i>la sua</i> lealtà ai valori universali è incondizionata.
Той изрази <i>верността си</i> към общочовешките ценности.	Il deputato ha espresso <i>la sua</i> lealtà ai valori universali.

4.„Дете“ означава всяко човешко същество на възраст под 18 години.

Организацията на обединените нации е провъзгласила и договорила, че всеки има право на всички права и свободи.

всяко – обобщително местоимение за лица и предмети, ср.р. ед.ч. (съгласува се със *същество*);
всеки – обобщително местоимение за лица и предмети, м.р. ед.ч. (*всеки човек*);
всички – обобщително местоимение за лица и предмети, мн.ч. (съгласува се с *права и свободи*)

<i>Всеки</i> има право на свобода.	<i>Ognuno</i> ha il diritto alla libertà.
Не <i>всички</i> хора по света имат достъп до качествено здравеопазване.	Non <i>tutte</i> le persone al mondo hanno accesso a un'assistenza sanitaria di qualità.
<i>Всеки</i> ден трябва да се радваме на живота.	Dovremmo goderci la vita <i>ogni</i> giorno.

5. Имайки предвид, че народите на ООН отново са потвърдили в нейния Устав своята вяра в основните права на човека и в достойнството и ценността на човешката личност, държавите, страни по тази Конвенция, се споразумяха за следното.

имайки – деепричастие, образувано от глагола имам

Може да се каже още:

(1) *Като имат предвид*, че народите на ООН отново са потвърдили в нейния Устав своята вяра в основните права на човека и в достойнството и ценността на човешката личност, *държавите, страни по тази Конвенция*, се споразумяха за следното.

(2) *Като взеха предвид факта*, че народите на ООН отново са потвърдили в нейния Устав своята вяра в основните права на човека и в достойнството и ценността на човешката личност, *държавите, страни по тази Конвенция*, се споразумяха за следното.

<i>Признавайки</i> , че всеки човек има право на всички права и свободи, държавите се споразумяха за следното.	<i>Riconoscendo</i> che ad ogni individuo spettano tutti i diritti e tutte le libertà, gli stati hanno concordato quanto segue.
<i>Като признават</i> , че всеки човек има право на всички права и свободи, държавите се споразумяха за следното.	

Деепричастието *признавайки* е образувано от глагола *признавам*.
Деепричастия се образуват само от глаголи от несвършен вид, срв.:
признавам – *признавайки/не признавам* – *не признавайки*
(да) призная – не образува деепричастие

6. Република България е единна държава с местно самоуправление. В нея не се допускат автономни териториални образувания.

...не се допускат е възвратен глагол в 3 л. мн.ч.; съгласува се с подлога *образувания*

Можем да кажем още: Според Конституцията на Р България е *забранено* да се формират автономни териториални образувания.

забранено е + ДА – безлична конструкция

Безлични конструкции (примери) – няма глаголно лице!

Забранено е да се пуши! Разрешено е да се паркира след 22.00 ч.	Vietato fumare! È consentito parcheggiare dopo le 22.00.
Тук не се пуши! Тук се спи добре! Не може да се сядат тук! Тук не се сядат!	Vietato fumare! Si dorme bene qui! Non ci si può sedere qui!
Весело ми е. Тъжно ми е. Приятно ми е.	Sono felice. Sono triste. Piacere di conoscerti.
Яде ми се. Спи ми се.	Ho fame. Ho sonno.
Навън вали. Мръква се. Съмва се.	Fuori sta piovendo. Sta diventando scuro. Si fa giorno.

Вж.
таблица
№ 13, 14,
Притежателни
местоимения

Вж.
таблица
№ 20,
Обобщителни
местоимения

УПРАЖНЕНИЯ

Речник

единен
граждански
номер
гражданин
акт за раждане
четна цифра
нечетна цифра
алгоритъм

Прочетете текста и изпълнете упражнения 1. – 5.

Всеки български гражданин с раждането си получава единен граждански номер, съкратено – ЕГН. Представлява 10-цифрено число, което е уникално за всеки български гражданин или постоянно пребиваващ чужденец. Той служи за административен идентификатор на подлежащите на регистрация физически лица. ЕГН се получава при раждане в лечебно заведение или впоследствие – при издаването на акт за раждане. Единният граждански номер е въведен през 1977 г.

Всички единни граждански номера се съхраняват в ЕСГРАОН – аббревиатура на Единната система за гражданска регистрация и административно обслужване на населението, създадена през 1977 г. с Постановление № 15 на Министерския съвет на Народна република България. Представлява национална автоматизирана информационна система, която съдържа официални данни за всеки гражданин.

1. Запишете пълното наименование на аббревиатурите ЕГН, ЕСГРАОН.

2. Отговорете на въпросите:

- Кога се получава ЕГН?
- От колко цифри се състои ЕГН?
- Кога е въведен официално ЕГН?
- Какво представлява ЕСГРАОН?

3. Преведете на италиански език следните административни термини и речеви клишета от текста:

Постоянно пребиваващ чужденец
Акт за раждане
административно обслужване
Администрация
Постановление
Автоматизирана информационна система
Официални данни
Министерски съвет
Население

4. Препишете употребените в текста нелични глаголни форми:

- сегашни деятелни причастия:
- минали страдателни причастия:
- отглаголни съществителни имена:

5. Попълнете следната част от декларация, публикувана на сайта на Министерството на външните работи на България.

ДЕКЛАРАЦИЯ

Аз, долуподписаният/та

.....,
(собствено, бащино и фамилно име)
л.к. №, издадена от на
..... год., с постоянен адрес гр./с.
област бул./ул. №.....,
ж.к., бл., вх., ет., ап.

ДЕКЛАРИРАМ:

1. Живея на следния адрес: гр./с.,
област бул./ул. №, ж.к.
....., бл., вх., ет., ап.

(Изписва се адресът, на който деклараторът пребивава, в случаите, когато живее на адрес, различен от постоянния)

6. Открийте всички деепричастия, употребени в Т1. Обяснете как са образувани (от кои глаголи).

7. Допишете изреченията, като изберете подходяща за контекста форма на глагола (безлични глаголни форми, възвратни форми).

В болницата не се (допускам) посетители след 18.00 ч.
Законът (допускам) обжалване на присъда.
Не се (препоръчвам) да се пресича на необозначените за това места (пешеходни пътеки, светофари).
Лекарите (препоръчвам) да се пие много вода.
Абсолютно се (забранявам) консумацията на храна и напитки в автобуса!
В деня на изборите се (забранявам) всякаква агитация от страна на политическите партии.

8. Допишете по смисъл изреченията.

Недопустимо е да
Нежелателно е да
Неуместно е да
Необходимо е
Безсмислено е да
Препоръчително е да

9. За всяка свободна позиция в текста изберете най-уместната измежду посочените думи.

(А) български гражданин, който живее на територията на страната, е
(Б) в срок до 30 дни след навършване на 14-годишна възраст да поиска издаването на лична карта.
(2) Лицата, възстановили или (В) българско гражданство, са длъжни да поискат издаването на лична карта в срока по ал. 1 след получаване на удостоверение за това.
(3) Българските граждани, навършили 14-годишна възраст и пребиваващи в чужбина, след завръщането (Г) в страната са длъжни в срока по ал. 1 да поискат издаването на лична карта.

Източник: Закон за личните документи

- А) всекиго, всеки, всички
Б) необходим, призван, длъжен
В) придобили, взели, закрили
Г) им, ги, си

10. Напишете вие заявление, мотивационно писмо и CV с цел кандидатстване за определена позиция – работа, проект, стаж, обмен. Може да използвате готови формати на тези документи, публикувани в интернет.

11. Каква е вашата позиция по проблема с личните данни? Имало ли е случаи на злоупотреба с ваши лични данни?

Какво означава „лични данни“?

Под лични данни се разбира всяка информация за идентифицирано или подлежащо на идентифициране физическо лице, наричано още субект на данните. Личните данни включват информация, като например:

- ▶ име
- ▶ адрес
- ▶ номер на лична карта/паспорт
- ▶ доход
- ▶ културен профил
- ▶ адрес по интернет протокол (IP адрес)
- ▶ данните, съхранявани от болници или лекари, които еднозначно идентифицират дадено лице за целите на здравеопазването.

(Официален уебсайт на Европейския съюз)

12. Преведете на български език.

Il **codice fiscale** è un codice *alfanumerico* di **16 caratteri**, utilizzato prevalentemente per individuare ai fini fiscali le cosiddette “persone fisiche” ma nel corso del tempo è stato adottato anche in altri ambiti, tra cui quello sanitario.

I primi sei caratteri del codice fiscale sono ricavati dal **nome** e dal **cognome**, utilizzando solo le consonanti e raramente le vocali; dal settimo all'undicesimo troviamo l'informazione sul **genere** (maschio o femmina) e sulla **data di nascita** (ad es. “65B18” indica il giorno 18 febbraio del 1965); i successivi 4 caratteri indicano il **comune** (o lo

stato estero) di nascita, secondo la cosiddetta “*codifica belfiore*” e l'ultimo è un “carattere di controllo” che dipende dai primi 15.

ТЕМА № 10: РАЗКАЗВАМ, ПРЕРАЗКАЗВАМ

T1

Тази сутрин станах рано. Всички все още спяха, защото предната вечер бяхме пристигнали късно в хижата. На мен обаче свежият планински въздух ми беше подействал добре и след само 5 часа сън бях пълен с енергия.

Слязох на първия етаж, където беше кухнята, направих си кафе, взех един кроасан и седнах на терасата. Каква красота, какво спокойствие! Зарадвах се, че щяхме да прекараме тук цяла седмица. Една седмица сред природата, една седмица тишина и чист въздух!

T2

Днес се събуждам рано. Обличам се и излизам бързо. Отивам на разходка в близкия парк, където ще пия кафе и ще почета книга или списание на спокойствие. Вървя по главната улица, където сега цъфтят кестените. Обичам тази улица. Въпреки колите, които минават по нея, все още е една от най-красивите и тихи улици в нашия квартал. Вървя под сянката на кестените. Срещу мен е планината. За да стигна по-бързо до парка, минавам през двора на училището – училище, в което са учили моите родители, в което сега учат и децата ми.

Борисовата градина в София

Речник

сутрин
хижа
въздух
чист въздух
сън

Речник

разходка
парк
цъфтя
квартал
сянка

Речник

владелец
територия
царуване
разцвет
културен
разцвет

Цар Симеон,
худ. Д. Гюдженов

T3

Цар Симеон I Велики (на старобългарски: цѣсарь Сѣмѣнъ; на гръцки: *Συμεών Α' ὁ Μέγας*, *Symeōn prōtos ho Mégas*) е български владетел (цар), управлявал Първата българска държава от 893 до 927 година. Успешните войни на Симеон срещу Византия, маджарите и сърбите довели до най-голямото териториално разширение на България в цялата нейна история и я превърнали в най-силната държава на тогавашна Източна Европа. Неговото царуване било период на изключителен културен разцвет, наречен по-късно Златен век на българската култура. (www.wikipedia.org)

T4

Вероника: Момичета, хайде на кино!
Ивана: На кой филм? Нещо ново ли е излязло?
Мариана: Знаеш ли какви филми дават тази седмица?
Вероника: Не, но ей сега ще погледна в интернет. Тук пише... някакъв нов екшън „Чужда сила“, някой да е чувал нещо за него?
Мариана: Не, нямам представа, за пръв път го чувам! Аз изобщо не обичам екшъни! Никога не съм гледала на кино екшън.
Ивана: И аз, ама хайде да идем да го видим, може пък да е хубав. Рони, а какво пише за артистите, играе ли някой известен...
Вероника: Чакайте малко да видя...! Не, нито едно познато име.
Мариана: Нищо, да пробваме, аз съм навита! Вие какво мислите?
Ивана: Да го видим, ще си купим пуканки и ще се забавляваме. Ако е скучен, вдигаме гълъбите.

- Къде се намира героят от T1?
- Колко време ще остане героят на мястото, на което се намира?
- Защо героят от T2 обича своя квартал?
- Кой е учил в училището, през двора на което минава героят на път за парка?
- Как се нарича България по времето на цар Симеон (T3)?
- Какви са заслугите на цар Симеон според T3?
- Какъв по жанр филм се канят да гледат участничките в диалога от T4?

1. Тази сутрин станах рано. Всички все още спяха, защото предната вечер бяхме пристигнали късно в хижата. Зарадвах се, че щяхме да прекараме тук цяла седмица. (T1)

T1 е разказ от 1 л. ед.ч./мн.ч. Героят разказва за минали събития. Употребени са следните глаголни времена:

Основно глаголно време при създаване на разказ в минала перспектива:		
Предварително извършени действия (предходност): МИНАЛО ПРЕДВАРИТЕЛНО ВРЕМЕ (бяхме пристигнали)	МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ (станах, спяхох...) Едновременност/ фоново протичащи действия: МИНАЛО НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ (спяха)	Бъдещи действия спрямо основните действия, изразени с аорист (следходност): БЪДЕЩЕ ВРЕМЕ В МИНАЛОТО (щяхме да прекараме)

Тази сутрин <i>станах</i> рано.	Stamattina <i>mi sono svegliato</i> presto.
Всички все още <i>спяха</i> , защото предната вечер бяхме <i>пристигнали</i> късно в хижата.	Tutti <i>stavano</i> ancora <i>dormendo</i> perché la sera prima <i>eravamo arrivati</i> tardi nel rifugio.
Зарадвах се, че <i>щяхме да прекараме</i> тук цяла седмица.	Ero contento che <i>avremmo trascorso</i> un'intera settimana qui.

предната вечер – la sera prima
предишния ден – il giorno prima
(на) следващия ден – il giorno dopo

2. Отивам на разходка в близкия парк, където ще пия кафе и ще почета книга. Минавам през двора на училището, в което са учили моите родители, а сега учат децата ми. (T2)

T2 е разказ в сегашно време. В текста са употребени следните глаголни времена:		
Предварително извършени действия (предходност) МИНАЛО НЕОПРЕДЕЛЕНО ВРЕМЕ (са учили)	Основно глаголно време при създаване на разказ в сегашна перспектива: СЕГАШНО ВРЕМЕ (отивам, минавам...) Едновременност/ фонові действия СЕГАШНО ВРЕМЕ (сега учат...)	Бъдещи действия спрямо основните действия в сегашно време (следходност): БЪДЕЩЕ ВРЕМЕ (ще пия, ще почета)

Отивам на разходка в близкия парк, където <i>ще пия</i> кафе и <i>ще почета</i> книга.	<i>Vado a fare</i> una passeggiata nel parco vicino, dove berrò il caffè e leggerò un libro.
Минавам през двора на училището, в което някога <i>са учили</i> моите родители, а сега <i>учат</i> децата ми.	<i>Passo</i> per il cortile della scuola dove <i>hanno studiato</i> i miei genitori e ora vi <i>studiano</i> i miei figli.

някога – un tempo, tempo fa
сега – ora

3. Успешните войни на Симеон довели до най-голямото териториално разширение на България в цялата нейна история и я превърнали в най-силната държава на тогавашна Източна Европа. (T3)

T3 е разказ за исторически (отдавна минали) събития. В текста са употребени преизказни форми: *довели, превърнали*.

Успешните войни на Симеон довели до най-голямото териториално разширение на България в цялата нейна история и я превърнали в най-силната държава на тогавашна Източна Европа.	Le riuscite guerre di Simeone portarono alla più grande espansione territoriale della Bulgaria in tutta la sua storia e ne fecero lo stato più forte in quella che era allora l'Europa dell'Est.
---	--

4. Т4 е диалог, в който разговарят приятелките Вероника (Рони), Мариана и Ивана.

Ето как можем да предадем разговора: А) от името на Петя, която не участва в разговора, според думите на Ивана; Б) като една от участничките (например Вероника):

А) Петя: Вчера Ивана ми каза, че Вероника ѝ предложила да отидат на кино заедно с Мариана, но не знаели какъв филм дават в киното, затова Вероника проверила на сайта на киното и видяла, че дават някакъв екшън с абсолютно неизвестни артисти. ...

Петя не е свидетел на разговора, затова използва несвидетелски (преизказни) глаголни форми.

Б) Вчера се видяхме с Мариана и Ивана и аз им предложих да отидем на кино. Не знаехме какъв филм дават, затова проверих на сайта и видях, че дават някакъв екшън...

Вероника е участник (свидетел), затова използва минали глаголни форми в изявително наклонение.

НЕСВИДЕТЕЛСКА РЕЧ / DISCORSO INDIRETTO

1.Твърдения

А) Мария: Отивам на кино.
Мария казва, че отива на кино.

Мария каза, че отива на кино. / Мария каза, че ще ходи на кино.

Б) Мария: Вчера бях на кино.
Какво каза Мария? – Мария (ми) каза, че вчера е била на кино/отишла (била на кино).

В) Мария: Когато отивах към киното, срещнах Иван.
Мария (ми) каза, че когато отивала към киното, срещнала Иван.

Г) Мария: Бях тръгнала към киното, когато срещнах Иван.
Мария (ми) каза, че когато била тръгнала към киното, срещала Иван.

Д) Мария: Никога не съм ходила на кино.
Мария (ми) каза, че никога не е ходила на кино.

Е) Мария: Утре ще ходя на кино.
Мария казва, че утре ще ходи на кино.
Мария каза, че утре щяла да ходи на кино.

Ж) Щях да отида на кино, ако можех.
Мария каза, че ако можела, щяла да отиде на кино.

2. Въпроси

– Момичета, искате ли да отидем на кино?
Мария (ни) попита дали искаме да ходим на кино.
– Кога ще ходим на кино?
Мария (ни) попита кога ще ходим на кино.

– Момичета, гледали ли сте вече този филм?
Мария (ни) попита дали сме гледали вече този филм.
– Момичета, гледахте ли вече този филм?
Мария ни попита дали сме гледали вече този филм.
– Момичета, накъде сте тръгнали?
Мария (ни) попита накъде сме тръгнали.

3. Заповеди

– Тръгвайте! Ще закъснеете за филма!
Мария казва да тръгваме.
Мария каза да тръгваме.

УПРАЖНЕНИЯ

1. Преобразувайте изречения от сегашно в подходящо минало време/ минало свършено, минало несвършено време. Използвайте формата на глаголите в свършен вид.

Модел: Изключвам телевизора и заспивам бързо. / Изключих телевизора и заспах бързо.

След като си измия зъбите, се обличам и излизам.
Обаждам се по телефона на приятелката си и ѝ казвам, че днес съм много заета и няма да се видим.
Преподавателят задава въпроси, а студентите отговарят.
Решавам да приготвя вечерята, затова отивам до магазина и купувам необходимите продукти.
Всеки ден ставам рано, закусвам и отивам да тичам в парка.
Щом приключа с лекцията, тръгвам веднага за срещата ни!

2. Поставете глагола в минало неопределено време.

Вятърът (съборя) дървета и покриви.
През нощта (валя) сняг.
Предполагам, че вече (прочета) книгата.
Аз вероятно (се пошегувам), когато (кажа) това.
Времето е чудесно, а пък децата (се затворя) в стаята и учат.
След като не (се прибера) досега, с него очевидно нещо (се случа).
Вие (чувам) ли по-хубава песен от тази?
Ако не дойдем до 5 часа, значи (се откажа).

3. Поставете подходящ глагол в минало свършено или минало несвършено време.

Когато (сляза) от автобуса, (отида) на касата и си (купя) билети за метрото. След това (хвана) линия № 2 на метрото. (Изляза) от метрото и (тръгна) по булеварда. (Мина) покрай една голяма църква. Точно до църквата (има) площад. Там ме (чакам) ти. (Нося) цветя.

4. Преобразувайте текста от упражнение 3 в сегашно време.

Слизам от автобуса.

Речник

зает съм
свободен съм

Речник

събарям/
съборя
шегувам се
отказвам се
откажа се

Речник
притеснен съм
спокоен съм
позиция

5. Разговарят две приятелки – Ани и Калина. Калина току-що се е явила на интервю за работа. Преобразувайте пряката реч в непряка.

- Как мина интервюто за работа?
- Мисля, че се представих добре. Отговорих добре на всички въпроси. Не бях притеснена. Предполагам, че интервюиращите са останали доволни от отговорите ми.
- Кога ще разбереш дали са те одобрили?
- Най-вероятно още тази седмица. Казаха, че им трябва спешно човек за позицията.
- Това е добре. Сигурно много се вълнуваш.
- Да, това беше първото ми сериозно интервю за работа. Но междувременно мисля да се явя на още две интервюта тази седмица.
- Успех!

Речник
каменната ера
банкнота
монета
ловец
бартер
кожа
метали

Прочетете текста и изпълнете задачи 6. – 9.

Мъжете и жените от каменната ера нямали такива банкноти и монети, каквито използваме днес. Вместо това те разменяли стоки помежду си: например ловците разменяли животински кожи срещу жито от фермерите. Тази размяна се нарича бартер. Важна характеристика на бартера е, че той включва размяна на стоки, които имат определена стойност. Когато хората се научили да добиват метали, размяната на стоки станала по-лесна. Това е така, защото металите – злато, сребро, желязо – били ценни за всички. Фермерите можели да разменят добитък за определено количество сребро, а след това използвали това сребро, за да платят данъците си. Преди около 2600 години в Мала Азия били изработени първите монети. Древните гърци бързо приели тази нова идея и започнали да произвеждат сребърни и бронзови монети. Тъй като тези нови монети били сигурно и ефективно „обменно средство“, те спомогнали значително за процъфтяване на търговията в древността.

6. Коя е темата на текста? Направете резюме в рамките на 3 изречения.

7. В текста:

- А) се разказва за актуални събития;
- Б) се говори за събития, станали преди много време;
- В) в текста се говори за бъдещи събития;
- Г) в текста се съобщава за събития, протичащи в момента на говорене.

8. Препишете от текста преизказните глаголни форми. Обяснете как са образувани.

9. Препишете последния абзац от текста, като го преобразувате в сегашно време, изявително наклонение.

10. Изберете подходящата преизказна форма.

Модел: Често (*мислел/мислил*) за родното си село.
Често *мислел* за родното си село.
Всяка вечер (*чел/четял*) книга.
Всяка седмица младежът (*писал/пишел*) писма на приятелката си.

Речник
сребро
злато
желязо
бронз
обменно
средство
данък

Тя (*говорила/говорела*) често по телефона с майка си.
Той (*седнал/седнел*) и дълго (*заплакал/плачел*).
Когато той (*мислил/мислел*) за нея, често (*плакал/плачел*).
Когато (*казал/кажел*) нещо на английски, другите обикновено не го разбирали.
Когато най-накрая писмото (*пристигнало/пристигнало*), всички били много щастливи.

11. Поставете „а“ или „ъ“.

глед...л, вляз...л, изляз...л, пътув...л, замин...л, обляк...л, събляк...л, попит...л, каз...л

12. Попълнете празните места в текста.

Думи: започнал, разгрозил, водил, заел, се превърнала, се разпростряла

След княз Борис I престола неговият син Симеон. Българският владетел да се нарича цар. Цар Симеон много войни с Византия. През 917 г. в битката край р. Ахелой (близо до Несебър) Симеон византийските войски. България между три морета – Черно, Бяло и Адриатическо. По времето на цар Симеон новата столица Велики Преслав в средище на старобългарската книжнина.

13. Разкажете ваш спомен от детството. Какво си спомняте лично вие? Какво са ви разказвали вашите роднини?

14. Прочетете диалога.

- Преведете го на италиански език.
- Предайте съдържанието на диалога от името на участника, който поръчва такси, като започнете с изрази: *Вчера, когато трябваше да тръгвам за летището, реших да поръчам такси.*
- Такси, добър ден!
- Добър ден, искам да поръчам едно такси от квартал „Люлин“, блок 325, вход А, до улица „Триадица“ № 34.
- Изчакайте един момент... Таксито ще бъде пред блока ви след 7 минути. Номерът му е 353.
- Благодаря ви. Дочуване.
- Докуване и приятен ден.
(след 15 минути).....
- Такси, добър ден!
- Преди 15 минути поръчах такси. Казахте ми, че ще бъде тук след 7 минути, а още го няма. Закъснявам!
- Извинете, колегата е нов и е объркал адреса. Вече е пред блока, може да слизате. Извинете още веднъж.

ТЕМА № 11: АРГУМЕНТИРАМ СЕ. ИЗРАЗЯВАМ МНЕНИЕ И ПОЗИЦИЯ

T1

Гледах най-новия филм, който днес е в устата на всички хора; филм, идващ директно от Холивуд: „Жокера“.

Филм, направен с изключително умение от художествена гледна точка, с безупречна операторска работа, забележителна интерпретация на главната

Речник

филм
герой
музика
зрител
оператор
сценарий
изнудвам
изнудване
клоун
подигравам се
капан
насилие
злоба
отмъщение
жертва
справедливост
осъзнавам

Речник

пропаганда
консумирам
консумация
вегетарианство
промишленост
недоразумение
заблуда
устойчив
неустойчив
екосистема
почва
възстановявам
добитък

роля от актьора Хоакин Финикс и музика, която идеално прелива на финала с безсмъртното парче на Cream White Room, да не говорим за социално ангажиращия сценарий.

Филмът разказва за родители, които използват Артур (това е името на главния герой) като оръжие за изнудване, отнемайки от това дете семейството, което всяко същество заслужава, и давайки му семейство, в което се практикува насилие още от детството. Впоследствие социалният работник лекува тези психологически проблеми с безстрастно изслушване и даване на лекарства.

Главният герой работи като клоун – работа, която се смята за унизителна. Колегите му се подиграват с него, залагат му капани. Уволнен, нашият герой е на улицата, където никой не го зачита. Хората го използват като отдушник за собствената си жажда за насилие и злоба, без той да може да се защити или да реагира. Зрителят е провокиран: да, Артур е жертва на системата. Зрителят е съпричастен. И така, когато Артур стане Жокер, зрителят е удовлетворен морално и споделя справедливото чувство за отмъщение.

Това е. Във филма няма трети път, няма надежда, няма алтернатива. Не съществува достоен начин да се отговори на несправедливостта на съвременния свят. Няма перспектива за справедливост.

Ето защо аз смятам, че това е ОПАСЕН филм, който изпраща послание само към тези, които страдат; към хората, които, вместо да се борят достойно, убиват, водени единствено от примитивното чувство за отмъщение. Изпраща послание към гневните, но безсилни хора, а не към онези, които осъзнават неприятностите на живота, но запретват ръкави и работят в името на живота.

Източник: Facebook, личен профил

T2

Изглежда, пропагандата срещу консумацията на месо набира скорост в наши дни. Затова реших да споделя личния си опит по въпроса.

Първо, нека кажа, че съм вегетарианец от почти пет години. Спрях да ям месо, защото осъзнах, че месната промишленост води до страдание на животните. Смятах, че вегетарианството е най-вече морална отговорност на човека, който не бива да причинява страдание на нито едно живо същество. Също така вярвах, че неяденето на месо е полезно за моето здраве.

Аз обаче разбирам добре тази обща заблуда, това недоразумение. Това ние, французите, наричаме на френски: „une fausse bonne idée” („фалшива добра идея”).

Консумацията само на зърнени култури и зеленчуци не само лишава тялото ви от някои полезни вещества, но и води до неустойчив селскостопански модел, основан на интензивното износване на почвата. За да се освободи селскостопанска земя, горите се изсичат. Екосистемата се нарушава. За да се произвежда повече продукция, се използват торове, които неизбежно увреждат земята. Говедовъдството, от друга страна, се оказва силен съюзник при възстановяването на почвите. Благодарение на отглеждането на животни там, където някога земята е пустееала, сега се възражда нова екосистема. Рехабилитацията на почвата чрез отглеждане на добитък е факт в много африкански и латиноамерикански държави. И това не е вече само един експеримент, а надежда за зелено устойчиво бъдеще.

Трябва да призная, че когато реших да спра месото, някои от здравословните ми проблеми изчезнаха. Подобри се зрението ми. Чувствах се по-енергичен, по-издръжлив. За мен вегетарианството беше едно интересно пътуване. Но след като изследвах по-задълбочено темата, открих колко политически манипулирана е тя. Осъзнах, че взимайки това решение, обслужвам нечий интереси. Ето защо ви моля: помислете сериозно, преди да вземете решение да се откажете от месото.

Източник: Facebook, личен профил

Речник

витамини
протеини
въглехидрати

T3

ВЕГЕТАРИАНСТВОТО (есе)

Според мен вегетарианството е идея с две лица: има както положителни, така и отрицателни страни. Съгласна съм, че на първо място, то може да е добро за околната среда и за животните. Но вегетарианството може да е и вредно, защото един човек има нужда от определени протеини, които се набавят от месото. Аз бих искала да съм вегетарианка, но от дете имам слаб организъм и затова трябва да ям разнообразна храна, богата на витамини, протеини и въглехидрати.

Ида, студентка

- В кой параграф авторът на T1 дава информация за сюжета на филма „Жокера“?
- Как се казва главният герой от филма „Жокера“? В кой момент от сюжета на филма героят започва да нарича себе си „Жокера“?
- Защо авторът на T1 смята филма „Жокера“ за опасен филм? Избройте основните аргументи.
- Кое твърдение е вярно за T2?
 - А) Става все по-мощна пропагандата срещу вегетарианството.
 - Б) Вегетарианството е и политическа идея.
 - В) Там, където се отглеждат животни, почвата обеднява и се износва.
 - Г) Авторът е на мнение, че вегетарианството е вредно за здравето.

- Опишете със свои думи автора на T2: какъв е, откъде е.
- От какво според T3 има нужда всеки човешки организъм?
- Защо авторката на T3 не иска да бъде вегетарианка?

1. T1, T2 и T3 са писмени аргументативни текстове. Посветени са на теми, които вълнуват много хора – насилие, социална справедливост, изкуство (T1); вегетарианство, етика, опазване на околната среда, здраве (T2, T3). Авторите им представят своя позиция по определен проблем; привеждат доказателства, за да защитят тезата си; дават идеи как да се разреши проблемът.

- Тезата в T1 е: „Жокера“ е опасен филм, защото представя единствено отмъщението като изход от неравностойното социално положение.
- Тезата в T2 е: Вегетарианството е добро за здравето, но е политически манипулирана идея.
- Тезата в T3 е: Вегетарианството има два аспекта; затова всеки избира според личните си потребности.

СТРУКТУРА НА АРГУМЕНТАТИВНИЯ ТЕКСТ

УВОД: представяне на проблема; представяне на гледни точки по проблема

ТЕЗА: мнение на автора; основно твърдение

АРГУМЕНТАЦИЯ: представяне на аргументи и примери,
с които се доказва тезата

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: идеи за справяне с проблема; отправяне на апел
към читателите

В аргументативния текст се използват:
А) думи за структуриране на текста (strutturazione del testo)
първо; на първо място; второ; като начало; в заключение:
Първо, нека кажа, че съм вегетарианец от почти пет години. (T2)

Б) думи за логическо отношение (collegamenti logici nel testo)

Вид логическо отношение	Думи и изрази	Пример
добавяне, поясняване, подчертаване aggiungere, spiegare, sottolineare	<i>и, така, също така; впрочем; най-вече; най-напред; след това; накрая; искам да подчертая, че; според мен; мисля, че; ако мога да добавя; дори и</i>	Според мен вегетарианството е идея с две лица: има както положителни, така и отрицателни страни. И това не е вече само един експеримент, а надежда за зелено устойчиво бъдеще.
Сравнявам, съпоставям paragonare, confrontare	<i>от една страна/от друга страна; не само, но и; по този начин; сякаш; сякаш че; като</i>	Консумацията само на зърнени култури и зеленчуци не само лишава тялото ви от някои полезни вещества, но и води до неустойчив селскостопански модел.
Причина causa	<i>защото; всъщност; заради; като се има предвид, че; по тази причина; тъй като, понеже; затова че</i>	Но вегетарианството може да е и вредно, защото един човек има нужда от определени протеини, които се набавят от месото.
Следствие effetto, risultato	<i>ето защо; така; така че; като резултат от/в резултат на; вследствие на; благодарение на</i>	Благодарение на отглеждането на животни там, където някога земята е била пустееща, сега се възражда нова екосистема.
Концесия, отстъпка concessione	<i>въпреки това/въпреки че; макар че; независимо че; Ако се съгласим, че; дори и да; даже и да, обаче</i>	Аз обаче разбирам добре тази обща заблуда, това недоразумение.
Исключване esclusione	<i>освен ако; освен да; вместо да NB! Освен ако + НЕ Ще отидем на плажа, освен ако не завали.</i>	Този филм изпраща послание към хората, които, вместо да се борят достойно, убиват, водени единствено от примитивното чувство за отмъщение.
Опозиция/изразяване на антитеза l'opposizione; esprimere un'opinione/contratesi diversa	<i>но; напротив; обаче; в противен случай</i>	Аз бих искала да съм вегетарианка, но от дете имам слаб организъм.

2. Но след като изследвах по-задълбочено *темата*, открих колко политически манипулирана е *тя*.

За мен *вегетарианството* е идея с две лица: има както положителни, така и отрицателни страни. Съгласна съм, че на първо място, *то* може да е добро за околната среда и за животните.

Граматичната (езикова) свързаност в текста се нарича **кохезия** (coesione). Тя е много важна, за да се разбере текстът, за да се възприеме той като цялостно логично образувание.

Кохезия на текста се постига например чрез изграждане на **номинативни вериги** (catena nominale) – това са всички езикови средства (морфологични, синтактични, лексикални), съгласувани помежду си смислово и граматически, с които се назовава определен текстов обект:

темата – тя
вегетарианството – то

В изграждането на номинативната верига участват различни езикови средства: имена/членна морфема, местоимения, наречия, глаголи; синоними, парафрази; повторения.

ПРИМЕР:
Варна е град, разположен по бреговете на Черно море. Той е най-големият град в Североизточна България. Морската ни столица е административен център на Варненска област.
Номинативна верига: *Варна – той – морската ни столица*

Неапол е голям град. Намира се в Южна Италия. Столицата на Кампания е забележителна със своята архитектура и история.
Номинативна верига на „Неапол“: *Неапол – намира се – столицата на Кампания*

3. Гледах най-новия филм, който днес е в устата на всички хора. В устата на хората – актуална тема, за която всички говорят Някои хора запретват ръкави и работят в името на живота. Запретвам ръкави – залавям се за работа; работя

Изразите „в устата на хората“, „запретвам ръкави“ са фразеологизми (фразеологични словосъчетания).

sentirsi come un pesce fuor d'acqua	чувствам се като риба на сухо
stringersi la mano	стискаме си ръцете (имаме сделка)
la mano sinistra non sappia quel che fa la destra	и нека лявата ръка да не знае какво върши дясната (библ.)
mettersi le mani nei capelli	скубя си косите (отчаяние)
avere le mani bucate	прахосник съм; парите ми текат през пръстите
ti do mano libera	давам зелена светлина
testa a testa	лице в лице (очи в очи); говоря директно
avere qualcosa in mente	една муха ми е влязла в главата; имам идея
fare di testa propria	права всичко на своя глава
due piccioni con una fava	с един куршум – два заека

4. Консумацията само на зърнени култури и зеленчуци не само лишава тялото ви от някои полезни вещества, но и води до неустойчив селскостопански модел, основан на интензивното износване на почвата.

В това изречение от Т2 са употребени различни по произход думи. Например думите консумация, интензивно, модел са от чужд произход; използват се като термини в текста. Думите зеленчуци (от: зеленчук), тяло, почва са домашни думи (думи с изконно български произход).

ВИДОВЕ ДУМИ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК СПОРЕД ПРОИЗХОДА ИМ
(вж. и таблица № 42)

Домашни думи (parole autoctone)	Думи със славянски произход (Parole di origine slava) Прабългарски думи (parole di origine proto-bulgara)	живот, брат, мъка, нощ, ден, жълт българин, бисер, бъбрек
Чужди думи (parole straniere) Заемки (заети думи)	Думи в българския език, които идват от други езици. Тези думи назовават понятия и обекти, за които няма дума в българския език; те се заемат. Към тази група думи отнасяме и международната лексика.	театър, десерт, щепсел, бокс, футбол конституция, министър, смартфон, сайт, блог и др.
Чуждици	Думи в българския език, чиято употреба може да се избегне, тъй като имат синоними в българския език.	профитирам, консумирам, инициирам бонус, лайк, пост, промоция, алтернатива

Чужди думи от:

- латински произход (Latino): глобус, адвокат, процес
- гръцки произход (Greco): ангел, икона, евтин, кораб, молив
- турски език (Turco): памук, мусака, кюфте
- руски език (Russo): престъпление, понятие
- френски език (Francese): театър, депутат, политика
- италиански език (Italiano): панталони, банка, олио, макарони
- немски език (Tedesco): арест, офицер, бормашина
- английски език (Inglese): спорт, спринт, митинг, клуб, бизнесмен

УПРАЖНЕНИЯ

Прочетете текста и изпълнете упражнения 1. – 3.

БОРИСОВАТА ГРАДИНА – ИСТОРИЯ С ПРОДЪЛЖЕНИЕ

Борисовата градина се намира в центъра на София. Тя заема огромна зелена площ. Паметник е на парковото и на градинското изкуство с национално значение. През годините градината се е превърнала в любимо място за разходки и развлечения на столичани. Алеите ѝ пазят спомени за стъпките на редица хора на изкуството, намирали тук вдъхновение, за тайни срещи и целувки...
В наши дни паркът подслонява и най-големия стадион в България –

Стара София

1. Отговорете на въпросите:

Къде се намира Борисовата градина?
Колко голяма е Борисовата градина?
Паметник на кое изкуство е Борисовата градина?
Кое спортно съоръжение се намира в Борисовата градина?

2. Как разбирате значението на подчертания откъс от текста?

- Кой хора наричаме „хора на изкуството“?
- Какво означава изразът „пазя спомен за...“?
- Какво означава изразът „намирам вдъхновение във...“?

3. Основният текстов обект в текста е Борисовата градина. Подчертайте всички езикови средства, които изграждат номинативната верига на „Борисова градина“.

4. Редактирайте текста, като замените думата „ябълка“ с местоимения или подходящ синоним/парафраза.

Моят любим плод е ябълката. Ям всеки ден по една ябълка. В ябълката се съдържат много полезни вещества. Всяка една ябълка съдържа витамините А, С, В₁, В₂, В₆, Р, Е. На мен най-много ми харесват жълтите ябълки. Най-хубавото е, че за разлика от другите плодове, ябълките не са капризни. Ябълки има по всяко време на годината и се намират лесно. С ябълки приготвям най-различни десерти – ябълков пай, шрудел, торта, печена ябълка с мед и др. Ябълки се използват и за приготвяне на солени ястия, не само за десерти.

Речник

парк
градина
място
алея
дърво
дървета
разходка
разхождам се
развлечение
стадион

5. Напишете вие текст за храна, която обичате много. Посочете конкретни аргументи за хранителните и вкусовите качества на изборния от вас продукт.

Прочетете текста и изпълнете упражнения 6. – 8.

ЗА ЧУЖДИТЕ ДУМИ И ЧУЖДИЦИТЕ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК

Когато говорим за чужди думи, първото нещо, което ни идва наум, е думата чуждици. Но *чужди думи* равно ли е на *чуждици*? За повечето от носителите на българския език отговорът е еднозначен – ДА! Но така ли е в действителност, или неправилно използваме *чужди думи* и *чуждици* като синоними? Чуждите думи са тези думи, които са навлезли или навлизат в българския език от други езици, например *чадър*, *палачинка*, *математика*, *кастинг*, *кайт*, *лонгборд*. От друга страна, *чадър*, *палачинка* и *математика* обаче не се възприемат като чужди. Защо? Причината за това е, че тези думи отдавна са част от езика и от ежедневието ни за разлика от *кастинг*, *кайт* и *лонгборд*, които са по-нови и осезаемо се възприемат като чужди, а освен това за много от носителите на езика те са дразнещи и непонятни.

Навлизането на чужди думи в даден език обаче е естествено явление, което се наблюдава все по-често като резултат от глобализацията на света, в който живеем, и българският език не прави изключение. Трябва да си даваме сметка обаче, че чуждите думи, които навлизат в езика, от своя страна, се делят на два типа – заемки и чуждици. Заемки са тези чужди думи, които вземаме, за да назовем нови понятия и явления от действителността, и за които нямаме думи в български, например *помело*, *смуги* и *смартфон*. Чуждици пък са тези чужди думи, за които имаме вече думи в езика, например *алтернатива* (*възможност*), *лайк* (*харесване*), *копирайт* (*авторско право*).

И след като е ясно, че не може да се постави знак за равенство между чужди думи и чуждици, нека употребяваме тези термини правилно, като правим разграничение между тях.

А. Атанасова, в. „Аз-буки“

6. Какво означава в текста думата „глобализация“ и как се отразява глобализацията на речника на българския език?

7. Защо някои думи „дразнят“ слуха на носителите на българския език, а други – не?

8. Направете резюме на текста.

9. В текстовете на с. (Т1, Т2) са употребени редица чужди думи: пропаганда, вегетарианство, екосистема, рехабилитация, алтернатива (потърсете и други). Обяснете на български език тяхното лексикално значение, като използвате онлайн речник на чуждите думи в българския език. Където е възможно, дайте примери за българска дума със същото или близко лексикално значение. Включете думите в изречения.

10. Обяснете устно на български език за какво се говори в следния текст.

Luglio 1923: Il governo italiano proibisce l'uso delle parole straniere nella Lingua italiana
“Sandwich”, “croissant” e “film” sono parole pericolose, perché “troppo straniere”. Mussolini, con una serie di decreti che eliminarono l'insegnamento bilingue nelle

scuole slovene e modificarono la toponomastica di gran parte del nord Italia, avviò quel processo che in pochissimo tempo portò all'eliminazione, dai vocabolari e dalla quotidianità, delle parole non autenticamente italiane: fu così che, tramite il “tramezzino”, il “cornetto” o la “pellicola” si delineò una delle più feroci battaglie politiche e culturali contro ciò che, in quanto diverso, non doveva esistere. Nemmeno nella lingua.

Източник: fanpage.it

11. Потърсете в интернет (в онлайн речници) фразеологизми с думите око/очи; глава. Препишете изразите и се опитайте да обясните тяхното значение.

Например: държам някого под око; правя всичко на своя глава

12. Преведете на италиански език изразите, съдържащи сравнение (като/come).

Речник
лъв
вълк
заек
риба
магаре
куче
лисица
костенурка

Смел като лъв
Гладен като вълк
Страхлив като заек
Мълчалив като риба
Инатлив като магаре
Верен като куче
Хитър като лисица
Бавен като костенурка

13. Поставете подходяща дума за изразяване на логическо отношение:

Не изхвърлям боклук на улицата, смятам, че това е правилно.
..... искам да стана лекар, кандидатствах в Медицинския университет.
Ще дойда на празника не съм заета.
..... лошото време екскурзията беше отменена.
..... успя в живота, трябва да уча много.
Ще тръгнем навреме, няма да бързаме много.
..... много дрехи вече не ми стават, ще подреда и ще ги даря.

14. В текста посочете думи и изрази за логическо отношение. Изяснете тяхната употреба.

*Аз изучавам български език, защото ми харесва. Тъй като аз вече знам руски език, по-лесно ми е да изучавам български: българската граматика е различна от руската, но лексиката е подобна. Освен това българският език е наследник на старобългарския език, който ми харесва много.
Мисля, че българският език ще ми помогне много, защото като цяло обичам славистиката, славянската филология и смятам да се занимавам сериозно със славистични изследвания.
Освен български аз изучавам руски и испански език, руска и испанска литература. В бъдеще бих искал да работя като преподавател по руски език и литература и по славянска филология, но също така като преводач.*

Федерико, студент

15. Преведете на български език.
Poiché odio il mare vado in montagna.
Nonostante le difficoltà abbiamo vinto.

Anche se fa caldo, vado a fare una passeggiata.
 Per prima presenterò i punti principali.
 In conclusione: si tratta di una questione complessa che richiede discussioni serie.
 Sebbene abbia studiato poco ho superato l'esame.
 Penso dunque esisto (Cogito ergo sum).
 Abbiamo vinto, dunque siamo i migliori.
 Siamo arrivati in ritardo per colpa tua.
 Prenderemo il primo treno; così arriveremo in tempo.

16. Преведете на български език.

Ogni parola già contiene in se stessa il suo opposto. Prendiamo “buono”, per esempio. Se hai a disposizione una parola come “buono”, che bisogno c'è di avere anche “cattivo”? “Sbuono” andrà altrettanto bene, anzi meglio, perché, a differenza dell'altra, costituisce l'opposto esatto di “buono”. Ancora, se desideri un'accezione più forte di “buono”, che senso hanno tutte quelle varianti vaghe e inutili: “eccellente”, “splendido”, e via dicendo? “Plusbuono” rende perfettamente il senso, e così “arciplusbuono”, se ti serve qualcosa di più intenso. Alla fine del processo tutti i significati connessi a parole come “bontà” e “cattiveria” saranno coperti da appena sei parole o, se ci pensi bene, da una parola sola. Non è una cosa meravigliosa?

George Orwell

17. Обяснете значението на израза ахилесова пета. Припомнете си кой е Ахил и как умира. Отговорете кратко на въпроса: „Коя е моята ахилесова пета“? (до 80 думи).

ПРИЛОЖЕНИЕ № 5: РЕЧНИК

ТЕМА № 1

държава – Stato
 република – Repubblica
 символ – simbolo
 знаме – bandiera
 герб – stemma
 химн – inno
 цвят – colore
 бял (бяла, бяло, бели) – bianco
 зелен (зелена, зелено, зелени) – verde
 червен (червена, червено, червени) – rosso
 форма – forma
 правоъгълник – rettangolo
 квадрат – quadrato
 кръг – cerchio
 елипса – ellisse
 овал – ovale
 изразявам, изразя – esprimere
 лъв – leone
 корона – corona
 златен (златна, златно, златни) – d'oro
 независимост – indipendenza
 сила – forza

достойнство – dignità
 народ – popolo
 песен – canzone
 автор – autore
 помагам, помогна – aiutare
 търся – cercare
 казвам се – chiamarsi
 познавам, позная – conoscere
 23 – двадесет и три – ventitré
 намирам (се), намеря – trovare, trovarsi
 етаж – piano
 до скоро – a presto
 благодаря – ringraziare
 портфейл – portafoglio
 изглеждам – parere, sembrare
 черен (черна, черно, черни) – nero
 кожен (кожена, кожено, кожени) – di pelle
 нов (нова, ново, нови) – nuovo
 малък (малка, малко, малки) – piccolo
 светъл (светла, светло, светли) – chiaro; luminoso
 родител (родители) – genitore
 дете (мн.ч. деца) – figlio
 театър (мн.ч. театри) – teatro
 учебник (мн.ч. учебници) – libro di testo, manuale
 съсед – vicino di casa
 урок (мн.ч. уроци) – lezione
 дъщеря – figlia
 син (мн.ч. синове) – figlio

леля – zia
 чичо (мн.ч. чичовци) – zio
 училище – scuola
 портмоне – portamonete
 легло – letto
 възглавница – cuscino
 маса – tavola
 дърво (дървета) – albero
 обувка – scarpa
 храна – cibo
 вятър (ветрове) – vento
 стол (столове) – sedia

ТЕМА № 2

университет – università
 специалност – specialità
 факултет – facoltà
 уча – studiare
 колега (един колега, една колежка) – collega (un/una collega)
 изучавам, изуча – studiare
 лекция – lezione
 упражнение – esercitazione, esercizio
 библиотека – biblioteca
 забавлявам се – divertirsi

препоръчвам, препоръчам – consigliare
 препоръка – raccomandazione
 сертификат – certificato
 специалност – specialità

– На колко години е? – Quanti anni ha?
 – На 26. – На 26 anni.

– Как се казваш? – Come ti chiami?
 – Казвам се Ана. – Mi chiamo Ana.

– Откъде си? – Di dove sei?
 – От Варна. – Di Varna.

– Справяш ли се с работата? – Te la stai cavando con il lavoro?
 – Да. – Sì.

конференция – conferenza, convegno
 учен – studioso, scienziato
 книга – libro
 ученик (мн.ч. ученици) – alunno
 къща – casa
 село – villaggio
 автомобил – automobile
 изпит – esame
 седмица – settimana
 студент – studente
 състудент – compagno di università/di studi
 съквартирант – coinquilino
 братовчед – cugino

адвокат – avvocato
 спортист – atleta
 лекар – dottore/medico
 избирам, избира – scegliere
 мода – moda
 обличам, облека, *възвр.* обличам се – vestire/vestirsi; indossare
 харесвам – piacere
 харесва ми – mi piace
 не ми харесва – non mi piace
 дънки – jeans
 тениска – maglietta
 дреха, облекло – vestito, abbigliamento
 бижу – gioiello
 гривна – bracciale, braccialetto
 колие – collana
 пръстен – anello
 цвят (мн.ч. цветове) – colore, colori
 светъл цвят/тъмен цвят – colore chiaro/colore scuro
 бял – bianco
 черен – nero
 червен – rosso
 син – blu, azzurro

зелен – verde
 жълт – giallo
 външен вид – aspetto fisico
 тяло – corpo, fisico
 лице – viso, faccia
 нос – naso
 уста – bocca
 око (мн.ч. очи) – occhio, occhi
 коса – capelli
 възраст – età
 аз съм млад/възрастен/стар – io sono giovane/anziano/vecchio
 пенсионер – pensionato/in pensione
 честност – onestà
 щедрост – generosità
 алчност – avidità
 завист – invidia
 радост – gioia, felicità

ТЕМА № 3

давам/отдавам под наем – dare in affitto, affittare
 наемам, наема – noleggiare, affittare
 купувам, купя – comprare
 продавам, продам – vendere
 агенция за недвижими имоти – agenzia immobiliare
 наемател – inquilino
 собственик – proprietario
 наем – affitto
 плащам наем – pagare l'affitto
 ще платя наема – pagherò l'affitto
 жилище – alloggio
 къща – casa
 апартамент – appartamento
 обзавеждам (*св. в.* да обзаведа) – arredare
 стая – stanza, camera

кухня – cucina
 спалня – camera da letto
 всекидневна (хол) – soggiorno
 коридор – corridoio
 детска стая – cameretta
 баня – bagno
 тоалетна – bagno/WC
 вана – vasca

мебел (ж.р.; *мн.ч.* мебели) – mobile
 диван – divano
 легло – letto
 стол – sedia
 маса – tavolo
 печка – forno
 хладилник – frigorifero
 фурна – forno

котлон – fornello
 мивка – lavandino
 пералня – lavatrice
 спалня – camera matrimoniale
 гардероб – guardaroba
 огледало – specchio
 шкаф – armadio
 прозорец (*мн.ч.* прозорци) – finestra
 врата – porta
 под – pavimento
 таван – soffitto
 стена – parete
 перде – tenda
 килим – tappeto
 книга – libro
 картина – quadro
 бюро – scrivania
 компютър (*мн.ч.* компютри) – computer
 плод (*мн.ч.* плодове) – frutto/frutta
 зеленчук (*мн.ч.* зеленчуци) – verdure
 вещ – cosa, oggetto
 бележник (*мн.ч.* бележници) – taccuino/taccuini; pagella/pagelle
 молив – matita
 телефон – telefono
 химикалка – penna
 календар – calendario
 слушалки – cuffie
 разположение – posizione
 предложение – offerta
 търсене – ricerca
 адрес – indirizzo
 боядисвам, боядисам – pitturare/imbiancare
 ремонтирам – ristrutturare
 170 кв.м (квадратни метра) – 170 mq metri quadrati

ТЕМА № 4

разписание – orario
 железопътна гара – stazione ferroviaria
 автогара – stazione degli autobus
 летище – aeroporto

Влакът тръгва от София. – Il treno parte da Sofia.
 Влакът пристига в София/във Варна. – Il treno arriva a Sofia/a Varna.

Самолетът излита в 5 часа. – L'aereo decolla alle ore 5.
 Самолетът каца в 7 часа. – L'aereo atterra alle ore 7.
 Пътуването продължава/трае 2 часа. – Il viaggio dura 2 ore.
 превозно средство – veicolo
 карам (колело, кола, мотор) – guidare (bicycle, automobile, motorino/moto)
 управлявам самолет, кораб – pilotare un aereo, guidare una nave
 шофьорска книжка – patente di guida
 градски транспорт – trasporto pubblico
 метро – metropolitana

метростанция – stazione della metropolitana/della metro
 спирка – fermata
 линия – linea
 свързвам, свържа – collegare
 вървя пеш – camminare a piedi
 взимам трамвай, метро – prendere il tram, la metropolitana
 билет – biglietto
 близо – vicino
 далече – lontano
 направо – dritto
 наляво – a sinistra
 надясно – a destra
 назад – indietro
 Намирам се на 30 км от града. – Mi trovo a 30 km dalla città.
 Стига се с кола за около 2 часа. – Ci si arriva/si raggiunge con la macchina in circa 2 ore.
 община – comune
 всеки ден – ogni giorno
 рядко – raramente
 често – spesso
 никога – mai
 музей – museo
 шофьор – autista/conducente
 лев – lev (moneta bulgara)
 стотинка – centesimo
 вода – portare
 нося – portare
 пазя – difendere, conservare
 предпазвам, предпазя – difendere
 опазвам, опазя – proteggere
 директно пътуване – viaggio diretto
 прехвърлям се, прехвърля се; син. сменям, сменя – cambiare
 задръстване – traffico
 престой (на гара, летище) – sosta
 отсядам, отседна – restare; soggiornare

ТЕМА № 5

карта – carta geografica
 континент – continente
 океан – oceano
 море – mare
 остров – isola
 полуостров – penisola
 планина – montagna
 понятие – concetto
 откритие – scoperta
 територия – territorio
 град – città
 пристанище – porto
 туризъм – turismo
 забележителност – monumento
 посещавам, посеща – visitare
 чужденец (*мн.ч.* чужденци) – straniero

пътуване – viaggio
 гостуване – soggiorno, visita
 ваканция – vacanza
 почивка – riposo; vacanza
 бизнес – affari; commercio
 гостувам – fare visita (visitare)
 туристическа агенция – agenzia di viaggio
 резервирам – prenotare
 резервация – prenotazione
 отпуск – ferie
 заявление – richiesta/domanda
 състояние – stato
 кантора – ufficio
 климат – clima
 пролет – primavera
 лято – estate
 есен – autunno
 зима – inverno
 икономика – economia
 пазар – mercato
 данък – imposta; tassa
 развитие – sviluppo
 социална система – sistema sociale
 здравеопазване – assistenza sanitaria
 енергия – energia
 култура – cultura
 заселник – colonizzatore
 потомък – discendente
 армия – esercito
 площ – superficie
 столица – capitale
 религия – religione
 население – popolazione
 гъстота (на населението) – densità demografica

ТЕМА № 6

доставям, доставя – consegnare
 доставка – consegna
 меню – menù
 ресторант – ristorante
 плащане – pagamento
 онлайн – online
 пазарувам – comprare; fare spese/shopping
 потребител – utente, cliente
 стока – merce
 услуга – servizio
 дреха (мн. ч. дрехи) – vestito, abito
 търговец – commerciante
 сайт – sito
 обувка (обувки) – scarpa
 пратка – spedizione
 продукт – prodotto
 доволен (мн. ч. доволни) – soddisfatto

недоволен – insoddisfatto
 харча – spendere
 плащам, платя – pagare
 спестявам, спестя – risparmiare
 разход – costo
 абонамент за вестник – abbonamento per giornale
 списание – rivista
 забавление – divertimento
 козметика – prodotti cosmetici
 обикновено – di solito
 въпреки това – nonostante questo/ciò
 намаление – saldi/riduzione
 разпродажба – svendita

глава (една глава лук) – una cipolla
 купа – ciotola
 парче – pezzo
 оцет – aceto
 зехтин – olio d'oliva
 олио – olio
 магданоз – prezzemolo
 порция – porzione

ТЕМА № 7

банка – banca
 частен – privato
 институция – istituzione
 финанси – finanza
 църква – chiesa
 държава – nazione
 кредит – credito
 заем – prestito
 лихва – interesse
 печалба – profitto
 валута – valuta
 монета – moneta

пазар – mercato
 пускам в обращение – mettere in circolazione
 ценни книжа – titoli
 разплащателна сметка – conto corrente
 плащам, платя – pagare
 платежно средство – mezzo di pagamento
 закон – legge
 тегло – peso
 сума – somma
 връстник – coetaneo

ТЕМА № 8

трус – scossa
 земетресение – terremoto
 жертва – vittima
 пострадал – ferito

сеизмична служба – Servizio di sorveglianza sismica
 епицентър – epicentro
 дълбочина – profondità
 щети – danni
 земна кора – crosta terrestre
 повърхност – superficie
 природно бедствие – disastro naturale
 природно явление – fenomeno naturale
 здраве – salute
 живот – vita
 вулкан – vulcano
 изригване – eruzione
 свлачище – frana
 лавина – valanga
 наводнение – alluvione
 пожар – incendio
 суша – siccità
 епидемия – epidemia
 болест – malattia
 вирус – virus
 бактерия – batteria
 инфекция – infezione
 грип – influenza
 зараза – contagio
 заразявам, заразя – contagiare; infettare
 болен (човек) – persona malata
 заразен (човек) – persona infetta
 ваксина – vaccino
 унищожавам, унищожа – distruggere

 подлез – sottopassaggio
 квартал – quartiere
 мазе – seminterrato
 етаж – piano
 порой – diluvio
 подавам, подам сигнал – dare segnale; chiamare i vigili
 кран – gru
 възстановявам, възстановя – ricostruire
 блокирам – bloccare
 възстановяване – ricostruzione

 става – articolazione
 мускул – muscolo
 активно вещество – sostanza attiva
 обезболявам, обезболя – anestetizzare
 обезболяващо действие – effetto anestetico
 болка – dolore
 главоболие – mal di testa
 зъбобол – mal di dente
 травма – trauma
 ухо (мн.ч. уши) – orecchio
 нос – naso
 уста – bocca

устна – labbro
 зъб (мн.ч. зъби) – dente
 мозък – cervello
 череп – cranio
 гърло – gola
 трахея – trachea
 хранопровод – esofago
 сърце – cuore
 кръвоносен съд – vaso sanguigno
 бял дроб (мн.ч. бели дробове) – polmone
 черен дроб – fegato
 бъбрек (мн.ч. бъбреци) – rene
 черво – intestino
 пикочен мехур – vescica urinaria

пожарникар – pompiere
 спасител – bagnino
 полицай – poliziotto
 медицинска сестра – infermiera
 хирург – chirurgo
 анестезиолог – anestesista
 очен лекар – oculista
 пулмолог – pneumologo
 невролог – neurologo
 психолог – psicologo
 психиатър – psichiatra
 кожен лекар (дерматолог) – dermatologo
 кардиолог – cardiologo
 зъболекар – dentista
 вирусолог – virologo
 детски лекар (педиатър) – pediatra

ТЕМА № 9

преамбюл – preambolo
 ценност – valore
 вяност – fedeltà
 свобода – libertà
 мир – pace

хуманизъм – umanesimo
 справедливост – giustizia
 търпимост – tolleranza
 демокрация – democrazia
 държава – nazione
 република – repubblica
 управление – gestione
 власт – potere
 дълг – dovere
 конституция – costituzione
 закон – legge
 личност – personalità
 суверенитет – sovranità
 територия – territorio

автономия – autonomia
 конвенция – convenzione
 права на човека – diritti umani
 достоинство – dignità
 раса – razza
 пол – sesso
 език – lingua
 религия – religione
 заявление – domanda/richiesta
 заявявам, заявя – dichiarare
 автобиография – autobiografia
 CV (сиви) – CV
 мотивационно писмо – lettera di presentazione/motivazione
 умение – abilità; capacità
 квалификация – qualificazione
 прилагам, приложа – allegare
 приложение – applicazione, allegato
 единен номер – numero unico
 гражданин – cittadino
 акт за раждане – certificato di nascita
 четна цифра – numero pari
 нечетна цифра – numero dispari
 алгоритъм – algoritmo

ТЕМА № 10

сутрин – mattina
 хижа – capanna; rifugio
 въздух – aria
 чист въздух – aria pulita
 сън – sonno
 разходка – passeggiata/camminata
 парк – parco
 цъфтя – fiorire
 слънце – sole
 сянка – ombra
 история – storia
 владетел – sovrano
 територия – territorio
 царуване – regno
 разцвет – sviluppo
 културен разцвет – fioritura culturale
 каменната ера – L'età della pietra
 Античност, Древност – Antichità
 монета – moneta
 сребро – argento
 бронз – bronzo
 ловец – cacciatore
 разменям, разменя – scambiare
 животинска кожа – pelle di animali
 зърнени храни, зърно – cereali
 земеделец – agricoltore
 Мала Азия – Asia Minore
 разменно средство – mezzo di scambio
 такса – tassa

ТЕМА № 11

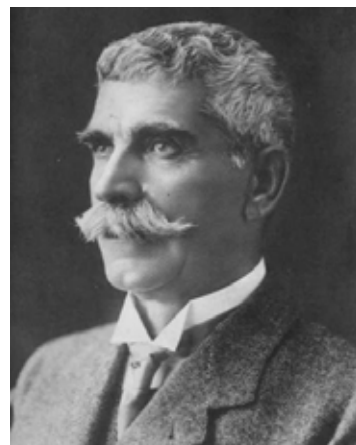
филм – film
 герой – personaggio
 музика – musica
 зрител – spettatore
 оператор – operatore
 сценарий – copione, sceneggiatura
 изнудвам, изнудя – ricattare
 изнудване – ricatto
 клоун – clown
 подигравам се – prendere in giro
 капан – trappola
 насилие – violenza
 злоба – cattiveria
 отмъщение – vendetta
 жертва – vittima
 справедливост – giustizia
 осъзнавам, осъзная – capire; realizzare
 пропаганда – propaganda
 консумирам – consumare
 консумация – consumo
 вегетарианство – vegetarianismo
 промишленост – industria
 недоразумение – malinteso
 заблуда – inganno
 устойчив – stabile
 неустойчив – instabile
 екосистема – ecosistema
 почва – suolo
 възстановявам, възстановя – ripristinare
 добитък – bestiame

витамини – vitamine
 протеини – proteine
 въглехидрати – carboidrati

градина – giardino
 място – posto
 алея – viale
 дърво (мн.ч. дървета) – albero
 развлечение – divertimento
 стадион – stadio

лъв – leone
 вълк – lupo
 заек – coniglio
 риба – pesce
 магаре – asino
 куче – cane
 лисица – volpe
 костенурка – tartaruga

НЯКОИ ОТ НАЙ-ГОЛЕМИТЕ ПОЕТИ И ПИСАТЕЛИ НА БЪЛГАРИЯ

Иван Вазов
*Език свещен
на моите деди...*

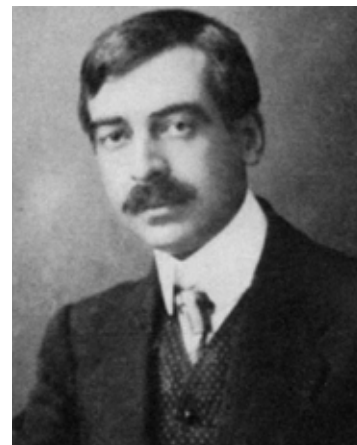
Алеко Константинов
*Опознай родината,
за да я обикнеш!*

Йордан Йовков
*Грешна беше тая жена,
но беше хубава.*

Пенчо Славейков
*Трябва да се отдалечи
човек от онова, що
обича, за да усети
силата на своята обич.*

Пейо Яворов
*Аз не живея: аз горя.
Непримирими в гърдите
ми се борят две души:
душата на ангел и
демон.*

Елин Пелин
*Мисля и не знам кое е
върховното в човека –
душата или тялото.
Не са ли те същност
неразделна и не
тържествува ли душата
пред влеченията
радостни на тялото?*

ПРИЛОЖЕНИЕ № 6: ТЕСТОВЕ

ТЕСТ № 1

I. ЧЕТЕНЕ

1. Прочетете следните текстове и отговорете на въпросите.

А) Здравей, Милена, отивам за няколко дни на село при баба и дядо. Не мога да взема със себе си Майк. Можеш ли да го гледаш? Знаеш, че е добро куче.

- Според текста Майк е
- Къде отива авторката на съобщението?
- Напишете кратък отговор на съобщението.

Б) Заповядайте в нашия нов магазин! Тук ще откриете най-новите модели чанти и обувки! Имаме предложения за всяка възраст, за всеки повод, за всеки вкус! Отваряме скоро!

- Кое е вярно според текста? Подчертайте.

Текстът е реклама на нов модел чанти.
Откриването на магазина предстои.
В магазина се продават домакински изделия.

В) Вчера бях в магазина за обувки. Купих си сандали за лятото. Избрах удобни сандали в жълт цвят.

- В текста се съобщава за (подчертайте вярното):

- минали събития;
- бъдещи събития;
- извършващи се в момента на говорене събития.

Г) Аз обичам да ям вкусна храна. Предпочитам морски дарове и риба. Обичам също така салатата. От плодовете най-много обичам пъпеш, диня, праскова. Не обичам банани. Пия много вода. Обичам да пия кафе и мляко.

- Какво НЕ се разбира от текста? Подчертайте.

- какви плодове обича да яде авторката;
- каква храна предпочита;
- колко пъти на ден се храни;
- кои плодове не обича да яде;
- дали обича да яде зеленчуци.

2. Прочетете текста и отговорете на въпросите.

Ние сме на почивка, а това е нашият хотел. Той е малък, но много уютен. Намира се на красиво място в планината. До хотела се стига с кола или с автобус от близката гара.

В близост до хотела има ски писти.

Стаите са много чисти, просторни, с удобни и нови легла, голям гардероб, бюро, телевизор, климатик. Няма хладилник и кафе машина. Всяка стая има тераса с гледка към планината.

Закуската е богата и разнообразна. Има както сладки, така и солени храни. Има и различни напитки – чай, кафе, сок, вода. Хотелът разполага и с ресторант, в който се предлагат вкусни ястия от местната кухня.

1. В текста се говори за:

- А) хотел на брега на морето;
- Б) хотел в планината;
- В) хотел на брега на езеро.

2. За текста е вярно, че:

- А) хотелът разполага със собствен ресторант;
- Б) хотелът е предназначен за голям брой гости;
- В) в хотела се предлага само закуска.

3. В стаите няма (посочете ВЯРНОТО твърдение):

- А) климатик;
- Б) хладилник;
- В) гардероб.

4. Изречението „Той е малък, но много уютен“ означава, че:

- А) Хотелът не е уютен.
- Б) Хотелът е уютен.

5. Изречението „Има както сладки, така и солени храни“ означава, че:

- А) Закуската включва само сладки храни.
- Б) За закуска се предлагат сладки и солени храни.

II. ЕЗИКОВА КОМПЕТЕНТНОСТ

1. Запишете под изображенията един от изразите: *Това е ... / Това са ...; Тези ... са; Тази ... е.*

Т..... моите обувки.

Т..... вашата чанта.

Т..... очила твоите ли

Т..... кола тяхна.

2. Допишете диалозите по смисъл.

А)
– Това е брат ми, познавате ли се?
– Не... Здравей, приятно ми е, аз съм Петър.
–

Б)
– Ти откъде си?
– От Италия, а ти?
–

В)
– Какво ще правиш през лятото?
– Все още не знам... А ти?
–

Г)
– Какво искате за ядене?
– Една супа и една салата.
–

Д)
– Утре заминавам за София.
–

3. Попълнете празните места в текстовете.

А) Обаждам се на Мария. Тя ми казва, че е заета и че не да говори в момента. Предлага да се чуем по-..... .
Б) Утре ще отида в университета, защото да взема книги от библиотеката. След това ще се видя с колеги. Ще се разходим, ще за изпитите и след това ще се прибера
В) Днес е понеделник. Това е моят свободен От утре неделя ще работя всеки ден. В неделя свършвам работа на обяд и след това ще си

4. Поставете *един, една, едно, едни.*

..... нощ
..... дядо
..... панталони
..... море
..... вечер
..... следобед
..... куче

5. Попълнете по модела с дадените глаголи:
Той е журналист. Публикува статии в модно списание.

Тя е лекар. пациенти.
Леля ми е учителка. по история.
Той е художник. картини.
Баща ми е хирург.болни в голяма болница.

Речник

лекувам
танцувам
защитавам
рисувам
управлявам
оперирам
преподавам

Той е изпълнителен директор. голяма банка.
Приятелят ми е адвокат. правата на хората в съда.
Тя е балерина. класически танци.

III. ЗАДАЧИ ЗА ПИСАНЕ

A) Отговорете писмено на въпросите.

- Как се казвате?
- Кога и къде сте роден/а?
- Къде живеете?
- С какво се занимавате в момента (учите, работите, друго)?

Б) Преведете на италиански език.

Аз се казвам Мария Иванова. Работя в голяма туристическа агенция. Всеки ден общувам с клиенти от цяла Европа. Говоря няколко езика: английски, френски и руски. Мисля, че се справям много добре със задълженията си.

ТЕСТ № 2

I. ЧЕТЕНЕ

1. Прочетете текста и отговорете на въпросите.

Купувате си нова пералня. Решавате да я използвате за първи път и се оказва, че не работи. Четете внимателно инструкциите. Там пише:

Какво да правите, ако има проблем с пералнята?

Проблем	Решение
Програмата, която сте избрали, не работи (не се задейства)	1) Проверете дали пералнята е включена (дали има захранване с ток). 2) Проверете дали има вода. 3) Проверете дали сте натиснали правилния бутон (СТАРТ).

• Вярно или грешно?

В текста се говори за домашен електроуред.
Текстът дава инструкции за монтиране на пералня.
Става дума за уред, използван много пъти от потребителя.

2. ЕЗИКОВА КОМПЕТЕНТНОСТ

1. Изберете правилната буква.

През ноШ/Щта става много студено. Духа силен вЯ/Етьр. Въпреки това е приятно да се ходи пеШ/Ща.

Когато се събудЯ/А, ще отида до пекарната да си купя топъл хлЯ/Еб, кроасан и кафе с млЯ/Еко.
Дядо ми се казва ПанаЙО/БОт, а баща ми се казва Иван. В нашето семеЙ/Иство се срещат също така имената Й/Иовка, СтоЙА/Ян и Й/Иорданка.
Ние всички живеем в СофиЯ/А.

2. Попълнете с правилното местоимение и с формата на глагола съм.

Това Федерика и Анджела. Те от Италия. Ние добри приятелки. Федерика студентка по английска филология, а Анджела – по архитектура.
Познавам Федерика и Анджела отпреди 2 години, когато аз на Еразъм практика в Италия. Аз също уча архитектура. Федерика най-добрата приятелка на Анжела, а сега и моя приятелка.

3. Попълнете с правилната форма на притежателното местоимение.

A) моят/моята/моето/моите	Б) нашият/нашата/нашето/нашите
Това е баща. Тези обувки не са В чантата са очила. Това е портмоне. М..... радост е голяма!	В град има много музеи. Добре дошли в училище! Н..... гости винаги се чувстват отлично! Всички харесват храна.

4. Попълнете с подходящ израз.

- Добър ден, приятно ми е да се запознаем! Марио.
-, аз съм Стефан.
- Здравей, Стефане,?
- От България, а ти?
- От Италия.
- Ще се видим по-късно на лекцията.!
- Приятен ден и на теб,!

5. Свържете по значение и граматически думите от двете колони.

☐ приятна	☐ хляб
☐ тежък	☐ чанта
☐ модерни	☐ вечер
☐ тежка	☐ обувки
☐ топъл	☐ куфар

6. Поставете глаголите в правилната форма.

A)
Всяка сутрин ние _____ (гледам) изгрева над морето.
Вие _____ (обичам) ли да пиете кафе сутрин?
Иван _____ (харесвам) зимата.
Те _____ (влизам) в книжарницата, за да си купят учебник по български език.
Часът ни _____ (започвам) в осем.

Б)
Той _____ (работя) като инженер.
Ние (мисля) _____ да отидем на разходка.
Вие винаги ли _____ (нося) слънчеви очила?
Ти _____ (свиря) ли на някакъв музикален инструмент?

Аз _____ (уча) български език.
Той обича да _____ (ходя) на плаж.

В)
Синът ми _____ (мога) да (играя) тенис.
Ние (ям) _____ само свинско месо и риба.
Студентите (чета) _____ в библиотеката.
Баба и дядо всяка сутрин _____ (пия) чай.
Вие в София ли _____ (живея)?
Трябва да (заключвам) _____ вратата, когато излизате.

7. Отговорете на въпросите, като следвате модела:

- *Ще дойдеш ли на състезанието?*
- *Да, ще дойда/ – Не, няма да дойда.*
- Ще погледнеш ли в интернет прогнозата за времето?
- _____
- Ще вземеш ли чадър, преди да излезеш?
- _____
- Ще купиш ли на връщане един хляб?
- _____
- Ще ходим ли на кино днес?
- _____

8. Попълнете празните места с подходящ предлог.

Предлози: *в/във, на, върху, до, под, с/със, по, от*
Възможен е повече от един отговор!

1. Книгата е масата.
2. Кога ще ходиш университета?
3. Катя обича да пътува влак.
4. Днес се връщам Париж и веднага започвам работа.
5. Котката се крие леглото.
6. Качих се автобус № 29.
7. Слязох автобус и тръгнах булеварда.
8. Трябва да стигнем летището най-бързия начин.
9. Отивам на почивка приятели.

9. Попълнете празните места с но/че.

Всеки знае, плодовете и зеленчуците са полезни.
Всеки ден ходя на пазара, днес няма да отида.
Научих, съм взел изпита.
Искам да скоча с парашут, се страхувам.
Разбра ли, ще има концерт на площада?

10. Трансформирайте изреченията във въпросителни.

Той има кола. –
Ти имаш достатъчно пари. –

Семейството ти е голямо. –
Ти си купи книгата. –
Те вече заминаха за Италия. –
Вие сте студенти по политология. –

3. ЗАДАЧИ ЗА ПИСАНЕ

А) Попълнете отговор на въпроса:
Когато завърша университета, искам да работя като.....
....., защото
.....

Б) Преведете на италиански език.
Все повече млади хора предпочитат да работят в ИТ сектора и все по-малко предпочитат да стават журналисти, адвокати и инженери. Голям интерес има и към професиите лекар и психолог.

В) Преведете на български език.
Lei è una delle attrici più famose, una vera icona di Hollywood. È un fatto poco noto che parla 4 lingue: parla perfettamente inglese, francese, spagnolo ed è fluente in italiano.

ТЕСТ № 3

I. ЧЕТЕНЕ
Прочетете текстовете и отговорете на въпросите.

Мария всеки ден отива на работа в болницата. Там преглежда пациенти, поставя диагнози, предписва лечение.

Стефан е завършил право в университета. Среща се в кантората си с клиенти и подготвя тяхната защита в съда. Обича работата си, защото обича справедливостта.

Елена всеки отива в училище. Преподава история. Проверява домашни работи, пише отсъствия, изпитва.

Преди да излезе от къщи, Петър облича униформа. След това отива в районното управление, качва се в служебната кола и патрулира по улиците. Ако има произшествие, задейства алармата на колата и веднага се насочва към мястото на произшествието.

1. Запишете професията на:
Мария:
Стефан:
Елена:
Петър:

2. Определете рода на съществителните имена от задача 1:

справедливост –
улица –
лечение –
управление –
диагноза –

защита –
училище –
произшествие –

3. Преведете на италиански език думите от задача 2.

II. ЕЗИКОВА КОМПЕТЕНТНОСТ

1. Има или имам?

- 1) На втория етаж тристаен апартамент, който се продава. Състои се от хол, кухня, спалня и детска стая. Обзаведен е модерно.
- 2) Собствениците на апартамента и друго жилище, в което живеят в момента.
- 3) В стаята диван, маса и фотьойл.
- 4) Ти ли достатъчно време, за да разгледаме апартамента?
- 5) Ние ли пари, за да купим този апартамент?
- 6) Вие ли ключ за апартамента? Искаме да го разгледаме.

2. Изберете правилния вариант.

– Кога ще пристигне сметката за тока?

- а) Ще пристигне в сряда.
б) Ще пристига в сряда.
в) Ще пристигнеше в сряда.

– Какво има за вечеря?

- пиле с картофи.
- а) изпечено
б) препечено
в) печено

– Защо изглеждаш толкова уморен?

- Напоследък често
- а) боледуваше
б) боледувам
в) боледува

– Защо не облече роклята, си купи вчера?

- а) чиято
б) каквато
в) която

– Обичаш ли да ходиш на театър?

- Преди често, но вече не ходя, нямам време.
- а) ходил
б) ходех
в) ходих

– Когато ти пристигна, аз вече

- а) бях заспала
б) заспах
в) спях

4. Изберете подходящата дума, за да попълните празните места.

Тя вече не ходи в си град.

- а) националния
б) родния
в) рождения

Купих си нов, препарат за почистване на банята.

- а) по-ефективен
б) най-ефективен
в) по-ефектен

За един месец с пет килограма.

- а) свалих
б) отслабнах
в) пораснах

Мястото, си избрал за почивката ни, е идеално!

- а) който
б) където
в) което

Това е Вашата стая, радвайте се на почивката

- а) ви
б) си
в) ти

На да дам тази фактура?

- а) кой
б) кого
в) кому

Искам да отида, където има море и слънце.

- А) къде
Б) някога
В) някъде

5. Запишете противоположни по значение думи (антоними):

приятен –
топъл –
модерен –
широк –
висок –
чист –
добър –
внимателен –

6. Свържете по смисъл италианските и българските фразеологизми.

Ti devo tirare le orecchie! Tu hai le mani bucate! Non sono riuscita ad aprire bocca... Tu hai perso la testa per quella donna! E' un uomo senza cuore.	Той е човек без сърце. Загубил си си ума по тази жена! Парите текат през пръстите ти! Не можах да си отворя устата... Ще ти дърпам ушите!
---	---

III. ЗАДАЧИ ЗА ПИСАНЕ

А) Отговорете писмено на следните въпроси:

В кой град/село живеете?
Кои са предимствата и недостатъците на населеното място, в което живеете?
Кои са най-известните забележителности във Вашето населено място (музеи, църкви, улици, замъци...)?
Кое е вашето любимо място? Защо?

Б) Преведете на италиански език.

Екологията е наука, която изследва взаимодействията между организмите и средата, в която живеят. Като наука тя възниква през 19. век. Определя се като интердисциплинарна наука, която свързва биологията и науките за обществото.

В) Преведете на български език.

La disciplina che studia i resti fossili di piante e di animali vissuti sulla Terra in epoche remote si chiama paleontologia (divisa in paleobotanica e paleozoologia).

ТЕСТ № 4

I. ЧЕТЕНЕ

Прочетете текста и отговорете на въпросите.

Българската национална кухня е една от най-богатите и разнообразни в света. В България има специфични и уникални продукти с богат вкус и аромат. Само тук може да опитате истинско българско кисело мляко, истинско бяло сирене с чудесен вкус и мед с аромат на различни местни растения. В националната кухня на българите има изобилие от салати и супи, от тестени изделия и готвени ястия. Основни продукти в българската кухня са: месо, картофи, зеленчуци, сирене.

Допишете със свои думи:

- 1. В текста се говори за
- 2. В текста се твърди, че
- 3. Основни съставки на българската кухня са:
- 4. В текста се споменават следните ястия:

II. ЕЗИКОВА КОМПЕТЕНТНОСТ

1. Дайте пълен отговор на въпроса, като запишете с думи цифровата стойност.

Колко струва един пакет бисквити? (89 ст.)
—
Колко струва един литър минерална вода? (1 лв.)
—
Колко струват 200 грама сирене?
—
Колко струват 250 грама кашкавал? (3,55 лв.)
—
В колко часа пристигаме на летището? (13:55 ч.)
—
От колко време чакаш тук? (1/2 часа).
—
Колко си висока? (1,65 м)
—

Колко тежиш? (59 кг)
—
Колко голям е апартаментът? (75 кв.м)
—

2. Поставете глаголите в повелително наклонение, 2 л. мн.ч.

(Вървя) надясно и след пазара (завия) наляво. Ще видите спирка на метрото. (Мина) през подлеза и (взема) линия № 2, посока Централна гара. (Сляза) на спирката „Централна гара“. (Отида) на касите на гарата и си (купя) билет за влака за Варна.

3. Поставете правилната форма на притежателното местоимение.

Ивана има брат. Брат ____ е студент.
Асен е женен. Жена ____ е българка.
Семейство Петрови имат едно дете. Детето ____ се казва Димитър.
Диана, как е баща ____?
Вие имате син, нали. Синът ____ в София ли е?
Франческа е италианка. Сега тя е в България, но семейството ____ е в Италия.

4. Поставете подчертаната дума в правилната форма.

Имам един брат. Ти имаш много
Обичам банани. Всеки ден ям по два
Иван има едно дете. Мария има много
В киното има един мъж. В кафенето има много
Той е професор. В университета има много
Красив квартал! В този град има много красиви
Той е пожарникар. На мястото на пожара дойдоха много
Сестра ми има куче. И аз искам да си взема 2

5. Попълнете текста с форма на думата за множествено число/бройна форма.

А) Мисля, че нямам нужда от нови (учебник) по български език. Харесвам този, който имам. Има интересни (текст), а (урок) са лесни и приятни. Първите два (урок) са за българската азбука. Много е интересно!

Б) На срещата присъстваха много (посланик) и други официални (представител) на държавите членки на Европейския съюз. Бяха подписани много важни (споразумение)

6. Препишете текста, като преобразувате глаголите от сегашно време в минало свършено време (аорист).

Пътувам с автобус от Казанлък за София. Тръгвам от автогарата в 8 часа сутринта. В 10:30 вечерта пристигам в София. Веднага отивам в офиса, защото имам работа. Прибирам се вкъщи след полунощ.
Вчера
.....
.....

7. Попълнете с глаголна форма (глаголите са дадени в основната им форма):

В сегашно време:

Всяка сутрин ние (ставам) рано. (Закусвам) и (излизам)
Баща ми (вода) сестра ми на училище, защото (съм)
малка и не (мога) да ходи сама. След като (оставям)
сестра ми в училище, той (отивам) на работа. Баща ми (съм) инженер.

В минало свършено време:

Вчера (съм) на ресторант. (Поръчам) си една салата, пържола и пържени картофи. Сервитьорът (съм) много учтив. (Питам)
ме какво искам за пиене. Аз (отговарям), че искам само минерална вода.

8. Образувайте въпросителни изречения от следните положителни изречения, като извършите необходимите трансформации.

Вие често ходите на кино. –
Тя е от България. –
Трябва да дойда с вас. –
Мога да ти помогна. –
Ходил си често в България. –
Никога не си тренирал в залата за фитнес. –

9. Отговорете отрицателно на въпросите, като извършите съответните промени.

Ще купиш ли хляб на връщане от работа? –
Искате ли да отидем на кино довечера? –
Вчера беше ли на лекцията? –
Взел ли си вече всички изпити? –
Ходил ли си някога на балетен спектакъл? –

10. Попълнете с подходяща форма на думата според контекста.

1. Владимир искаше да (дойда) на празника, но шефовете му не го освободиха от работа.
2. Не можах да си намеря очилата, затова (помоля) брат ми да ми прочете писмото.
3. Виждам (дете), които се къпят в реката и се смеят.
4. Аз говорих дълго, но никой не (аз) слушаше.
5. Петя, (кой) ще поканиш на рождения си ден?

11. Подчертайте правилната форма на местоимението.

1. Иван си/се спомни за работата, която все още не беше свършил.
2. Калина ми/ме попита дали ще ходя на концерта.
3. Не помня на кого/на кой беше тази книга.
4. На никой/на никого не му се ходеше на разходка в този студ.
5. Тя не искаше да ми даде нейните/своите гримове.

12. Запишете противоположни по значение прилагателни имена и наречия.

висок –
евтин –
широк –
горе –
тук –
бързо –
спокоен –

III. ЗАДАЧИ ЗА ПИСАНЕ

А) Отговорете писмено на въпросите:

Какъв е вашият хранителен режим? Колко често се храните? Какви храни предпочитате да ядете? Спазвате ли някаква диета?

Б) Обяснете накратко каква е разликата между изреченията и на какво се дължи тя.

Тя обича брат ми.
Тя обича брат си.

В) Преведете на италиански език.

Ана е от Италия. За закуска тя много обича чай със захар, сок от портокал, сандвич с масло, сирене и домати. Не обича мед, салам и кашкавал. И Мария е от Италия. За закуска тя обича мляко с кафе и плодове. Не обича сирене и кашкавал.

ТЕСТ № 5

I. ЧЕТЕНЕ

Прочетете текста и отговорете на въпроси 1. – 4.

Минерална вода се нарича водата, която извира от минерален извор и съдържа минерални соли, микроелементи и биологично активни компоненти. Тя се добива от защитени подземни източници, обикновено с дълбочина над 600 – 700 метра. Това е гаранция за нейната чистота и постоянното й качество. Със своя уникален баланс на минерални соли и със специфичната си минерализация минералната вода е източник на хидратация. Използва се също за рехабилитация и балнеотерапия.

1. Коя е темата на текста (за какво се говори в текста)?

.....
.....

2. Кое НЕ е вярно според информацията от текста? Докажете с цитат от текста.

Минералната вода се добива от минерални извори.
Минералната вода се добива от дълбочина над 1000 метра.
Минералната вода е с уникален баланс на минерални соли.
Минералната вода се използва за балнеотерапия.

3. Подчертаните в текста думи са местоимения. Препишете ги и определете какъв вид местоимения са.

.....
.....
.....

4. Отговорете кратко на въпроса, като използвате информация от текста:
Защо трябва да се пие минерална вода?

.....
.....
.....
.....

II. ЕЗИКОВА КОМПЕТЕНТНОСТ

1. Попълнете с формата на глагола в скоби за минало неопределено време.

Никога не (се замислям) какво искам да правя, когато завърша университета. (Работя) най-различни неща – (съм) сервитьор, рецепционист в хотел, шофьор. Сега обаче (реша) да си намеря работа по специалността, която изучавам – психология. (Чувам), че е трудно да се изгради кариера в тази област, но се надявам един ден да успея и да бъда известен психолог с много клиенти.

2. Поставете глаголите в подходяща за контекста форма.

Чух по радиото, че днес (започвам) всеобща стачка.
Предположих, че пак (блокирам) пътищата. Затова (реша) да не излизам днес.

Анна: Какво (стана) вчера? Иван отиде да търси ключар, (намеря) ли?
Марио: Не, не (намеря) Върна се много притеснен. Каза, че (търся) навсякъде в центъра, но всичко е (съм) затворено.

3. Попълнете с подходящо местоимение/наречие.

Щастлив съм, че заминавам в България по програмата „Еразъм“! Ще остана (.....) шест месеца. Ще посещавам лекции, (.....) със сигурност ще бъдат интересни. Записах се и на (.....) допълнителни курса извън моята задължителна програма.
Защо избрах България? Защото обучението, (.....) се предлага в университета, отговаря на (.....) интереси в областта на езикознанието и славянските езици. Освен това, София е красив и приятен град с (.....) необходими удобства за един млад човек.

III. ЗАДАЧИ ЗА ПИСАНЕ

А) Отговорете писмено на въпросите: Кой социални мрежи и услуги, предлагани в интернет, използвате най-често? Безопасно ли е общуването в интернет? Пазарувате ли онлайн? Какво пазарувате?

Б) Преведете на италиански език.

Добър ден, уважаеми зрители! Следва прогнозата за времето. Днес над Италия ще се образува циклон, който бързо ще се пренесе над България. В резултат на това другата седмица се очакват бури. Днес обаче ни очаква слънчево време с температури до 30 градуса. През уикенда температурите ще се понижат до 23 – 25 градуса. Постепенно валежите ще обхванат цялата страна.

В) Преведете на български език.

Anche se piove, domenica andremo al mare lo stesso.
Sebbene non ti piacciono i film horror stasera vedremo l’“Esorcista 2”.
Se ci dovesse essere lo sciopero degli autobus, ti accompagno io in macchina.
Poiché non ti piace stare tanto a casa stasera usciremo.
Antonio se ne è andato senza dire una parola.

Г) Обяснете накратко каква е разликата в значението на изреченията:

- 1)
Всяка сутрин ставах рано.
Тази сутрин станах рано.
2)
Аз съм се омъжила много млада.
Аз се омъжих много млада.

ТЕСТ № 6

I. ЧЕТЕНЕ И ПРЕВОД

1. Прочетете текста и изпълнете задачите към него.

DOVE VANNO I RIFIUTI DELLE NOSTRE VACANZE?

Il peso dei rifiuti generati dal turismo aggrava sistemi di smaltimento e riciclaggio spesso inefficienti. Uno sguardo sulla situazione del Sud-est Europa

Finite le vacanze, dietro ai turisti che rientrano verso casa rimane una grossa scia di rifiuti. Secondo l'Istituto maltese di statistica, la quantità di spazzatura generata da un turista è circa il doppio rispetto a quella imputabile ad un residente. Per molte mete turistiche l'impatto è acuito da sistemi di smaltimento obsoleti – soprattutto nel Sud Europa.

Stando agli obiettivi dell'Unione europea ribaditi anche nella nuova direttiva sui rifiuti in corso di discussione, la quantità di rifiuti domestici riciclati dovrebbe superare il 50% del totale entro il 2020 (per arrivare almeno al 60% entro il 2025 e al 70% entro il 2030 secondo gli emendamenti proposti dal Parlamento europeo), mentre quelli conferiti in discarica dovrebbero scendere al di sotto del 10% entro il 2030. Ciò nonostante, i dati Eurostat indicano che destinazioni estive popolari come la Grecia, la Croazia, Cipro e Malta continuano ad affidarsi quasi esclusivamente alle discariche.

Източник: Асоциация „България – Италия“

● Преведете текста на български език.

.....
.....
.....

● Отговорете на въпроса (според информацията в текста): Какви мерки смята да предприеме Европейският съюз, за да ограничи битовите отпадъци?

.....
.....
.....

● Направете резюме на текста на български език.

.....
.....
.....

2. Прочетете текста и изпълнете задачите към него.

Терминът *екология* има редица тълкувания. Доста широката и понякога неуместна употреба на този термин се обяснява може би с актуалността на проблема за запазване на най-сложната и най-ценната част от нашата планета – живата природа и преди всичко човека. От това следва и повишеният интерес към този проблем и съответната терминология към него. Различните определения и тълкувания на термина екология могат да се обединят в четири основни групи:

- ▶ Комплексна наука, синтезираща всички знания, получени от науките за природата и за обществото.
- ▶ Биологична наука, която има за обект взаимоотношенията между растителните и животинските организми и тяхната жизнена среда.
- ▶ Съвкупност от научни и практически проблеми на взаимоотношението между човека и природата.
- ▶ Специален научен подход при изследване на проблемите на взаимодействието между организмите, биологичните системи и околната среда.

● **Обяснете лексикалното значение на думите от текста; където е възможно, запишете синоними.**

тълкувания –
комплексна –
съвкупност –
специален –
взаимодействие –

● **Със свои думи отговорете на въпроса: Защо днес терминът екология има различни тълкувания?**
.....
.....

II. ЕЗИКОВА КОМПЕТЕНТНОСТ

1. Довършете изреченията граматически и по смисъл.

Не само успях да взема изпита,
Ако можех,
Когато ти се върна от работа,
....., че Калина има нова работа?
По-добре да си тръгна,
Явно съм забравила ключовете си вкъщи
Ти беше ли пристигнала от летището,?
Аз нищо не съм му казвал,!
Тя тръгна ли за работа,?

2. Попълнете текста с подходящи местоимения.

Една сутрин се позвъни на вратата ми. Бях сама, не очаквах , така че реших да не отварям. След малко обаче се позвъни отново, път още по-настойтелно. Реших да погледна през балкона. Видях, че пред входната врата стоеше непознат мъж, облечен странно, който носеше

голям пакет. Попитах го е и какво иска, а той отговори, че има специална доставка за мен. Какъв странен глас! Каква изненада, казах си. Отворих и той се качи. Когато отворих вратата, останах изумена: пред мен стоеше моят приятел, който се беше маскирал така, че да не мога да го позная. Припомни ми, че на днешния ден преди 5 години се бяхме запознали по време на една екскурзия и оттогава започна нашата връзка. В пакета имаше огромна торта и букет рози. беше най-романтичната история, някога съм преживявала!

3. Прочетете текста.

Най-значителната черта, различаваща човека от останалия животински свят, е способността му да приспособява средата към себе си, докато животните се приспособяват към средата, която обитават.

А) Попълнете с вярното според текста.
Животните се приспособяват към, а човекът

Б) Коя от двете думи е причастие, коя – прилагателно име?
*различаваща –
животински –*

4. Поставете глаголите в скоби в подходяща за контекста форма (време, наклонение)

Вчера, докато (вечерям), видяхме над къщата ни да се издига голямо кълбо дим. Нещо се (запалвам се) Веднага (скачам) всички от масата и (излизам) на терасата. (Горя) нещо в съседната къща. Ние (зная) , че съседите ни (заминават) предния ден на почивка и че в къщата (няма) никого. Баща ми веднага (обаждам се) в пожарната, а ние всички (излизам) в двора, за да (посрещам) пожарникарите. За щастие, съседите ни, с които (съм) и добри приятели, ни (оставям) ключ. Пожарната (идвам) много бързо. (Оказвам се) , че (възпламенявам се) кофа за отпадъци, в която очевидно нещо не (съм) добре загасено. Пожарникарите (справям се) много бързо с пожара. Всичко (приключвам) добре! Ако не (виждам) навреме кълбото дим, какво ли (случвам се)!

5. Кое от посочените изречения НЕ изразява смисъла на следното изречение:

Ще отидем на разходка, освен ако не вали.
А) Ако вали, няма да отидем на разходка.
Б) Дори и да вали, ще отидем на разходка.
В) При условие че не вали, ще отидем на разходка.

Гледайки прогнозата за времето, не съм оптимист за нашата ваканция.
А) Не съм оптимист, като гледам прогнозата.

- Б) Когато гледам прогнозата за времето, си мисля, че не съм оптимист за ваканцията ни.
В) Не съм оптимист за нашата ваканция, въпреки че гледам прогнозата за времето.

III. ЗАДАЧА ЗА ПИСАНЕ

Напишете писмен текст (есе) по темата „Ще опазим ли себе си и природата?“.

.....

ВРЕМЕ ЗА КУЛТУРА

Петър Алипиев
(1930 – 1999)

ДЪЖДОВНА СЕДМИЦА
*От седмица вали, вали, вали...
Дъждът удави младата трева,
а аз не зная във света дали
днес има по-приятно от това,
оставил книгата, до късно чел,
да гледаш в двора ситния ръмеж,
да слушаш „Болерото“ на Равел,
дъждът да пада чудно бял и свеж,
да мие вече митите листа,
проточено в капчуците да пей
и да ти шепне все: „Живей, живей...“*

ЗАЛЕЗ
*На запад някъде, далеко
пак виждам как потъва леко
пламтящото червено колело,
как плавно времето отива
и днешното добро и зло
спокойно с нищото се слива.*
Петър Алипиев

Петър Алипиев е един от най-известните съвременни български поети и преводачи.

АЗ·БУКН